
ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΑΡΡΗ
Δ. Φ. ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ε' ΚΑΙ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΟΓΔΟΗ
ΔΙΩΡΘΩΜΕΝΗ

ΑΘΗΝΑΙ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε.
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ & ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
1939

ΤΥΠΟΣ "ΕΡΜΟΥ,, ΛΕΠΕΝΙΩΤΟΥ 2Θ - ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛΕΦ. 23-291

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΕΙΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΕΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΝ

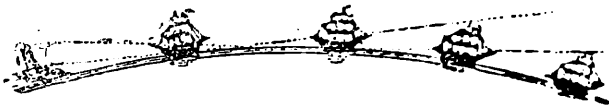
§ 1. **Όριζων.** "Όσο ψηλότερα άνεβαίνουμε σ' ένα βουνό, τόσο μεγαλύτερο τόπο βλέπουμε μπροστά μας και γύρω μας, τόσο μεγαλύτερη γίνεται ή περιοχή που άντι-κρύζουν τὰ μάτια μας. Πέρα μακριά, στο τέλος τής περιοχής αυτής, βλέπουμε μιὰ γραμμή, όπου φαίνεται πώς ο ούρανός έγγίζει με τή γή. Η γραμμή αυτή, που σχηματίζει γύρω μας ένα μεγάλο κύκλο, λέγεται *όριζων*. Έπάνω στον κύκλον αυτόν, καθώς ξέρουμε, μπορούμε νά όρίζουμε τὰ τέσσερα σημεία, δηλ. τó νότιο, τó βόρειο, τó ανατολικό και τó δυτικό (σχ. 1).

Σχ. 1. Πώς βρίσκουμε τὰ 4 σημεία τού όριζοντος με τó δεξί μας χέρι στην άνατολή.

§ 2. **Σχήμα τής γής.** Ό όριζων αλλάζει, όταν αλλάζουμε θέση. Όμως πάντοτε φαίνεται κυκλικός, όταν δέν έμποδίζεται ή θέα. Αυτό άποδειχνει ότι ή γή άπ' όλα τὰ μέρη καμπυλώνεται κανονικά, έχει δηλ. *σχήμα σφαίρας*. Τουτό μπορούμε νά τó βεβαιωθούμε κι' άπό άλλες

παρατηρήσεις. Είμαστε μακριά από ένα βουνό ή από ένα πύργο και σιγά σιγά πλησιάζουμε. Στην αρχή βλέπουμε την κορυφή του, κι' όσο πλησιάζουμε τόσο φαίνονται και τὰ κατώτερα μέρη. Τέλος τὸ βλέπουμε ὁλόκληρο. Τὸ φαινόμενο τοῦτο φαίνεται πιὸ καθαρά ἀκόμη, ὅταν βρισκόμαστε μέσα σὲ καράβι στὸ πέλαγος καὶ σιγά σιγά πλησιάζουμε στὴν ξηρά. Καὶ πάλι, ὅταν ἐμεῖς στεκόμαστε στὴν ἀκρογιαλιά καὶ βλέπουμε ἕνα πλοῖο, πού ἀνοίγεται στὸ πέλαγος, πρῶτα χάνουμε ἀπὸ τὰ μάτια μας τὸ σκάφος,

Σχ. 2. Πῶς φαίνεται ἡ καμπύλη τῆς γῆς.

ἔστερα τὸ κάτω μέρος τῶν καταρτιῶν, ἔστερα καὶ τὸ ἑπάνω μέρος των. Ἐάν εἶναι βαπόρι, βλέπουμε ἀκόμη τὸν καπνὸ του, ἐνῶ αὐτὸ εἶναι κρυμμένο καὶ πλέει στὸ μέρος τῆς θάλασσας πού βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα (σχ. 2).

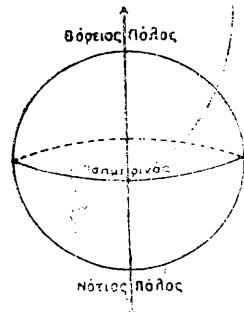
Ἡ ἐπιφάνεια ἐνὸς κάμπου ἢ καὶ τῆς θάλασσας μᾶς φαίνεται βέβαια ὀριζόντια. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀπάτη τῶν ματιῶν μας, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἡ γῆ πολὺ μεγάλη. Ἀκόμη κι' αὐτὰ τὰ βουνὰ δὲν χαλοῦν τὴν σφαιρικότητα τῆς γῆς. Γιατί, ἂν φαντασθοῦμε τὴ γῆ μικρὴ σὰν πορτοκάλι, τὰ βουνὰ θὰ εἶναι σὰν μικρότατες προεξοχές πού βρίσκονται στὴν ὄψη τῆς φλούδας του.

§ 3. Περιστροφή τῆς γῆς. Ἡ γῆ γυρίζει ἀπὸ τὰ Δυτικά στὰ Ἀνατολικά σὰν σβούρα. Κάθε τέτοια περιστροφή διαρκεῖ 24 ὥρες. Ὅταν ταξιδεύουμε μὲ τὸν σιδηρόδρομο, ἀπὸ τὸ παράθυρο βλέπουμε πῶς τὰ δένδρα, οἱ τηλεγραφοστάσιοι, τὰ σπίτια τρέχουν ἀντίθετα μὲ μᾶς. Ἴδια καὶ στὴν κίνηση τῆς γῆς, φαίνεται πῶς ὁ ἥλιος περπατεῖ ἀπὸ τ' Ἀνατολικά στὰ Δυτικά καὶ καθὼς γνωρίζουμε ὁ ἥλιος ἀνατέλλει κάθε 24 ὥρες. Ἐτσι λοιπὸν στὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα ἡ γῆ ἔκαμε μιὰ περιστροφή. Ὅστε ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα προέρχονται ἀπὸ τὴν περιστροφή τῆς γῆς.

§ 4. Ἄξων, Πόλοι. Ἄξων τῆς γῆς εἶναι ἡ φανταστική γραμμὴ, πού γύρω τῆς ἡ γῆ περιστρέφεται. Μποροῦμε νὰ παραστήσουμε τὸν ἄξωνα τῆς γῆς μὲ βελόνα, καθὼς εἶναι στὴν ὑδρόγεια σφαῖρα ὅταν τὴν περιστρέψουμε στὰ χέρια μας.

Οἱ δύο ἄκρες τοῦ ἄξονος τῆς σφαίρας πού κρατοῦμε εἶναι στὴ θέση τοῦ *βορείου πόλου* τῆς γῆς καὶ ἡ κάτω ἄκρη στὴ θέση τοῦ *νοτίου πόλου*. Σ' αὐτὰ τὰ μέρη τῆς γῆς εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ πάη κανεὶς, γιατί σκεπάζονται μὲ ἄλυτους πάγους. Μόλις μὲ πολλοὺς κόπους καὶ κινδύνους κατάρθωσε ὁ Ἀμερικανὸς Πῆρυ νὰ φθάσῃ στοὺς βόρειο πόλο τὸ 1909 καὶ ὁ Ἀμουνδσεν (1911) καὶ ὁ Σκῶτ (1912) στοὺς νότιο πόλο. Τώρα τελευταῖα ἐπέρασαν μερικοὶ ἐπάνω ἀπὸ αὐτοὺς μὲ ἀεροπλάνο καὶ ὁ Ἀμερικανὸς Μπέρντ μὲ ἀεροπλάνο καὶ ἔλκυθρα.

§ 5. Κύκλοι τῆς γῆς. Ἰσημερινός. Ἐπάνω στὴν ὑδρόγειο σφαῖρα βλέπουμε πολλοὺς κύκλους, πού δὲν ὑπάρχουν πραγματικὰ ἐπάνω στὴ γῆ. Τοὺς φανταζόμαστε μόνο γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ *προσανατολιζώμεθα*, δηλ. νὰ καταλαβαίνουμε σὲ ποιο μέρος τῆς γῆς βρισκόμαστε. Ἀπ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς κύκλους μᾶς κάνει ἐντύπωση ἕνας στὴ μέση, ἀνάμεσα στοὺς δύο πόλους. Βρίσκεται σὲ ἴση ἀπόσταση ἀπὸ τοὺς πόλους καὶ λέγεται *Ἰσημερινός*. Ὁ ἰσημερινός κόβει τὴ γῆ σὲ δύο ἡμισφαίρια, τὸ βόρειο καὶ τὸ νότιο (σχ. 3).

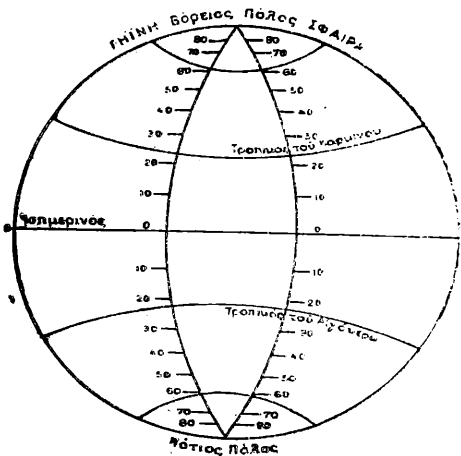
Σχ. 3. Ἰσημερινός.

§ 6. Παράλληλοι κύκλοι. Ἄλλοι πολλοὶ κύκλοι ἔχουν τὴν ἴδια διεύθυνση μὲ τὸν ἰσημερινό (παράλληλοι) καὶ βρίσκονται στοὺς βόρειο καὶ στοὺς νότιο ἡμισφαίριο. Ἐχουν καὶ ἀριθμοὺς, πού μετριοῦνται ἀπὸ τὸν ἰσημερινό. Ὁ ἰσημερινός ἔχει τὸν ἀριθμὸ 0 καὶ οἱ παράλληλοι ἀπὸ 1 ἕως 90. Ὅσο ἀπέχουν ἀπὸ τὸν ἰσημερινό, τόσο εἶναι μικρότεροι. Οἱ δύο, πού ἔχουν τὸν ἀριθμὸ 60 (ὁ ἕνας στοὺς βόρειο καὶ ὁ ἄλλος στοὺς νότιο ἡμισφαίριο) εἶναι μισὴ φορὰ μικρότεροι ἀπὸ τὸν ἰσημερινό. Οἱ ἀριθμοὶ 90 εἶναι

στοις δύο πόλους, ὥστε οἱ δύο αὐτοὶ ἀριθμοὶ φανερώνουν σημεῖα, ὄχι πιά κύκλους.

§ 7. **Μοῖραι Γεωγραφικοῦ πλάτους.** Μ' αὐτοὺς τοὺς παραλλήλους κύκλους ἡ γῆ χωρίζεται σὲ πολλές στενὲς ζώνες. Λέμε μιὰ *μοῖρα* πλάτους τὸ πλάτος κάθε τέτοιας ζώνης. Κάθε μοῖρα ἔχει μῆκος 111 χιλιόμετρα. Ἐπὶ τὴν Ἀθήνα π. χ. ὡς τὴ Σκόπελο ἡ ἀπόσταση εἶναι μιὰ μοῖρα, δηλ. 111 χιλιόμετρα.

§ 8. **Γεωγραφικὸν πλάτος.** Οἱ 90 ἀριθμοὶ τῶν μοιρῶν βόρεια στὸν ἰσημερινὸ καὶ οἱ ἄλλοι 60 νότια μᾶς χρησιμεύουν γιὰ νὰ ὀρίζουμε τὸ *γεωγραφικὸν πλάτος* ἑνὸς

Σχ. 4. Γεωγραφικὸν πλάτος. Μετρεῖται ἀπὸ τὸν Ἰσημερινόν.

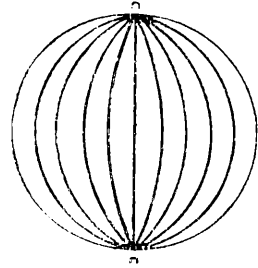
τόπου πάνω στὴ γῆ (σχ. 4). *Γεωγραφικὸν πλάτος ἑνὸς τόπου λέγεται ἡ ἀπόστασή του ἀπὸ τὸν ἰσημερινόν, ἀπόσταση ποὺ μετρεῖται μὲ μοῖρες.* Ἐάν μετροῦμε τὴ θέση βόρεια στὸν ἰσημερινόν, λέμε *βόρειον* γεωγραφικὸν πλάτος, ἂν νότια λέμε *νότιον* γεωγραφικὸν πλάτος. Γιὰ συντομία τὸ σημειώνουμε π.χ. ἔτσι δά:

Ἡ *Ἀθήνα* ἔχει 38° β(όρειο) γ(εωγραφικὸ) π(λάτος), ἡ *Κωνσταν-*

τινούπολη 41° β. γ. π., ἡ *Γῆ τοῦ Πυρὸς* 58° ν. γ. π. Ἐπίσης λέμε ὅτι ἡ Ἀθήνα καὶ ὁ Ἅγιος Φραγκῖσκος τῆς Ἀμερικῆς ἔχουν τὸ ἴδιο γεωγραφικὸν πλάτος.

§ 9. **Μεσημβρινοί.** Ὁ Ἰσημερινὸς καὶ οἱ παράλληλοι κύκλοι κόβονται κάθετα ἀπὸ ἄλλους μεγάλους κύκλους ποὺ εἶναι ἴσοι ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο καὶ περνοῦν ὄλοι ἀπὸ τοὺς δύο πόλους. Αὐτοὶ λέγονται *μεσημβρινοί* καὶ σημειώνονται 180 τέτοιοι ἐπάνω στὴ γεωγραφικὴ σφαῖρα μας. Ἐάν ὅμως πάρουμε τὸ μισὸ ἀπὸ τὸν καθένα, ἀπὸ τὸν

ένα πόλο στὸν ἄλλο, τότε ἔχουμε 360 τέτοια ἡμικύκλια, πὺ ὀνομάζονται *κυρίως μεσημβρινοί* (σχ. 5). Ὅλοι οἱ τόποι πὺ βρίσκονται ἐπάνω στὸν ἴδιο *κυρίως μεσημβρινὸ* ἔχουν τὴν ἴδια ὠρα μεσημέρι (Ἀθήνα, Σκόπελος, Σέρρες, Ρίγα Λεττονίας), ἐνῶ κατὰ τὸν ἴδιο χρόνο ὅσοι τόποι βρίσκονται στὸ ἄλλο ἡμικύκλιο τοῦ ἴδιου μεσημβρινοῦ ἔχουν μεσάνυχτα.

Σχ. 5. Μεσημβρινοί.

§ 10. Μοῖραι γεωγραφικοῦ

μήκους. Κάθε μεσημβρινὸς κόβει τὴ

γῆ σὲ δυὸ ἡμισφαίρια, *δυτικὸν ἡμισφαίριον* καὶ *ἀνατολικόν*. Ἐπάνω στὴ

γεωγραφικὴ σφαῖρα σημειώνονται συ-

νήθως οἱ μεσημβρινοὶ δέκα δέκα.

Ὅλοι οἱ μεσημβρινοὶ χωρίζουν τὸν ἰσημερινὸ ὡς καὶ κάθε παράλληλο κύκλο σὲ

360 ἴσα μέρη ἢ μοίρας (360°). Οἱ μοῖρες αὐτὲς ἐπάνω στὸν

ἰσημερινὸ ἔχουν τόσο μῆκος, ὅσο καὶ οἱ ἄλλες μοῖρες τοῦ

γεωγραφικοῦ πλάτους, δηλ. 111 χιλιόμετρα ἢ καθεμία.

Ἐπάνω ὅμως σ' ἓνα παράλληλο κύκλο μιὰ μοῖρα γεωγραφικοῦ

μήκους εἶναι μικρότερη ἀπὸ 111 χιλιόμετρα, γιατί ἡ

γῆ στενεύει ὅσο προχωροῦμε πρὸς τοὺς πόλους, σὰ φέτα

πορτοκαλλιοῦ. Στὶς 38° γ. π. ἡ μοῖρα τοῦ γεωγραφικοῦ

μήκους εἶναι 88 χιλιόμετρα, στὶς 60° τὸ μισὸ τῶν 111 χιλιο-

μέτρων καὶ στοὺς πόλους 0 χιλιόμετρα. *Δοιοὺν μοῖρα γεωγραφικοῦ μήκους εἶναι ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα σὲ δύο μεσημβρινοὺς ἢ ἡ ἐπιφάνεια ἀνάμεσά τους.*

§ 11. Γεωγραφικὸν μῆκος.

Ὅπως μετροῦμε τὸ γεωγραφικὸν πλάτος, ἔτσι μετροῦμε καὶ τὸ γεωγραφικὸν

μῆκος ἑνὸς τόπου. Ἀνάμεσα ὅμως στοὺς μεσημβρινοὺς δὲν

διακρίνουμε κανένα ξεχωριστό, πὺ νὰ τοῦ δώσουμε τὸν

ἀριθμὸ 0 κι' ἀπὸ τὸν ὁποῖον νὰ ἀρχίσουμε νὰ μετροῦμε

τὶς μοῖρες τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους. Μποροῦμε ὅμως νὰ

δώσουμε τὸν ἀριθμὸ 0 σ' ἓναν ὁποιοδήποτε μεσημβρινὸ,

τὸν ὁποῖον καὶ ὀνομάζουμε *πρῶτον μεσημβρινόν*. Ἐτσι, παίρ-

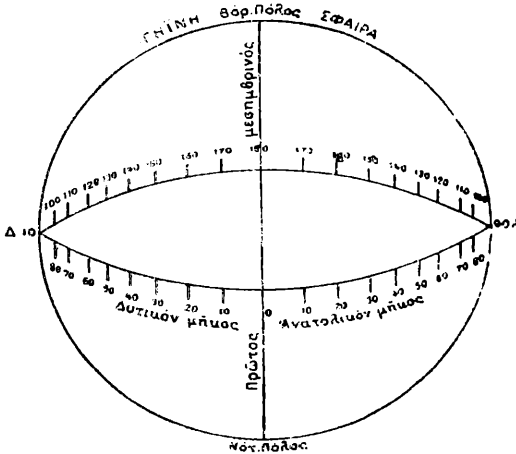
νουμε γιὰ πρῶτον μεσημβρινὸ ἄλλη φορὰ αὐτὸν πὺ περνᾷ

ἀπὸ τὸ νησὶ Φέρρο (δυτικὰ τῆς Ἀφρικῆς), ἄλλη φορὰ αὐτὸν

πὺ περνᾷ ἀπὸ τὸ ἀστεροσκοπεῖον Γρήνουιτς (κοντὰ στὸ

Λονδίνον), ἄλλη φορά αὐτὸν πού περνᾶ ἀπὸ τὸ Παρίσι (σχ. 6).

Γεωγραφικὸν μῆκος ἐνὸς τόπου λέγεται ἡ ἀπόστασις τοῦ τόπου αὐτοῦ ἀπὸ τὸν πρῶτον μεσημβρινόν, ἀπόστασις πού μετρεῖται μὲ μοῖρες γεωγραφικοῦ μήκους.

Σχ. 6. Γεωγραφικὸν μῆκος, μετρεῖται ἀπὸ τὸν πρῶτον μεσημβρινόν.

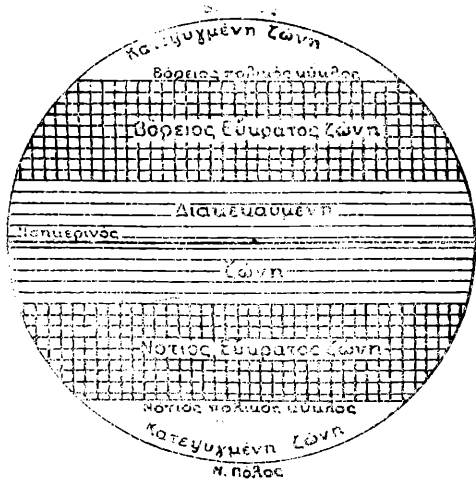
Ἄν ὁ τόπος πέφτει ἀνατολικᾶστων πρῶτον μεσημβρινόν, τὸ γεωγραφικὸ μῆκος λέγεται **ἀνατολικόν**, ἂν δυτικά, **δυτικόν**. Ἔτσι τὸ γεωγραφικὸν μῆκος φθάνει ὡς 180° ἀνατολικὸ καὶ 180° δυτικόν, δηλ. τὸ καθένα ἀγκαλιάζει ἀπὸ ἓνα ἡμισφαίριον.

Ἡ Ἀθήνα, ἡ Σκόπελος, οἱ Σέρρες, ἡ Ρίγα λέμε ὅτι ἔχουν 41° ἀ(νατολ.) γ(εωγρ.) μ(ῆκος) ἀπὸ τὸν πρῶτον μεσημβρινόν τῆς Φέρρου.

§ 12. Τροπικοὶ καὶ πολικοὶ κύκλοι. Βλέπουμε ἀκόμη στῆ γεωγραφικῇ σφαίρᾳ τέσσερους παραλλήλους κύκλους μὲ τελεῖες. Οἱ δύο εἶναι στὸ βόρειον καὶ οἱ ἄλλοι δύο στὸ νότιον ἡμισφαίριον. Οἱ δύο κοντινοὶ στὸν ἰσημερινόν, ἓνας στὸ βόρειον καὶ ἓνας στὸ νότιον ἡμισφαίριον, ἀπέχουν τὴν ἴδια ἀπόστασις ἀπὸ τὸν ἰσημερινόν, δηλαδή 23 1/2 μοῖρες. Ὁ βόρειος λέγεται **τροπικὸς τοῦ Καρκίνου** ἢ **βόρειος τροπικὸς** (23 1/2 β. γ. π.), καὶ ὁ νότιος λέγεται **τροπικὸς τοῦ Διγόνερου** ἢ **νότιος τροπικὸς** (23 1/2 ν. γ. π.). Στούς τόπους αὐτούς, ἀπ' ὅπου περνοῦν οἱ φανταστικοὶ αὐτοὶ κύκλοι, ὁ δρόμος τοῦ ἡλίου τὴν μεγαλύτερην ἡμέρα τοῦ χρόνου φθάνει τόσο ψηλά, ὥστε τὸ μεσημέρι βρίσκεται στὸ κατακόρυφο σημεῖον τοῦ οὐρανοῦ. Ἐνας στύλος κατακόρυφος, ἓνας τοῖχος, ἓνας ἄνθρωπος ὄρθιος, δὲν ρίχνουν καθόλου ἴσκιον. Λέμε

ὅτι τότε ὁ ἥλιος στέκεται στὸ *ζενίθ* τοῦ τόπου. Τοῦτο γίνεται στὸν τροπικὸ τοῦ Καρκίνου τὴν ἡμέρα πού σ' ἐμᾶς ὁ ἥλιος ρίχνει τὸ μικρότερο ἴσκιο (21 Ἰουνίου). Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη τὸ φαινόμενο αὐτὸ τοῦ μεσημεριοῦ μετατοπίζεται μέρα μὲ τὴ μέρα νοτιώτερα, ὥσπου τὴν 21 Δεκεμβρίου, δηλ. τὴν πιὸ μεγάλη ἡμέρα τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, φανῆ τὸ ἴδιο φαινόμενο στὸν τροπικὸ τοῦ Αἰγόκερω. Ὑστερα ξαναγυρίζει πάλι στὸν τροπικὸ τοῦ Καρκίνου κι' ἔτσι πάντα· λοιπὸν ὁ ἥλιος σὲ ὄλους τοὺς τόπους, πού βρίσκονται ἀνάμεσα στοὺς δύο τροπικοὺς, δύο φορές τὸν χρόνο φθάνει στὸ ζενίθ. (Στὸν ἰσημερινὸ γίνεται αὐτὸ τότε πού εἶναι ἰσημερίες).

Οἱ ἄλλοι κύκλοι εἶναι ὁ *βόρειος πολικὸς* καὶ ὁ *νότιος πολικὸς* κύκλος (σχ. 7). Αὐτοὶ ἀπέχουν ἴση ἀπόσταση ἀπὸ τοὺς δύο πόλους (ὁ βόρειος πολικὸς $66\frac{1}{2}^\circ$ β.γ.π. καὶ ὁ νότιος πολικὸς $66\frac{1}{2}^\circ$ ν.γ.π.). Στὸν πρῶτο, ὅταν ἐμεῖς ἔχουμε τὴ μικρότερη μέρα, ὁ ἥλιος δὲν ἀνατέλλει, τόσο μακριὰς γίνονται ἐδῶ οἱ νύκτες. Ὅταν πάλι ἔχουμε τὴ μεγαλύτερη μέρα, ὁ ἥλιος ἐκεῖ δὲ βασιλεύει. Τὰ ἴδια, ἀλλὰ ἀντίθετα γίνονται καὶ στὸ νότιο πολικὸ κύκλῳ· ἐκεῖ ἡ μεγαλύτερη νύκτα εἶναι ὅταν στὸ βόρειο πολικὸ εἶναι ἡ μικρότερη μέρα (21 Ἰουνίου), καὶ ἡ πιὸ μικρὴ μέρα εἶναι ὅταν στὸ βόρειο πολικὸ εἶναι ἡ μεγαλύτερη νύκτα (21 Δεκεμβρίου).

Σχ. 7. Οἱ πέντε ζῶνες τῆς γῆς

§ 13. **Ζῶναι τῆς γῆς.** Οἱ τέσσερες αὐτοὶ κύκλοι ὀρίζουν τὶς 5 *ζῶνες τῆς γῆς*, δηλ. τὴν *διακεκαυμένην ἢ τροπικὴν*, τὶς δύο *εὐκρατεῖς* καὶ τὶς δύο *ψυχρὰς* (σχ. 7).

α') Ἡ διακεκαυμένη ἢ τροπικὴ ζώνη πέφτει ἀνάμεσα στοὺς δύο τροπικοὺς κύκλους. Λέγεται ἔτσι γιατί ἐκεῖ

κρατεί καλοκαίρι ὅλο τὸ χρόνο. Εἶδαμε κιάλας παραπάνω ὅτι σ' αὐτὴν τὴν ζώνη ὁ ἥλιος ἀνεβαίνει πάντοτε πολὺ ψηλά ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα.

β') Πέρα ἀπὸ τοὺς τροπικοὺς βρίσκονται οἱ εὐκρατες ζῶνες. Ἡ μία, ἡ *βόρειος εὐκρατος* ζώνη, εἶναι ἀνάμεσα στὸν τροπικὸ τοῦ Καρκίνου καὶ στὸ βόρειο πολικὸ κύκλο, καὶ ἡ ἄλλη, ἡ *νότιος εὐκρατος* ζώνη, ἀνάμεσα στὸν τροπικὸ τοῦ Αἰγόκερω καὶ στὸ νότιο πολικὸ κύκλο. Στις ζῶνες αὐτὲς ἡ ζέστη τοῦ καλοκαιριοῦ δὲν εἶναι πολὺ μεγάλη, καὶ τὸ κρῦο τοῦ χειμῶνα ὄχι πολὺ δυνατὸ.

γ') Πέρα ἀπὸ τοὺς πολικοὺς κύκλους βρίσκονται οἱ δυὸ ψυχρὲς ζῶνες, δηλ. ἡ *βόρειος κατεψυγμένη* καὶ ἡ *νότιος κατεψυγμένη* ζώνη. Τίς λέμε ἔτσι γιατί σ' αὐτὲς κάνει πολὺ ψῦχος. Ὁ ἥλιος πολλὰς ἡμέρες ἢ καὶ μῆνες δὲν ἀνατέλλει καθόλου, ἄλλη φορὰ πάλι γυρίζει μέρες καὶ μῆνες λίγο ψηλότερα ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα καὶ καθόλου δὲν ζεσταίνει.

Ἡ Πατρίδα μας Ἑλλάς βρίσκεται στὴ βόρειο εὐκρατο ζώνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΕΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

§ 1. **Ἄτμόσφαιρα.** Ἀπὸ τοὺς ἀνέμους ποὺ φυσοῦν ἄλλοτε ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὸ ἄλλο σημεῖο τοῦ ὀρίζοντος καταλαβαίνουμε πὼς ὑπάρχει ἀέρας. Ὅλη ἡ γῆ περικυκλώνεται ἀπὸ ἀέρα, ποὺ λέγεται καὶ *ἀτμόσφαιρα*. Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι ὑψηλὴ πολλὰ χιλιόμετρα, σχετικὰ ὅμως μὲ τὴ γῆ εἶναι πολὺ λεπτή. Δὲ μπορούμε νὰ βροῦμε ποῦ τελειώνει, γιατί καὶ μόνο 7 χιλιόμετρα ψηλά ἀπ' τὴν θάλασσα ἀναπνέουμε μὲ δυσκολία. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, ὅσο ψηλότερα ἀνεβαίνει κανεὶς, τόσο βρίσκει ἀέρα ἀραιότερο καὶ ψυχρότερο. Γιατὶ ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος προέρχεται ἀπὸ τὴν θερμότητα τῆς γῆς, ἡ ὁποία πάλι θερμαίνεται ἀπὸ τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου. Ἡ γῆ δηλαδὴ εἶναι γιὰ τὸν ἀέρα σὰν μιὰ θερμάστρα. Μετροῦμε τὴ θερμοτῆτα ἢ τὸ ψῦχος τοῦ

άερος με τὸ θερμομέτρο, πὸν μᾶς δείχνει τὴ *θερμοκρασία* με βαθμούς. Ἐκατὸ (100) βαθμούς δείχνει τὸ θερμομέτρο στὸ νερὸ πὸν βράζει καὶ μηδέν (0) βαθμούς στὸ νερὸ πὸν παγώνει.

Ἄλλὰ ὁ ἀέρας εἶναι πολὺ ἐλαφρότερος ἀπὸ τὴ γῆ. Παρασκευάζουν ὁμως οἱ ἄνθρωποι ἕνα ἀέριο πολὺ ἐλαφρότερο ἀπὸ τὸν ἀέρα. Μ' αὐτὸ τὸ ἀέριο φουσκώνουν τὰ μπαλόνια καὶ ἀνεβαίνουν ψηλά. Με τὸ ἴδιο φουσκώνουν καὶ τὰ ἀερόστατα καὶ ἀερόπλοια πὸν ἀνεβαίνουν μ' αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι στὸν ἀέρα.

Οἱ ἄνθρωποι γιὰ νὰ ζοῦν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἀέρα. Γιὰ τοῦτο πρέπει καὶ τὸν χειμῶνα ἀκόμη νὰ ἀνοίγουν τὰ παράθυρα καὶ ἀκόμη νὰ πηγαίνουν συχνὰ στὴν ἐξοχή, ὅπου ὁ ἀέρας εἶναι καθαρότερος παρὰ στὴν πόλη.

§ 2. Ὑδρατμοί, ὑγρασία. Ἡ ἀτμόσφαιρα περιέχει καὶ νερὸ σὲ μορφή ὑδρατμῶν, μὰ δὲ μπορούμε, ὅπως καὶ τὸν ἀέρα, νὰ τοὺς ἰδοῦμε. Μόνον ὅταν ἡ ἀτμόσφαιρα ἔχει πολλοὺς ὑδρατμούς φαίνονται τότε σὰν ὀμίχλη καὶ σὰν σύννεφα, ὅταν πυκνωθοῦν με τὸ ψυχρός. Τὸ χειμῶνα φαίνονται καὶ ἀπὸ τὴν ἀναπνοή μας, ὅταν βγαίνουν στὸν κρῦο ἀέρα, ἢ ὅταν θολώνουν τὰ τζάμια ἑνὸς θερμοῦ δωματίου.

Ὅταν ἡ ἀτμόσφαιρα ἔχη πολλοὺς ὑδρατμούς, λέμε πὸς κάνει *ὑγρασία* καὶ πὸς ὁ καιρὸς εἶναι *ὑγρός*, ὅταν ἔχη λίγους, λέμε πὸς κάνει *ξηρασία* καὶ πὸς ὁ καιρὸς εἶναι ξηρός.

§ 3. Κλίμα. Κλίμα ἑνὸς τόπου ὀνομάζουμε ὅλα μαζί τὰ φαινόμενα τοῦ καιροῦ, δηλ. τὴ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος, τοὺς ἀνέμους, τὴν ὑγρασία ἢ τὴν ξηρασία, τὴ βροχή, κλπ. Ἔτσι λέμε κλίμα ψυχρὸ, ὑγρὸ, βροχερὸ, νοσηρὸ κλπ.

Γενικὰ στὴ θερμὴ ζώνη ἔχουμε θερμὸ κλίμα, στὴν εὐκρατη γλυκὸ καὶ στὴν ψυχρὴ ψυχρὸ κλίμα. Ἄλλὰ καὶ τὸ ὕψος ἑνὸς τόπου κάνει τὸ κλίμα του ψυχρὸ. Ἔτσι τὰ ὄροπέδια τῆς θερμῆς ζώνης ἔχουν κλίμα εὐκρατο καὶ οἱ κορυφές τῶν ψηλῶν βουνῶν σκεπάζονται ἀπὸ ἄλυωτους πάγους.

Τὸ πιὸ βροχερὸ κλίμα τὸ ἔχουν οἱ τόποι πὸν εἶναι κοντὰ στὸν ἰσημερινό· ἐκεῖ πέφτουν βροχές περιοδικές, ἄφθονες, πὸν κρατοῦν μῆνες.

Τὸ κλίμα διακρίνεται καὶ σὲ *ὠκεάνειον* καὶ *ἠπειρωτικόν*.

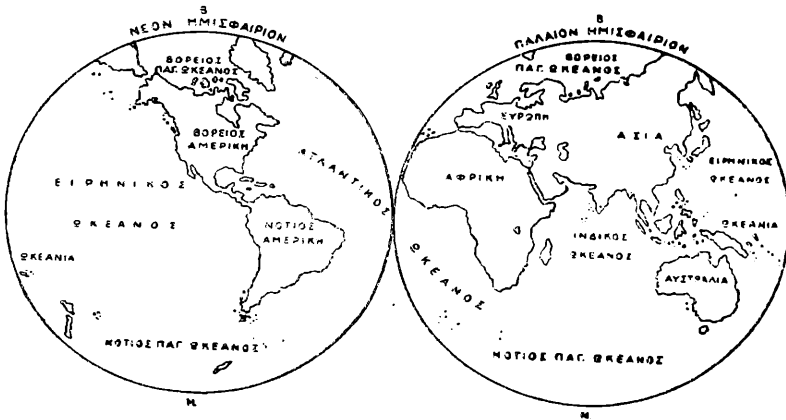
Τὸ πρῶτο εἶναι στοὺς παραθαλασσίους τόπους καὶ στὰ νησιά. Εἶναι κλίμα γλυκό, γιατί παίρνει ἀπὸ τὴν θερμοκρασία τῆς θάλασσας, πού τὸ χειμῶνα εἶναι θερμότερη ἀπὸ τὴν ξηρὰ καὶ τὸ καλοκαίρι δροσερώτερη.

Ἡπειρωτικὸ εἶναι τὸ κλίμα στὶς μεσόγειες χῶρες. Σ' αὐτὲς ὁ χειμῶνας εἶναι ψυχρὸς καὶ τὸ καλοκαίρι καυστικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΓΗΣ

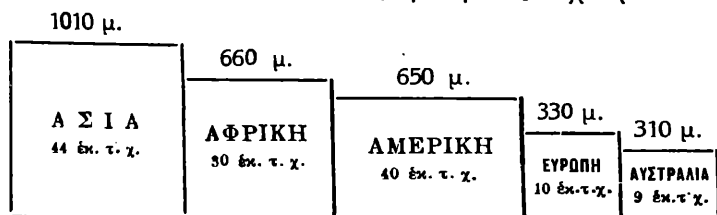
§ 1. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ ξηρὰν καὶ ἀπὸ θάλασσαν. Ἡ ξηρὰ κρατεῖ τὸ $\frac{1}{4}$, ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς καὶ ἡ θάλασσα τὰ $\frac{3}{4}$. Εἶναι λοιπὸν ἡ θάλασσα μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ξηρὰ. (Σχ. 8).

μιά από τὴν ἄλλη, λέγονται **νέος κόσμος**. Ἡ Ἀμερικὴ ἀνεκαλύφθη ἀπὸ τὸν Χριστόφορο Κολόμβο τὸ 1492 καὶ ἡ Αὐστραλία τὸ 1503.

Ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἀσία, Ἀφρική καὶ ἡ Αὐστραλία πέφτουν στὸ Ἀνατολικὸ ἡμισφαίριο καὶ ἡ Ἀμερικὴ στὸ Δυτικὸ. Ἡ Ἑλλάς εἶναι στὴν Εὐρώπη.

§ 3. **Μέγεθος τῶν ἡπείρων.** Ἡ πιὸ μεγάλη ἡπειρος εἶναι ἡ Ἀσία, καὶ λίγο μικρότερη ἡ Ἀμερικὴ. Ὑστερα ἔρχονται κατὰ σειράν ἡ Ἀφρική, ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Αὐστραλία (σχ. 9). Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς 5 αὐτὲς ἡπείρους ἔχουμε καὶ τὴν

Σχ. 9. Μέγεθος καὶ μέσον ὕψος τῶν ἡπείρων.

νεωτάτη ἡπειρον, τὴν **Ἀνταρκτικὴν**, μεγαλυτέραν τῆς Εὐρώπης μὰ ἀκατοίκητη. Βρίσκεται στὴ νότιο ψυχρὴ ζώνη, στὸ ἀνατολικὸ καὶ στὸ δυτικὸ ἡμισφαίριο.

§ 4. **Νησιά.** Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἡπείρους ὑπάρχουν καὶ νησιά, μεγάλα καὶ μικρά, ἄλλα κοντὰ στὶς ἡπείρους, ἄλλα ἀνάμεσα στοὺς ὠκεανούς. Τὰ μεγάλα βρίσκονται κοντὰ στὶς ἡπείρους. Π.χ. ἡ Μεγάλῃ Βρεττανία καὶ ἡ Ἴρλανδία. Τὸ μεγαλύτερο νησί τῆς γῆς εἶναι ἡ Γροιλανδία, ὅχτῳ φορές μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

§ 5. β') **Θάλασσα.** Τὰ μεγάλα μέρη τῆς θαλάσσης λέγονται ὠκεανοὶ καὶ εἶναι τέσσερις: Ὁ **Μέγας** ἢ **Εἰρηνικὸς** ὠκεανός, ὁ **Ἀτλαντικὸς**, ὁ **Ἰνδικὸς** καὶ ὁ **Βόρειος Παγωμένος**.

1) Ὁ Μέγας ἢ Εἰρηνικὸς ὠκεανός εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀπ' ὅλους καὶ ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὴν Ἀμερικὴ, Ἀσία καὶ Αὐστραλία.

2) Ὁ Ἀτλαντικὸς ὠκεανός ἔχει σχῆμα S καὶ ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὴν Ἀμερικὴ, Εὐρώπη καὶ Ἀφρική. Μὲ τὸν ὠκεανὸν αὐτὸν ἐνώνεται ἡ Μεσόγειος θάλασσα μαζί μὲ τὸ Ἴόνιον καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

3) Ὁ Ἰνδικὸς ὠκεανός ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὴν Ἀφρική, τὴν Ἀσία καὶ τὴν Αὐστραλία. Ὀλάκαιρος σχεδὸν βρίσκεται στὸ νότιο ἡμισφαίριο.

4) Ὁ Βόρειος Παγωμένος ὠκεανός πιάνει τὰ μέρη γύρω στὸ βόρειο πόλο καὶ βρέχει τὶς βόρειες ἀκρογιαλιές τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

§ 6. **Διανομή τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θάλασσας κατὰ τὸ βόρειο καὶ νότιο ἡμισφαίριο.** Ὀλόκληρη ἡ Ἀσία καὶ ἡ Εὐρώπη βρίσκονται στὸ βόρειο ἡμισφαίριο, καθὼς καὶ τὰ μεγαλύτερα τμήματα τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ Αὐστραλία καὶ ἡ Ἀνταρκτικὴ βρίσκονται στὸ νότιο ἡμισφαίριο. Γενικὰ παρατηροῦμε, ὅτι ἡ πιὸ μεγάλη ἔκταση τῶν ὠκεανῶν βρίσκεται στὸ νότιο ἡμισφαίριο.

§ 7. **Βάθος τῶν ὠκεανῶν.** Καθὼς ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἄλλοῦ εἶναι ψηλότερη καὶ ἄλλοῦ χαμηλότερη, ἀπαράλλαχτα καὶ ὁ βυθὸς τῶν θαλασσῶν. Τὸ βαθύτερο μέρος τῆς θάλασσης εἶναι στὸ μεγάλο Εἰρηνικὸ ὠκεανό, ἀνατολικά τῆς Ἀσίας, καὶ φθάνει σχεδὸν τὰ 11 χιλιάδες μέτρα. Τὸ μεγαλύτερο βάθος τῆς Μεσογείου εἶναι 4.400 μέτρα (ὁ Ὀλυμπος ἔχει ὕψος 2.920 μ.).

§ 8. **Κίνηση τῆς θάλασσης.** Ἡ θάλασσα κάνει τριῶν λογίων κινήσεις. Τὰ κύματα, τὶς παλίρροιες καὶ τὰ θαλάσσια ρεύματα.

α') Τὰ κύματα σηκώνονται ἀπὸ τὴν πίεση τοῦ ἀνέμου ἐπάνω στὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσης. Ὅσο πιὸ δυνατὸς ὁ ἄνεμος, τόσο μεγαλύτερα τὰ κύματα. Στους ὠκεανούς ἕνα κύμα καταντᾷ νὰ φθάνη σὲ 15 μέτρα ὕψος. Ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα σὲ δυὸ μεγάλα κύματα φθάνει σὲ 250 ὡς 400 μέτρα.

β') Ἀδιάκοπα καὶ κανονικὰ ἀνεβαίνει καὶ κατεβαίνει λιγάκι τὸ νερὸ τῆς θάλασσης. Τὸ ἀνέβασμα τοῦ νεροῦ λέγεται *πλημμυρίς* καὶ τὸ κατέβασμα *ἀμπωτίς*. Ἡ διάρκεια εἶναι 6 ὥρες καὶ κάτι. Μὲ αὐτὲς γίνεται ἡ παλίρροια, δηλ. ῥεῦμα πού ἀλλάζει ἢ διεύθυνσή του.

Ἡ πλημμυρίς εἶναι μεγάλη στους ὠκεανούς καὶ μικρὴ στὶς κλειστὲς θάλασσες (καθὼς εἶναι ἡ Μεσόγειος). Αἰτία τῆς πλημμυρίδος εἶναι ἡ *ἐλκτικὴ* δύναμη τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης ἐπάνω στὴ γῆ.

γ') Τὰ θαλάσσια ρεύματα εἶναι ῥοὴ τοῦ νεροῦ τῆς θάλασσης πρὸς τούτη ἢ ἐκείνη τὴν κατεύθυνση. Μιὰ ἀπὸ τὶς αἰτίες αὐτῆς τῆς κινήσεως εἶναι καὶ ἡ ἀδιάκοπη πνοὴ τῶν ἀνέμων. Τὰ ρεύματα αὐτὰ εἶναι δυὸ λογίων, ψυχρὰ καὶ θερμὰ. Τὰ ψυχρὰ φεύγουν ἀπὸ τὶς ψυχρὲς ζώνες καὶ ῥέουν πρὸς τὴ θερμὴ, τὰ θερμὰ ἀντίθετα. Ἐνα θερμὸ ῥεῦμα εἶναι αὐτὸ πού λένε *Ρεῦμα τοῦ Κόλπου*, ἀρχίζει ἀπὸ τὸν κόλπο τοῦ Μεξικοῦ καὶ διευθύνεται πρὸς τὶς ἀκρογιαλιὲς τῆς Δ. Εὐρώπης (Ἀγγλίας, Νορβηγίας κλπ.), αὐτὲς ἔχουν θερμότερο κλίμα ἀπὸ πολλὰς ἄλλες χώρες, πού βρίσκονται στὸ ἴδιο γεωγραφικὸ πλάτος.

Μ Ε Ρ Ο Σ Β'.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΝ ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ

Α' Α Σ Ι Α

(1 δισεκατομμύριο κάτοικοι)

1. ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΣΙΑ

Θέση και σύνορα. Ἡ Ἀσία, 4 $\frac{1}{2}$, φορές μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, βρίσκεται ὀλόκληρη στὸ βόρειο ἡμισφαίριο καὶ ξαπλώνεται ἀπὸ κοντὰ στὸν Ἰσημερινὸ ὡς τὸ Βόρειο Παγωμένο ὠκεανό. Βρέχεται ἀπὸ τοὺς ἄλλους δύο ὠκεανούς, τὸν Εἰρηνικὸ ἀνατολικά καὶ τὸν Ἰνδικὸ νότια.

Δυτικὰ συνορεύει μὲ τὴν Εὐρώπη. Σύνορά της εἶναι τὰ *Οὐράλια* ὄρη, ὁ *Οὐράλης* ποταμός, ἡ *Κασπία* θάλασσα, ἡ *Ἀζοφικὴ* θάλασσα, ὁ *Εὐξείνιος* πόντος, ὁ *Βόσπορος*, ἡ *Προποντίς*, ὁ *Ἑλλήσποντος*, τὸ *Αἰγαῖον* πέλαγος καὶ ἡ *Μεσόγειος* θάλασσα. Χωρίζεται ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ μὲ τὴ διώρυγα τοῦ *Σουέξ* καὶ τὴν *Ἐρυθρὰν θάλασσαν*.

Ὅριζόντιος διαμελισμός. Ἡ Ἀσία διαμελίζεται ἀπ' ὅλα τὰ μέρη. Δυτικὰ ἡ χερσόνησος *Μικρὰ Ἀσία* ἀπλώνεται μέσα στὶς ἑλληνικὲς θάλασσες. Νότια οἱ τρεῖς μεγάλες χερσόνησοι, ἡ *Ἀραβία*, τὸ *Δεσάν*, καὶ ἡ *Ἐνεῖθεν Ἰνδική*, ἀπλώνονται μέσα στὸν Ἰνδικὸ ὠκεανό. Ἀνατολικά εἶναι οἱ χερσόνησοι *Κορέα* καὶ *Καμτσιάτνα*, μέσα στὸν Εἰρηνικόν.

Πάμπολλα εἶναι καὶ τὰ νησιὰ τῆς Ἀσίας. Τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὰ *Ἰνδικὰ* καὶ *Μαλαϊνὰ* νησιὰ, ἀνάμεσα

στην *Ἐκεῖθεν Ἰνδική* καὶ στήν Αὐστραλία, καὶ τὰ *Ἰαπωνικά* νησιά ἀνατολικά.

Διάπλασις τοῦ ἐδάφους. Καμμία ἄλλη ἥπειρος δὲν ἔχει τόσα ψηλά καὶ μεγάλα ὄροπέδια, ὅσα ἡ Ἀσία. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ξεπερνοῦν καὶ τὸ ὕψος τοῦ δικοῦ μας Ὀλύμπου. Στὶς πλευρὲς ὑψώνονται ὄρη, ποὺ ἔχουν τὶς ψηλότερες κορυφές τῆς γῆς. Τὸ πιὸ ψηλὸ ἀπὸ τὰ ὄροπέδια αὐτὰ εἶναι τὸ *Θιβέτ*, τέσσερες φορές πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶ τὸ κλίμα εἶναι πολὺ ψυχρὸ καὶ νοσηρὸ, τὸ νερὸ ῥέει σὲ λίμνες ἀλμυρὲς καὶ τὸ ἔδαφος εἶναι σχεδὸν ἔρημο. Στὴ νότιο πλευρὰ του ὑψώνονται τὰ *Ἰμαλάια* ὄρη, ποὺ σημαίνει στὴν Ἰνδικὴ γλῶσσα *κατοικία τῶν χιονιῶν*. Ἀπὸ τὶς χιονοσκεπέαστες κορυφές του τὸ *Ἐβέρεστον* εἶναι τὸ πιὸ ψηλὸ βουνὸ τῆς γῆς καὶ ἔχει ὕψος 8.840 μέτρα (τρεῖς φορές ψηλότερο ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο).

Τὰ πιὸ σπουδαῖα *βαθύπεδα* εἶναι τὸ *Ἰνδοστάν* καὶ τὸ *Σινικόν*. Τὸ πρῶτον ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὰ Ἰμαλάια καὶ στὶς χερσονήσους Δεκάν καὶ Ἐκεῖθεν Ἰνδική. Καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο δέχονται πολλὴ βροχὴ, κί' ἐπειδὴ εἶναι καὶ θερμά, ἀποτελοῦν μέρος πολὺ εὐφορο. Γι' αὐτὸ εἶναι πολὺ πυκνὰ κατοικημένα καὶ συγκεντρώνουν τὸν περισσότερο πληθυσμὸ τῆς Ἀσίας.

Βορειοδυτικὰ ἀπὸ τὰ ψηλά ὄροπέδια ἀπλώνεται ἡ μεγάλη *Σιβηρία*, γεμάτη δάση καὶ μεταλλωρυχεῖα. Τὸ ψῦχος ἐδῶ εἶναι τόσον πολὺ, ποὺ τὸ παγωμένο ἔδαφος λυώνει τὸ καλοκαίρι μόνο στὴν ἐπιφάνεια.

Ποταμοί. Μεγάλοι ποταμοὶ χύνονται στὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανόν, ποὺ εἶναι παγωμένοι κί' αὐτοὶ πολλοὺς μῆνες. Ἄλλοι ποταμοὶ ῥέουν ἀνατολικά καὶ χύνονται στὸν Εἰρηνικόν ὠκεανόν, ἄλλοι ῥέουν νότια καὶ χύνονται στὸν Ἰνδικόν.

1) Ὁ *Χοάγκ-Χῶ* (δηλ. Κίτρινος ποταμὸς) καὶ ὁ *Γιάγγ-Τσὲ Κιάγγ* (δηλ. Γαλάζιος), στὴν Κίνα. Ὁ δεῦτερος εἶναι πλωτὸς σὲ πολὺ διάστημα.

2) Ὁ *Γάγγης*, ἱερὸς ποταμὸς τῶν Ἰνδιῶν στὸ Ἰνδοστάν ποὺ σχηματίζει μεγάλο Δέλτα.

3) Ὁ *Τίγρης* καὶ ὁ *Εὐφράτης*. Αὐτοὶ ποτίζουν τὴν εὐφορον Μεσοποταμίαν.

Κλίμα. Στὰ ἀνατολικά καὶ νότια μέρη εἶναι θερμὸν καὶ βροχερόν. Στὰ βόρεια κί' ἐπάνω στὰ ὄροπέδια ψυχρὸν μὲ λίγες βροχές. Ὅσοι τόποι τῆς Ἀσίας βρίσκονται βόρεια ἀπὸ τὸν Τροπικὸν τοῦ Καρκίνου ἔχουν κλίμα ἠπειρωτικόν. Ἡ διαφορὰ δηλαδὴ ἀνάμεσα στὸ χειμωνιάτικο ψῦχος καὶ στὴν καλοκαιριάτικη ζέστη εἶναι πολὺ μεγάλη, πολὺ πιὸ

Τὰ Ἴμαλάια ὄρη ὅπως φαίνονται ἀπὸ τὸ Νιάρτσιλιγγ (Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ποὺ εὐρίσκεται σὲ ὕψος 2.200 μ. πηγαίνει αἰδηρόδρομος ἀπὸ τὴν Καλκούταν. Εἶναι ὑγιεινὸς τόπος γιὰ τοὺς Εὐρωπαίους καὶ φυτεύεται γύρω τσάι καὶ καφῆς)

μεγάλῃ παρὰ στὴν Ἑλλάδα, ἀκόμα καὶ στὶς ἀνατολικὲς παράλιες χῶρες.

Πληθυσμὸς. Στὴν Ἀσία κατοικοῦν περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μισοὺς ἀνθρώπους ὅλης τῆς γῆς (1 δισεκατομμύριον). Ἀπὸ τοὺς κατοίκους τούτους τὸ ἕνα τρίτον, καὶ περισσότερον, κατοικεῖ στὴν Σινικὴν καὶ ἄλλο ἕνα τρίτον στὶς Ἐντεῦθεν Ἰνδίες. Ὅσοι κατοικοῦν στὰ βόρεια καὶ στὰ ἀνατολικά, ἀνήκουν στὴ *Μογγολικὴ* φυλὴ καὶ ὅσοι κατοι-

κοῦν στὰ νοτιοανατολικά καὶ πρὸ πάντων στὰ Ἰνδικὰ νησιά, ἀνήκουν στὴν *Μαλαϊκὴ* φυλὴ, καὶ ὄσοι στὰ νοτιοδυτικά, ἀνήκουν στὴν *Καυκασία* φυλὴ, πού σ' αὐτὴν ἀνήκουμε κι' ἐμεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι.

Κράτη. Τὰ κύρια κράτη τῆς Ἀσίας εἶναι :

1) Ἡ *Ἀσιατικὴ Τουρκία* (14 ἑκατομ.), μὲ πρωτεύουσα τὴν *Ἄγκυρα*. Κατέχει ὅλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, πού ἦταν στὰ παλιὰ χρόνια Ἑλληνικὴ. Πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον περιελάμβανε κι' ἄλλες πολλὰς Ἀσιατικὰς χῶρας.

2) Ἡ *Περσία* μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Τεχεράνην*.

3) Οἱ *Βρετανικὲς Ἰνδίες*. Περιλαμβάνουν τὴν Ἐντεῦθεν Ἰνδικὴν καὶ ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν Ἐκείθεν Ἰνδικὴν. Εἶναι πολὺ εὐφορὴ χῶρα, μὲ πληθυσμὸν 320 ἑκατ. Πρωτεύουσα *Δελχί* (300 χιλ.), μεγαλύτερη ὅμως εἶναι ἡ *Καλκούτα* (1 1/2 ἑκατ.), στὸ Δέλτα τοῦ Γάγγη.

4) Οἱ *Ὀλλανδικὲς Ἰνδίες*, πού κρατοῦν τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπὸ τὰ Ἰνδικὰ ἢ Μαλαϊκὰ νησιά. Πρωτ. *Βαταβία*.

5) Ἡ *Σινικὴ Δημοκρατία*, πιδὸ μεγάλη ἀπὸ τὴν Εὐρώπη. Ἔχει πληθυσμὸν 410 ἑκατομ. καὶ μεγάλες πόλεις. Πρωτ. *Ναγκίν* (400 χιλ.).

6) Ἡ *Ἀυτοκρατορία τῆς Ἰαπωνίας* (60 ἑκατομ.). Ἀποτελεῖται πρὸ πάντων ἀπὸ τὰ Ἰαπωνικὰ νησιά. Πρωτ. *Τόκιο* (5 ἑκατομ.).

7) Ἡ *Ἀσιατικὴ Ρωσία*. Κατέχει ὅλην τὴν βόρειον καὶ βορειοδυτικὴν Ἀσίαν (μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Εὐρώπη). Ἔχει ὅμως λίγον πληθυσμὸν, μόλις ὅσον ἡ Ἑλληνικὴ χερσόνησος (23 ἑκατ.).

Φυσικὴ διαίρεση. Ἡ Ἀσία χωρίζεται φυσικὰ σὲ 5 μεγάλα κομμάτια : 1) *Νοτιοδυτικὴ Ἀσία* ἢ *Ἀνατολή*, 2) *Ἰνδία*, 3) *Ὑψηλὴ Ἀσία*, 4) *Ἀνατολικὴ Ἀσία* ἢ *Ἄπω Ἀνατολή* καὶ 5) *Βόρειος καὶ Βορειοδυτικὴ Ἀσία*.

I. ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΑΣΙΑ Ἡ ΑΝΑΤΟΛΗ

Γενικὸς χαρακτῆρας. Πολλὰς ἔρημοι καὶ κλίμα ξηρό.

Θέση καὶ διαίρεση. Ἀπλώνεται πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον, τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν.

Συνορεύει ἀνατολικά μὲ τις Ἰνδίες. Χωρίζεται φυσικῶς στὶς ἀκόλουθες χῶρες: 1) Μικρὰ Ἀσία, 2) Συρία, 3) Παλαιστίνη, 4) Ἀραβία, 5) Μεσοποταμία, 6) Ἀρμενία, 7) Ἀριανή.

1) ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ (ΑΣΙΑΤΙΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ)

(750 τ. χλμ.—Πενταπλασία ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.—15 ἑκατομ. κάτ.)

Σχῆμα καὶ σύνορα. Ἡ χερσόνησος Μικρὰ Ἀσία, ποὺ πλησιάζει τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον, ἔχει σχῆμα σάν ὀρθογώνιον τετράπλευρον. Οἱ τρεῖς πλευρὲς βρέχονται ἀπὸ θάλασσες. Ἡ βορεινὴ ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον καὶ τὴν Προποντίδα, ἡ δυτικὴ ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον καὶ ἡ νοτινὴ ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ἀνατολικά συνορεύει μὲ τὴν ἄλλην Ἀσίαν, μὲ σύνορα τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Μεσόποταμίαν καὶ τὴν Συρίαν.

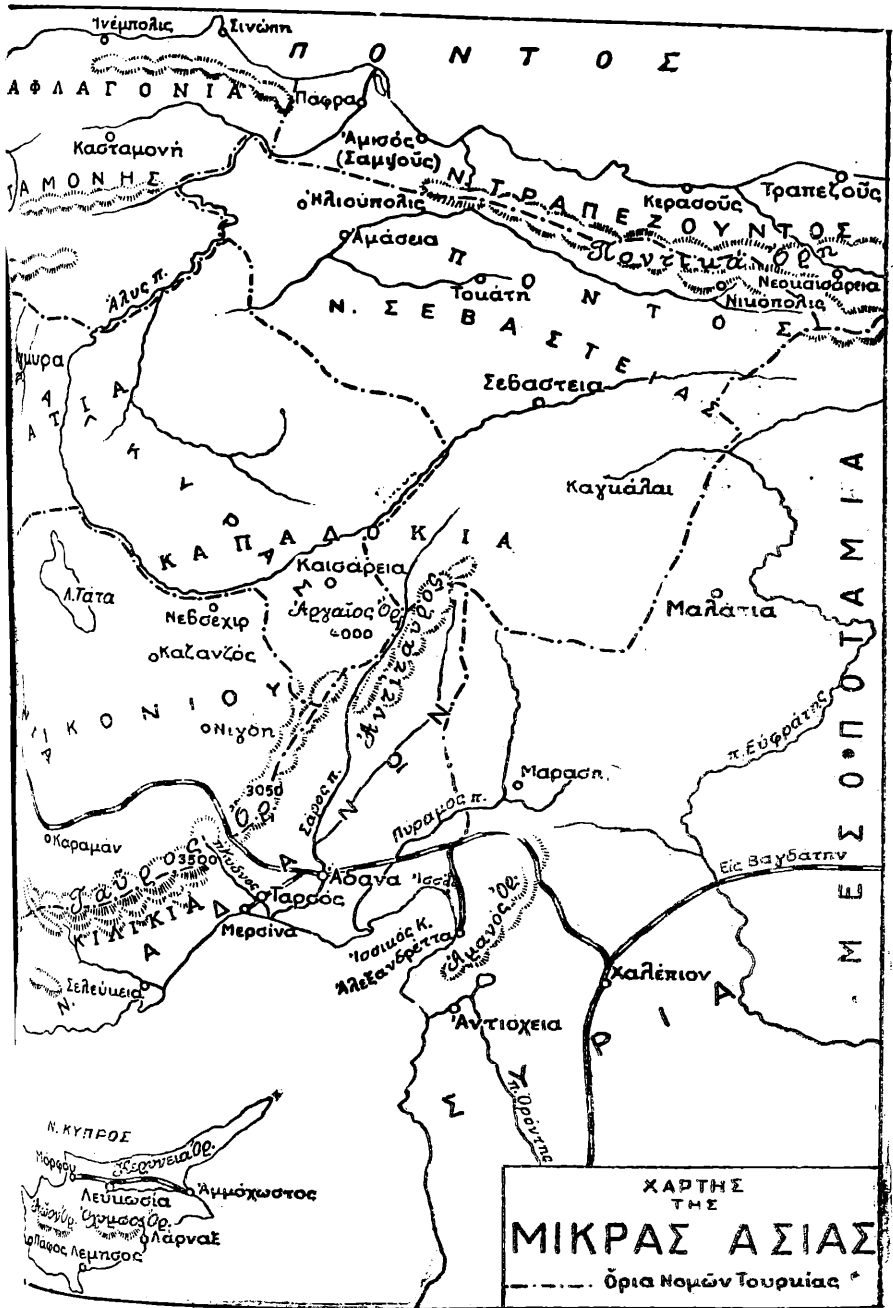
Διάπλαση τοῦ ἐδάφους καὶ ὀριζόντιος διαμελισμός. Τὰ ὄρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μοιάζουν μὲ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος. Ἀπλώνονται σὲ παράλληλες ὄροσειρές, καὶ μερικὰ εἶναι ψηλότερα ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο. Στὰ βορεινὰ εἶναι τὰ *Ποντικὰ* καὶ πολλὰ ἄλλη δασώδη, στὰ ἀνατολικά ὁ *Ἀντίταυρος*, στὰ νότια ὁ *Ταῦρος* καὶ στὰ δυτικὰ ὁ *Τμῶλος*, ὁ *Σίπυλος*, ἡ *Ἰδη*, ὁ *Μυσικὸς Ὀλυμπος* κ. ἄ. Στὴ μέση τῆς χερσονήσου κλείνεται ἀπὸ βουνὰ ἓνα μεγάλο ὄροπέδιο, μὲ μερικὰ σβησμένα ἠφαίστεια· τὸ πιὸ ψηλὸ εἶναι τὸ *Ἀργαῖον* (4300 μέτ.), τὸ ψηλότερο βουνὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Τὰ δυτικὰ βουνὰ, ἐπειδὴ προχωροῦν ἐγκάρσια πρὸς τὴ θάλασσα, τελειώνουν σὲ χερσονήσους, ἀκρωτήρια καὶ παράκτια νησιά. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγον σχηματίζονται καὶ πολλοὶ ποταμοί. Πολλὲς κοιλάδες ἀνάμεσα στὰ βουνὰ ἀνοίγουν δρόμους πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν ὄροπέδιον.

Κλίμα καὶ ποταμοί. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παράλια βαθέπεδα, ποὺ ἔχουν κλίμα εὐκρατο, στὴν ἄλλη Μικρὰ Ἀσία κάνει χειμῶνα βαρὺ καὶ βροχερό. Οἱ πολλὲς γύρω θάλασσες φέρνουν μὲ τοὺς ἀνέμους πολλοὺς ὑδρατμούς, ποὺ γίνονται ὄλοι βροχὲς μόλις φθάσουν στὰ ψυχρὰ βουνὰ. Τὸ καλοκαίρι πάλι τὸ ἐσωτερικὸν ὄροπέδιον εἶναι θερμὸν καὶ οἱ βροχὲς πέφτουν πρὸς τὸν Πόντον ποὺ εἶναι ψυχρότερος.

ΕΥΞΕΙΝΟ

ΧΑΡΤΗΣ
 ΤΗΣ
ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ
 --- Όρια Νομών Τουρκίας

Ἐπειδὴ οἱ βροχῆς εἶναι σπάνιες, βρίσκονται στὸ ὄροπέδιο πολλές στέπες καὶ ξηρημοί.

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο οἱ ποταμοὶ τὸ καλοκαίρι ἔχουν λίγο νερό, ἐνῶ τὸ χειμῶνα γεμίζουν πολύ, ὅπως στὴν Ἑλλάδα, καὶ κατεβάζουν ἀπὸ τὰ βουνὰ ἀφθονή λάσπη, ποὺ μολώνονται (προσχώνονται) μ' αὐτὴν οἱ ἀκρογιαλιές στὰ στόμια τῶν ποταμῶν. Τὸ παρατηροῦμε αὐτὸ προπάντων στοὺς κόλπους ποὺ χύνονται ὁ Μαϊάνδρος, ὁ Κάυστρος καὶ ὁ Ἔρμος. Οἱ κόλποι αὐτοὶ σιγά-σιγά παίρνουν ἄλλην μορφήν. Τὰ λιμάνια τῶν ἀρχαίων πόλεων Ἐφέσου καὶ Μιλήτου ἔχουν χαθῆ καὶ οἱ θέσεις των βρίσκονται σήμερα 7 ὡς 8 χιλιόμετρα μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Οἱ προσχώσεις τοῦ Ἐρμου θὰ καταντοῦσαν νὰ κλείσουν τὸ λιμάνι τῆς Σμύρνης ἀπὸ τὸν ἄλλο κόλπο· γιὰ νὰ τὸ προλάβουν αὐτό, γύρισαν τὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ σὲ ἄλλη διεύθυνση κι' ἔτσι ὁ Ἔρμος χύνεται σήμερα σὲ ἄλλο μέρος.

Πολλοὶ ποταμοὶ ῥέουν νότια καὶ χύνονται στὴν Μεσόγειον (Εὐρυμέδων, Κύδνος, Σάρος, Πύραμος). Πρὸς τὰ βορεινὰ ῥέουν λίγοι μὰ μεγάλοι. Ὁ πιὸ μέγας, ὁ Ἄλως (κ. Κιζιλ Ἰρμάκ) καὶ ὁ περίφημος *Σαγγάριος* ῥέουν πρὸς τὸν Εὐξεινον Πόντον μὲ πολλὰ γυρίσματα. Μερικὰ μέρη τοῦ ὄροπέδιου δὲν ἔχουν ἀνοιγμα γιὰ νὰ φύγουν τὰ νερά, γιὰ τοῦτο σχηματίζονται ἐδῶ καὶ λίμνες. Ἡ πιὸ μεγάλη εἶναι ἡ *Τάτα* (τ. Τουζτσολιού).

Ποιὸν τοῦ ἐδάφους καὶ προϊόντα. Τὰ $\frac{1}{2}$, ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἶναι ἔδαφος εὐφορο καὶ πρὸ πάντων οἱ κοιλάδες πρὸς τὸ Αἰγαῖον, ποὺ βγάζουν *κρσί, σταφίδα, λάδι καὶ βαμβάκι*. Τὰ γενικὰ προϊόντα εἶναι δημητριακά, ρύζι, πατάτες, καπνός, φρούτα, κρόκος, μήκωνες. Οἱ τελευταῖοι ἀφθονοῦν στὰ ἐσωτερικὰ ὄροπέδια καὶ ἀπ' αὐτοὺς παρασκευάζουν τὸ ὄπιο (ἀφιονί). Τὰ δάση τῶν βορεινῶν πρὸ πάντων βουνῶν βγάζουν πολλὴν ξυλείαν καὶ βελανίδια.

Ἡ κτηνοτροφία εἶναι προωδευμένη πιὸ πολὺ στὰ ἐσωτερικὰ ὄροπέδια. Οἱ κατοίκες τῆς Ἀγκύρας ἔχουν πολὺ ὠραία τρίχα ποὺ μοιάζει σὰ μετάξι. Ἀπὸ τὴν τρίχα αὐτὴ φτιάχνουν τὰ ἀκριβὰ Ἀγκυριανὰ πανιά· μεγάλα κοπάδια πρόβατα δίδουν τὸ μαλλί τους γιὰ τὴν κατασκευὴν τῶν χαλιῶν.

Τὰ βουνὰ ἔχουν ἄφθονα ὄρυκτά, λίγα ὅμως ἀπ' αὐτὰ ἐξορύσσονται· σπουδαῖα εἶναι οἱ λιθάνθρακες κοντὰ στὴν Ποντικὴν Ἑράκλειαν (Παφλαγονίαν).

Κάτοικοι. Τὸ εὐφορον ἔδαφος τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καθὼς καὶ τὰ πολλά της λιμάνια, ἔγειναν ἀφορμὴ ἀπὸ πολὺ παλιὰ χρόνια νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐδῶ πολλοὶ λαοί. Ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑλλάδα ἔχτισαν οἱ Ἕλληνες ἐδῶ πολλές ἀποικίες. Οἱ ἀποικίες αὐτὲς προώδευσαν γρήγορα στὰ γράμματα, στὶς τέχνες στὸ ἐμπόριο, καὶ γενικὰ στὸν πολιτισμὸ. Ὅταν οἱ Πέρσαι ἦταν δυνατοί, οἱ ἐδῶ Ἕλληνες ἔζησαν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τους. Μὰ ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καθὼς καὶ στὸν καιρὸν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ἡ Μικρὰ Ἀσία, ποῦ ἦταν Ἑλληνικὴ χώρα, ἔφτασε σὲ μεγάλη ἀκμὴ. Στὴν ἐπιδρομὴ ποῦ ἔκαμαν οἱ Τοῦρκοι ἀντιστάθηκαν οἱ Ἕλληνες πολὺν καιρὸ, ὥσπου τὸν 14ον αἰῶνα, νικήθηκαν καὶ ὑποδουλώθηκαν σ' αὐτούς. Ἀπὸ τότε πολλοὶ Τοῦρκοι κατοίκησαν ἐδῶ, κι' ἔτσι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἔχασαν τὴ γλῶσσα τους κι' ἔμαθαν τὰ τούρκικα. Ὑστερα ἀπὸ τὸ ἀτύχημα τῆς Ἑλλάδος στὴν ἐκστρατεία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὸ 1922 οἱ Ἕλληνες Μικρασιᾶται καταφύγανε στὴν ἐλεύθερην Ἑλλάδα.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς χερσονήσου πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο ἦταν ἀνάμικτος ἀπὸ Τούρκους, Ἕλληνες καὶ λίγους Ἀρμένηδες καὶ Εὐρωπαίους.

Πολιτικὴ κατάσταση. Σήμερα ἡ Μικρὰ Ἀσία ἀνήκει στὴν Τουρκία. Μαζὶ μὲ τὴν Ἀν. Θράκη ἀποτελεῖ τὴν Δημοκρατίαν τῆς Τουρκίας. (16 ἑκατ. τετρ. χλμ.—16 ἑκατ. κάτοικοι).

Ἀρχαία διαίρεση. Ἡ Μικρὰ Ἀσία τὰ παλαιὰ τὰ χρόνια χωριζόταν σὲ 15 χώρες, τὶς ἀκόλουθες: Στὰ βορρηνὰ ὁ *Πόντος*, ἡ *Παφλαγονία* καὶ ἡ *Βιθυνία*. Στὰ δυτικὰ ἡ *Τρωάς*, ἡ *Μυσία*, ἡ *Λυδία* καὶ ἡ *Καρία*. Στὰ νότια ἡ *Λυκία*, ἡ *Παμφυλία*, ἡ *Ἰσαυρία* καὶ ἡ *Κιλικία*. Στὰ μεσόγεια τέλος ἡ *Φρυγία*, ἡ *Δυκαονία*, ἡ *Γαλατία* καὶ ἡ *Καππαδοκία*.

1. Βόρειος Μικρὰ Ἀσία. (Πόντος καὶ Παφλαγονία). Αὕτῃ βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον καὶ μόνον εἰς τὰ παράλια σχηματίζονται στεναὶ πεδιάδες. Σπουδαῖος ἐδῶ

λιμένες είναι ή *Τραπεζοῦς*, πού ἦταν κάποτε ἔδρα Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας (1204—1461) ὡς τώρα τελευταία κατοικούνταν ἀπό πολλοὺς Ἑλληνας. Ἄλλοι λιμένες είναι ή *Ἄμισος* ή *Σαμψοῦς*, ή *Σινώπη* καί ή *Ποντικὴ Ἡράκλεια*.

2. Βορειοδυτικὴ Μ. Ἀσία. (Βιθυνία, Μυσία, Τρῳάς). Αὐτὴ πλησιάζει εἰς δύο μέρη τὴν Εὐρώπην, ὅπου σχηματίζονται σπουδαιότατοι πορθμοί, ὁ Βόσπορος καί ὁ Ἑλλήσποντος. Εἰς τὸν Βόσπορον εἶναι ή *Χρυσούπολις* (Σκούταρι 80), ἀντίκρου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, σάν προάστειό της. Λίγο πιὸ νότια εἶναι ή *Χαλκηδών*. Σπουδαῖαι πόλεις εἰς τὴν Ἱστορίαν εἶναι ή *Νικομήδεια* (Ἴζμὶτ, 20) καί ή *Νίκαια* στὴν ὁποίαν ἔγιναν δύο οἰκουμενικὲς σύνοδοι. Κάτω ἀπὸ τὸ ὄρος Μυσικός Ὀλυμπος εἶναι ή *Προῦσα* (62) σὲ πολὺ εὐμορφο μέρος καί μὲ βιομηχανίαν ἀπο τάπητες καί μεταξωτὰ πανιά. Εἰς τὸ στενώτερον μέρος τοῦ Ἑλλήσποντου εἶναι τὰ *Δαρδανέλλια* (Τσανάκ Καλέ) κοντὰ εἰς τὴν ἀρχαίαν «Ἄβυδον», ὅπου ὁ Ξέρξης τὴν παλαιάν ἐποχὴν ἐγεφύρωσε τὸν Ἑλλήσποντον· κοντὰ δὲ ἦταν καί ή Τροία, πού φαίνονται σήμερα τὰ ἐρείπιά της.

3. Δυτικὴ Μικρὰ Ἀσία. Αὐτὴ ἔχει τὸ γλυκύτερον κλίμα καί τις πιὸ μεγάλες παραλίες πεδιάδες, πού μπαίνουν βαθιά στὸ ἐσωτερικό. Αὐτὲς ποτίζονται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς Ἑρμον, Κάϋστρον καί Μαϊανδρον καί γίνονται εὐφορώτατοι. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑρμου ἦταν παλαιὰ ή πλουσία πόλις *Σάρδεις*, ή πρωτεύουσα τῆς Λυδίας. Τὰ παράλια ὀνομάζονται Ἰωνία καί Δωρίς ἀπὸ τις Ἑλληνικὲς φυλές, πού ἔκτισαν ἐδῶ πολλὰς ἀποικίαις. Ἡ πιὸ μεγάλη πόλις εἶναι σήμερα ή *Σμύρνη* (160), στὸν μυχὸν τοῦ Ἑρμαίου κόλπου. Τὸ λιμάνι της συγκεντρώνει ὄλον σχεδὸν τὸ ἐμπόριον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, γιὰ τοῦτο ή Σμύρνη εἶναι μιὰ ἀπὸ τις πιὸ ἐμπορικὲς πόλεις τῆς Μεσογείου. Πρὶν ἀπὸ τὴν τελευταίαν ἐθνικὴν καταστροφὴν εἶχε ἀξιόλογα ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια, βιβλιοθήκην, μουσεῖα καί φιλανθρωπικὰ καταστήματα, πού κατεστράφησαν ὄλα κατὰ τὸν πόλεμον. Ἀπὸ τὴν Σμύρνη ἀρχίζουν σιδηρόδρομοι. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς περνᾷ ἀπὸ τὴν Μαγνησίαν, τὴν Φιλαδέλφειαν καί πηγαίνει στὶς ἐσωτερικὲς χῶρες. Πολλὰ ἄλλα πόλεις ὑπάρχουν ἐδῶ, ὅπως αἱ *Κυδωνίαι* (Ἀἰβαλί), ή *Πέργαμος*, τὸ *Ἀἰδίνι*, ή *Ἐφεσος*.

4. Νότιο: Μικρὰ Ἀσία. (Παμφυλία, Ἰσαυρία, Κιλικία). Πρωτ. τῆς Παμφυλίας εἶναι ή *Ἀντάλεια* (25), ή ὁποία πρὸ τοῦ πολέμου εἶχε πολλοὺς Ἑλληνας. Εἰς τὴν Κιλικίαν ἀνοίγεται μεγάλη πεδιάς εὐφορος καί δι' αὐτὸ ἐδῶ εἶναι σπουδαῖαι πόλεις, τὰ *Ἄδανα* (72), ή *Ταρσός*, ή πατρίδα τοῦ

ἀποστόλου Παύλου, καὶ ἡ **Μερσίνα**. Ἡ Μερσίνα (50) εἶναι παράλιος καὶ ἐμπορική, ἐνωμένη μετὰ τὴν Ταρσὸν καὶ τὰ Ἴαδανα μετὰ σιδηρόδρομον.

Στὸν μυχὸν τοῦ Ἰσσηικοῦ κόλπου ἦταν ἡ ἀρχαία «Ἰσσοί», περίφημη γιὰ τὴν νίκη τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τοῦ Δαρείου (333 π. Χ.).

5. Αἱ ἐσωτερικαὶ χῶραι. Αὐταὶ ἔχουν ὀλίγας βροχάς, δι' αὐτὸ πολλὰ μέρη ποὺ τὸ ἔδαφος εἶναι ἀλατοῦχον, εἶναι ἔρημα, ἀλλὰ ἔχουν χορτάρι μόνον τὰς ἐποχὰς ποὺ βρέχει (στέππει) καὶ τότε βόσκουν πρόβατα καὶ κασίκες. Ἐδῶ εἶναι ἡ πόλις **Ἄγκυρα** (100), ἡ νέα πρωτ. τῆς Τουρκίας (πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἢ Κωνσταντινούπολις). Εἶναι ξακουστὴ γιὰ τὶς γάτες καὶ τὶς κασίκες τῆς ποῦ ἔχουν τρίχες μαλακὰς καὶ σὰν μετάξι. Ἀπ' αὐτὰς κατασκευάζονται τὰ περίφημα πανικὰ τῆς Ἄγκυρας. Δυτικὰ, ἐπάνω στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Σαγγαρίου ἦταν στὰ παλιὰ χρόνια τὸ «Γόρδιον». Ἡ πόλις αὐτὴ καθὼς καὶ ὁ ποταμὸς Σαγγάριος ἐγέναν τελευταῖα ξακουστοὶ γιὰ τὶς ἠρωϊκὰς καὶ φονικὰς μάχας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Κεμάλ πασᾶ (Αὐγούστος 1921). Στὴν ἀρχαία Φρυγία εἶναι τὸ **Δορύλαιον** (Ἐσκι Σεχίρ), **Κοτυάειον** (**Κιουτάχεια**), **Ἀφιὸν Καραχισάρ**, πόλεις ξακουσμένες ἀπὸ τὴν ἐκστρατεία ποὺ ἔκανε ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς τὴν Μικρὰ Ἀσία. **Καισάρεια** (40), στὴν Καππαδοκίαν, κοντὰ στοὺς πρόποδες τοῦ Ἀργαίου, πατρίδα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. **Ἰκόνιον** (50), πρωτ. τῆς Λυκαονίας. Ἀπ' αὐτὴν περνᾷ ὁ σιδηρόδρομος ποὺ ἀνεβαίνει τὸν Ταῦρον γιὰ νὰ κατεβῆ εἰς τὴν Κιλικίαν.

Περίληψη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

Ὄρη. Ποντικά, Ἀντίταυρος, Ταῦρος, Τμῶλος, Σίπυλος, Ἴδη, Μυσηκὸς Ὀλυμπος, Ἀργαῖον.

Ποταμοί. Ἄλυς, Σαγγάριος, Ἐρμος, Κάυστρος, Μαίανδρος, Εὐρυμέδων, Κύδνος, Σάρος, Πύραμος.

Λίμνες. Τάτα καὶ πολλὰς ἄλλας.

Χῶρες. Πόντος, Παφλαγονία, Βιθυνία, Τρῶας, Μυσία, Λυδία, Καρία (Αἰολίς, Ἴωνία, Δωρίς), Λυκία, Παμφυλία, Ἰσαυρία, Φρυγία, Λυκαονία, Γαλατία, Καππαδοκία καὶ Κιλικία.

Πόλεις. Τραπεζοῦς, Ἀμισός (Σαμψοῦς), Σινώπη, Ἡράκλεια, Χρυσόπολις, Νικομήδεια, Προῦσα, Δαρδανέλλια, Σμύρνη, Αἰδίνι, Κυδωνία, Πέργαμος, Ἀττάλεια, Ἴαδανα, Ταρσός, Μερσίνα, Ἄγκυρα, Δορύλαιον (Ἐσκι Σεχίρ), Κοτυάειον (Κιουτάχεια), Ἀφιὸν Καραχισάρ, Ἰκόνιον.

Ἄρχ. πόλεις. Νίκαια, Ἄβυδος, Τροία, Σάρδεις, Ἐφεσος, Μίλητος, Γόρδιον, Ἴσσός.

Σιδηροδρομικὲς γραμμὲς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

- 1) *Σμύρνης* — Ἄφιόν Καραχισσάρ — *Χρυσοπόλεως*.
- 2) *Σμύρνης* — *Πανόρμου*.
- 3) *Σμύρνης* — Ἄϊδινίου — *Ἐγγεντιρ*.
- 4) *Ἐσκί Σεχιρ* — Ἄγκύρας — *Καισαρείας*.
- 5) *Ἄφιόν Καραχισσάρ* — Ἰκονίου — *Ἀδάνων*.
- 6) *Ἀδάνων* — *Μερσίνης*.

ΚΥΠΡΟΣ

(Μισὴ Πελοπόννησο.—335 χιλιάδ. κάτ.).

Θέση. Ἡ Κύπρος τὸ μεγαλύτερον στὴν ἔκτασιν ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ νησιά, πέφτει στὴ Μεσόγειον θάλασσαν, ἀντίκρουσιν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Συρίαν.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Τὸ νησί ἔχει δυὸ μικρὰς βουνοσειρὰς, ποὺ ἀπλώνονται ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τὰ ἀνατολικά. Ἡ πιὸ νότια καὶ πιὸ ψηλὴ ἔχει τὰ βουνὰ *Ἄδων* (Τρόδος) καὶ *Ὀλυμπον*. Ἡ βορεινὴ ὀνομάζεται *Κερύνεια* (Πενταδάχτυλον).

Ἀνάμεσα σ' αὐτὰς τὰς βουνοσειρὰς ξαπλώνεται ὁ κάμπος *Μεσαορίας* (κ. Μεσαριά), ποὺ ποτίζεται ἀπὸ τὸν *Πεδιαῖον* (κ. Πεδιά).

Προϊόντα. Τὸ νησί ἀπὸ τὰ παλαιὰ χρόνια φημίζεται γιὰ τὸ γλυκὸ κλίμα καὶ τὴν ἀφθονὴν βλάστησιν. Βγάζει σιτηρά, κρασί ἐξαιρετικόν, λάδι, βαμβάκι, φρούτα, μετὰξι κτηνοτροφικὰ κ. ἄ.

Πολιτικὴ κατάστασις. Ἡ Κύπρος ἦτανε πρὶν τοὺς Τούρκους, ποὺ τὴν παρημέλησαν καὶ τὴν κατάντησαν ἄδενδρον καὶ φτωχήν. Ἀπὸ τὸ 1878 ὅμως τὴν πῆραν οἱ Ἄγγλοι καὶ τὴν διοικοῦν συνταγματικὰ, μὲ Ἄγγλον Ἀρμοστήν ποὺ συνεργάζεται μὲ ντόπιον Συμβούλιον καὶ μὲ Βουλὴν. Ὅλοι οἱ κάτοικοι εἶναι Ἕλληνας ποὺ μιὰ ἐπιθυμία ἔχουν, νὰ ἐνωθῇ ἡ πατρίδα τους μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

Πόλεις. *Λευκωσία* (22), κοντὰ στὸν Πεδιαῖον ποτ.,

πρωτ. με πολλά σχολεία ανώτερα και κατώτερα. — **Ἀμμόχωστο** και **Δάργαξ**, με καλά λιμάνια. — **Δεμησός**, (16) ἐμπορικὴ πόλη, κοντὰ στὴ θάλασσα και σὲ ὠραία τοποθεσία. — **Νέα Πάφος**, (8), κοντὰ στὴν ἀρχαίαν Πάφον.

Ἡ Κύπρος ἔχει και σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, ποὺ ἐνώνει τὴν Λευκωσίαν με τὴν Ἀμμόχωστο και με ἄλλες πόλεις.

2) ΣΥΡΙΑ

(150 τετρ. χλμ.—λίγο μεγαλ. ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.—2 1/2 εκατ. κάτ).

Ἡ Συρία εἶναι ὄροπέδιο, και βρέχεται δυτικὰ ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Τὰ βουνὰ της ὑψώνονται κατὰ μακρὸς στὴν ἀκρογιαλιά, και εἶναι πολὺ ἀπτόμα. Ψηλὰ βουνὰ τῆς Συρίας εἶναι ὁ **Δίβανος** (ψηλότερος ἀπὸ τὸν **Ὀλυμπο**) και ὁ **Ἀντιλίβανος** στὰ νότια και τὰ δύο.

Παράλληλα με τὴν θάλασσαν τὸ ὄροπέδιον σχίζεται ἀπὸ ἓνα μακρότατο καταβύθισμα, ποὺ τρέχει σ' αὐτὸ ὁ **Ὁρόντης** ποταμὸς· διευθύνεται πρὸς τὰ βόρεια και χύνεται στὴν Μεσόγειον κοντὰ στὸν Ἰσικὸν κόλπον.

Προϊόντα. Τὰ εὐφορα μέρη εἶναι στὶς ἀκρογιαλιές, ἐνῶ στὸ ἐσωτερικὸν ἔχει πολλὰ στέπες. Παράγει δημητριακά, ὄσπρια, λάδι, πορτοκάλια, βαμβάκι και μετάξι. Στὶς στέπες εὐδοκιμεῖ ἡ κτηνοτροφία, και εἶναι ὀνομαστὰ τὰ μάλλινα πανικὰ τοῦ Χόμς (π. Ἐμμεσα).

Κάτοικοι και πόλεις. Κάτοικοι εἶναι οἱ **Σύριοι** (ποὺ μιλοῦν τὴν Ἀραβικὴ), **Ἀραβες**, **Ἕλληνες** κ. ἄ. Πρωτ. εἶναι ἡ **Δαμασκὸς** (250), ὅπου μένει ὁ δικὸς μας Πατριάρχης τῆς Ἀντιοχείας.—**Βηρυτὸς** (120), ἐμπορικὴ, στὴν θάλασσα. Ἐδῶ κοντὰ ἦταν οἱ ἀρχαιότατες πόλεις τῶν Φοινίκων «Σιδῶν» και «Τύρος», ποὺ σήμερα στὴ θέση τους εἶναι ἀσήμαντα χωριά. **Χαλέπιον** (200), στὰ βόρεια μέρη κι' ἐπάνω στὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ποὺ πάει στὴν Μεσοποταμίαν, πολὺ ἐμπορικὴ πόλη. Τὸ λιμάνι της εἶναι ἡ **Ἀλεξανδρέττα** (Ἰσκεντεροῦν 15), ποὺ τελευταίως παρεχωρήθη μετὰ τῆς περιοχῆς στὴν Τουρκία.—**Ἀντιόχεια** (22), κοντὰ στὸν Ὁρόντη, ἄλλοτε μεγάλη και ἐπίσημη.

Ἡ Συρία πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἦταν στοὺς Τούρκους. Σήμερα τὴν Συρίαν τὴν κατέχει ἡ Γαλλία.

3) ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

(Μισή Παλαιά Ἑλλάς.—930 χιλ. κάτ.)

Νότια στὴν Συρίαν βρίσκεται ἡ μικρὴ χώρα Παλαιστίνη. Εἶναι κι' αὐτὴ ὄροπέδιον, ποὺ σχίζεται ἀπὸ τὸ καταβύθισμα τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ. Ὁ Ἰορδάνης ῥέει πρὸς τὰ νότια καὶ χύνεται στὴν *Νεκρὴν θάλασσαν*. Ἡ λίμνη αὐτὴ εἶναι ἄλμυρὴ, καὶ ἡ ἐπιφάνειά της εἶναι ἡ πιὸ χαμηλὴ ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐπιφάνειαν τῆς γῆς (400 μέτρα χαμηλότερη ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Μεσογείου).

Ἡ Παλαιστίνη εἶναι πολὺ σπουδαία γιὰ τοὺς χριστιανούς. Εἶναι ἡ ἱερὰ γῆ, ὅπου γεννήθηκε, δίδαξε, σταυρώθηκε καὶ ἀναστήθηκε ὁ Χριστός. Οἱ κάτοικοι εἶναι Ἕλληνες, Ἀραβες, Τοῦρκοι, Ἑβραῖοι καὶ Εὐρωπαῖοι. Γλῶσσα ἐπικρατεῖ ἡ Ἀραβικὴ, ἀκούεται ὅμως καὶ ἡ Ἑλληνικὴ.

Ἡ Παλαιστίνη ἔχει πολὺ εὐφοροὺς κάμπους (Γῆ τῆς ἐπαγγελίας) καὶ βγάζει προϊόντα τὰ ἴδια μὲ τὴ Συρίαν. Πέρα ὅμως ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη ὑπάρχουν πολλὰς ἔρημοι.

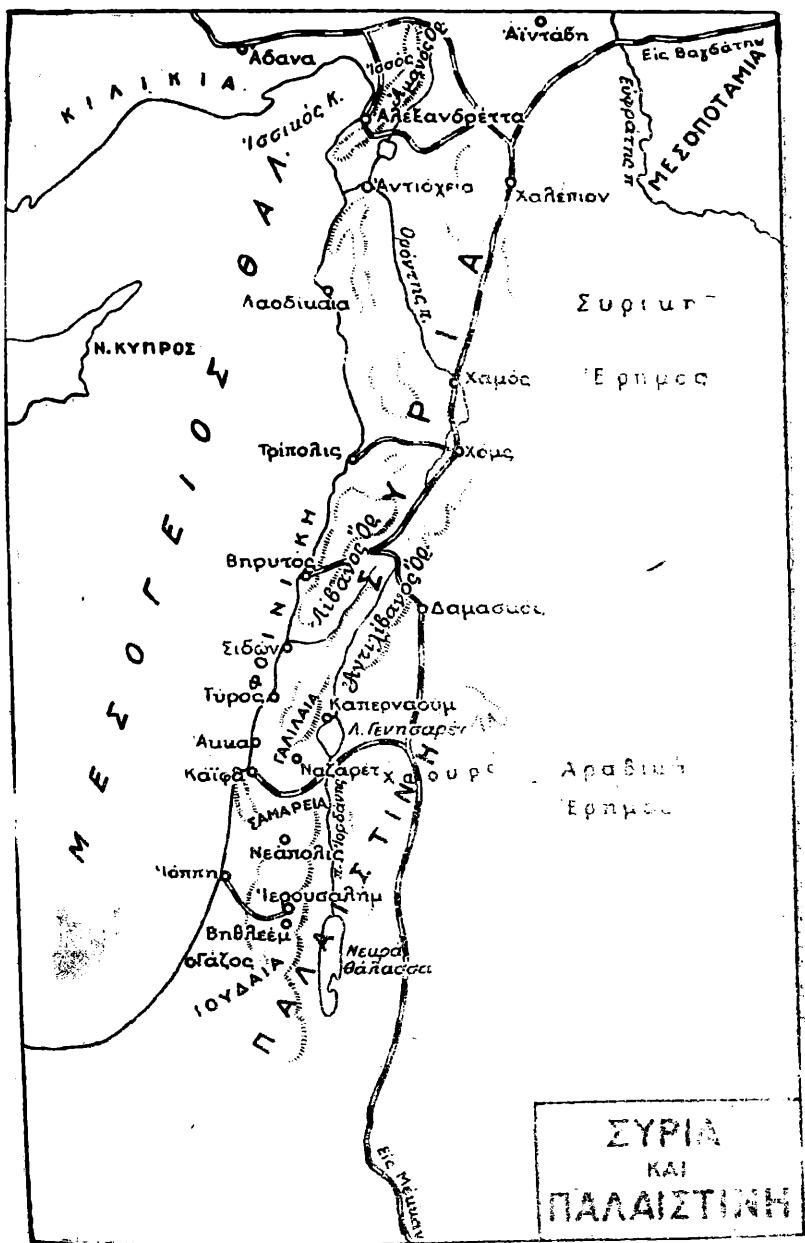
Πρωτ. εἶναι ἡ *Ἱερουσαλήμ* (100, ἡ «Ἀγία») ὅπου βρίσκεται ὁ Πανάγιος Τάφος τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶναι τὸ προσκύνημα τῶν Χριστιανῶν. — *Ἰόππη* (Γιάφφα, 50) λιμάνι τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐνωμένη μαζὶ της μὲ σιδηρόδρομο. — *Βηθλεέμ*, χωριὸ κοντὰ στὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐδῶ εἶναι τὸ σπήλαιον, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Χριστός. — *Νεάπολη* (ἡ ἀρχαία Συχέμ τῆς Σαμαρείας)—*Ναζαρέτ*, *Καπερναοῦμ*, *Τιβεριάς*, σήμερα χωριά.

Ἡ Παλαιστίνη σήμερα διατελεῖ ὑπὸ Ἀγγλικὴν προστασίαν.

4. ΑΡΑΒΙΑ

(14 φορές πιὸ μεγάλη ἀπ' τὴν Ἑλλάδα. — 10 ἑκατομμ. κάτ.).

Θέση. Ἡ μεγάλη χερσόνησος Ἀραβία ἀπλώνεται πρὸς τὰ νότια τῆς Συρίας καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸν Περσικὸν κόλπον ἀνατολικά, ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα δυτικά, καὶ ἀπὸ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν καὶ τὴν θάλασσαν τοῦ Ἄντεν νότια. Εἶναι ἡ πιὸ νοτιοδυτικὴ χώρα τῆς Ἀσίας. Στὴν εἰσοδὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θάλασσας, ἀνάμεσα Ἀραβία καὶ Ἀφρική, εἶναι ὁ πορθμὸς Βάβ—ελ—Μανδέβ, δηλ. Πόρτα τῶν Δακρῶν.

Διαμελισμός. Ἡ χερσόνησος ἔχει σχῆμα σάν τετρά-
πλευρο, καὶ πολὺ λίγο διαμελίζεται ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Διάπλωση καὶ ποιότητα τοῦ ἐδάφους. Εἶναι
ψηλὸ ὄροπέδιο, ποὺ κατεβαίνει κλιμακωτὰ σὲ ἀκτὲς βρα-
χῶδεις. Σπάνια βρέχει ἐδῶ, γιὰ τοῦτο τὸ ἔδαφος εἶναι

Κατασκήνωσις Ἀράβων (Βεδουϊνῶν)

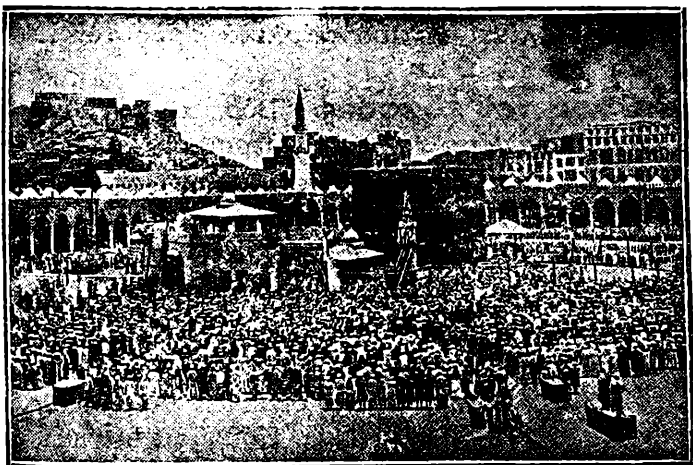
ξηρὸν, γεμάτων ἐρήμους καὶ στέππες, ποταμοὶ δὲν ὑπάρ-
χουν παρὰ μικροὶ καὶ πλατιοὶ χεῖμαρροι (οὐάδι).

Προϊόντα. Τὸ πιὸ εὐφορο μέρος τῆς Ἀραβίας εἶναι
ἡ *Ἰεμένη*, στὴ νοτιοδυτικὴ γωνία ὅπου κάνει βροχὲς τὸ
καλοκαίρι. Βγάζει ἐξαιρετικὸ καφέ, χουρμάδες καὶ διά-
φορα ἀρώματα. Εἶναι φημισμένα τὰ ἀραβικὰ ἄλογα καὶ
οἱ καμήλες.

Κάτοικοι Ἀραβες. Ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς κατοικοῦν στὸ
κέντρο, ὅπου εἶναι οἱ ἐρημοὶ καὶ οἱ στέππες, ζοῦν βίο νο-
μαδικὸ καὶ λέγονται *Βεδουϊνοὶ*, δηλ. παιδιὰ τῆς ἐρήμου.
Θρησκεία τους εἶναι ἡ Μωαμεθανικὴ.

Πολιτικὴ κατάσταση καὶ πόλεις. Πρὶν ἀπὸ τὸν
παγκόσμιον πόλεμον, οἱ πιὸ εὐφορὲς χῶρες τῆς Ἀραβίας
ἦσαν στὰ χεῖρα τῶν Τούρκων. Τώρα ὅμως πῆραν τὴν ἀνε-
ξαρτησίαν τους καὶ σχημάτισαν ἀνεξάρτητα κράτη. Ἡ πιὸ

γνωστή χώρα είναι ή *Χετζάζη*, πού άπλώνεται στα παράλια τής Έρυθράς θαλάσσης. Σπουδαίες πόλεις έδω είναι ή *Μέκκα* (70) «μητέρα τών πόλεων», ιερά πόλις τών Μωαμεθανών, γιατί έδω γεννήθηκε ό Μωάμεθ. Ός τή Μέκκα φτάνει ό σιδηρόδρομος, πού φεύγει από τήν Δαμασκόν και περνά τήν Παλαιστίνη και τήν βορειοδυτικήν Άραβίαν —

Ή ιερά πέτρα τών Μωαμεθανών Καάβα

(Είναι μετεωρόλιθος μέσα σε σπίτι με σχήμα κύβου εις τήν αύλην ενός τζαμιού εις τήν Μέκκαν. Κάθε μωαμεθανός πρέπει νά πάη εκεί νά προσκυνήση μιá φορά στή ζωή του γιά νά γίνη χατζής).

Μεδίνα (50), ιερός τόπος κι' αύτή, όπου είναι ό τάφος του Μωάμεθ.

Κοντά στον πορθμόν Βάβ — ελ — Μανδέβ ή άγγλική κτήση του *Άντεν* Ή πόλη Άντεν (48), είναι ώχυρωμένη και κυριαρχεί στον θαλασσινό δρόμον από τήν Μεσόγειον και τήν Έρυθράν θάλασσαν στις Ίνδιες και στήν Άνατολικήν Άφρικήν.

Άνάμεσα Άσία και Άφρική είναι ή τριγωνική και πετρώδης χερσόνησος του *Σινά* (π. Πετραία Άραβία), με τó βουνό του *Μωυσέως* (ψηλότερο από τον Παρνασσό), πού είναι όνομαστόν στήν Παλαιά Διαθήκη. Ή χερσόνησος αύτή πολιτικώς ανήκει εις τήν Αίγυπτον.

Συγκοινωνία. Είναι δύσκολη στήν Άραβία, από τις

πολλές ξηρμες ἐκτάσεις. Ἐκτὸς ἀπὸ τῆ γραμμῆ Δαμασκοῦ —Μέκκας, ἡ ἄλλη συγκοινωνία γίνεται μὲ καραβάνια ἀπὸ καμῆλες.

5. ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ

(Διπλὴ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.—3 ἑκατ. κάτ.).

Θέση. Συνορεύει μὲ ὄλες τὶς χῶρες τῆς νοτιοδυτικῆς Ἀσίας καὶ ἀποκλίνει νοτιοανατολικά πρὸς τὸν Περσικὸν κόλπον.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Βόρεια καὶ ἀνατολικά εἶναι ὀρεινὴ, στὴν μέση πρὸς τὸν Περσικὸν κόλπον πεδινή.

Προϊόντα τοῦ ἐδάφους καὶ ποταμοί. Ἔχει πολλὰ στέππες, κατάλληλες γιὰ κτηνοτροφίαν. Οἱ δύο μεγάλοι ποταμοί, *Τίγρης* καὶ *Εὐφράτης*, κατεβάζουν πολὺ νερὸ καὶ ποτίζουν μεγάλες ἐκτάσεις, πολὺ εὐφορες.

Προϊόντα. Χουρμάδες, ρύζι, λάδι κ. ἄ. Σὲ πολλὰς μεριὰς ὑπάρχει ἄσφαλτος ποὺ βγάζει πετρέλαιο.

Πληθυσμός. Οἱ περισσότεροι εἶναι Ἄραβες νομάδες. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ Ἀρμένηδες, Κοῦρδοι, Ἀσσύριοι Χαλδαῖοι, Ἕλληνες καὶ πολλοὶ Πέρσες.

Πόλεις. Πρῶ. εἶναι ἡ *Βαγδάτη* (290), ποὺ ἦταν ἄλλοτε μεγάλη πρωτεύουσα τῶν Ἀράβων. Ὡς ἐδῶ φθάνει σιδηρόδρομος ἀπ' τὴν Κων)πολιν καὶ τὴν Σμύρνην.—*Ἰλὲχ* (30), πάνω στὸν Εὐφράτην. Ἐδῶ ἦταν ἡ ἀρχαία μεγάλη πόλις *Βαβυλῶν* (δηλ. Πόρτα τοῦ Θεοῦ).—*Μουσοῦλη* (60), στὰ βόρεια πρὸς τὸν Τίγριν, βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ.—*Βασσόρα* (50), ἐμπορικὸ λιμάνι, ἐπάνω στὴν ἔνωσιν τοῦ Τίγρη καὶ τοῦ Εὐφράτη. Ὡς ἐδῶ φθάνουν τὰ πλοῖα ἀπὸ τὸν Περσικὸν κόλπον.

Πολιτικὴ κατάσταση. Στὰ παλιὰ χρόνια ἐδῶ ἦταν μεγάλα Κράτη τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. Κατόπιν ἦρθαν διάφοροι κατακτητές. Πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἀνῆκε στοὺς Τούρκους. Σήμερον τὴν προστατεύουν οἱ Ἄγγλοι καὶ τὴν ἔκαναν βασιλείον ποὺ ὀνομάζεται *Ἰράκ*.

6. ΑΡΜΕΝΙΑ

(3 ἑκατ. κάτ.)

Θέση και διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Ἀπλώνεται βόρεια πρὸς τὴν Μεσοποταμία, ἐκεῖ ποὺ εἶναι οἱ πηγές τοῦ Τίγρη καὶ τοῦ Εὐφράτη. Εἶναι χώρα ὄρεινὴ καὶ δυσκολοπλησίαστη. Τὸ σβησμένο της ἠφαίστειο *Ἄραρατ* εἶναι τὸ πιὸ ψηλὸ τῆς Ἀρμενίας καὶ πέντε φορές ψηλότερο ἀπὸ τὸν Ὑμηττὸν (5.160 μέτρα).

Κάτοικοι. Οἱ Ἀρμένηδες εἶναι χριστιανοὶ μονοφυσίτες. Εἶναι ἐργατικοὶ καὶ εἰρηνικοί. Ἔχουν πάθει πολλοὺς διωγμοὺς ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἀπὸ τοὺς γείτονές των Κούρδους. Μὲ τὴν συνθήκη τῶν Βερσαλλίων (1919) κηρύχθηκε ἡ χώρα τους ἀνεξάρτητη, κατέχεται ὅμως ἀκόμα ἀπὸ τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Ῥωσσίαν. Πολλοὶ πρόσφυγες Ἀρμένηδες ἤδραν καταφύγιον στὴν Ἑλλάδα.

Πόλεις. Πρωτ. ἡ *Ἐριβάν* (65) ἠνωμένη σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν Ταυρίδα τῆς Περσίας. — *Ἐρζερούμ*, ἄλλοτε Θεοδοσιούπολις, (30), ἐπάνω σὲ ὄροπέδιο 1880 μέτρα ψηλὸ μὲ πολλὰ τζαμιά.

7. ΑΡΙΑΝΗ (ΙΡΑΝ)

(λίγο μικρότερη ἀπὸ τὴν Ἀραβία. — 20 ἑκ. κάτ.).

Θέσις. Εἶναι ὄροπέδιο, ποὺ ἀπλώνεται ἀνατολικά τῆς Ἀρμενίας καὶ Μεσοποταμίας. Βρέχεται νότια ἀπὸ τὸν Περσικὸν κόλπον, τὸ Ὀμανικὸν πέλαγος καὶ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Τὰ βορεινὰ του σύνορα εἶναι ἡ Κασπία θάλασσα καὶ τὸ Τουρανικὸν βαθύπεδον. Τὸ ἀνατολικὸν του σύνορον εἶναι τὸ βαθύπεδον Ἰνδοστάν.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Τὸ Ἰράν εἶναι ὄροπέδιον λίγο ψηλότερον ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Καθὼς ἐκείνη, ἔτσι καὶ τὸ Ἰράν ἔχει στὶς πλευρές του πολλὰς ὄροσειρές.

Ποιὸν τοῦ ἐδάφους. Νερά. Πολλὰ μέρη τοῦ Ἰράν ἔχουν στέππες καὶ ἐρήμους ἀλατούχους. Ῥέουν οἱ ποταμοὶ

καὶ μὴ βρίσκοντας ἄνοιγμα πρὸς τὴν θάλασσαν, χάνονται μέσα στὴν γῆν, σχηματίζουν λασπερές καὶ ἄλμυρες λίμνες.

Κλίμα. Τὸ κλίμα εἶναι ξηρὸ καὶ ὁ ἀέρας διαυγής.

Προϊόντα. Δημητριακὰ, χουρμάδες, ρύζι, μετάξι καὶ φρούτα. Τρέφονται πολλὰ ζῶα (βακτηριανές καμήλες).

Πολιτικὴ κατάσταση. Διαιρεῖται σὲ 3 κράτη :

1) *Περσία*, 2) *Ἀφγανιστάν*, 3) *Βελουχιστάν*.

1. ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΕΡΣΙΑΣ (IRAN)

(10 ἑκατ. κάτ.)

Θέση. Πιάνει τὸ μεγαλύτερον καὶ δυτικώτερον μέρος τοῦ Ἰράν.

Κάτοικοι. *Πέρσες*, ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Περσῶν καὶ Μήδων, καὶ μερικοὶ ἄλλοι νομάδες. Στὴ θρησκεία εἶναι μωαμεθανοί.

Πολίτευμα. Συνταγματικὴ μοναρχία. Ὁ Πέρσης μονάρχης ὀνομάζεται Σάχης.

Ἀνάπτυξη. Μικρὴ βιομηχανία. Ἐξαιρετικοὶ εἶναι οἱ Περσικοὶ τάπητες. Τὸ ἐμπόριον γίνεται μὲ καμήλες καὶ μὲ αὐτοκίνητα.

Πόλεις. *Τεχεράν* (210), πρωτ., *Ἰσπαχάν* (70), ἀρχαία πρωτ. τῆς Περσίας πολὺ μεγάλη ἄλλοτε. *Ἀμπουσίρ*, τὸ πρῶτο λιμάνι τῆς Περσίας—*Ταυρίς* (180) βορειοδυτικά, ἐμπορικὸν κέντρον.

2. ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ

(8 ἑκατ. κάτ.).

Θέση. Πιάνει τὸ ΒΑ. μέρος τοῦ Ἰράν, τὸ ὀρεινότατον.

Κάτοικοι. *Ἀφγανοί*, συγγενεῖς μὲ τοὺς Πέρσας. Ὅσον γιὰ τὴ θρησκεία τους, εἶναι μωαμεθανοὶ αἰρετικοί.

Πολίτευμα. Ἦγεμονία μὲ ἡγεμόνα, «Ἐμίρη».

Ἀνάπτυξη. Βιομηχανία ἐλαχίστη, συγκοινωνία μὲ καμήλες.

Πόλεις. *Καβούλ* (σὲ ὕψος 2.300 μ.), σπουδαία ἐμπορική πόλη.

3. ΒΕΛΟΥΧΙΣΤΑΝ

(800 χιλ. κάτ.).

Ἡ χώρα αὐτὴ πιάνει τὸ ΝΑ μέρος τοῦ Ἰράν. Ἐδῶ εἶναι ἡ ἔρημος Γεδρωσία, πού τὴν πέρασεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος.

Κάτοικοι εἶναι οἱ *Βελοῦχοι*, πού ζοῦν νομαδικά. ὑπὸ ἀρχηγούς. Τὸ Βελοουχιστάν σήμερα ἀνήκει στὶς Βρετανικὲς Ἰνδίες.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΑΣΙΑ

Τὴν μεγαλύτερη ἐδαφικὴ ἐπιφάνεια ($\frac{9}{7}$) πιάνουν οἱ ἔρημοι καὶ οἱ στέππες, καὶ μόνο τὸ $\frac{1}{7}$ ἀπὸ ὅλο τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορον. Στὶς στέππες, πού καὶ πού καλλιεργοῦνται δημητριακά, μὰ σ' αὐτὲς γενικὰ τρέφονται ζῶα (ἄλογα, καμήλες, μουλάρια, γαίδαροι, πρόβατα, κατσίκες).

Γιὰ τοῦτο οἱ χώρες εἶναι ἀραιὰ κατοικημένες. Οἱ κάτοικοι γενικὰ ξεχωρίζονται σὲ 3 φυλές: Τοὺς Ἀραβες, τοὺς Ἀρίους (Ἕλληνες, Ἀρμένιοι, Πέρσαι, Ἀφγανοί, Βελοῦχοι) καὶ τοὺς Μογγόλους (Τοῦρκοι, Τουρκομάνοι κ. ἄ.). Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ζοῦνε ζωὴ νομαδικὴ καὶ γενικὰ μένουν πολὺ πίσω στὴν πρόοδο.

Ἐξáιρεση σ' αὐτὰ ἀποτελεῖ ἡ Μικρὰ Ἀσία, πού εἶναι ἡ πιὸ εὐφορὴ χώρα τῆς Ἀνατολῆς, μὲ ἀναλογία πληθυσμοῦ 18 κατοίκων σὲ κάθε τετραγωνικὸν χιλιόμετρον (εἰς τὴν Ἑλλάδα 50).

Πίνακας

τῶν πρὸ σπουδαίων πόλεων τῆς Νοτιοδυτικῆς Ἀσίας.

<i>Μικρὰ Ἀσία</i>	<i>Συρία καὶ Παλαιστίνη</i>	<i>Ἀρμενία</i>
<i>Κάτ.</i>	<i>Κάτ.</i>	<i>Κάτ.</i>
Σμύρνη 160 χιλ.	Δαμασκός 250 χιλ. Χαλέπιον 200 » Βηρυττός 120 » Ἱερουσαλήμ 100 »	Ἐριβάν 65 χιλ. Ἐρζερούμ 30 »
Ἄγκυρα 100 »	Ἰόπη 55 »	
Προῦσα 62 »	Ἀραβία	Περσία
Τραπεζοῦς 50 »	Μέκκα 70 χιλ. Ἄδεν 57 » Μεδίνα 30 »	Τεχεράν 210 χιλ. Ταυρίδα 180 » Ἰσπαχάν 70 »
Ἰκόνιον 50 »	Μεσοποταμία	Ἀφγανιστάν
Καισάρεια 40 »	Βαγδάτη 270 χιλ. Μοσούλη 60 » Βασόρα 28 »	Καβούλ 100 χιλ.

II. ΙΝΔΙΕΣ

Χαρακτῆρες. Κλίμα τροπικόν, ὕψηλὴ θερμοκρασία καὶ πολλὰς βροχὰς τὸ καλοκαίρι.

Θέση καὶ διαίρεση. Οἱ Ἰνδίες πιάνουν τὶς δύο μεγάλας χερσονήσους τῆς Νοτίου Ἀσίας, τὴν *Ἐντεῦθεν Ἰνδικήν* καὶ τὴν *Ἐκείθεν Ἰνδικήν*, καθὼς καὶ ὅλες τὶς *Ἰνδικὰς* ἢ *Μαλαϊκὰς* Χερσονήσους. Ἄν βγάλουμε τὰ νησιά, οἱ Ἰνδίες διαιροῦνται πολιτικῶς : 1) Στὶς *Βρετανικὰς Ἰνδίας*, 2) στὸ *Βασίλειον τοῦ Σιάμ* καὶ 3) στὴ *Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα*.

1. ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΕΣ ΙΝΔΙΕΣ

Θέση. Πιάνουν τὸ δυτικὸ καὶ τὸ μεσιανὸ μέρος τῶν Ἰνδιῶν. Εἶναι αὐτοκρατορία ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς μεγάλης Βρεττανίας με κυβερνήτη Ἄγγλον ἀντιβασιλέα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἄμεσες κτήσεις ἔχει πολλὰ κράτη ὑποτελῆ.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Ἡ ἐντεῦθεν Ἰνδικὴ διακρίνεται 1) στὴν καθαυτὸ χερσόνησο *Δεκάν*, πού εἶναι ἓνα πλατὺ ὀροπέδιο· 2) στὸ *Ἰνδοστάν*, (δηλ. χώρα τῶν Ἰνδιῶν) βαθύπεδο πού ποτίζεται δυτικὰ ἀπὸ τὸν *Ἰνδικὸ* ποταμὸ καὶ ἀνατολικὰ ἀπὸ τὸ *Γάγγη* καὶ *Βραχμαπούτρα*, 3) στὰ βουνὰ *Ἰμαλάια*, τὰ πιὸ ψηλὰ τῆς γῆς, *Ἐβέρεστον* (8 φορές ψηλότερο ἀπὸ τὸν Ὑμηττόν), 4) στὸ κομμάτι τῆς *Ἐκεῖθεν Ἰνδικῆς* (Βιρμανία), ὅπου ῥεεὶ ὁ ποταμὸς *Ἰράβαδι*.

Κλίμα. Τροπικόν. Ἀπὸ τὸ θερμὸ ἄνεμο πού φυσᾷ ἀπὸ τὸν Ἰνδικὸ ὠκεανὸ (Μουσσῶν) καὶ πού φέρνει βροχές, ἐξαρτῶνται οἱ βροχές, τὰ προϊόντα καὶ ὁ πυκνὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας.

Προϊόντα. Οἱ Ἰνδίες εἶναι ἡ πρώτη χώρα τῆς γῆς στὸν πλοῦτο καὶ στὴν ποικιλία τῶν προϊόντων. Ρύζι, ζακχαροκάλαμον, τσάϊ, σιτηρὰ, καφὲς καὶ γαιάνθρακες, εἶναι τὰ καθαυτὸ προϊόντα τῆς χώρας. Ἐδῶ ζοῦν καὶ πολλὰ ἄγρια ζῶα, ἀνθρωπόμορφοι πίθηκοι, λεοντάρια, τίγρεις, κροκόδειλοι, γιγάντια φίδια, μεγάλες ἀγριόγατες, ἐλέφαντες κ. ἄ.

Κάτοικοι. Ἄριστοι Ἰνδοὶ (300 ἑκατ.) πού ἔχουν θρησκεία τὸν βραχμανισμὸν ἢ τὸν μωαμεθανισμὸν. *Δραβίδες*, σχετικῶς λιγώτεροι (στὸ ΝΑ. Δεκάν) καὶ *Ἰνδοαυστραλοὶ*.

Ἀνάπτυξη. Ἡ βιομηχανία μεγαλώνει, ἡ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριο προόδευσαν πολὺ.

Πόλεις. Οἱ Βρετ. Ἰνδίες ἔχουν 31 πόλεις πού ἔχουν ἀπάνω ἀπὸ 100 χιλ. κατοίκους ἢ καθεμιά. Οἱ σπουδαιότερες εἶναι :

1) Στὸ Ἰνδοστάν : ἡ *Καλκούτα* (περισσότερο ἀπὸ 1 ἑκατ.), τὸ «Ἰνδικὸ Λονδίνο», στὸ μεγάλο Δέλτα τοῦ Γάγγη, πόλη μεγάλη καὶ ἐμπορικὴ. Ξεχωρίζει ἡ παλαιὰ ἀκάθαρτη πόλη.

ὄπου κατοικοῦν οἱ ντόπιοι, ἀπὸ τῆ νέα μὲ τις ὠραῖες καὶ μεγάλες οἰκοδομές, ὄπου κατοικοῦν Εὐρωπαῖοι.—**Βεναρῆς** (205), ἱερὰ πόλις τῶν Ἰνδῶν, κοντὰ στὸ Γάγγη.—**Δελχι** (300), πολὺ μεγάλη πόλη στὰ πιὸ παλιὰ χρόνια. Σήμερα εἶναι πρωτ. τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν.—**Δαχόρι** (280) στὴ βορειοδυτικὴ χώρα Παντζάβ (Πενταποταμία). Τὴν ποτίζουν πέντε βραχίονες τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ τὴν κάνουν πολὺ εὐφορη. Τὴ χώρα αὐτὴ τὴν εἶχε ὑποτάξει ὁ Μ. Ἀλέξανδρος.—**Καρατσι** (220), λιμάνι τῆς Παντζάβ.

2) Στὸ Δεκάν: **Βομβάη** (1.200), πάνω σ' ἓνα νησάκι τῆς δυτικῆς ἀκτῆς, πολὺ ἐμπορικὴ.—**Χαϊδεραβάδη** (400), μεσόγεια, πρωτεύουσα ἑνὸς κράτους ἀπὸ τὰ ὑποτελῆ. Στὸ κράτος τοῦτο, κοντὰ στὸ χωριὸ Ἑλλόρα, εἶναι βραχῶδες βουνὸ σκαλισμένο σὲ ἀμετρήτους ἰνδικοὺς ναοὺς.—**Μαντρῆς** (600), κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκρογιαλιάν, ἐμπορικὴ πόλις.

Νοτιοανατολικά ἀπὸ τὴν χερσόνησον εἶναι τὸ νησὶ **Κεϋ-λάνη**. Πρωτεύουσά της εἶναι τὸ **Κολόμπον** (250), ἐμπορικὸν κέντρον.

3) Στὴν Ἑκεῖθεν Ἰνδική: **Ραγκοῦν** (350) κοντὰ στὶς ἐκβολές τοῦ Ἰραβάδι, λιμὴν τοῦ ῥυζιοῦ.—**Σιγγαπούρη** (δηλ. πόλις τῶν λιονταριῶν) (500), πάνω σ' ἓνα νησάκι, στὴν ἄκρη τῆς χερσονήσου Μαλάκας. Εἶναι λιμὴν τοῦ «διακομιστικοῦ» ἐμπορίου.

Εἰς τὰ Ἰμαλάια ὄρη εἶναι δύο ἀκόμα ἀνεξάρτητα κράτη, τὸ **Νεπάλ** καὶ τὸ **Κουτάν**.

2. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΣΙΑΜ

(Γετραπλοῦν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. — 12 ἑκατ. κάτ.).

Θέση. Κεῖται ἀνατολικά ἀπὸ τὶς Βρεττανικὲς Ἰνδίες καὶ ἀπὸ τὴν Ἑκεῖθεν Ἰνδική. Ποταμὸς ἐδῶ εἶναι ὁ πλωτὸς **Μενάμ**.

Προϊόντα. Τὰ καθαυτὰ προϊόντα εἶναι τὸ **ῥύζι** καὶ τὸ **ξύλο τίκ**.

Κάτοικοι. Οἱ **Σιαμαῖοι**, Βουδδιστῆς στὴ θρησκεία. Ὁ μονάρχης των δέχτηκε τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν.

Πόλεις. **Βαγκὸν** (500), πρωτ. Πολλὰ σπίτια της εἶναι πλωτὰ στὸν ποταμὸ Μενάμ. Εἶναι πολὺ ἐμπορικὴ πόλις.

3. ΓΑΛΛΙΚΗ ΙΝΔΟΚΙΝΑ

(Πέντε φορές ὡς τὴν Ἑλλάδα. — 12 ἑκατ. κάτ.).

Πιάνει τὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς Ἐκεΐθεν Ἰνδικῆς. Τὴν ποτίζει ὁ μεγάλος ποταμὸς *Μεκόγκ*, ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴ Ἀσία.

Ἡ χώρα αὐτὴ εἶναι Γαλλικὴ κτῆση, καὶ ἔχει 5 τμήματα, ποὺ τὰ δυὸ εἶναι βασιλεία ὑπὸ τὴν Γαλλικὴν προστασίαν (*Ἄνναμ καὶ Καμπότζ*). Πρωτ. *Σαῦγκὼν* (110), σπουδαῖος ἐμπορικὸς λιμὴν.

4) ΙΝΔΙΚΑ ΝΗΣΙΑ

(62 ἑκατ. κατ.).

Θέση καὶ διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Τὰ Ἰνδικὰ ἢ Μαλαϊκὰ νησιὰ εἶναι πάμπολλα καὶ ἀπλώνονται ΝΑ τῆς ἐκεΐθεν Ἰνδικῆς, ἀνάμεσα στὴν Ἀσία καὶ στὴν Αὐστραλία. Ἀπὸ καταμεσίς τους περνᾷ ὁ Ἰσημερινός.

Ὅλα εἶναι ὄρεινά, μὲ πολλὰ ἠφαίστεια.

Κλίμα καὶ βλάστηση. Τὸ κλίμα τους εἶναι καθαυτὸ τροπικόν. Ἔχουν ἀπέραντα δάση καὶ παράγουν ποικίλα προϊόντα (ρύζι, καφέ, ζακχαροκάλαμον, καπνόν, ἀρώματα κτλ.).

Κάτοικοι. *Μαλαῖοι*, ποὺ κατοικοῦν καὶ στὴν χερσόνησον Μαλάκκα. Ἀποτελοῦν ἰδιαιτέρη φυλὴ. Θρησκεία τους εἶναι ὁ Μωαμεθανισμὸς καὶ εἶναι ἐπιδέξιοι θαλασσινοί.

Φυσικὴ διαίρεση. Τὰ Ἰνδικὰ νησιὰ ἀποτελοῦνται ἀπὸ τέσσαρα συγκροτήματα.

1) Τὰ 4 *μεγάλαι Σουνδαῖα* νησιὰ (Σουμάτρα, Ἰάβα, Βόρνεο καὶ Κελέβη). 2) Τὰ *μικρὰ Σουνδαῖα* νησιὰ, 3) τὰ νησιὰ *Μολοῦκνες* καὶ 4) τὰ νησιὰ *Φιλιππίνες*.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ἀπὸ τὰ 4 αὐτὰ συγκροτήματα τὰ 3 πρῶτα ἀνήκουν στὴν Ὀλλανδία, οἱ δὲ Φιλιππίνες στὴς Ἠνωμένες Πολιτεῖες.

Οἱ *Ὀλλανδικὲς Ἰνδίες*, (56 ἑκατ.) εἶναι σπουδαία Εὐρωπαϊκὴ ἀποικία. Τὸ πιὸ εὐφορο καὶ πιὸ πυκνοκατοικημένον νησί εἶναι ἡ Ἰάβα (τὰ $\frac{2}{3}$, τῆς Ἑλλάδος, 41 ἑκατ. κατ.). Ἐδῶ εἶναι ἡ πρωτ. τῶν Ὀλλανδικῶν Ἰνδιῶν *Βαταβία* (300).

Τὰ νησιά *Φιλιππίνες* (ἴσαμε τὴν Ἴταλία 10 ἑκατ. κατ.) πέφτουν βορεινότερα. Ἀπὸ τότε ποὺ τὰ πῆραν (ἀπὸ τὴν Ἰσπανία) αἱ Ἠνωμένες Πολιτεῖες, ἤρχισαν νὰ προοδεύουν. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Μανίλλα* (290).

Γενική ἐπισκόπηση στὶς Ἰνδίες. Οἱ Ἰνδίες τὸν πλοῦτον τους τὸν χρωστοῦν στὴν τροπικὴν θέσιν τους. Ἄφθονα καὶ ποικίλα γεωργικὰ προϊόντα κι' ἕνας πληθυσμὸς εἰρηνικὸς καὶ πολὺ πυκνός. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ βασίλειον τοῦ Σιάμ, οἱ Ἰνδίες εἶναι ἀποικία 4 κρατῶν, τῆς Μ. Βρετανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν.

Τὸ μεγαλύτερον καὶ πιὸ προοδευμένον ἀποικιακὸν κράτος εἶναι οἱ Ἰνδίες (τὰ $\frac{1}{3}$ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῶν Ἰνδιῶν).

Πίνακας

τῶν πιὸ σπουδαίων πόλεων τῶν Ἰνδιῶν.

<i>Βρεττ. Ἰνδίες</i>		<i>Γαλλ. Ἰνδοκίνα</i>		<i>Ὀλλανδ. Ἰνδίες</i>	
Κάτ.		Κάτ.		Κάτ.	
Καλκούτα	1130 χιλ.	Καροτσι	220 χιλ.	Βαταβία	300 χιλ.
Βομβάη	1200 »	Σαϊγκῶν	110 »		
Μανδράς	600 »				
Χαϊδεραβὰδ	400 »	Βασίλειο Σιάμ		Φιλιππίνες	
Ραγκοῦν	350 »				
Σιγγαπούρη	300 »				
Δελχί	300 »	Βαγκὸκ	500 χιλ.	Μανίλλα	200 χιλ.

III. ΥΨΗΛΗ ΑΣΙΑ

Χαρακτήρας. Πολὺ ψηλὰ βουνὰ καὶ ὄροπέδια (τὰ πιὸ ψηλὰ τῆς γῆς).

Μέση καὶ σύνορα. Ὑψηλὴ Ἀσία λέγεται τὸ ἐσωτερικὸν τμήμα τῆς Ἀσίας. Σύνορά της γύρω γύρω, ποὺ τὴν χωρίζουν ἀπὸ τίς ἄλλες χῶρες, εἶναι μεγάλα βουνά. Νότια εἶναι τὰ *Ἱμαλάια*, δυτικά τὰ *Ἀλτάια*, καὶ ἄλλα.

Νερά. Τὰ νερά τῶν περισσοτέρων ποταμῶν τῆς Ὑψη-

λῆς Ἀσίας δὲν ρέουν στὴν θάλασσαν, μὰ σχηματίζουν λίμνες ἢ βάλτους· Μερικοὶ ὄμως ποταμοὶ σχίζουσι τὰ βουνὰ μὲ βαθιὰς χαράδρας καὶ βγαίνουν ἢ νότια (Ἰνδός, Βραχμαπούτρας, Μεκόγκ,), ἢ ἀνατολικά (Γιάγκ — τσέ — Κιάγκ, Χοάγγ—Χώ), (Λένας, Γενισέης).

Προϊόντα τοῦ ἐδάφους καὶ φυσικὴ διαίρεση.

Τὸ ἔδαφος γόνιμον κοντὰ τοὺς ποταμούς, εἰδεμή, γεμάτο στέπες καὶ ἐρήμους. Αὐτὸ τὸ καλὸ, καθὼς καὶ τὸ ἠπειρωτικὸ τῆς κλίμα κάνει τὴν χώραν νὰ ἔχη ἀραιὸν πληθυσμόν, πού ὁ περισσότερος ζῆ νομαδικά.

Φυσικὰ διαιρεῖται στὶς ἀκόλουθες 5 χῶρες: 1) τὴν ἔρημον **Γόβη**, πολὺ μεγάλη. 2) τὴν ὄρεινὴν χώραν **Μογγολίαν**, 3) τὸ **Ταμίρ**, (ἢ ἀνατολικὸν Τουρκεστάν), 4) τὸ **Παμίρ**, καὶ 5) τὸ **Θιβέτ**.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ἡ χώρα ἀνήκει στὸ Σινικὸν κράτος. Τὸ Θιβέτ ὅμως, τὸ πιὸ ψηλὸ καὶ πιὸ μεγάλο ὄροπέδιο τοῦ κόσμου, εἶναι σήμερον αὐτόνομον, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἀγγλίας.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ὑψηλῆς Ἀσίας εἶναι **Μογγόλοι** καὶ ἔχουσι θρησκείαν τὸν Βουδδισμόν. Οἱ πόλεις τῶν εἶναι μικρῆς καὶ δὲν ἀξίζει νὰ γίνῃ λόγος.

IV. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΣΙΑ

Χαρακτήρας. Χώρα πλουσία καὶ πυκνοκατοικημένη.

Θέση. Ἀνατολικὴ Ἀσία (ἢ Ἄπω Ἀνατολή) ὀνομάζονται οἱ χῶρες τῆς Ἀσίας, πού πέφτουσι πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν.

Ἐδῶ εἶναι δύο κράτη, ἢ **Κίνα** καὶ ἡ **Ἰαπωνία**.

1. ΚΙΝΑ Ἡ ΣΙΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

(410 ἑκατ. κάτ.).

Ἔκταση. Εἶναι μεγάλη ὅσον ὅλη ἡ Εὐρώπη.

Νερά. Μεγάλοι ποταμοὶ τῆς χώρας εἶναι ὁ **Χοάγγ** — **Χώ**, (δηλ. κίτρινος ποταμός), καὶ **Γιάγκ—τσέ—Κιάγκ** (δηλ. γαλάζιος ποταμός), πού λέγονται ἔτσι ἀπὸ τὸ χρῶμα πού ἔχουσι τὰ νερά τῶν. Ποτίζουν τὸ **Σινικὸν** βαθύπεδον καὶ τὸ

κάνουν πολύ εύφορον. Ὑπάρχουν καὶ πολλές διώρυγες, πού ἡ πιό μεγάλη ὀνομάζεται *Αὐτοκρατορική*.

Προϊόντα. Ἀπ' τὰ πολλὰ προϊόντα τῆς Κίνας τὴν πρώτη θέση ἔχουν τὸ *μετάξι*, τὸ *τσάϊ* τὸ *βαμβάκι* καὶ τὸ *ξύλι*.

Κάτοικοι καὶ Θρησκεία. Οἱ Σῖναι (κ. Κινέζοι) ἀνήκουν στὴν Μογγολικὴν φυλὴν (τὴν Κιτρίνην). Εἶχαν ἀνα-

Παλαιὰ ξύλινη γέφυρα εἰς τὴν Κινεζικὴν πόλιν Σαγκάην. Παρατηρήσατε πῶς διευθύνεται ἡ γέφυρα καὶ τὴν σχῆμα ἔχουν τὰ σπίτια πού εἶναι μὲ πασσάλους στερεωμένα εἰς τὸ ποτάμι (ποιά ;)

πτυχθῆ στὸν πολιτισμὸν πρὶν ἀπ' τοὺς Εὐρωπαίους, γιατί πρῶτοι ἐγνώρισαν τὴν μπαρούτη, τὴν ναυτικὴν πυξίδα, τὸ χαρτί καὶ τὴν τυπογραφίαν. Ἀπὸ τότε ὅμως ἔγιναν στάσιμοι καὶ δὲν δέχθησαν τὸν Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν. Εἶναι ὅμως ἐργατικοί, οἰκονόμοι καὶ λιγοςυντήρητοι. Θρησκεία ἔχουν τὸν *Ταοϊσμὸν* (Κομφουκισμὸν) ἢ τὸν *Βουδδισμὸν*.

Βιομηχανία και εμπόριο. Οί Σίνοι έχουν βιομηχανία μεταξωτά και βαμβακερά πανικά, άγγεία από πορσελάνην και άλλα ποικίλα τεχνουργήματα. Τò εμπόριον, κλεισμένον άλλοτε στους ξένους, άνοιξε σήμεραν σέ όλους, γιατί οί Εύρωπαϊκές δυνάμεις έπιασαν τὰ κυριώτερα λιμάνια τής Σινικής.

Πόλεις. *Πεκίνον* (800) μέσα σέ κάμπο, άλλοτε πρωτ. του κράτους. Ένώνεται με την Εύρώπη με σιδηρόδρομο, πού έρχεται από τή Ρωσία και περνά την Σιβηρίαν και την Μαντζουρίαν.— *Τιέν Τσιν* (980), λιμάνι του Πεκίνου, με πολλούς ξένους. *Ναγκίν* (400), ή σημερινή πρωτ. τής Κίνας.— *Σαγκάη* (1 1/2 εκατ. κάτ.) στο Γιάγκ—τσέ—Κιάγκ, τò καθαυτό κέντρον του εμπορίου.— *Χαγκάου* (1 1/2 εκατ. κάτ.), στη μέση του πλωτου μέρους του Γιάγγ—τσέ—Κιάγκ, κέντρον του μεσογείου εμπορίου.— *Καντώνα* (900) στον όμώνυμον κόλπον, πολύ εμπορική πόλις. Είς την Κίναν ανήκεν έως τώρα και ή χώρα *Μαντζουρία* πού κείται στα βόρεια και έχει πρωτ. τò *Μοϋνδεν* (160).

2) ΙΑΠΩΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΡΕΑ

(Πέντε φορές σαν την Έλλάδα— 85 εκατ. κατ.)

Θέση και διαίρεση του εδάφους. Τὰ Ίαπωνικά νησιά χωρίζονται από την ήπειρο Άσία με την τρικυμιώδη Ίαπωνική θάλασσα. Είναι νησιά όρεινά, και πολλά μέρη ενεργά ήφαιστεια. Παθαίνουν και από άδιακόπους και καταστρεπτικούς σεισμούς. Στο νησι *Χονσιού*, τò μεγαλύτερον άπ' όλα ύψώνεται τò ωραίον ήφαιστειον *Φουτζιγιάμα* (ύψ. 3780).

Κλίμα και προϊόντα. Τò κλίμα είναι ώκεάνειον, γλυκύτερον από τò κλίμα τής ήπείρου, και ή βλάστησις άξιοθαύμαστος. Παράγει ρύζι, τσάι, μετάξι, γαιάνθρακες, χαλκόν και σίρπα.

Κάτοικοι και πρόσδος. Οί Ίάπωνες είνε μογγόλοι και συγγενείς με τους Κινέζους. Θρησκεία έχουν τò *Βουδδισμό* ή τόν αρχαίον *Συντοϊσμόν* δηλ. την *Προγονολατρεία*.

Δέχτηκαν τὸν Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ προώδεψαν πολὺ. Ἔτσι ἡ Ἰαπωνία εἶναι βιομηχανικὸν κράτος.

Πολίτευμα. *Συνταγματικὴ Μοναρχία.* Ὁ μονάρχης λέγεται «Μικάδος». Ἡ Ἰαπωνία ἔχει μεγάλον στρατὸν καὶ στόλον καὶ θεωρεῖται μίᾳ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες Δυνάμεις τοῦ κόσμου.

Πόλεις. *Τόκιο* (5 ἑκατ. κάτ.) πρωτ., στὸ νησί Χονσιού. — *Γιοκαχάμα* (Ἰοκαχάμα, 620), λιμάνι τοῦ Τόκιο. — *Κιότο* (800) καὶ *Ὅσάκα* (2 1/2 ἑκατ.) στὸ ἴδιο νησί.

Ἡ Ἰαπωνία κατέχει καὶ τὴ χερσόνησο *Κορέα* (19 ἑκατ. κάτ.) ποὺ ἔχει πρωτ. τὴν *Σεούλη*. (310).

Πίνακας

τῶν σπουδαιωτέρων πόλεων τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας.

Σινικὴ		Ἰαπωνία	
	Κατ.		Κατ.
Χαγκάου	1500 χιλ.	Τόκιο	5000 χιλ.
Σαγκάη	1500 »	Ὅσάκα	2500 »
Καντώνα	900 »	Κιότον	800 »
Τιέν Τσιν	800 »	Γιοκαχάμα	620 »
Πεκίνον	800 »	Σεούλη	310 »

V. ΒΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΑΣΙΑ

Χαρακτήρας. Κλίμα ἠπειρωτικόν, χειμῶνας παγερός.

Διαίρεση. *Σιβηρία, Τουράν* (ἢ δυτικὸν Τουρκεστάν) καὶ *Καυκασία*. Τὶς κατέχει ἡ Ἑρσσία, καὶ διὰ τοῦτο ὅλη ἡ χώρα ὀνομάζεται καὶ Ἀσιατικὴ Ἑρσσία.

1. ΣΙΒΗΡΙΑ

(11 ἑκατ. κατ.)

Θέση καὶ σύνορα. Ἡ Σιβηρία, πρὸς μεγάλη ἀπὸ τὴν Εὐρώπην σὲ ἕκταση, βρέχεται στὰ βορεινὰ τῆς ἀκρογιαλίας

ἀπὸ τὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανόν, εἰς τὰ ἀνατολικά ἀπὸ τὴν Βερίγγειον θάλασσαν καὶ τὴν Ὀχοτσικὴν.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Στὰ νότια καὶ ἀνατολικά μέρη ἔχει ψηλά βουνά. Ἡ ἄλλη ἔκταση εἶνε ἀπέραντον βαθύπεδον.

Νερά. Οἱ ποταμοὶ τῆς Σιβηρίας ρέουν πρὸς τὰ βόρεια καὶ χύνονται στὸν Βόρειον Παγωμένον ὠκεανόν. Οἱ πιὸ μεγάλοι εἶναι ὁ *Ὀβης*, ὁ *Γενισέης* καὶ ὁ *Δένας*. Εἶναι καὶ ὁ *Ἀμούρ*, πού χύνεται στὸν Εἰρηνικόν. Μιὰ πολὺ μεγάλη λίμνη εἶναι ἡ *Βαϊκάλη*, ἡ πιὸ βαθιὰ ἀπ' ὄλες τὶς λίμνες τῆς γῆς. Ἀπὸ μέσα τῆς περνᾷ ἕνας παραπόταμος τοῦ Γενισέη, ὁ *Ἀγκάρας*.

Κλίμα. Ὑπερβολικὰ ψυχρὸν τὸν χειμῶνα πού κάνει τὸ ἔδαφος καὶ τοὺς ποταμοὺς νὰ παγώνουν. Τὸ καλοκαίρι εἶναι σύντομον.

Προϊόντα. Ἀπὸ τὸν μακρὸν χειμῶνα, πού κάνει ἡ χώρα, δὲν μπορεῖ νὰ καλλιεργηθῇ, παρὰ μόνον σὲ λίγα νότια μέρη. Ἔχει ὅμως ἀπέραντα δάση, πού δίνουν ξυλεία καὶ πλούσια ὄρυκτά, γαιάνθρακες, χρυσόν, ἀσήμι, χαλκόν, σίδηρον, γραφίτην, ἀκόμα καὶ ἐλεφαντόδοντα ὄρυκτόν, γιατί τὸ κρῦο χῶμα τῆς χώρας διατηρεῖ μέσα του πολλὰ σώματα μαμμούθ, πού πρὶν ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν θάφτηκαν στοὺς πάγους.

Κάτοικοι. Οἱ ντόπιοι εἶναι λίγοι, μογγολικῆς καταγωγῆς, καὶ ζοῦν σὰν ποιμένες, κυνηγοὶ καὶ ψαράδες. Οἱ ἄλλοι οἱ περισσότεροι εἶναι Ῥῶσοι πού κατοικοῦν ἐδῶ σὰν γεωργοί, ἔμποροι ἢ ἐργάτες τῶν ὄρυχείων.

Πόλεις. *Ὀμσκη* (150), ἡ πιὸ μεγάλη τῆς Σιβηρίας. *Νοβο-Σιβίρσκη* (120), πρωτ. *Τόμσκη* (100), πάνω σ' ἕνα παραπόταμον τοῦ Ὀβιος—*Ἰγκούτσκη* (100), πάνω στὸν Ἀγκάρα, κάνει ἐμπόριον μὲ τὴ Σινική. *Βλαδιβοστόν* (100), κοντὰ στὴν Ἰαπωνικὴν θάλασσαν ὡς ἐδῶ φτάνει ὁ «ὑπερσιβηρικὸς» σιδηρόδρομος.

2. ΤΟΥΡΑΝ Η ΔΥΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΚΕΣΤΑΝ

(15 ἑκατ. κάτ.).

Θέση. Τὸ Τουράν εἶναι μεγάλον βαθύπεδον ἀνάμεσα

στό Ἰράν καὶ στὴ Σιβηρία, πὺ τελειώνει στὴν Κασπίαν θάλασσαν.

Νερά. Ποτίζεται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς *Ἄμου Ντάρια* (᾽Ωξος) καὶ *Σὺρ Ντάρια* (π. Ἰαξάρτης), πὺ χύνονται στὴν ἄβαθη λίμνη *Ἀράλη*.

Ποιὸν τοῦ ἐδάφους. Τὸ πιὸ πολὺ εἶναι στέππες καὶ ἔρημοι, καὶ μόνον κοντὰ στοὺς ποταμοὺς εἶναι γόνιμον.

Κάτοικοι. Τὸ Τουράν εἶναι ἡ κοιτίδα τῶν τουρκικῶν λαῶν. Σ' αὐτοὺς ἀνήκουν καὶ οἱ ἐδῶ κάτοικοι *Οὐσβέκι, Κιργήσιοι, Τουρκομάνοι καὶ ἄλλοι*· εἶνε ὅλοι Μωαμεθανοί.

Πολιτικὴ κατάσταση. Οἱ κτήσεις ἐδῶ τῆς Ῥωσίας εἶνε ἄμεσες καὶ ἔμμεσες.

Πόλεις. Στὶς ἄμεσες κτήσεις εἶναι ἡ *Τασκένδη* (300), κοντὰ στὸ Σὺρ Ντάρια. ᾽Ὡς ἐδῶ φτάνει ὁ σιδηρόδρομος ἀπὸ τὴν Κασπία. *Σαμαρκάνδη* (100, Ν. Δ.) ᾽Αλλη φορὰ ἦταν ἔδρα τοῦ Τιμούρ, τοῦ βασιλέως τῶν Μογγόλων.

3. Κ Α Υ Κ Α Σ Ι Α

(Ἰσαμε τὴ Μικρασία. — 12 ἑκατ. κάτ.).

Θέση. Ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὴν Κασπία καὶ στὸν Εὐξείνον.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Χωρίζεται σὲ δύο ἀπὸ τὸν ὕψηλὸν καὶ μακρὺ *Καύκασον*. Βόρεια πρὸς τὸν Καύκασον ἀπλώνεται βαθύπεδον, καὶ νότια ὁ τόπος εἶναι μὲ βουνὰ δασωμένα.

Ποταμοί. Νότια ἀπὸ τὸν Καύκασον ρέουν οἱ ποταμοὶ *Κοῦρ* (Κῦρος) καὶ *Ἀράξης*, πὺ ἐνώνονται σὲ ἓνα, καὶ χύνονται στὴν Κασπία.

Κλίμα καὶ Προϊόντα. Τὸ βόρειον μέρος ἔχει κλίμα ἠπειρωτικόν, σὰν τῆς Ῥωσίας, καὶ τὸ νότιον γλυκὺ. Γιὰ τοῦτο καλλιεργεῖται ἐδῶ ὁ τόπος καὶ βγάζει φρούτα, σταφύλια, καπνὸν κ. ἄ. Ἔχει καὶ πλουσίας πηγὰς πετρελαίου, καὶ πρὸ πάντων στὸ Βακού.

Κάτοικοι. Οἱ ντόπιοι παρουσιάζουν τόση ποικιλία, ὥστε ὀνομάζουν τὸν Καύκασο «βουνὸν τῶν 100 γλωσσῶν». Πιὸ γνωστοὶ ἀπ' ὅλους εἶνε οἱ *Γεωργιανοί*. Τὴν παλαιάν

ἐποχὴν ἐδῶ ἦταν ἡ χώρα Κολχίς, πού εἶχαν οἱ Ἕλληνες κάνει ἀποικίες. Καί σήμερον ἀκόμη ὑπάρχουν ἑλληνικά χωριά.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ἡ Καυκασία περιλαμβάνεται εἰς τὴν Ἑρῳσίαν. Πρωτ. εἶναι ἡ *Τυφλίς* (300), ἀπάνω στὸν Κούρ, πολὺ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ. Κοντὰ στὴν Κασπία εἶνε τὸ *Βακού*, πού βγαίνει πολὺ πετρέλαιον. Μὲ μακροὺς σωλῆνες τὸ πετρέλαιον ἔρχεται ἕως τὸ *Βατοῦμ* (δηλ. Βαθὺ λιμάνι) πού εἶναι ἐμπορικὴ πόλις στὸν Εὐξεινον.

Πίνακας τῶν πιδ σπουδαίων πόλεων τῆς βορείας καὶ βορειοδυτικῆς Ἀσίας

<i>Σιβηρία</i>		<i>Τουράν</i>		<i>Καυκασία</i>	
	<i>Κάτ.</i>		<i>Κάτ.</i>		<i>Κάτ.</i>
Ἵομσκη	150 χιλ.	Τασκένδη	300 χιλ.	Τιφλίς	300 χιλ.
Νόβο Σιβίρ- σκη	120 »	Σαμαρκάνδη	100 »	Βακού	450 »
Τόμσκη	100 »	Βουχάρα	46 »	Βατοῦμ	35 »
Βλαδιβοστόκ	100 »				
Ἰρκούτσκη	100 »				

Β' ΑΦΡΙΚΗ

Θέση καὶ σύνορα. Ἡ Ἀφρικὴ ἀπλώνεται νοτιοδυτικὰ ἀπὸ τὴν Ἀσίαν καὶ κόβεται σὲ δύο ἀπὸ τὸν Ἰσημερινόν. Βόρεια βρέχεται ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἀνατολικά ἀπὸ τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανὸν καὶ δυτικὰ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικόν.

Μέγεθος. Εἶναι ἡ τρίτη ἡπειρος τῆς γῆς στὸ μέγεθος (ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀμερικὴν) καὶ ἡ τετάρτη στὸν πληθυσμὸν (140 ἑκατ.).

Ὅριζόντιος διαμελισμός. Ἡ Ἀφρικὴ εἶναι ἡπειρος ὄγκωδης καὶ πολὺ λίγο διαμελισμένη ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Στὰ νοτιοδυτικὰ τῆς σχηματίζεται ὁ πλατὺς κόλπος τῆς *Γουϊνέας*. Μία χερσόνησος πού μόλις ξεχωρίζεται εἶναι ἡ *Σομάλη*, ἀνατολικά, καὶ πού τελειώνει στὸ ἀκρωτήριο

Γουαρδαφουΐ, τὴν πιὸ ἀνατολικὴ ἄκρη τῆς Ἀφρικῆς. Ἄλλα ἀκρινὰ ἀκρωτήρια εἶνε τὸ **Δευκόν**, τὸ πιὸ βόρειον, τὸ **Πράσινον**, τὸ πιὸ δυτικόν, καὶ τὸ τῆς **Βελόνης**, τὸ νοτιώτατον.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Τὸ περισσότερο μέρος τῆς ἠπείρου εἶναι ὑψηλὸν ὄραπέδιον, μὲ ὑψηλὰς ὄροσειράς. Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ τῆς **Ἰσημερινῆς Ἀφρικῆς** ὑψώνεται τὸ **Κιλιμάντζαρον** (διπλοῦν ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον). Βορειότερα ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτὰ ἔρχονται δεύτερα σὲ ὕψος οἱ **Ἀβυσσηνιακὲς Ἄλπεις**. Στὸ βορειοδυτικόν μέρος εἶναι ὁ **Ἄτλας**.

Νότια ἀπὸ τὸν Ἄτλαντα ἡ γῆ χαμηλώνει καὶ σχηματίζει τὴν ἀπέραντον ἔρημον **Σαχάραν**. Νότια ἀπὸ τὴν Σαχάραν εἶνε τὸ **Σουδάν**, ἀνώμαλον ὄροπέδιον, ποὺ καταπέφτει στὶς ἀκρογιαλιὰς σὲ βαθύπεδα. Καὶ στὸ νότιον μέρος τῆς Ἀφρικῆς τὸ ὄροπέδιον δὲν πέφτει ἀπότομα σὲ ἀπόκρημνες ἀκρογιαλιὰς, μὰ κατεβαίνει σκαλωτὰ καὶ σχηματίζει πολλὰ βαθύπεδα κοντὰ στὶς ἀκρογιαλιὰς.

Κλίμα. Στὰ βόρεια καὶ στὰ νότια εἶναι εὐκρατον, στὴ μέση ὅμως, ὅπου περνᾷ ὁ Ἰσημερινός, εἶναι θερμὸν καὶ νοσηρὸν. Στὴν κεντρικὴν καὶ νότιον Ἀφρικὴν πέφτουν πολλὲς βροχὲς, σὲ μερικὰ ὅμως μέρη, καθὼς στὴ Σαχάρα, καθόλου δὲν βρέχει.

Νερά. Ἡ βόρειος Ἀφρικὴ εἶναι ξηρὰ καὶ στερεῖται νερά. Στὴν Ἰσημερινὴν ὅμως Ἀφρικὴν ἔχει μεγάλες λίμνες, ἀπ' ὅπου παίρνουν τὰ νερά τους τρεῖς μέγιστοι ποταμοί, ὁ **Νεῖλος**, ὁ **Κόγκος** καὶ ὁ **Ζαμβέζης**. Ὁ πρῶτος χύνεται στὴ Μεσόγειον, ὁ δεύτερος στὸν Ἀτλαντικὸν καὶ ὁ τρίτος στὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Στὸν Ἀτλαντικὸν χύνονται καὶ ἄλλοι ποταμοί, ὁ **Σενεγάλης**, ὁ **Νίγηρ** καὶ ὁ **Οράγγης**. Ὅλοι αὐτοὶ εἶναι πλωτοὶ κατὰ διαστήματα ἐπειδὴ κόβονται ἀπὸ βράχους καὶ καταρράκτες.

Κάτοικοι. Στὴν βόρειον Ἀφρικὴν κατοικοῦν **Χαμίται** (Βέρβεροι καὶ Ἄραβες). Στὰ ἄλλα μέρη τῆς πλεονάζουν οἱ **Νιγηῖται** ποὺ ἀνήκουν στὴν Νιγηριτικὴν ἢ Μαύρην φυλὴν. Στὴ νότιον Ἀφρικὴν κατοικοῦν ἀκόμα οἱ ἀρχαιότατοι **Βουσμάνοι** καὶ **Ότιεντότοι**. Εὐρωπαϊοὶ κατοικοῦν ὀλίγοι (3 ἑκατ.)

Θρησκεία. Οἱ περισσότεροὶ κάτοικοι εἶναι εἰδωλολάτραι. Στὴν βόρειον Ἀφρικὴν εἶναι Μωαμεθανοί, Χριστιανοὶ εἶναι ὡς 8 ἑκατομμύρια.

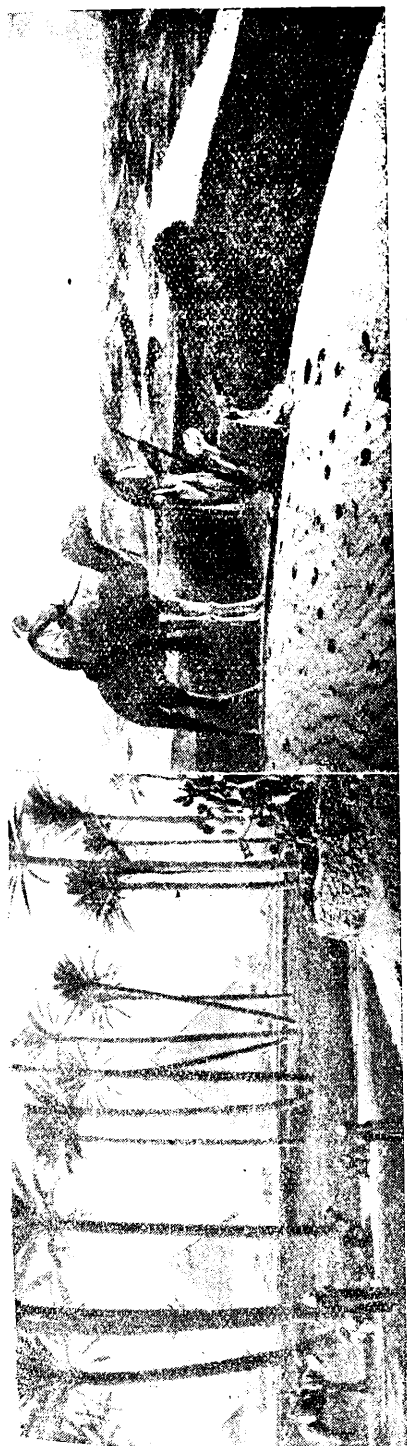
Πολιτικὴ διαίρεση. Τρία ἀνεξάρτητα κράτη, ἡ **Αἴγυπτος**, ἡ **Ἀβησσυνία** καὶ ἡ **Λιβερία**. Ἡ ἐπίλοιπη Ἀφρικὴ διαίρεται σὲ κτήσεις ἕξι εὐρωπαϊκῶν κρατῶν (Ἀγγλίας, Γαλλίας, Πορτογαλλίας, Ἰταλίας, Ἰσπανίας καὶ Βελγίου).

Ίωάν. Σαρρή, Γεωγραφία Ε' και ΣΤ' Δημοτ. Έκδοσ. 7η

Ζώα, φυτά και προϊόντα της Αφρικής

Ἡ Σαχάρα καὶ «τὸ πλοῖον τῆς ἐρήμου» (κάμηλος)

Αἱ Πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου καὶ δένδρα φοινίκων

Μέσα στὶς κτήσεις αὐτὲς ὑπάρχουν καὶ πολλὰ μικρὰ κράτη ἰθαγενῶν σὲ βάρβαρη κατάσταση.

Ι. ΒΟΡΕΙΟΣ ΑΦΡΙΚΗ

Χαρακτήρας. Ἐδαφος γεμᾶτο στέππες καὶ ἐρήμους (καθὼς στὴν Ἀνατολή).

Διαίρεση. 1) *Αἴγυπτος*, 2) *Νουβία*, 3) *Σαχάρα*, 4) *Κυρηναϊκή*, 5) *Τριπολίτις*, 6) *Χῶραι τοῦ Ἀτλαντος*.

1) ΑΙΓΥΠΤΟΣ

(15 ἑκατομ. κάτ.)

Θέση. Ἡ Αἴγυπτος πιάνει τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς βόρειας Ἀφρικῆς. Βρέχεται βόρεια ἀπὸ τὴν Μεσόγειον καὶ ἀνατολικά ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Τὰ δυτικὰ τῆς σύνορα εἶναι ἡ *Λιβυκὴ* ἐρημος.

Ἐδαφος καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος εἶναι πεδινόν. Θὰ ἦταν ἄκαρπη ἐρημος, ἂν δὲν περνοῦσε ὁ *Νεῖλος*, ποὺ σχηματίζει στὶς ἐκβολές του μέγιστον καὶ εὐφορώτατον Δέλτα. Ἐτσι τὸ ἔδαφος εἶναι γόνιμον ἐκεῖ ποὺ ξεχειλάει καὶ πλημμυρίζει ὁ ποταμὸς ἢ διοχετεύεται τεχνητὰ τὸ νερὸ του, ἐνῶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὑπάρχουν ἐρημοί, ὅπου εἶναι σκορπισμένες ποὺ καὶ ποὺ λίγες ὄασεις.

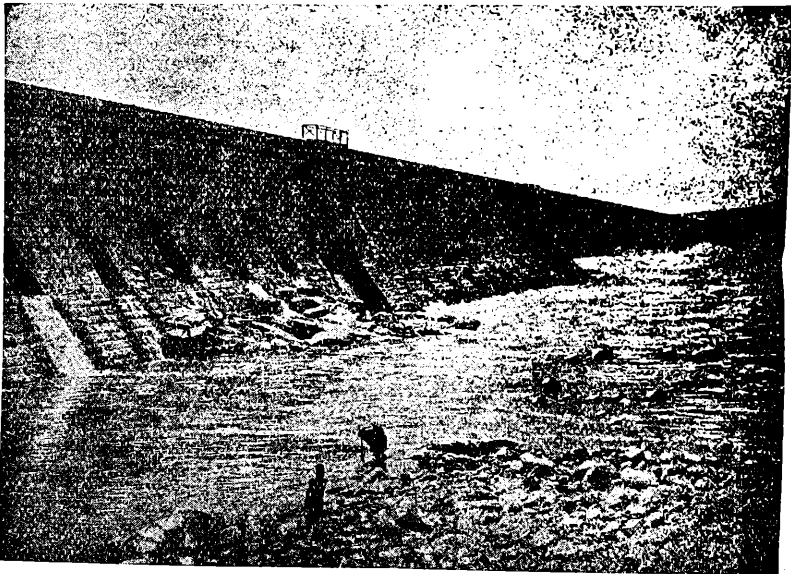
Τὸ καθαυτὸ δένδρο τῆς Αἰγύπτου εἶναι ἡ Ίχουρμαδιά (φοῖνιξ).

Ἡ Αἴγυπτος βγάζει πολὺ βαμβάκι, ρύζι, ζακχαροκάλαμον, δημητριακὰ κ. ἄ.

Κάτοικοι. *Φελλάχοι* ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, (μωαμεθανοί) καὶ *Κόπται* (χριστιανοὶ μονοφυσίτες). Κατοικοῦν ἀκόμα καὶ *Ἄραβες* μωαμεθανοὶ καὶ ξένοι *Ἐθνωπαῖοι* ὡς 400 χιλ. πού 100 χιλιάδες εἶναι Ἕλληνες.

Ἡ Αἴγυπτος εἶχε πάρει ἀπὸ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον ἑλληνικὸν πολιτισμὸν. Ὡς τὸ 1922 ἦταν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. σήμερον ὅμως εἶναι ἐλεύθερον βασίλειον.

Διαίρεση καὶ πόλεις. Ἡ Αἴγυπτος χωρογραφικῶς διαιρεῖται σὲ *Ἄνω, Μέσην* καὶ *Κάτω Αἴγυπτον*.

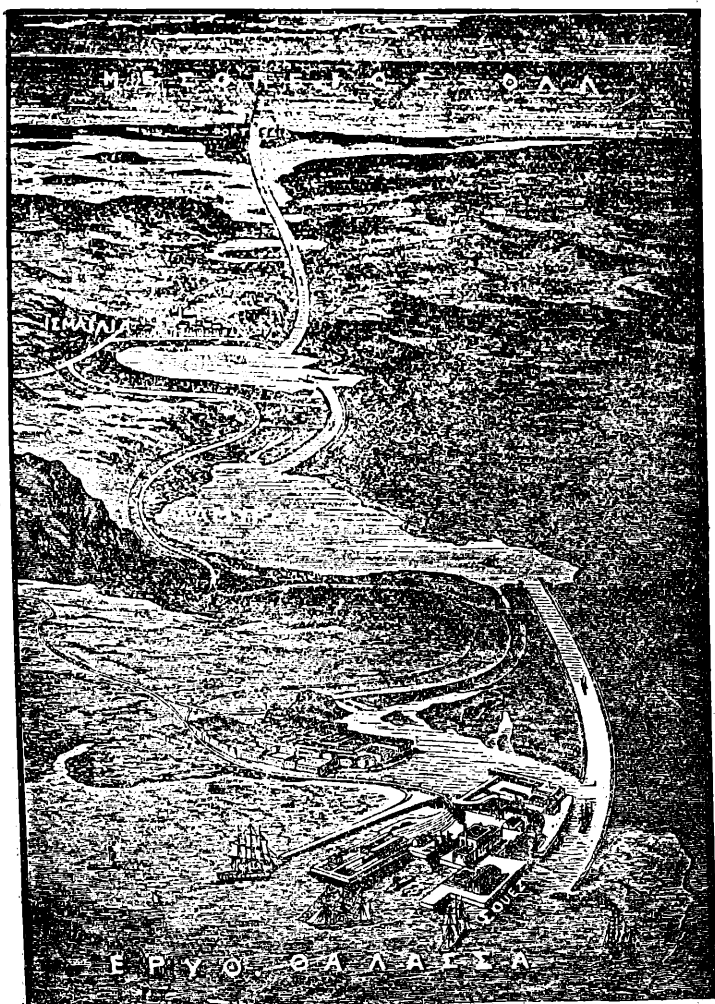

Ἐργοφράκτης τοῦ Νείλου παρὰ τὸ Ἄσσουάν

Στὴν Ἄνω Αἴγυπτον εἶναι τὰ ἔρειπια μιᾶς ἀρχαίας πόλης πού λεγόταν *Ἐκατόμυλοι Θῆβαι* (κοντὰ στὸ τωρινὸ Λουξορ). Ἐδῶ οἱ ἀνασκαφές ἔφεραν σὲ φῶς πλούσιους τάφους παλιῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου.

Στὴν Μέσην Αἴγυπτον βρίσκεται ἡ πρωτεύουσα *Κάιρον* (1 ἑκατ.), ἡ μεγαλύτερη πόλις τῆς Ἀφρικῆς. Ἀπλώνεται στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Νείλου καὶ εἶναι ὠραία πόλις. Νοτιοδυτικὰ τῆς, πέρα ἀπὸ τὴν ἀντικρυνὴν ὄχθη, εἶναι 40 πυρα-

μίδες, πού ή πιό ψηλή είναι ή πυραμίδα του «Χέοπος» (146

Ἡ διώρυξ τοῦ Σουέζ. Συνδέει τὴν Μεσόγειον (Πόρ-Σάϊτ) μετὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (Σουέζ). Χωρίζει τὴν Ἀφρικὴν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν.

μ. ὕψος). Ὁ Χέοψ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ παλαιοὺς βασι-
λιάδες τῆς Αἰγύπτου.
Στὴν Κάτω Αἴγυπτον καὶ στὸ Δέλτα τοῦ Νείλου, εἶναι

ἡ Ἀλεξάνδρεια (600), τὸ πρῶτο λιμάνι τῆς Βορείου Ἀφρικῆς. Χτίστηκε ἀπὸ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον καὶ στὸν καιρὸν τῶν διαδόχων τοῦ Πτολεμαίων ἔγινε κέντρον τῶν ἑλληνικῶν

Δάση φοινίκων εἰς τὴν Αἴγυπτον

γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν καὶ ἦταν περίφημη γιὰ τὴ μεγάλη βιβλιοθήκη ποὺ εἶχε. Καὶ σήμερα κατοικοῦν ἐδῶ πολλοὶ Ἕλληνες καὶ εἶναι ἔδρα Ἑλλήνος Πατριάρχου.

Σουέζ (20), πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἐπάνω στὴν ὁμώνυμη διώρυγα, πού ἐνώνει τὴν Μεσόγειον μὲ τὴν Ἐρυθρὰν. — **Πόρτ Σάϊτ** (100), λιμάνι στὴ Μεσόγειο ἐπάνω στὸ στόμα τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, πού ἔχει μῆκος 160 χιλιόμε. — **Δαμιέτη** (38) καὶ **Ροζέτη**, στὰ στόμια τοῦ Νείλου. — **Τάντα** (50), γνωστὴ γιὰ τὰ μεγάλα πανηγύρια τῆς.

Στὴν Λυβικὴν ἔρημον εἶναι μερικὲς ὀάσεις, ὅπως ἡ **Σιβά**, ἢ πιὸ σπουδαία ἀπ' ὅλες. Ἐδῶ ἦταν στὰ παλιὰ τὰ χρόνια τὸ μαντεῖον τοῦ «**Ἀμμωνος Διός**», πού τὸ εἶχε ἐπισκεφθῆ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος.

Ἡ **συγκοινωνία** στὶς ὀάσεις γίνεται μὲ καμηλές, ἐνῶ στὰ εὐφορα μέρη τοῦ Νείλου ὑπάρχουν σιδηρόδρομοι. Στὸν Νεῖλον πλέουν καὶ πολλὰ πλοῖα. Πολλοὶ περιηγηταὶ γυρίζουν στὴν Αἴγυπτον γιὰ νὰ θαυμάσουν τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς πού στέκουν ἀκόμα.

2) ΝΟΥΒΙΑ

Πέφτει νότια ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀνήκει εἰς αὐτήν. Μοιάζει σὲ ὅλα μ' αὐτήν. Οἱ κάτοικοι εἶναι 1/2 ἑκατ.

3) ΣΑΧΑΡΑ

(Ἴσαμε τὴν Εὐρώπη—1 1/2 ἑκατομ. κάτ.).

Θέση. Εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη ἔρημος τῆς γῆς, ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Νουβίαν καὶ τελειώνει στὸν Ἀτλαντικόν.

Ποιὸν τοῦ ἐδάφους. Τὸ ἔδαφος τῆς εἶναι ἄμμουδερό καὶ κάπου βραχώδες. Βροχὲς δὲν κάνει παρά λίγες στὰ ψηλὰ βουνά. Γιὰ τοῦτο μόνο στὰ βουνά ἔχει στέπες καὶ στὰ χαμηλὰ ὀάσεις μὲ χουρμαδιές.

Κάτοικοι. **Βέρβεροι**, πού ζοῦν στὶς ὀάσεις ἢ περνοῦν νομαδικά. Γυρίζουν καὶ **Ἀραβες** ληστῆς.

Πολιτικὴ κατάσταση. Ὅλη ἡ Σαχάρα σχεδὸν εἶναι κτήση τῆς Γαλλίας.

4—5 ΤΡΙΠΟΛΙΤΙΣ ΚΑΙ ΚΥΡΗΝΑΪΚΗ

(1 ἑκατ. κάτ.).

Ἡ **Τριπολίτις** εἶναι συνέχεια τῆς Σαχάρας καὶ βρέχεται ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Πιὸ εὐμορφῆ, ἀλλὰ πιὸ μικρὴ εἶναι ἡ **Κυρηναϊκὴ** (Βεγγάζα), πού μπαίνει στὴν θάλασσαν σὰ χερσόνησος (Κυρηναϊκὴ Πεντάπολις, σὲ παλιὰ

χρόνια έλληνική). Στις άκρογιαλιές τών χωρών αυτών βγά-
ζουν σφουγγάρια. Πρίν οί χώρες αυτές μαζί με τις δάσεις
Φεζάν, ήταν στους Τούρκους, και τελευταία τις πήρε ή
Ίταλία. Κυριώτερες πόλεις είναι ή *Τρίπολις* (64), στην Τρι-
πολίτιδα, και ή *Βεγγάζα* (30), στην Κυρηναϊκήν.

6) Η ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΑΤΛΑΝΤΟΣ

Είναι ή πιό βορειοδυτική όρεινή χώρα της Άφρικης, πού
πλησιάζει την Εύρώπην εις τό νησί Σικελία και τόν πορ-
θμόν Γιβραλτάρ. Τό όρος *Άτλας* άποτελείται άπό πολλές
ψηλές βουνοσειρές.

Έδω κάνει άρκετες βροχές, πρό πάντων στα παράλια.
Βγαίνουν δημητριακά, κρασί, λάδι, χουρμάδες, πορτοκάλ-
λια, μαλλιά, κ. ά. Έχει άκόμα όρυκτά πολύτιμα και κά-
ποια βιομηχανία.

Κάτοικοι είναι *Βέρβεροι*, *Άραβες*, *Εύρωπαίοι* και
λίγοι *Έβραίοι*.

Πολιτικά ό *Άτλας* διαιρείται 1) στην *Τυνησία* (Τού-
νεζι) 2) στην *Άλγερία* και 3) στο *Μαρόκον*.

1) ΤΥΝΙΣ

(1 εκατ. κάτ.)

Πιάνει τό άνατολικό μέρος, όπου ήταν ή περίφημη
άρχαια Καρχηδών. Είναι ήγεμονία υπό Γαλλικήν προστα-
σίαν. Πρωτ. ή *Τύνις* (185), κοντά στην θάλασσαν. Έμπορι-
κές παράλιες πόλεις είναι ή *Σφάξ* (48), ή *Μπιζέρτα* (21) και
άλλες.

2) ΑΛΓΕΡΙΑ

(6 εκατ. κάτ.)

Άλλοτα ήταν κράτος πειρατικών άπό τό 1830 άνήκει
εις την Γαλλίαν. Πρωτ. *Άλγεριον*, έμπορικό λιμάνι. Άλλη
πόλις είναι τό *Όράν* (150) και ή *Κωνσταντίνη* (170).

3) ΜΑΡΟΚΟΝ

(6 1/2 εκατ. κάτ.)

Άπό τό 1912 βρίσκεται υπό την προστασίαν της Γαλ-
λίας, έκτός ένα μικρό μέρος πού είναι Ίσπανικόν. Πόλεις
τό *Φέξ* (80), πρωτ. τό *Μαρόκκον* (140) και οί λιμένες *Καζαμ-
πλάννα* (88) και *Τάγγερ* (48).

Πίνακας
τῶν πιδ σπουδαίων πόλεων τῆς Βορείου Ἀφρικῆς

Αἴγυπτος	Τριπολίτις	Ἄτλας
Κάτ.	Κάτ.	Κάτ.
Καίρον 1.000 χιλ.	Τρίπολις 65 χιλ.	Ἀλγέριον 225 χιλ.
Ἀλεξ/δρεια 600 »	Κυρηναϊκῆ	Τύνις 185 »
Πόρτ-Σάιτ 100 »		Ἵορὰν 150 »
Γάντα 50 »	Βεγγάζα 30 χιλ.	Μαρόκον 140 »
		Φῆξ 80 »

II. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΤΙΟΣ ΑΦΡΙΚΗ

Χαρακτῆρες. Δάση παρθένα (ζουγκλες) γεμᾶτα ἀπὸ ἄγρια ζῶα. Στὸ ἀπέραντο τοῦτο μέρος τῆς Ἀφρικῆς κατοικοῦν Νιγρίται (μαύρης φυλῆς).

Κλίμα καὶ βλάστησις. Βροχὲς ἀφθονώτατες καὶ κλίμα ὑγρὸν, θερμὸν καὶ νοσηρὸν. Μόνον στὸ νότιον μέρος εἶναι εὐκρατον καὶ καλὸν γιὰ τοὺς ξένους Εὐρωπαίους. Μεγάλα καὶ πυκνὰ δάση σκεπάζουν τίς ἐκτάσεις. Νοτιώτερα βρίσκει κανεῖς καὶ στέππες.

Ἀπὸ τὰ πολλὰ ζῶα πλεονάζουν τὰ «ἀρπακτικὰ» (λεοντάρια, λεοπαρδάλεις, ὕαινες κτλ.). Παχύδερμα ζοῦν ἐδῶ ὁ ἐλέφαντας, ὁ ἵπποπόταμος καὶ ὁ ρινόκερος. Ἄλλα ζῶα ἀφθονοῦν, καθὼς ὁ γορίλλας, ὁ χιμπατζῆς, ὁ ἀγριόχοιρος, ἡ καμηλοπάρδαλις, ἡ στρουθοκάμηλος, ὁ κροκόδειλος, πολλὰ εἶδη σαῦρες, φίδια κτλ.

1) ΣΟΥΔΑΝ

Θέσις. Ἀπλώνεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν ἴσαμε τὴν ὀρεινὴν Ἀβυσηνίαν. Ἀπὸ τὸ Ἀνατολικὸν Σουδάν περνᾷ ὁ Νεῖλος. Οἱ παράλιες χώρες του ἔχουν ξεχωριστὸ ὄνομα ἢ μιὰ, στὰ δυτικά, λέγεται **Σενεγαμβία** (ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς Σενεγάλη καὶ Γαμβία) καὶ ἡ ἄλλη, στὰ νότια λέγεται **Ἄνω Γουινέα**.

Νερά. Μεγάλος ποταμὸς εἶναι ἐδῶ ὁ **Νίγηρ** καὶ ἡ λίμνη **Τσάδα**, γεμᾶτη ἵπποποτάμους καὶ κροκόδειλους.

Κλίμα καὶ προϊόντα. Βροχὲς ἀφθονες καὶ ἔδαφος εὐφορον. Βγάζει βαμβάκι, καπνόν, δημητριακοὺς καρπούς, φοινικέλαιον, πατάτες καὶ ἄλλα. Τρέφονται καὶ πολλὰ βόδια.

Πολιτική κατάσταση. Ἐδῶ κατοικοῦν νιγηρτικοὶ λαοὶ μωαμεθανοὶ καὶ σχηματίζουν κράτη, πού ἀνήκουν στὶς κτήσεις τῆς Γαλλίας, τῆς Πορτογαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Ἔνα μόνον μικρὸν κράτος εἶναι ἐλεύθερον στὴ Γουινέα, ἢ **Αἰβερία** (1 $\frac{1}{2}$, ἑκατ.) πού ἰδρύθη ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανούς. Ἀπὸ ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὰς ἀποικίας ἡ πιὸ σπουδαία εἶναι ἡ ἀγγλικὴ **Νιγηρία** (5 φορές σάν τὴν Ἑλλάδα, 18 ἑκατ. κάτ.) στὴν κατώτερη ῥοὴν τοῦ Νίγηρος. Σπουδαία ἐδῶ πόλη εἶναι ὁ **Δάγος** (100) καὶ πολλὰς ἄλλες ἐμπορικὰς. Τὸ ἐμπόριον τῆς Νιγηρίας εὐκολύνεται μὲ τὸν Νίγηρα, πού εἶναι πλωτὸς καὶ μὲ σιδηροδρόμους.

2) ΑΒΗΣΣΥΝΙΑ ἢ ΑΙΘΙΟΠΙΑ

(10 ἑκατ. κάτ.)

Ἀπλώνεται ἀνατολικά ἀπὸ τὸ Σουδάν καὶ πλησιάζει τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀπόκρημα βουνὰ τῆς κάνουν τὴν χώραν αὐτὴν ἀπόρητην. Ἀπὸ τὰ **Ἀβησσυνιακὰ** βουνὰ πηγάζει ἕνας μεγάλος παραπόταμος τοῦ Νείλου, ὁ **Κυανοῦς Νεῖλος**.

Προϊόντα. Σπουδαία εἶναι καφές, καουτσούκ, χρυσάφι καὶ ἔλεφαντόδοντον.

Κάτοικοι. **Ἀβησσυνοί.** Ἔχουν θρησκείαν τὸν Χριστιανισμόν (Μονοφυσίτες).

Ἡ Ἀβησσυνία ἦτο ἀρχαιότατη αὐτοκρατορία. Ἀπὸ τοῦ 1936 κατέκτησαν ταύτην οἱ Ἴταλοί. Πρωτ. εἶναι ἡ **Ἀδδῖς Ἀμπέμπα** (90).— Ἀνάμεσα Ἀβησσυνία καὶ Ἐρυθρὰ θάλασσα, εἶναι ἡ θερμὴ χώρα **Ἐρυθραία**, ὅπου βρίσκεται τὸ σπουδαῖον λιμάνι **Μασσάβα** (Ἰταλικὴ ἀποικία).

3) ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΦΡΙΚΗ

Ἡ Ἀνατολικὴ Ἀφρική περιλαμβάνει 1) τὶς παράλιες χῶρες τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ 2) τὸ ὄροπέδιο τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικής. Στὸ ὄροπέδιο ὑψώνονται ψηλὰ βουνὰ, τὸ **Κιλιμάντζαρον**, ἢ **Κενία** (6 φορές ψηλότερα ἀπὸ τὸν Ὑμηττὸ) καὶ ὑπάρχουν μεγάλες λίμνες. Ἐδῶ εἶναι οἱ πηγές τοῦ Νείλου, πού μαζεύονται πρῶτα στὴ μεγάλη λίμνη **Βικτωρία** (ἴσαμε τὴν Π. Ἑλλάδα). Ἡ λίμνη αὕτη κόβεται ἀπὸ τὸν Ἰσημερινόν.

Πολιτικὴ κατάσταση. Οἱ κυριώτερες ἐδῶ κτήσεις εἶναι :

1) Ἡ **Βρετανικὴ**. (Ταγκανίκα 13 ἑκ.). Ἀπὸ τὴν ἄκρο-

γιαλιὰ καὶ ἀπὸ τῆ σπουδαία πόλη **Μομβάσσα** πάει σιδηροδρομὸς ὡς τὴ λίμνη Βικτωρία. Ἡ Μομβάσσα βγάζει πολὺ βαμβάκι.

2) Ἡ **Πορτογαλική** (5 1/2, ἑκατ.). Πολὺ σπουδαῖον ἐδῶ λιμάνι εἶναι τὸ **Δορέντζο Μαρκέξ**, ἀπ' ὅπου σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πάει στὸ κέντρον τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς.

4) ΚΟΓΓΟΝ

Ἡ χώρα αὐτὴ ποτίζεται ἀπὸ τὸ ἀφθονώτατον νερὸν τοῦ ποταμοῦ Κόγγου καὶ τῶν παραποτάμων του. Βγάζει πολὺ καουτσούκ, ἔλεφαντόδοντα, φοινικέλαιον καὶ χαλκόν.

Πολιτικὰ τὸ Κόγγον χωρίζεται εἰς **Γαλλικόν**, εἰς **Βελγικόν** καὶ εἰς **Πορτογαλικόν**.

III. ΝΟΤΙΟΣ ΑΦΡΙΚΗ Ἡ ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟΥ

(10 ἑκατ. κάτ.)

Ἡ Νότιος Ἀφρικὴ εἶναι ὑψηλὸν ὄροπέδιον μὲ σχῆμα σὰν τρίγωνον. Ἐδῶ δὲν βρέχει παντοῦ τὸ ἴδιον, καὶ ὑπάρχουν καὶ στέππες μεγάλες καὶ πετρώδεις ἐκτάσεις ἀκατοίκητες.

Βγάζει ὅ,τι βγάζουν τὰ εὐκρατα κλίματα. Ἔχει ὅμως πολὺτιμα ὄρυκτά, ὡς χρυσάφι, διαμάντια.

Πολιτικὰ. Ἡ Νότιος Ἀφρικὴ εἶναι ὅλη Ἀγγλική. Πρωτ. τῆς χώρας τοῦ Ἀκρωτηρίου εἶναι τὸ **Κεϊπτάουν** (200), ἐμπορικὴ πόλη. Στὴ χώρα ποὺ λέγεται Τράνσβαλ πρωτ. εἶναι ἡ **Πραιτωρία** (85). Μεγαλύτερη πολὺ εἶναι ἡ **Γιοχάνεσμπουργ** (300). Κοντὰ σ' αὐτὴ βρίσκονται τὰ πιὸ πλούσια χρυσορυχεῖα τοῦ κόσμου.

IV. ΝΗΣΙΑ ΓΥΡΩ ΣΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗΝ

Γύρω στὴν Ἀφρικὴν ὑπάρχουν πολλὰ νησιά. Τὸ μεγαλύτερον εἶναι ἡ **Μαδαγασκάρη**, στὸν Ἰνδικὸν ὠκεανό. Εἶναι τὸ τέταρτον νησί τῆς γῆς στὸ μέγεθος (τετράδιπλο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα), (3 ἑκατ. κάτ.). Εἶναι ψηλὸν καὶ ὄρεινόν. Ἄνηκει στὴ Γαλλίαν. Ἔχει καὶ πολλὰ μέταλλα καὶ γεωργικὰ προϊόντα.

Σπουδαιότερα νησιά στὸν Ἀτλαντικὸ εἶναι:

1) Ἡ **Ἄγια Ἑλένη** (Ἀγγλική, ἴσαμε τὴν Κέα). Ἐδῶ ἐξωρίσθη καὶ πέθανε ὁ Μ. Ναπολέων.

2) Τὰ νησιά τοῦ **Πρασίνου Ἀκρωτηρίου**, ὄρεινὰ καὶ πετρώδη (Πορτογαλλικά).

3) Τὰ νησιά *Κανάριοι νῆσοι*. Ἴσπανικά, πολὺ εὐφορα, πα-
τρίδα τῶν καναρινιδῶν. Ξακουστὴ εἶναι ἡ *Φέρος*, ἀπ' ὅπου
περνᾷ ὁ πρῶτος μεσημβρινὸς τῆς γῆς.

4) Ἡ *Μαδέρα*, πολὺ εὐμορφῆ καὶ ξακουσμένη γιὰ τὰ
κρασιά της.

5) Τὰ νησιά *Ἀζόρες*, πιὸ βορειοδυτικὰ ἀπ' ὄλα.

Πίνακας

τῶν πιὸ σπουδαίων πόλεων τῆς *Κεντρικῆς* καὶ *Νοτίου Ἀφρικῆς*

<i>Σουδάν</i>		<i>Ἀβησσυνία</i>	<i>Νότιος Ἀφρικῆ</i>	
	<i>Κάτ.</i>		<i>Κάτ.</i>	
Λάγος	100 χιλ.	Ἀδδῖς Ἀμπέμπα	50 χιλ.	Γιοχάνεσ- μπουργκ 300 χιλ Κεῖπτάουν 200 » Πραιτωρία 85 »

Γ' ΑΜΕΡΙΚΗ

(Λίγο πιὸ μικρὴ ἀπὸ τὴν Ἀσία—230 ἑκατ. κάτ.)

Θέση καὶ σύνορα. Ἡ Ἀμερικῆ βρίσκεται στὸ δυτι-
κὸν ἡμισφαίριον καὶ εἶναι ἡ πιὸ μακρὰ ἀπ' ὄλες τῖς ἡπέ-
ρους. Β. Δ. πλησιάζει τὴν Ἀσίαν κατὰ τὸν Βερίγγειον πορ-
θμόν. Ἀπὸ τὰ βόρεια τὴν βρέχει ὁ Β. Παγωμένος ὠκεανός,
ἀπὸ τ' ἀνατολικά ὁ Ἀτλαντικός, καὶ ἀπὸ τὰ δυτικά ὁ
Εἰρηνικὸς ὠκεανός.

Τὴν ξεχωρίζουν στὴν Βόρειον Ἀμερικῆν, στὴν Κεντρικῆν
Ἀμερικῆν καὶ στὴν Νότιον Ἀμερικῆν.

I. ΒΟΡΕΙΟΣ ΑΜΕΡΙΚΗ

Φυσικὸς χαρακτήρας. Τὸ κλίμα δὲν εἶνε τὸ ἴδιο
σ' ὄλη τὴν ἡπειρο, καὶ ἔχει πολλὰ ποικιλίαι. Προϊόντα
πλούσια.

Ὅριζόντιος διαμελισμός. Ἔχει σχῆμα σὰν τρίγω-
νον καὶ σχηματίζει πέντε σπουδαῖες χερσονήσους. Οἱ τρεῖς
ἀπλώνονται στὸν Ἀτλαντικόν, ἡ *Λαβραδόρ*, ἡ *Νέα Σκωτία*
καὶ ἡ *Φλωρίδα*, καὶ οἱ δύο στὸν Εἰρηνικόν, ἡ *Ἀλάσκα* καὶ ἡ
Καλλιφόρνια. Στὴ μέση τοῦ Β. Παγωμένου ὠκεανοῦ εἶναι τὰ

κατάψυχρα *ἀρκτικά* νησιά και τὸ μεγάλο νησί *Γροιλανδία*. Ἄλλο νησί εἶναι ἡ *Νέα Γῆ*, ἀνατολικά ἀπὸ τὴν Λαβραδὸρ.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Στὴ δυτικὴ πλευρὰ ὑψώνεται ὄροπέδιον μὲ πολλές βουνοσειρές. Οἱ πιὸ σπουδαῖες ἀπ' αὐτὲς εἶναι τὰ *Βραχώδη ὄρη*, καὶ τὸ πολὺ ψηλὸ *Μακ Κίνλεϋ* (6200 μ.), στὴν Ἀλάσκαν.

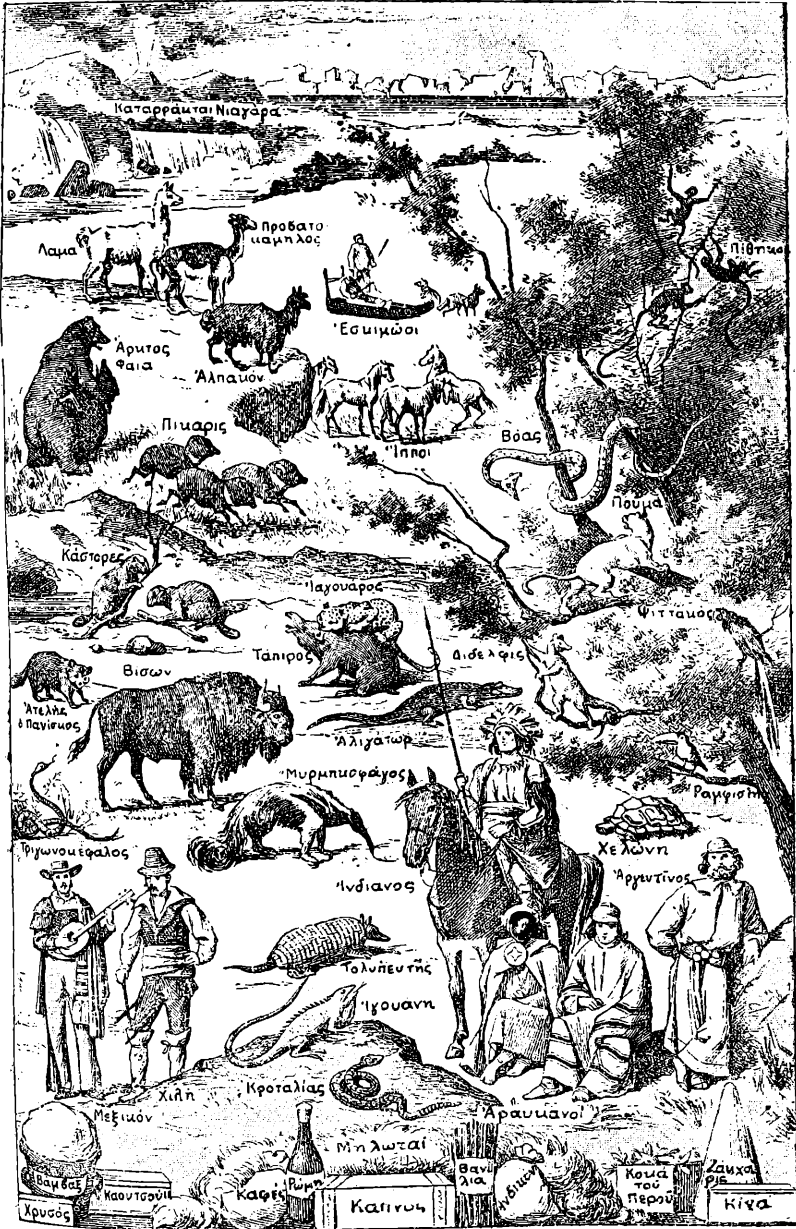

*Ο Καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα εἰς τὴν Ἀμερικὴν (Ἠνωμένα Πολιτεῖαι)

Τρία βαθύπεδα μεγάλα εἶναι 1) τὸ *Βόρειον*, στὰ βορεινὰ μέρη, 2) τοῦ *Μισσισιπῆ*, ποταμοῦ στὴ μέση, καὶ 3) τῆς *Ἀπαλλαχίας*, στὰ ἀνατολικά.

Νερά. Ἡ Β. Ἀμερικὴ ἔχει πολλὰ νερά. Στὰ βόρεια ῥέει ὁ *Μακένζης*, πὺ περνᾷ ἀπὸ πολλές λίμνες. Στὰ ἀνατολικά ὁ *Ἅγιος Λαυρέντιος*, πὺ ἐνώνει πέντε μεγάλες λίμνης, τὶς *Καναδικὲς* (Καναδαῖες). Ὁ ποταμὸς αὐτὸς κατεβαίνοντας στὴν τελευταία λίμνη, σχηματίζει τὸν μέγιστον καταρράκτην *Νιαγάραν*.

Στὴ μέση τῆς χώρας ῥέει ὁ *Μισσισιπῆς*, ἓνας ἀπὸ τοὺς

Ζώα, φυτά και προϊόντα 'Αμερικής

μεγαλύτερους ποταμούς της γῆς, και χύνεται στὸν Μεξικανικὸν κόλπον. Εἶναι πλωτός, αὐτός, και 55 ἀπὸ τοὺς παραποτάμους του· ὁ Μισουρῆς εἶναι ὁ πιὸ μέγας.

Πολιτικὴ διαίρεση. Ἡ βόρειος Ἀμερικὴ πολιτικὰ διαιρεῖται 1) στὴν *Δανικὴν Ἀμερικὴν* ἢ *Γροιλανδίαν*, 2) στὴν *Βρετανικὴν Ἀμερικὴν*, 3) στὶς *Ἠνωμένες Πολιτεῖς* και 4) στὸ *Μεξικόν*.

1. ΔΑΝΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΣ ΑΜΕΡΙΚΗ ἢ ΓΡΟΙΛΑΝΔΙΑ

Ἡ Γροιλανδία εἶναι τὸ πιὸ μέγαν και τὸ πιὸ βόρειον νησί τῆς γῆς (ὀκτάδιπλο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα). Εἶναι ψηλὴ, βραχῶδης, γνωστὴ μόνο στὶς ἀκρογιαλιές, γιατί τὸ ἔσωτερικὸν της σκεπάζεται ἀπὸ πάγους. Οἱ κάτοικοί της, ὡς 13 χιλιάδες, εἶναι *Ἐσκιμῶι*, ὁ πιὸ βορεινὸς λαός, πού κατοικεῖ κοντὰ στὸ Β. Πόλο και ζῆ ἀπὸ τὸ ψάρεμα. Κατοικοῦν ἀκόμη και λίγοι Δανοί, ἄποικοι.

2. ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗ ΒΟΡΕΙΟΣ ΑΜΕΡΙΚΗ

(Ἴσαμε τὴν Εὐρώπη—9 ἑκατ. κάτ.).

Ἔση. Πιάνει τὸ βόρειο μέρος τῆς Βορείου Ἀμερικῆς,

Αἱ ἀπέραντοι πεδιάδες τοῦ «σιτοβολῶνος τοῦ κόσμου», Καναδά

μαζὶ μετὰ τὰ *Ἀρκτικὰ* νησιά και τὴ *Νέα Γῆ* (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀλάσκα). Νοτιοανατολικά φτάνει ὡς τὶς *Καναδικὲς* λίμνες. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ *Νέα Γῆ*, τὸ μέγαν αὐτὸ κομμάτι τῆς Β. Ἀμερικῆς ἀποτελεῖ τὴν *Ἐπικρατεῖαν τοῦ Καναδά*. Κλίμα ψυχρὸν, ἔδαφος ἀκατάλληλον γιὰ καλλιέργειαν, πληθῶς

σμός πολύ άραιός. Μόνο κοντά στις Καναδικές λίμνες και τόν Άγιο Λαυρέντιον είναι τó ξδαφος εύφορον. Έδω είναι ó πληθυσμός πυκνός, άπό Άγγλους και Γάλλους. Τó πολίτευμα είναι δημοκρατικόν όμοσπονδιακόν. Κυβερνᾶ Άγ-λος διοικητής με Βουλήν και Γερουσίαν.

Προϊόντα και έμπορίον. Ό Καναδάς έχει άκμαίον έμπορίον. Προϊόντα βγάξει ξυλεία, κτηνοτροφικά, ψάρια, δημητριακά και ΒΔ. χρυσάφι.

Πόλεις. Κυριώτερες και έμπορικές είναι ή *Μοντρεάλ* (628), ή *Ότάβα* (110) και τó *Τορόντο* (520).

3. ΗΝΩΜΕΝΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

(Ίσαμε τήν Εύρώπη—120 έκατ. κάτ.)

Θέση. Πέφτει νότια στόν Καναδά και άπλώνεται άπό τόν Άτλαντικόν ώς τόν Είρηνικόν ώκεανόν.

Κλίμα και προϊόντα. Τó κλίμα τών *Ένωμένων Πολιτειών* είναι εύκρατον και δίνει πλούσια γεωργικά προϊόντα. Η βιομηχανία είναι πολύ προωδευμένη, γιατί ή γή δίνει πλούσια όρυκτά. Κυριώτερα προϊόντα είναι βαμβάκι, δημητριακά, καπνός, κρέατα, δέρματα, γαιάνθρακες, μέταλλα, πετρέλαιο. Τó έμπορικόν ναυτικόν ξρχεται δεύτερο μετά τó Άγγλικόν.

Κάτοικοι. Είναι άποικοι Εύρωπαίοι (μαζί και Έλληνες) και μερικοί Ίνδιάνοι. Καθαυτό γλώσσα είναι ή Άγγλική.

Πολιτική κατάσταση. Οί Ένωμένες Πολιτείες άποτελούνται άπό 48 δημοκρατίες, μιá ούδέτερη πολιτεία (τήν Κολομπία) και δύο έξωτερικά διαμερίσματα (τήν Άλάσκα και τά νησιά Χαβάί του Είρηνικου ώκεανου). Τó πολίτευμα είναι δημοκρατικόν όμοσπονδιακόν με δυό Βουλές. Ό πρόεδρος μένει στήν ούδέτερη πολιτείαν.

Οί Ένωμένες Πολιτείες είναι όχι μόνον πλουσιωτάτη χώρα αλλά και ισχυρότατον κράτος.

Διαίρεση και πόλεις. Οί Ένωμένες Πολιτείες φυσικά διαιροϋνται : α') στήν *Άπαλλαχία*, β') στή *Μισσουρία*, και γ') στήν *Καλλιφορνία*.

Ίωάν. Σαρρή, Γεωγραφία Ε' και ΣΤ' Δημοτ. Έκδ. 7η

Ἡ **Ἀπαλλαχία** πιάνει τὸ ἀνατολικὸ τμήμα. Ὀνομάζεται ἔτσι ἀπὸ τὰ βουνὰ Ἀπαλλάχια (ἢ Ἀλλεγάνια), ποὺ μόνον αὐτὰ ἔχουν ἔκταση ἴσαμε τὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶ βγαίνουν ἄφθονοι γαϊάνθρακες καὶ πετρέλαιον καὶ εἶναι τὸ κέντρον τῆς Ἀμερικανικῆς βιομηχανίας. Γιὰ τοῦτο ὁ πληθυσμὸς ἐδῶ εἶναι πυκνὸς καὶ ὑπάρχουν πολλὲς μεγάλες πόλεις. Οἱ πιὸ μεγάλες εἶναι : **Νέα Ὑόρκη** (10 ἑκατ. κάτ.), ἡ πρώτη πόλις τοῦ κόσμου στὸν πληθυσμὸ καὶ στὸ ἐμπόριο τῶν δερμάτων. — **Μπόστον** (Βοστώνη) (1.600 κάτ.) στὴ βορεινὴ παραλία τοῦ Ἀτλαντικοῦ, πολὺ βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ. — Νοτιώτερα στὴν παραλία εἶναι ἡ **Φιλαδέλφεια** καὶ ἡ **Βαλτιμόρη**, πολὺ βιομηχανικὲς. — **Οὐάσιγκτον**, στὴν Κολομπία, ἔδρα τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, **Κλήβελαντ** καὶ **Πίτσμπουργκ**, μεσογειακὲς βιομηχανικὲς πόλεις.

β') Ἡ **Μισουρία** εἶναι ἡ χώρα τοῦ Μισσισιπῆ καὶ τοῦ Μισουρῆ. Βγάζει ἄφθονα γεωργικὰ προϊόντα, προπάντων βαμβάκι καὶ σιτάρι, ποὺ γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή στὴν Εὐρώπη. Ἔχει καὶ μεγάλην κτηνοτροφίαν. Ἡ πιὸ μεγάλη πόλις ἐδῶ εἶναι τὸ **Σικάγο**, κοντὰ σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς Καναδικὰς λίμνες, μεγάλη ἀγορὰ σιταριοῦ. Ὑπάρχουν μεγάλα σφαγεῖα χίρων. — **Ντετρόιτ**, νέα μεγάλη πόλις — **Μπούμφαλο** κοντὰ στὸ Νιαγάρα — **Σὰν Λουϊ** (Ἅγιος Λουδοβίκος), καὶ **Νέα Ὁρλεάνη**, ἐμπορικὲς πόλεις κοντὰ στὸν Μισσισιπῆ.

γ') Ἡ **Καλλιφόρνια** πιάνει τὸ δυτικὸν μέρος, ἀνάμεσα στὰ Βραχώδη ὄρη καὶ στὸν Εἰρηνικόν. Εἶναι εὐφορὴ μόνον στὰ παράλια. Ἔχει δέντρα ψηλὰ ὡς 90 καὶ 100 μέτρα καὶ πολλὰ ὄρυκτά, πρὸ πάντων χαλκὸν καὶ χρυσάφι.

Σπουδαῖες ἐδῶ πόλεις εἶναι τὸ **Σὰν Φραντζέσκο** (Ἅγιος Φραγκίσκος) καὶ **Λὸς Ἄντζελες**.

Χρυσοφόρα εἶναι καὶ ἡ κατάψυχρη χερσόνησος **Ἀλάσκα** (μόνον 65 χιλ. κάτ.).

4) Μ Ε Ξ Ι Κ Ο Ν

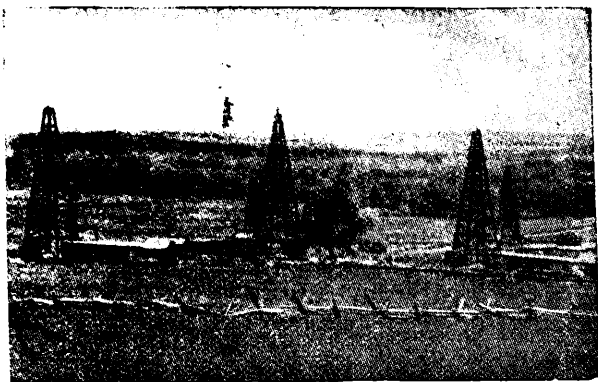
(16 1/2 ἑκατ. κάτ.).

Θέση. Τὸ Μεξικὸν πιάνει τὴν χώραν ποὺ ἀπλώνεται νότια ἀπὸ τὴν Ἡνωμένην Πολιτείαν καὶ στενεύει ἀνάμεσα στὸν Εἰρηνικόν ὠκεανὸν καὶ τὸ Μεξικανικὸν κόλπον. Πιάνει καὶ τὴν χερσονήσον **Κάτω Καλλιφόρνια** καὶ **Γιουκατάν**.

Διάπλαση τού έδάφους. Ύψηλόν όροπέδιον με πολλά και ύψηλά ήφαιστεια.

Προϊόντα. Ποικιλία κλιματολογική, πολλά γεωργικά προϊόντα και διάφορα μέταλλα (πρό πάντων άσήμι).

Πληθυσμός. *Μεξικανοί*, πού κατάγονται άπό τήν Ίσπανία. Κατοικοῦν και μιγάδες (άπό Ίσπανούς και Ίνδιάνους), λίγοι καθαροί ντόπιοι Ίνδιάνοι και λίγοι ξένοι Εύρωπαίοι.

Πετρελαιοπηγαί στο Μεξικό

Πολίτευμα. Δημοκρατική Όμοσπονδία.

Πόλεις. *Μεξικόν*, πρωτ. σε ώραιότητα τοποθεσία, 2240 μέτρα ψηλά.— *Πουέβλα*, νοτιοανατολικά άπό τήν πρωτεύουσα.— *Βερακρούζ*, λιμάνι τής ανατολικής παραλίας.

Πίνακας

των πιό σπουδαίων πόλεων τής Βορείου Αμερικής.

Βρεττ. Αμερική		Ένωμ. Πολιτείες	Μεξικό		
	Κάτ.		Κάτ.		
Μοντρεάλ	620 χιλ.	Ν. Υόρκη	10.000 χιλ.	Μεξικό	620 χιλ.
Τορόντο	520 »	Σικάγο	3.800 »	Πουέβλα	110 »
Όιτάβα	110 »	Φιλαδέλφεια	2.000 »		
		Νιτροσίτ	1.400 »		
		Λόζ Αντζελες	1.300 »		
		Σάν Λουϊ	900 »		
		Σάν Φραντς.	600 »		
		Ουάσιγκτον	640 »		

II. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ

Χαρακτήρας. Κλίμα ωκεάνειον καὶ τροπικὸν (θερμὸν καὶ βροχερόν).

Διαίρεση. Ἡ Κεντρικὴ Ἀμερικὴ ξεχωρίζει σὲ ἠπειρωτικὴν καὶ νησιωτικὴν (Δυτικαὶ Ἀντίλλαι).

1) ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ

(6 1/2 ἑκατ. κάτ.).

Ἡ χώρα αὐτὴ ἀπλώνεται σὰν γεφύρι ἀνάμεσα στὴ Βόρεια καὶ Νότια Ἀμερικὴ, καὶ σχηματίζει στὴ μέση τὸν ἴσθμὸν τοῦ *Παναμᾶ* ποὺ τὸν ἔχουν κόψει σὲ διώρυγα 80 χιλόμετρα μᾶκρους. Εἶναι χώρα ὄρεινὴ καὶ βγάζει ἰνδοκάρμα, ζάκχαρη, κακάον, λουλάκι, καφὲν κ. ἄ.

Ἐδῶ ὑπάρχουν 6 μικρὲς δημοκρατίες, ἡ *Γουατεμάλα*, τὸ *Σὰν Σαλβαδόρ*, ἡ *Ὀνδούρα*, ἡ *Νικαράγουα*, ἡ *Κοσταρίκα* καὶ ὁ *Παναμᾶς*. Μεγαλύτερες πόλεις εἶναι οἱ πρωτεύουσες τῶν δύο πρώτων δημοκρατιῶν *Γουατεμάλα* καὶ *Σαλβατόρ*. Σπουδαία πόλη εἶναι καὶ ὁ *Παναμᾶς*, κοντὰ στὴν ὁμώνυμη διώρυγα καὶ στὴν παραλία τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ὁ Παναμᾶς εἶναι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

2) ΝΗΣΙΩΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ

Ἡ ΔΥΤΙΚΕΣ ΙΝΔΙΕΣ

Εἶναι νησιά τὰ περισσότερα ἠφαιστειώδη, ἀλλὰ πολὺ εὐφορα. Βγάζουν καφὲν, ζάκχαρη καὶ καπνόν.

Χωρίζονται σὲ συστάδες: α') τὶς 4 *μεγάλες Ἀντίλλες*, β') τὶς *μικρὲς Ἀντίλλες*, καὶ γ') τὰ *νησιά Μπαχάμες*.

α') Οἱ *μεγάλες Ἀντίλλες* εἶναι:

1) Ἡ *Κούβα*. ἴσαμε τὴν Ἑλλάδα, ἡ πιὸ μεγάλη καὶ ἡ πρώτη στὴν παραγωγὴν τῆς ζάκχαρης καὶ τοῦ διαλεχτοῦ καπνοῦ (3 1/2 ἑκατ. κάτ.). Εἶναι ἀνεξάρτητὴ δημοκρατία. Πρωτ. *Ἀβάνα* μὲ μεγάλο ἀσφαλισμένο λιμάνι.

2) *Ἰαμαΐκα* (900), Ἀγγλική, λίγο πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὴν Κύπρο.

3) *Αἴτη*, λίγο πιὸ μικρὴ ἀπὸ τὴν Κούβα (2.700 χιλ.). Ὀλος ὁ πληθυσμὸς τῆς σχεδὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ Νιγρίτες καὶ μιγάδες. Διαιρεῖται σὲ δύο δημοκρατίες, τοῦ *Ἄγιου Δομίγγου* καὶ τῆς *Αἴτης*.

4) Τὸ *Πορτορίκον*. Τὸ πιὸ ἀνατολικὸν νησί τῶν Μεγάλων Ἀντιλλῶν, ἴσαμε τὴν Κύπρο (1 ἑκατ. κάτ.). Ἀνήκει στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες.

β') Οἱ *Μικρὲς Ἀντίλλες*, πιὸ ἀνατολικά, εἶναι πολὺ εὐ-

φορες και είναι μοιρασμένες στους Άγγλους, Γάλλους, Όλλανδούς και Δανούς.

γ) Τὰ νησιά **Μπαχάμες**, πιό βόρεια, είναι κοραλλιογενή. Σ' ένα άπ' αὐτά, τήν **Γουαναχάη**, πρωτοπάτησεν ὁ Κολόμβος, τότε πού ἀνεκάλυψε τήν Ἀμερικὴ (Ὀκτώβρης 1492).

Πίνακας
τῶν πιό σπουδαίων πόλεων τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς.

Ἡπειρωτ. Κεντρ. Ἀμερικὴ		Νησιωτικὴ Κεντρ. Ἀμερικὴ (Δυτικὲς Ἰνδίες)	
	Κάτ.		Κάτ.
Γουατεμάλα	110 χιλ.	Ἀβάνα	580 χιλ.
Σάν Σαλβατόρ	100 »	Λιμάνι Πρίγκηπος	122 »
Παναμάς	62 »	(πρωτ. τῆς Ἀϊτῆς)	

III. ΝΟΤΙΟΣ ΑΜΕΡΙΚΗ

(Διπλὴ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη. — 40 ἑκατ.).

Χαρακτῆρας. Ποικιλία στὸ κλίμα καὶ στὰ προϊόντα.
Ὅριζόντιος διαμελισμός. Ἡ Νότιος Ἀμερικὴ εἶναι ὀγκώδης, καὶ δὲν σχηματίζει χερσονήσους. Μόνον πρὸς τὰ Νότια ἀπλώνεται ἡ χερσόνησος **Παταγωνία**. Στὴν ἄκρη τῆς εἶναι ἡ **Γῆ τοῦ Πυρός**, νησί πού τελειώνει στὸ ἀκρωτήριον **Χόρν**.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους καὶ διαίρεση. Ὅπως στὴ βόρειον ἔτσι καὶ στὴν Νότιον Ἀμερικὴ, στὴ δυτικὴ πλευρὰ τῆς ἀπλώνονται κατὰ μάκρος μεγάλες καὶ πολὺ μακρὲς βουνοσειρές, οἱ **Κορδιλλιέρες τῶν Ἄνδεων**. Τὸ μέσον τῆς ἡπείρου ἀποτελεῖται ἀπὸ σειρὰν βαθυπέδων: Τοῦ Ὀρινόκου πρὸς Β καὶ τοῦ Λαπλάτα πρὸς Ν. Τὸ ἀνατολικὸν ἀπὸ σειρὰν ὄροπεδίων, τῆς Γουϊάνας πρὸς Β καὶ τῆς Βραζιλίας πρὸς Α. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὄροπεδίων σχηματίζεται ἡ πεδιάδα τοῦ Ἀμαζονίου κατάφυτη ἀπὸ δάση (**σέλβας**). Τὰ βαθύπεδα τοῦ κέντρου διαρρέουν πρὸς Β ὁ Ὀρινόκος καὶ πρὸς Ν ὁ Λαπλάτας σχηματιζόμενος ἀπὸ τὴν ἔνωση τριῶν ποταμῶν: Τοῦ Παραγουάη, τοῦ Παράνα καὶ τοῦ Οὐραγουάη. Ἡ πεδιάδα τοῦ Ὀρινόκου ἔχει ὑψηλὰ χόρτα (Λιάνος), ἡ τοῦ Λαπλάτα εἶναι στεπεπώδης (Γάμπα).

1) ΟΙ ΧΩΡΕΣ ΤΩΝ ΑΝΔΕΩΝ

Στις χώρες αὐτὲς ὑψώνονται ὄροπέδια ἀνάμεσα στὶς κορυφὲς τῶν Ἄνδεων. Τὸ πιό ψηλὸν εἶναι ἡ **Ἀκογγάουα**, ἑφτά-

διπλο ἀπὸ τὸν ὕψος. Ὑπάρχουν καὶ ἠφαίστεια, πού τὸ πιὸ μέγαλον εἶναι τὸ **Κοτοπάξι**, κοντὰ στὸν Ἴσημερινόν.

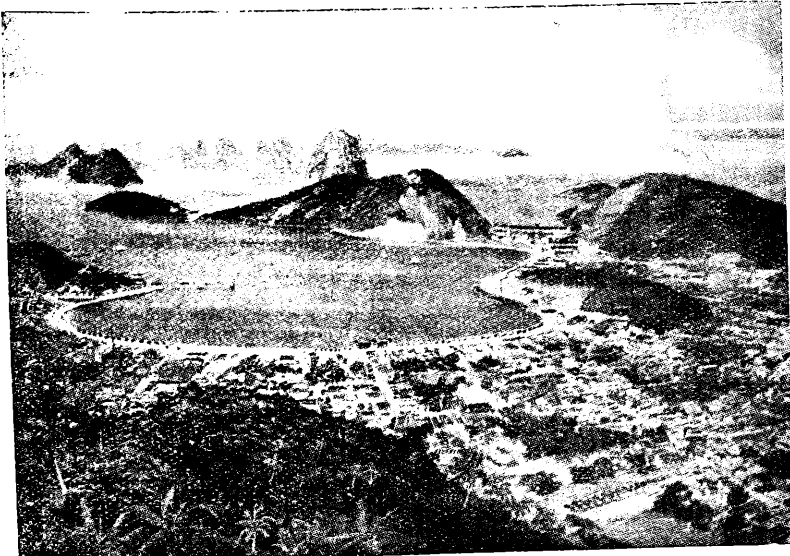
Οἱ κάτοικοι ἐδῶ εἶναι μιγάδες (ἀπὸ Ἴσπανοὺς καὶ Ἰνδιάνους) καὶ καθαροὶ Ἰνδιάνοι. Τὰ κράτη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Χιλὴν, δὲν εἶναι προωδευμένα, ἂν καὶ ἔχουν δημοκρατίαν. Εἶναι 5, τὰ ἀκόλουθα, μὲ τὶς πρωτεύουσές των :

α') **Κολομπία**, πρωτ. **Βογοτά**.—β') **Ἐκουαντέρ**, δηλ. Ἴσημερινός, πρωτ. **Κίτον**.—γ') **Περουβία**, πρωτ. **Λίμα**.—δ') **Βολιβία**, πρωτ. **Λαπάξ**.—**Χιλὴ**, πρωτ. **Σαντιάγον**.

2) ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ Ν. ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Σὲ ὄλο τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ὑπάρχουν δύο ὄρεινές χώρες, ἡ **Γουϊάνα** καὶ ἡ **Βραζιλία**. Τὰ ἄλλα μέρη εἶναι βαθύπεδα καὶ σχίζονται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς **Ὀρινόκον**, **Ἀμαζόνιον** καὶ **Ρίο-νιέ-λὰ-Πλάτα**.

Ὁ μεγαλύτερος εἶναι ὁ **Ἀμαζόνιος**, ὁ ἀφθονώτερος σὲ νερόν ἀπ' ὄλους τοὺς ποταμοὺς τῆς γῆς. Τὰ νερά του τὰ

Τὸ λιμάνι τοῦ Ρίο-Ἰανέϊρο

ἔφειλει στὶς μεγάλες τροπικὲς βροχὲς καὶ στὴ μεγάλη ὑγρασία τῆς χώρας αὐτῆς. Ἐδῶ ὑπάρχει καὶ ἡ πιὸ πυκνὴ βλάστηση τῆς γῆς. Ἀπὸ τὰ ποικίλα δένδρα τὸ πιὸ ψηλὸ εἶναι ἡ χουρμαδιά καὶ τὸ πιὸ πλούσιο τὸ ζακχαροκάλαμο.

Κάτοικοι ἐδῶ εἶναι Ἴσπανοί, Πορτογάλοι, Νιγρίται, μιγάδες καὶ ἄποικοι εὐρωπαῖοι.

Πολιτικά ἡ χώρα διαιρεῖται σὲ 5 κράτη: Τὴν *Βενεζουέλαν*, *Βραζιλίαν*, *Παραγουάνην*, *Οὐραγουάνην* καὶ *Ἀργεντινὴν*. Ἐνα μικρὸ ἄκόμα κομμάτι, ἡ *Γουϊάνα*, εἶναι μοιρασμένη στὴν Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ὀλλανδία.

Τὰ πιὸ σπουδαῖα κράτη εἶναι ἡ Βραζιλία καὶ ἡ Ἀργεντινὴ.

α') *Βραζιλία*. Εἶναι ὁμοσπονδία ἀπὸ 29 δημοκρατίες. Ἔχει ἕκταση ἴσαμε τὴν Εὐρώπην καὶ πληθυσμὸ 31 ἑκατομ.

Βοοτροφεῖο στὴν Ἀργεντινὴ

Πιάνει τὴν ὄρεινὴν χώρα τῆς Βραζιλίας καὶ ὄλη σχεδὸν τὴν πεδινὴν τοῦ Ἀμαζονίου. Παράγει πολὺ καφέν, ζάκχαρην, καπνὸν κ. ἄ. καὶ βγάζει πολὺτιμα μέταλλα καὶ διαμάντια. Πρωτ. εἶναι τὸ *Ῥιον Ἰανέϊρον*, πολὺ ὠραία καὶ ἐμπορικὴ πόλις μὲ πολὺ μεγάλον καὶ ἀσφαλισμένον λιμένα. Ἔχει κι' ἄλλες μεγάλες πόλεις, ὡς τὸν *Ἅγιον Παῦλον*, τὴ *Βαχία* (ἢ *Σαλβαντόρ*) καὶ τὸ *Περαμποῦκο* (ἢ *Ρεσίφη*).

β') Ἡ *Ἀργεντινὴ* εἶναι ὁμοσπονδία ἀπὸ 14 ἐλεύθερα κράτη (8 1/2 ἑκατομ.). Ἀπλώνεται στὴν μεγάλη πεδιάδα τοῦ *Ῥιο - νιέ - λά - Πλάτα* καὶ πιάνει τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῆς Παταγωνίας. Βγάζει δημητριακά, δέρματα, μαλλιὰ, κατεψυγμένα κρέατα καὶ ζῶα. Πρωτ. καὶ κέντρον τοῦ ἐμπορίου εἶναι τὸ *Βουένος Ἀῦρες*, στὸ πλατὺ στόμιον τοῦ ποταμοῦ. Κοντὰ εἶναι καὶ τὸ *Μοντεβίδεον*, πρωτ. τῆς Οὐραγουάης.

Πίνακας τῶν πιδ σπουδαίων πόλεων τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς.

Κράτη τῶν Ἀδεων	Βραζιλία	Ἀργεντινὴ καὶ Οὐραγουάη
Κάτ.	Κάτ.	Κάτ.
Σαντιάγον 580 χιλ	Ρίον Ἰανέιρον 1700 χιλ.	Μπουένος Ἀϊ- ρες 1800 χιλ.
Λίμα 220 »	Ἁγ. Παῦλος 900 »	Μοντεβίδεον 350 »
Βογοτῖ 170 »	Βαχία 300 »	
Λαπάζη 120 »		

Δ'. ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΥΝΗΣΙΑ

(Ἰσαμε τὴν Εὐρώπῃ — 7 ἑκατ. κάτ.).

Φυσικὴ διαίρεση. Ἡ ἥπειρος ξεχωρίζει α') στὴν καθαυτὴ ἥπειρον *Αὐστραλίαν* μετὰ τὸ νησί *Τασμανία*, β') στὰ *Αὐστραλιακὰ* νησιά, καὶ γ') στὴν *Πολυνησία*.

Ἡ *Αὐστραλία* πέφτει ἀνάμεσα στὸν Ἰνδικὸν καὶ Εἰρηνικὸν ὠκεανόν. Εἶναι ἡ πιὸ χαμηλὴ ἀπ' ὅλες τὶς ἡπείρους. Σχίζεται ἀπὸ χαμηλὰς βουνοσειρὰς, καὶ μόνον στὶς ἀνατολικὰς ἀκτὲς εἶναι τὰ αὐστραλιακὰ ὄρη ψηλότερα. Τὰ βουνὰ αὐτὰ δέχονται ἀρκετὰς βροχὰς, γιὰ τοῦτο εἶναι καὶ εὐφορὰ, ἐνῶ τὰ δυτικὰ καὶ νότια εἶναι ξηρὰ καὶ γεμάτα στέπες.

Ἄξιος λόγου ποταμὸς εἶναι ὁ *Μουραίη—Ντάρλιγγ*.

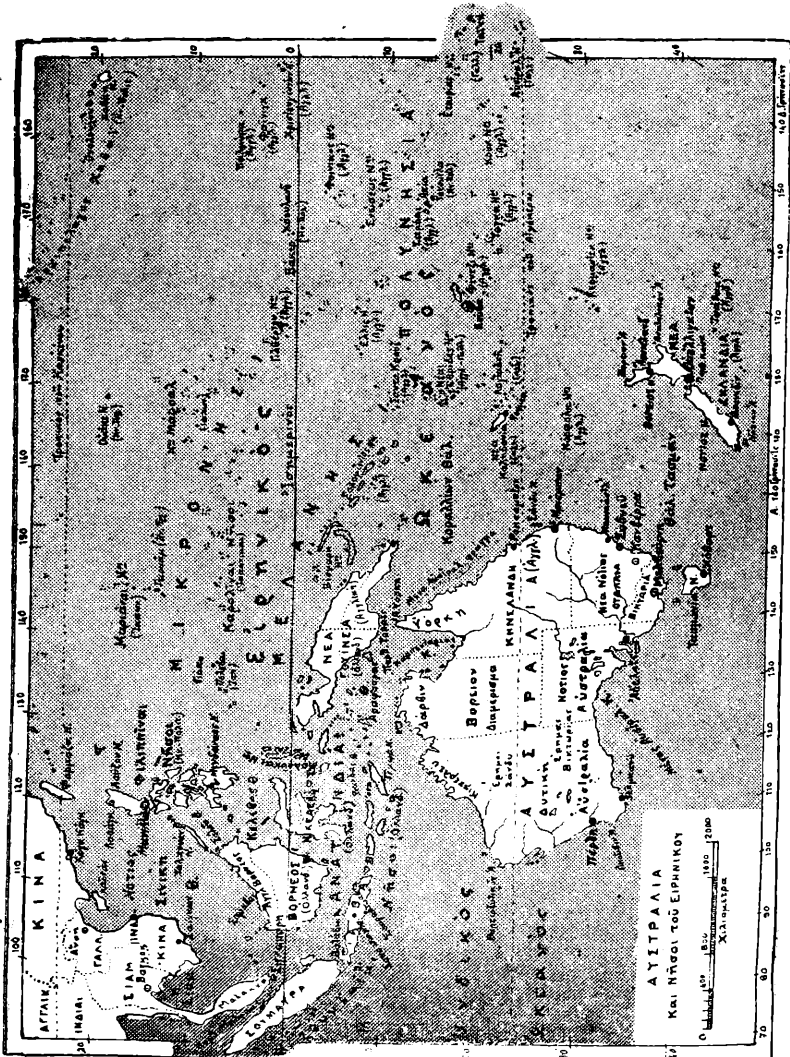
Στὰ τροπικὰ μέρη τῆς ἥπειρου βρίσκεται πλούσια καὶ ιδιότροπη βλάστηση, καθὼς καὶ ὁ ψηλὸς εὐκάλυπτος (100 μ. ὕψος), τὸ κομιόδενδρον καὶ ἡ καζουαρίνη, μετὰ παράξενον σχῆμα. Καὶ τὰ ζῶα τῆς Αὐστραλίας εἶναι παράξενα, καθὼς τὸ μαρσιποφόρον καγκουρά, ὁ ὀρνιθόρρυγχος, καὶ τὰ πουλιά μαῦρος κύκνος, λύρα κ. ἄ.

Στὴν Αὐστραλία τρέφονται πολλὰ ζῶα, προπάντων

Ἰθαγενὴς Αὐστραλὸς

πρόβατα. Για τούτο έχει μεγάλη έξαγωγή από δέρματα, λίπη και κρέατα. Υπάρχουν και ορυχεία που βγάζουν γαιάνθρακας και μέταλλα καθώς και χρυσάφι, και η Αύ-

Χάρτης Αυστραλίας και νήσων Ειρηνικού

στραλία είναι γνωστή σαν μία από τις πιο μεγάλες χρυσοφόρες χώρες της γης.

Οι ντόπιοι χαλκόχρωμοι Αυστραλοί είναι σήμερα λίγοι

Ζώα, φυτά και προϊόντα της Αυστραλίας

(ως 250 χιλ.). Ὁ καθαυτὸ πληθυσμὸς (8 ἑκατ.) ἀποτελεῖται ἀπὸ Εὐρωπαϊοὺς ἀποίκους καὶ λίγους Κινέζους.

Ἡ ὅλη ἡ ἥπειρος μὲ τὴν Τασμανία θεωρεῖται Ἀγγλική. Πρωτ. εἶναι ἡ *Καμπέρα*, μεγαλύτερες ὅμως εἶναι ἡ *Μελβούρνη* (950) καὶ τὸ *Σίδνεϋ* (1 ἑκατ.), καὶ οἱ δύο στὴ ΝΔ ἀκτὴ. Ἡ δεύτερη ἔχει ὠραῖο λιμάνι.

β') Τὰ **Αὐστραλιακὰ νησιά** εἶναι:

Ἡ *Νέα Γουϊνέα*, βόρεια ἀπὸ τὴν ἥπειρον. Εἶναι τὸ δεύτερον σὲ μέγεθος νησὶ τῆς γῆς καὶ κατοικεῖται ἀπὸ τοὺς μαύρους *Παπούας*. Εἶναι μοιρασμένον στοὺς Ἀγγλοὺς καὶ στοὺς Ὀλλανδοὺς (700 χιλ. κάτ.).

2) Τὰ νησιά τοῦ *Σολομῶντος* (Ἀγγλικά).

3) Τὰ νησιά *Νέαι Ἐβρίδες* καὶ τοῦ *Βίσμαρκ*.

4) Ἡ *Νέα Καληδονία*, ἔχει σπουδαῖα ὄρυκτά (Γαλλική).

5) Ἡ *Νέα Ζηλανδία* (1 ἑκατ. κάτ.). Εἶναι δύο ὄρεινά νησιά, αὐτόνομα, πού ἀνήκουν στὴν Ἀγγλία. Ἐξάγουν κτηνοτροφικά.

γ') Ἡ **Πολυνησία** ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ μικρὰ νησιά, πού ἀποτελοῦν συστάδες μέσα στὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν. Εἶναι χαμηλά, τὰ περισσότερα κοραλλιογενῆ, ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἠφαιστειογενῆ, πού εἶναι ψηλά κι' ἔχουν ἄγρια ἠφαιστεια.

Παράγουν ποικίλα προϊόντα, προπάντων ἀπὸ κοκκοφοίνικας καὶ ἰνδοκάρυα. Οἱ κάτοικοί τους, καθὼς καὶ τῆς Νέας Ζηλανδίας, ἀνήκουν σὲ διάφορες φυλές, καὶ εἶναι ναυτικοί. Εἶναι μοιρασμένα στὴν Ἀγγλία, Γαλλία, Ἰαπωνία καὶ Ἡνωμένες Πολιτεῖς (νησιά Χαβάρϊ ἢ Σάντουιτς).

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Μ Ε Ρ Ο Σ Α'.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

I. Σχήμα και μέγεθος τῆς γῆς. Λέμε γιὰ τὴ γῆ, ὅτι ἔχει *σχήμα σφαίρας* ἢ εἶναι *σφαιροειδῆς*. Θέλουμε δηλ. νὰ ποῦμε ὅτι δὲν εἶναι τελεία σφαῖρα. Πραγματικὰ εἶναι λίγο πλατυσμένη κατὰ τοὺς πόλους καὶ λίγο ἐξωγκωμένη κατὰ τὸν Ἴσημερινόν. Ἡ διάμετρος τῆς γῆς ἀπὸ πόλο σὲ πόλο μετρᾷ 12.700 χιλιόμετρα, ἐνῶ ἡ ἄλλη διάμετρός της, εἰς τὸν Ἴσημερινόν, μετρᾷ 12.756 χιλιόμετρα, δηλ. 56 χιλιόμετρα περισσότερα. Ὅλη δ' ἡ περίμετρος εἶναι 40.000 χιλ. Τὸ $1/360$ τῆς περιμέτρου εἶναι ἓνα μίλλι, ἢ 1852 μέτρα.

II. Ἡ Λιθόσφαιρα. Πρὶν ἀπὸ ἑκατομμύρια χρόνια ἡ γῆ ἦταν ὀλάκερη πυρακτωμένη καὶ σὲ κατάστασι ρευστή, ὡς λυωμένο σίδηρο. Εἶχε θερμότητα φωτιᾶς καὶ φωτιζε τὸ χάος ὅπως ὁ ἥλιος σήμερα. Μὲ τὶς χιλιάδες ὅμως χρόνια ποὺ περνοῦσαν, ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς κρῦωνε ὀλοένα καὶ πάγωνε καὶ σκληραίνει, ὅπως παγώνει καὶ σκληραίνει τὸ λυωμένον μέταλλον ὅταν τ' ἀφήσης νὰ κρυώσει. Ἔτσι σχηματιζόταν σιγὰ σιγὰ ἕνας στερεὸς φλοιὸς στὴν ἐπιφάνεια. Μὲ τὸν καιρὸν ὅμως ὁ φλοιὸς αὐτὸς ἔσκαζε καὶ ἀνοίγονταν μεγάλα ρήγματα. Μέσα στὰ ρήγματα αὐτὰ γκρεμίζονταν μεγάλα τμήματα ἀπὸ τὸν στερεὸν φλοιόν. Ἀπὸ τὰ ρήγματα αὐτὰ καὶ τὰ γκρεμίσματα σχηματίσθηκεν ὁ ἀνώμαλος φλοιὸς μετὰ τὴν σημερινὴν μορφήν του. Αὐτὴ εἶναι ἡ *Λιθόσφαιρα*, ποὺ λέμε. Τὰ νερὰ κατόπιν μαζεύτηκαν στοὺς λάκκους καὶ σχημάτισαν τὶς θάλασσες. Ὅσα μέρη τῆς λιθόσφαιρας ἔμειναν ἔξω ἀπὸ τὰ νερὰ ἐσχημάτισαν τὶς ἡπείρους.

III. Πετρώματα. Ἡ ὕλη ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖται ἓνα ἔδαφος λέγεται *πέτρωμα*. Ὁ ἀσβεστόλιθος π. χ. εἶναι πέτρωμα (τὰ περισσότερα βουνὰ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀπὸ ἀσβεστόλιθο). Δὲν πρέπει νὰ νομίσωμεν ὅτι ὅλα τὰ πετρώματα ἔχουν τὴν σκληρότητα τῆς πέτρας, γιὰτὶ πετρώματα εἶναι καὶ ὁ πηλὸς καὶ ὁ ἄμμος.

Γιὰ τὸ σχηματισμὸ τῶν πετρωμάτων χρησίμεψαν τὰ διάφορα ὀρυκτὰ τῆς γῆς. Τρίμματα ἀπὸ ἓνα εἶδος ἢ ἀπὸ πολλὰ

είδη ὀρυκτῶν ἀπετέλεσαν ἓνα ὠρισμένο πέτρωμα. Οἱ αἰτίες γιὰ τὸ σχηματισμὸ τῶν πετρωμάτων ἦταν δύο, τὸ νερὸ καὶ οἱ ἐκρήξεις τῶν ἠφαιστειῶν. Γιὰ τοῦτο διακρίνομε δύο εἰδῶν πετρώματα· τὰ *ὕδατογενῆ* καὶ τὰ *πυριγενῆ*.

Ὑδατογενῆ πετρώματα λέγονται ἐκεῖνα ποῦ ἐσχηματίσθησαν μὲ τὴν ἐπενέργειαν τοῦ νεροῦ, τότε ποῦ τὸ νερὸ ἐσκέπαζεν ὄλην σχεδὸν τὴν γῆν. Γνωρίζονται ἀπὸ τοῦτο, ὅτι βρίσκονται κατὰ στρώματα κι' ἀκόμη ἔχουν μέσα τους ἀπολιθώματα, δηλ. λείψανα φυτῶν ἢ ζῶων προκατακλυσμιαιῶν (π. χ. ὁ ἄσβεστόλιθος, ὁ σχιστόλιθος, ὁ γῦψος). Ὑδατογενῆ πετρώματα εἶναι κι' ἐκεῖνα ποῦ ἔγιναν ἀπὸ λείψανα φυτικά (καθὼς οἱ γαιάνθρακες) ἢ ζωϊκά, ὅπως εἶναι ὁ μαῦρος ἄσβεστόλιθος τῆς Τριπόλεως τῆς Ἀρκαδίας ποῦ εἶναι σχηματισμένος ἀπὸ λείψανα μικρῶν θαλασσινῶν ζῶων, καὶ τὰ κοραλλιογενῆ νησιά, ποῦ εἶναι σχηματισμένα ἀπὸ κοράλλια.

Πυριγενῆ πετρώματα λέγονται ἐκεῖνα ποῦ ξεχύθησαν ἀπὸ τὰ ἔγκατα τῆς γῆς πυρωμένα καὶ λυωμένα, καὶ κατόπιν πάγωσαν καὶ πέτρωσαν. Αὐτὰ γνωρίζονται ἀπὸ τὸν ὀγκῶδη σχηματισμὸν τους, καὶ ποτὲ δὲν ἔχουν μέσα τους ἀπολιθώματα. Τέτοια εἶναι ὁ γρανίτης, ὁ πορφυρίτης κλπ.

IV. Μεταβολὲς στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Τὰ πετρώματα ἔπαθαν καὶ παθαίνονν πάντα διάφορες μεταβολές. Αὐτὲς εἶναι οἱ ἀκόλουθες :

1) **Μηχανικὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ.** Τὰ νερὰ τῆς βροχῆς, τῶν χειμάρρων, τῶν ποταμῶν μὲ τὴν ὄρμην ποῦ ρέουν παρσύρουν ὅ,τι βρίσκουν στὸ δρόμο τους, τρῶνε τὶς πέτρες κι' ἀνοίγουν ἀυλάκια, χαράδρες καὶ κοιλάδες.

Ἔτσι μεταφέρουν πέτρες καὶ χῶματα ὡς τὸ μέρος ποῦ χύνονται. Ἐκεῖ, αὐτὰ τὰ ὑλικά γίνονται σωροί, καθίζουσιν ὡς στρώματα καὶ σχηματίζουν ὀλάκαιρες στεριές. Τὰ στρώματα αὐτὰ ὀνομάζονται *προσχώσεις*. Ἀπὸ τὶς προσχώσεις αὐτὲς σχηματίζονται τὰ *Δέλτα*. Ὀλη ἡ κάτω Αἴγυπτος μ' αὐτὸν τὸν τρόπον γεννήθηκε ἀπὸ τὸν ποταμὸ Νεῖλο.

2) **Χημικὴ ἐνέργεια τοῦ νεροῦ.** Τὸ νερὸν μὲ τὴν διαλυτικὴν του δύναμην ἐνεργεῖ ἐπάνω στὰ πετρώματα καὶ τὰ διαλύει ἄλλα λίγο κι' ἄλλα πολὺ. Ἔτσι διαλύει τὸ γῦψο, τὸ ἀλάτι, τὸν ἄσβεστόλιθο. Μὲ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆ τοῦ νεροῦ σχηματίζονται μέσα σὲ σπηλιές οἱ σταλακτίται. Κάθε σταλαματιά ποῦ πέφτει προσθέτει ἀπὸ τὸ διαλυμένο ὑλικό, κι' ἔτσι οἱ σταλακτίται μεγαλώνουν καὶ παίρνουν διάφορα σχήματα. Ἐνα πέτρωμα ποῦ σχηματίσθηκε μ' αὐτὴ τὴν ἐνέργεια εἶναι ὁ ψαμμόλιθος, τὰ διάφορα ὀξειδία τοῦ σιδήρου (σκουριές) κ. ἄ.

3) **Ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου.** Καὶ οἱ ἄνεμοι βοηθοῦν στὸ νὰ μεταβάλλεται τὸ ἔδαφος τῆς γῆς. Στὶς ἀμμουδερὲς ἀκρογια-

λιές πολλές φορές ή θάλασσα τραβιέται, και ὅσος ἄμμος ξεσκεπάζεται ξεραίνεται στὸν ἀέρα. Οἱ ἄνεμοι κατόπιν μεταφέρουν τὸν ἄμμον μακριὰ καὶ τὸν στρώνουν σειρὲς σειρὲς. Οἱ τέτοιες σειρὲς λέγονται *θίνες*. Μὲ τὴν ἐνέργεια αὐτῆ τῶν ἀνέμων σχηματίζονται οἱ ἄμμουδερεὲς ἐκτάσεις τῶν ἐρήμων.

4) *Ἐνέργεια τῶν ζώων*. Ὅπως σχηματίσθηκαν σὲ πολὺ ἀρχαῖες ἐποχὲς πετρώματα ἀπὸ ζῶα, ἔτσι καὶ σήμερα τὰ κοράλλια φτιάχνουν πετρώματα. Αὐτὰ ζοῦν κατὰ σωροὺς στοὺς ὠκεανούς καὶ τρέφονται ἀπὸ ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον. Μιά ὕλη ποὺ βγάζουν συσσωρεύεται καὶ σχηματίζει βράχους. Οἱ βράχοι αὐτοὶ αὐξάνουν ὀλοένα καὶ σχηματίζουν νησιά, ποὺ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι κατάφυτα καὶ κατοικημένα.

5) *Ἀποσάθρωση τῶν πετρωμάτων μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ πάγου*. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νερὸ μὲ τὴν μηχανικὴν του ἐνέργεια, ἀποσαθρώνει τὰ πετρώματα καὶ ὁ πάγος. Τὸ νερὸ δηλ., ὅταν βρίσκεται μέσα σ' ἕνα πέτρωμα, παγώνει πολλές φορές ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ ἐξογκώνεται. Τότε σχίζεται τὸ πέτρωμα καὶ θρυμματίζεται καὶ γίνεται σιγὰ σιγὰ χῶμα ἢ ἄμμος.

Μεταβολὲς τοῦ ἐδάφους προξενοῦν καὶ οἱ παγετῶνες στὰ βουνά. Αὐτοὶ λυώνουν στὰ βάθη τους κι' ἀρχίζουν νὰ κατεβαίνουν στὰ χαμηλότερα μέρη. Ἔτσι τρῶνε τὰ πετρώματα καὶ τίς ὄχθες στίς χαράδρες. Σὲ τόπους ὅπου τὸ κρῦο εἶναι μεγάλον οἱ παγετῶνες φθάνουν ὡς τὴ θάλασσα καὶ πλέουν στὸ νερὸ. Αὐτοὶ οἱ πάγοι ποὺ πλέουν εἶναι ἐπικίνδυνοι στοὺς ναυτικούς.

ν. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς γῆς. Ἐχει παρατηρηθῆ ὅτι κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους, σὲ βάθος 14 ὡς 25 μέτρα, ἡ θερμοκρασία ὅλον τὸν χρόνον μένει ἡ ἴδια. Πιο βαθειὰ ἡ θερμοκρασία ἀνεβαίνει ἕνα βαθμὸν τοῦ Κελσίου σὲ κάθε 33 μέτρα βάθος. Οἱ παρατηρήσεις αὐτὲς ἔγιναν στὰ πηγάδια τῶν ὄρυχείων καὶ σὲ τρυπήματα ποὺ ἔχουν κάνει βαθειὰ γιὰ νὰ βροῦν τὸ πετρέλαιον. Αὐτὰ ὅμως δὲν φτάνουν σὲ βάθος μεγαλύτερο ἀπὸ 3 χιλ. μέτρα, καὶ γιὰ τοῦτο δὲν ξέρομεν ἂν ἡ θερμοκρασία ἐξακολουθεῖ νὰ ἀνεβαίνει ὡς τὸ κέντρον τῆς γῆς. Ἄν ὅμως δὲν τὸ ξέρομεν θετικά, τὸ συμπεραίνομεν καὶ φανταζόμεθα ὅτι στὸ κέντρον τῆς γῆς ἡ θερμοκρασία θὰ εἶναι τεραστία.

Μερικοὶ νομίζουν ὅτι ἐξαιτίας τῆς μεγάλης αὐτῆς θερμοκρασίας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς γῆς, κάτω ἀπὸ 150 ἢ 200 χιλιάμετρα τὰ ὕλικα τῆς γῆς βρίσκονται σὲ ρευστὴ ἢ ἀτμώδη κατάσταση. Ἐμεῖς ὅμως δυσκολευόμαστε νὰ πιστέψωμε αὐτὸ γιὰ ὅλο τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς. Εἶναι βέβαιο μόνον, ὅτι πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν λιθόσφαιραν ὑπάρχει μιὰ ζώνη ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ λυωμένες πέτρες σὲ κατάσταση ρευστῆ καὶ δια-

πυρωμένη. Ἡ ὕλη αὐτὴ λέγεται **μάγμα**, κι' αὐτὴ εἶναι ποὺ βγαίνει στὰ ἠφαιστεία, ὅταν παθαίνουν ἔκρηξη.

VI. ἠφαιστεία. Τὰ ἠφαιστεία σχηματίσθηκαν ἐκεῖ ποὺ ἡ λιθόσφαιρα εἶχε ἄνοιγμα ἢ τρύπαν. Ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα ἔβγαιναν πρῶτα πρῶτα ἀτμοί, ἔπειτα μεγάλες καὶ μικρὲς πέτρες, ἄμμος, στάχτη καὶ τέλος μάγμα. Μὲ τὶς ἐκρήξεις αὐτὲς σχηματιζόταν ὁ **κρατῆρ** σὰν χωνί, καὶ μὲ τὸν καιρὸν τὸ σχῆμα τοῦ ἠφαιστείου πλάθονταν σὰν κῶνος. Τὸ φλογερὸ μάγμα ποὺ βγαίνει ὀνομάζεται **λάβα**. Αὐτὴ βγαίνει καὶ σήμερα ἀπὸ ὅσα ἠφαιστεία δουλεύουν καὶ κρυώνει ἀργὰ ἀργὰ. Μὲ τὴν ἔκρηξη μαζί τῶν ἠφαιστείων γίνονται πολλὲς φορές καὶ σεισμοί.

Τὰ περισσότερα ἠφαιστεία βρίσκονται σὲ νησιά καὶ στὶς ἀκρογιαλιὲς καὶ μάλιστα σὲ σειρά. Τὰ 3/4 σχεδὸν ἀπὸ τὰ ἐνεργὰ ἠφαιστεία βρίσκονται στὶς ἀκρογιαλιὲς τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, τόσο στὴν ἀνατολικὴ Ἀσία, ὅσο καὶ στὴ δυτικὴ Ἀμερικὴ.

ἠφαιστεία ποὺ ἀπὸ πολὺ ἀρχαῖα χρόνια δὲν ἔπαθαν ποτὲ ἔκρηξη ὀνομάζονται **ἐσβεσμένα**. Αὐτὰ εἶναι ὡς 3 χιλιάδες, ἐνῶ τὰ ἐνεργὰ εἶναι περισσότερα ἀπὸ 300. Τὸ ψηλότερο ἀπὸ τὰ τελευταῖα εἶναι τὸ **Κοτοπάξι** (6.000 μ.) στὴ νότιο Ἀμερικὴ. Στὴν Εὐρώπη εἶναι ἡ **Ἔκλα** (στὴν Ἰσλανδία), ὁ **Βεζούβιος** (στὴ νότια Ἰταλία), ἡ **Αἴτνα** (στὴ Σικελία) καὶ τὸ ὑποθαλάσσιον ἠφαιστεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ νησιοῦ **Θήρα**.

VII. Οἱ σεισμοί. Τρία εἶδη σεισμοὺς ξεχωρίζουμε, τοὺς **τεκτονικοὺς**, τοὺς σεισμοὺς **ἐγκατακρημνίσεως** καὶ τοὺς **ἠφαιστειογενεῖς**.

1) **Τεκτονικοὶ σεισμοί.** Αὐτοὶ εἶναι οἱ πιὸ συνηθισμένοι καὶ οἱ πιὸ καταστρεπτικοί. Μάθαμε ὅτι τότε ποὺ ἐσχηματίζετο ἡ λιθόσφαιρα ἔγιναν πολλὰ ρήγματα καὶ ὅτι μέσα σ' αὐτὰ τὰ ρήγματα γκρεμίστηκαν μεγάλα τμήματα τῆς λιθόσφαιρας. Τὰ τμήματα αὐτὰ στηρίχθηκαν τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο, ἄλλα στερεὰ καὶ ἄλλα ὄχι. Ὅπου ἡ στηρίξη αὐτῆ δὲν ἔγινε στερεά, τὰ τμήματα αὐτὰ παθαίνουν ὀλισθησιν, καὶ τότε τὸ ἔδαφος σείεται. Ἔτσι γίνονται οἱ **τεκτονικοὶ** σεισμοί, ποὺ εἶναι φοβεροὶ καὶ δὲν ἀφίνουν τίποτε ὄρθιο, ὅταν κρατοῦν πολλὴ ὥρα. Στὸ κέντρο τοῦ σεισμοῦ πολλοὶ ἄνθρωποι χάνονται. Οἱ τιναγοὶ μεταδίδονται καὶ γύρω στὸ ἔδαφος, σὰν κύματα. Οἱ τόποι ὅπου γίνονται οἱ τεκτονικοὶ σεισμοὶ λέγονται **αὐτόσειστοι** καὶ οἱ μακρυσμένοι τόποι, ποὺ σείονται ἀπὸ τὸ σεισμικὸ κύμα, λέγονται **ετερόσειστοι**.

Αὐτόσειστοι τόποι στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἡ Κεφαλληνία,

ή Λευκάς, ή Ζάκυνθος, ή Δυτική και Βόρειος Πελοπόννησος, ή Λοκρίς και μερικά άλλα μέρη. Ή ΉΑττική και τὰ άλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἑτερόσειστοι.

2) **Σεισμοὶ ἐγκατακρημνίσεως.** "Ὅπως τὰ νερά πάνω στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς τρῶνε τὸ ἔδαφος, ἔτσι και κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια πὺ περνοῦν σκάπτουν τὸ ὑπέδαφος και σχηματίζουν ὑπόγεια κοιλώματα (σπηλιές). Στὰ κοιλώματα αὐτὰ τυχαίνει πολλές φορές τὰ ἐπάνω μέρη τους νὰ μὴ στηρίζονται καλά και νὰ γκρεμίζονται μὲ σεισμό. Ὁ σεισμός αὐτός λέγεται **σεισμός ἐγκατακρημνίσεως**. Τὸ κύμα του εἶναι κάθετο, δὲν μεταδίδεται πολὺ μακριά, κρατεῖ πολὺ λίγο.—Τέτοια ἐγκατακρημνιση δείχνει ἡ Βουλιαγμένη στήν Ἁττική.

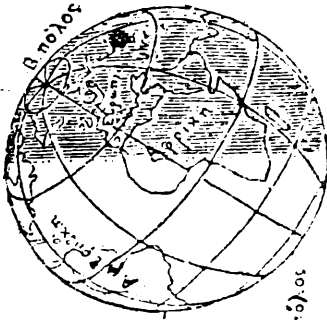
VIII. Θερμὲς πηγές. Μερικὲς πηγές ἔχουν ζεστὸν νερό. Ἡ μεγάλη τους αὐτὴ θερμοκρασία ὀφείλεται στήν θερμότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς γῆς. Τὸ νερό δηλ. κατεβαίνει βαθιὰ μέσα στὸ ἔδαφος και θερμαίνεται και ὕστερα βγαίνει πάλι στήν ἐπιφάνειαν θερμὸν ἀπὸ ἄλλες σχισμάδες τοῦ φλοιοῦ.

Πολλὲς φορές οἱ θερμοπηγές ξεπετιοῦνται σὲ ὕψος 40 ἕως 60 μέτρα μὲ ὑπόγειους κρότους. Τὰ φαινόμενα αὐτὰ μοιάζουν μὲ τὰ φαινόμενα τῶν ἠφαιστειῶν. "Ὅταν τὸ νερό εἶναι στὰ βάθη και θερμαίνεται πάνω ἀπὸ 100° ἀποκτᾶ μεγάλην ὀρμὴν γιὰ ἐξάτμισιν και ὅταν εὔρη διέξοδον ἐξατμίζεται ἀπότομα και οἱ ἄτμοι τινάζουν ψηλὰ ὅσο νερό βρίσκεται ἀπὸ πάνω τους, ἀπαράλλαχτα ὅπως ὅταν ἀνοίγουμε μιὰ σαμπάνια. Οἱ ἄτμοι βγαίνουν μὲ βίαν και τινάζουν τὸν φελλὸν και λίγο ἀπὸ τὸ κρασί. Τὸ ἴδιο γίνεται και μὲ τὴν λάβαν, πὺ τινάζεται ἀπὸ τοὺς ἀτμοὺς τῶν ἠφαιστειῶν.

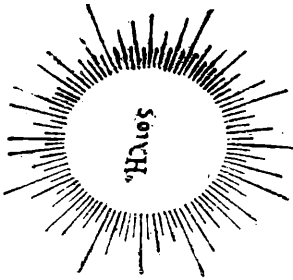
Οἱ θερμὲς πηγές ἔχουν μέσα τους ὀρυκτὰ διαλυμένα, ὅσα βρίσκουν στὸ δρόμο τους, σίδηρο, θειάφι, διάφορα ἄλατα. Ἐπειδὴ χρησιμεύουν και γιὰ θεραπείαν, ὀνομάζονται και **ιαματικὰ ὕδατα**. Στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν πολλές τέτοιες πηγές, στήν Αἴγιναν, στήν Ὑπάτην, στὰ Μέθανα, στὸ Λουτράκι κι' ἄλλοι.

IX. Αἱ κινήσεις τῆς γῆς. Οἱ δύο κυριώτατες κινήσεις τῆς γῆς εἶναι ἡ **περιστροφή** γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της και ἡ **περιφορά** της γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιον.

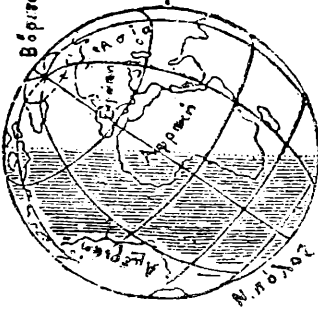
α') Ἡ περιστροφή τῆς γῆς γίνεται ἀπὸ τὰ δυτικὰ στὰ ἀνατολικά σὲ 24 ὥρες. Ἡ περιστροφή αὐτὴ μοιάζει μὲ τὴν περιστροφήν τῆς σβούρας. Τὸ ἡμισφαίριον τῆς γῆς, πὺ βλέπει τὸν ἥλιον, ἔχει ἡμέρα και τὸ ἄλλο νύκτα. "Ὅταν ὁ ἥλιος βρίσκεται στὸν μεσημβρινὸ τοῦ τόπου μας, οἱ τόποι,

Ν. πόλιος

Β. πόλιος

πού είναι 90° γεωγραφικοῦ μήκους πρὸς τὰ ἀνατολικά ἔχουν δύοη, καὶ ὄσοι βρίσκονται στὶς 180° γ. μ. μεσάνυχτα.

Ἡ γῆ περιφέρεται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιον ἀπὸ τὰ δυτικά πρὸς τ' ἀνατολικά σ' ἓνα ἔτος δηλ. 365 μέρες καὶ 6 σχεδὸν ὥρες, μὲ ταχύτητα πρὸς μεγάλη σφαίρας κανονιοῦ.

Καὶ στὴν κίνησιν τῆς γῆς ἐμεῖς γελιοῦμαστε καὶ νομιζομεν ὅτι ὁ ἥλιος κινεῖται ἀντίθετα. "Ἄν δηλ. παρατηρῆ κανεῖς, λίγο μετὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου, ἓνα ἄστρο πὸ ἀνατέλλει, καὶ τὸ ξαναἰδῆ ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἐβδομάδα, θὰ διακρίνη, πῶς βρίσκεται τῶρα ψηλότερα, καὶ ἄλλα ἄστρα πὸ πρὶν δὲν ἐφαίνοντο φαίνονται τῶρα νὰ ἀνατέλλουν. Μετὰ μιὰ ἐβδομάδα πάλι θὰ φανῆ ἀκόμη ψηλότερα. "Ἄν μπορούσε κανεῖς νὰ βλέπη τὰ ἄστρα τὴν ἡμέραν θὰ ξεχώριζε ὅτι ὁ δρόμος τοῦ ἡλίου γίνεται ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ἄστρα. "Ἐτσι ὁ ἥλιος φαίνεται ὅτι κινεῖται ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ πρὸς τὴ δύση στὴ μέση τοῦ οὐράνιου θόλου, καὶ ὅτι γράφει ἐπάνω σ' αὐτὸν μιὰ περιφέρεια πολὺ μεγάλου κύκλου σὲ διάστημα ἑνὸς ἔτους. Ὁ κύκλος αὐτός, ἢ ἡ τροχιά, ὀνομάζεται ἐκλειπτικὴ, γιατί οἱ ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης γίνονται, ὅταν τὰ σώματα αὐτὰ βρίσκονται ἐπάνω σ' αὐτὴν ἢ κοντὰ σ' αὐτήν.

Ἡ τροχιά τῆς γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο ἔχει σχῆμα ἑλλειψοειδές, εἶναι δηλ. κύκλος λίγο πλατυσμένος· κοντὰ στὸ κέντρον αὐτοῦ τοῦ κύκλου βρίσκεται ὁ ἥλιος

Χ. Γιατί εἶναι ἄνισες αἱ ἡμέρες καὶ νύχτες. Ὁ ἄξονας τῆς γῆς δὲν εἶναι κάθετος ἐπάνω στὸ ἐπίπεδον τῆς ἐκλειπτικῆς, ἀλλὰ πλάγιος. Ἐτσι ἡ γῆ παρουσιάζ-

ζει στὸν ἥλιον πότε τὸν ἕνα πόλο τῆς καὶ πότε τὸν ἄλλον. Οἱ τόποι τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου τὸ μισὸ ἔτος γράφουν κατὰ τὴν περιστροφὴν τῆς γῆς, μεγαλύτερον τόξον μπροστὰ στὸν ἥλιο, κι' ἔτσι ἔχουν ἡμέρες μεγαλύτερες. Σὺγκαιρα, στοὺς τόπους τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου γίνεται τὸ ἀντίθετον, κι' ἔχουν νύκτες μεγαλύτερες. Τὸ ἄλλο μισὸ ἔτος οἱ τόποι τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου γράφουν μπροστὰ στὸν ἥλιο μικρότερο τόξο, κι' ἔτσι ἔχουν μέρες μικρότερες. Στὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ βόρειον ἡμισφαίριον θερμαίνεται δυνατώτερα ἀπὸ τὸ νότιον καὶ γι' αὐτὸ ἔχει ἐκεῖνο καλοκαίρι καὶ τοῦτο χειμῶνα. Τὸ ἄλλο μισὸ ἔτος γίνεται τὸ ἀντίθετον, δηλ. τὸ βόρειον ἡμισφαίριον ἔχει χειμῶνα καὶ τὸ νότιον καλοκαίρι. (Σχ. σελ. 82).

XI. Ὁραι τοῦ ἔτους. Ἄν διαιρέσωμεν σὲ 4 μέρη τὸν χρόνον τῆς περιφορᾶς τοῦ ἡλίου πάνω στὴν ἐκκλητικὴν, θὰ ἔχωμεν τὶς 4 ὥρες τοῦ ἔτους. Ἔτσι κάθε ὥρα κρατεῖ τρεῖς μῆνες. Ἡ *Ἄνοιξις* ἀρχίζει στὶς 20 Μαρτίου, τὸ *Θέρος* στὶς 21 Ἰουνίου, τὸ *Φθινόπωρον* στὶς 22 Σεπτεμβρίου καὶ ὁ *Χειμῶν* στὶς 21 Δεκεμβρίου.

Στὶς 20 Μαρτίου καὶ στὶς 22 Σεπτεμβρίου ὄλοι οἱ τόποι τῆς γῆς ἔχουν *ισημερία*, ἐνῶ στὶς 21 Ἰουνίου τὸ βόρειον ἡμισφαίριον ἔχει τὴν μεγαλύτερην ἡμέραν καὶ στὶς 21 Δεκεμβρίου τὴν μεγαλύτερην νύχτα κι' ἀντίθετα πάλι τὸ νότιον ἡμισφαίριον στὶς 22 Ἰουνίου ἔχει τὴν μεγαλύτερην νύχτα καὶ στὶς 21 Δεκεμβρίου τὴν μεγαλύτερην μέρα. Οἱ τόποι τοῦ ἰσημερινοῦ ἔχουν πάντα τὴν ἡμέραν ἴση μὲ τὴν νύχταν, καὶ γιὰ τοῦτο ὁ κύκλος αὐτὸς ὀνομάσθη Ἰσημερινός.

XII. Ἡμερολόγια. Ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς περιφορᾶς τῆς γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιον εἶναι 365 ἡμέρες, 5 ὥρας 49 λεπτά. Ὁ χρόνος αὐτὸς εἶναι τὸ ἀστρονομικὸν ἔτος. Ἀλλὰ στὸ πολιτικὸν ἔτος δὲν γίνεται ἡ τελευταία ἡμέρα νὰ μοιράζεται ἀνάμεσα στὸν παλαιὸν καὶ στὸ νέον ἔτος. Εἶναι ἀνάγκη τὸ καθένα ἔτος νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀκέραιον ἀριθμὸν ἡμερῶν. Γιὰ τοῦτο ὑπάρχουν δύο συστήματα. Τὸ ἕνα λέγεται *Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον*, καὶ τὸ ἄλλο *Γρηγιανὸν ἡμερολόγιον*.

Τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ποῦ ἀκολουθοῦναι καὶ τώρα ἀκόμη οἱ παλαιοῦς ἡμερολογίτες, ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἰούλιον Καίσαρα (45 π. Χ.). Στὸ ἡμερολόγιον αὐτὸ παρεδέχτηκαν νὰ ὀρίσουν τὸ πολιτικὸν ἔτος σὲ 365 ἡμέρες καὶ 6 ὥρες. Γιὰ τοῦτο κάθε τέσσερα χρόνια τὰ τρία πρῶτα λογαριάζονται ἀπὸ 365 ἡμέρες καὶ τὸ τέταρτον ἀπὸ 366. Ἡ περίσσεια αὐτῆς ἡμέρας τοῦ τετάρτου ἔτους μπαίνει στὸ μῆνα Φεβρουάριον, καὶ τὸ ἔτος αὐτὸ ὀνομάζεται *δίσεκτον*. Σύμφωνα μὲ

τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον λοιπὸν, δίσεκτα ἔτη εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ὁ ἀριθμὸς τῶν εἶναι διαιρητὸς μὲ τὸ 4, καθὼς π. χ. τὸ ἔτος 1932.

Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο, τὸ πολιτικὸν ἔτος θεωρεῖται 11 λεπτὰ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ἀληθινό, καὶ ἡ διαφορὰ αὐτὴ μέσα σὲ 128 ἔτη μαζεύεται καὶ γίνεται μιὰ ὀλάκαιρη ἡμέρα. Γιὰ νὰ διορθωθῇ αὐτὸ τὸ λάθος, ἔγινε τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον (ἀπὸ τὸν Πάπα Γρηγόριον ΙΓ' τὸ 1582). Ἐπειδὴ σὲ 400 ἔτη ἡ διαφορὰ, ποὺ εἶπαμε ἀνεβαίνει σὲ τρεῖς μέρες, γιὰ τοῦτο παραδέχτηκαν ὅτι στὰ 400 αὐτὰ ἔτη νὰ μὴ λογαριάζωνται ὄλα τὰ 100 ἔτη δίσεκτα, ἀλλὰ μόνον τὰ 97. Ἔτσι τὸ ἔτος 1900 δὲν θεωρήθηκε δίσεκτον. Καὶ ἐνῶ ὡς τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἡ διαφορὰ ἦταν 12 ἡμέρες ἀπὸ τὸ 1900 καὶ πέρα ἔγινε 13 ἡμέρες. Ἡ τέτοια διαφορὰ λογαριάζεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας, ἀπὸ τότε δηλαδὴ ποὺ γεννήθηκεν ὁ Χριστός.

Τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον εἶναι ἀκριβέστερον ἀπὸ τὸ Ἰουλιανόν, γιὰ τοῦτο τὸ παραδέχτηκαν ὄλα τὰ πολιτικὰ κράτη. καὶ τελευταῖα ἡ Ἑλλάς.

XII. Τὰ οὐράνια σώματα. 1) Ἡλιος. Ὁ ἥλιος εἶναι μιὰ πελώρια σφαῖρα ρευστὴ καὶ πυρωμένη. Ὁ ὄγκος του εἶναι 1.300.000 φορές μεγαλύτερος ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἡ ἐπιφάνειά του 12.000.000 φορές μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Ἡ ἀπόστασί του ἀπὸ τὴ γῆ εἶναι 1.500.000.000 χιλιόμετρα. Ἐνα ἀεροπλάνον ποὺ παίρνει 150 χιλιόμετρα τὴν ὥρα θὰ χρειαζόταν 116 ἔτη γιὰ νὰ φτάσῃ ἀπὸ τὴ γῆ στὸν ἥλιο. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀπόσταση μᾶς κάνει νὰ βλέπουμε τὸν τεράστιον ὄγκον τοῦ ἡλίου σάν ἕναν λαμπρὸν δίσκον.

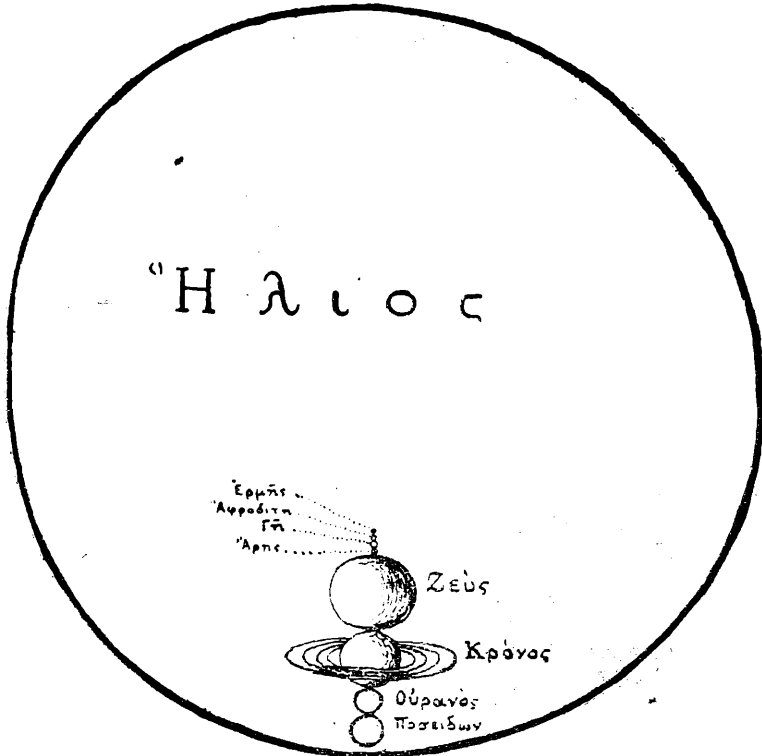
2) Πλανητικὸν σύστημα. Ὅπως ἡ γῆ, ἔτσι κι' ἄλλα σώματα, ὑπάρχουν ποὺ περιφέρονται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιον. Ὀνομάζονται *Πλανῆται*. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τοὺς πλανῆτες εἶναι καὶ οἱ δορυφόροι τους, οἱ κομήτες καὶ ἀμέτρητοι διάττοντες ἀστέρες. Ὅλα τὰ σώματα αὐτὰ μαζί μὲ τὴν γῆν καὶ τὸν ἥλιον, ἀποτελοῦν τὸ *Πλανητικὸν σύστημα*.

α') *Πλανῆτες* λέγονται τὰ ἄστρα ποὺ πλανιοῦνται στὸν οὐρανόν, δηλ. ποὺ δὲν φαίνονται νὰ στέκωνται πάντα στὸ ἴδιον σημεῖον τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ πλανῆτες εἶναι σώματα ποὺ φωτίζονται ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ περιφέρονται γύρω του.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πλανῆτες εἶναι καὶ ἡ γῆ. Ἐννέα εἶναι οἱ μεγάλοι πλανῆτες, πολλοὶ ὅμως οἱ μικροί. Ὡς πρὸς τὴν ἀπόστασι ἀπὸ τὸν ἥλιον, κρατοῦν τὴν ἀκόλουθη σειρὰν:

1) *Ἐρμῆς*, 2) *Ἀφροδίτη* (Ἀυγερινὸς ἢ Ἑσπερος), 3) *Γῆ*, μαζί μὲ τὴν Σελήνην, τὸν δορυφόρον της, 4) *Ἄρης*, μὲ δύο

δορυφόρους, 5) οί μικροί *τηλεσκοπικοί* (άστεροειδείς), πού είναι ώς 1200, 6) *Ζεύς*, μέ έννέα δορυφορους, 7) *Κρόνος*, μέ δέκα δορυφόρους και τρία δακτυλίδια, 8) *Ούρανός*, μέ 4 δορυφόρους, 9) *Ποσειδών*, μέ ένα δορυφόρο, και 10) ό *Πλούτων*, πού άνεκαλύφθηκε τό 1930 και είναι ό πιό μακρινός πλανήτης. Άπό τούς 9 μεγάλους πλανήτας ό μεγαλύτερος είναι ό Ζεύς και ό μικρότερος ό Έρμης. Η γή είναι πέμπτη στο μέγεθος και τρίτη στην απόσταση.

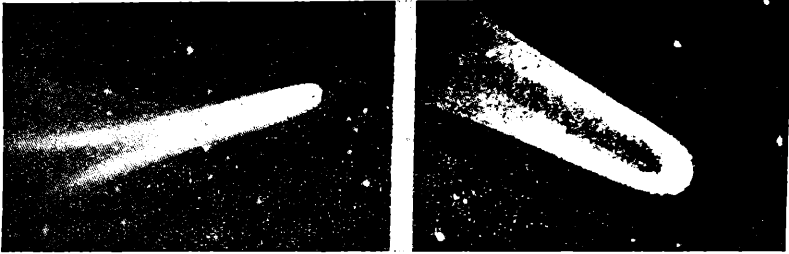

Συγκρίτικα μεγέθη Ηλίου και Πλανητών.

β') *Δορυφόροι* λέγονται τά ούράνια σώματα πού παρακολουθοῦν ένα ώρισμένον πλανήτην και περιφέρονται γύρω του. Δορυφόρος τής γής είναι ή *Σελήνη*.

γ') *Κομήται* ονομάζονται παράξενα ούράνια σώματα μέ μεγάλην ούραν (κόμη) φωτεινήν, και κεφαλήν πιό φωτεινήν άκόμη. Παρουσιάζονται στον ούρανόν άτακτα ή περιοδικά. *Διάττοντες άστέρες*. Τις ξάστερες νύκτες βλέπομεν κάτι

άστρα που σκίζουν τον ουρανό σαν ρουκέτες. Είναι σώματα που πάνε κατά σμήνη. Όταν περάσουν κοντά από την γη και μπουνε στην ατμόσφαιράν της, ή προστριβή τους με

Κομῆται.

τόν άέρα τά κάνει νά θερμαίνωνται, νά διαπυρώνωνται και νά αναφλέγωνται.

ε') **Άπλανείς άστέρες.** "Όπως ό ήλιος είναι μέγιστον σώμα αυτόφωτον, έτσι και άλλα άπειρα άστρα που βλέπομεν τή νύκτα, είναι μέγιστα αυτόφωτα σώματα. Τά άστρα αυτά δέν δείχνουν πώς αλλάζουν τήν μεταξύ των θέσιν επάνω στο θόλο και λέγονται **άπλανείς άστέρες**. Μας φαίνονται μικροί γιατί απέχουν πάρα πολύ από τό πλανητικόν μας σύστημα, καθώς και αναμεταξύ τους. Έκείνο τό άστρον που φαίνεται μεγαλύτερον από τά άλλα λέγεται **Σείριος**. Για νά αναγνωρίζωνται εύκολα τά άπλανή άστρα, οι άστρονόμοι τά χώρισαν σε άθροίσματα, που λέγονται **άστερισμοί**. Οι άστερισμοί έχουν ό καθένας τό όνομά του. "Ετσι έχουμε τήν **Μεγάλην Άρκτον** (άρκούδα), τήν **Μικράν Άρκτον**, τόν **Περσέαν**,

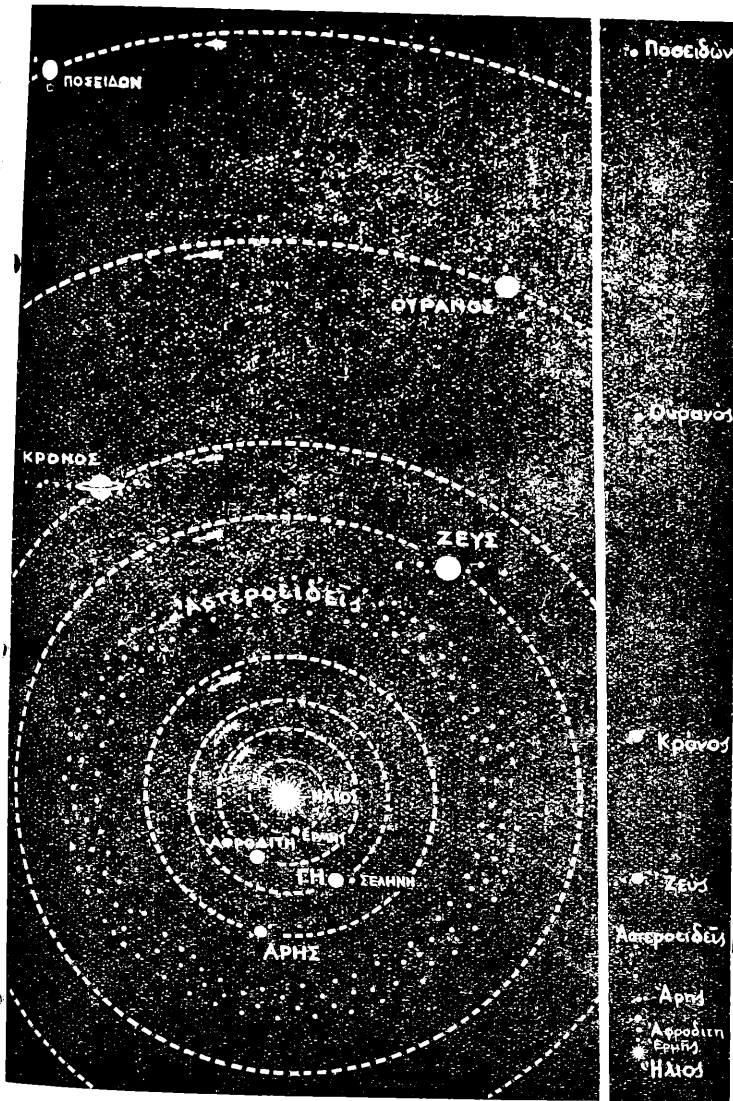

Ό άστερισμός τής Μεγ. Άρκτου και ό πολικός άστήρ.

τήν **Άνδρομέδαν**, τόν **Ωρίωνα** κ.λ.π.

Ό **Πολικός άστήρ** ανήκει εις τόν άστερισμόν τής Μικράς Άρκτου κοντά της είναι και ή **Μεγάλη Άρκτος**, που έχει 7 άστέρια λαμπερά. Οι δυό αυτοί, άστερισμοί φαίνονται πάντα στο βόρειον μέρος.

Ὁ ἥλιος καθὼς γράφει στὸν οὐρανὸν τὴν ἐκλειπτικὴν

Τὸ ἡλιακὸν σύστημα, ἀποστάσεις τῶν πλανητῶν ἀπὸ τὸν Ἡλιον.

του, περᾶ κάθε ἔτος δώδεκα ἄστερισμούς, πού ὀνομάζονται καὶ ζώδια : Κριός, Ταῦρος, Δίδυμοι (ζώδια τῆς ἀνοίξεως)

Καρκίνος, Λέων, Παρθένος (ζώδια του καλοκαιριού).

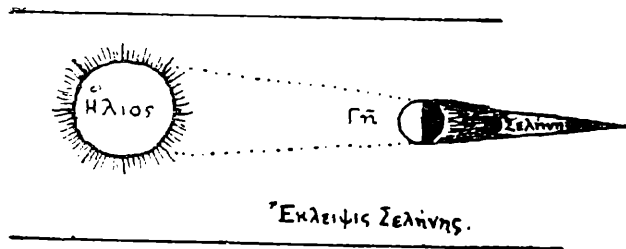
Ζυγός, Σκορπιός, (ζώδια του φθινοπώρου).

Αιγόκαιρος, Ύδροχόος, Ίχθύς (ζώδια του χειμώνα).

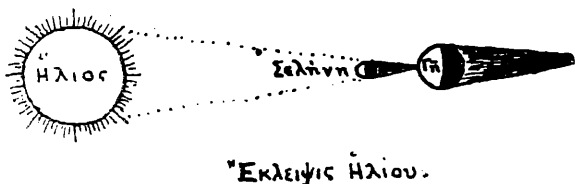
Ἀπὸ τὰ ζώδια αὐτὰ ὀνομάζεται ἡ ἐκλειπτικὴ **ζωδιακὸς κύκλος**.

στ') **Σελήνη**. Ὁ δορυφόρος τῆς γῆς ἡ σελήνη, εἶναι τὸ κοντινότερον στὴ γῆ οὐράνιον σῶμα. Εἶναι κι' αὐτῆς τὸ σχῆμα σάν σφαῖρα, καὶ 50 φορές πιο μικρὴ ἀπὸ τὴν γῆν. Ἄν ἦταν ἡ γῆ ὡς ἓνα ροδάκινον, ἡ σελήνη θὰ ἦταν ὡς ἓνα κεράσι. Ἀπέχει ἀπὸ τὴ γῆ 380.000 χιλιόμετρα καὶ κάνει τὴν περιφορὰν τῆς γύρω ἀπὸ τὴ γῆ σὲ 27 μέρες καὶ 8 ὥρες.

Ἡ σελήνη, ὅπως καὶ ἡ γῆ δὲν εἶναι αὐτόφωτον σῶμα ἀλλὰ φωτίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιον. Τὸ μέρος τῆς σελήνης, ποὺ φωτίζεται, δὲν εἶναι πάντα ὁ- λάκερον γυ- ρισμένον πρὸς τὴν γῆν. Γιὰ τοῦτο μᾶς πα- ρουσιάζει διά- φορες μορφές φωτισμοῦ, ποὺ λέγονται **φά- σεις**.

Πανσέληνος λέγεται ὅταν ἔ- χη ἀπέναντί τῆς τὸν ἥλιον, καὶ μαζὶ δείχνει ὁ- λὸν τὸ φωτισμέ- νον μέρος τῆς στὴν γῆν.

Νέα σελήνη λέγεται, ὅταν δείχνει στὴν γῆν τὸ ἀφώτι- στον μέρος τῆς.

Πρῶτον καὶ τελευταῖον τέταρτον λέγονται αἱ φά- σεις ποὺ ἡ σελήνη δείχνει στὴν γῆν τὸ μισὸ φωτι- σμένον τῆς μέρος.

Ὅταν ἡ πανσέληνος ἔμπη στὴν σκιά ποὺ ρίχνει ἡ γῆ, τότε γίνεται **ἐκλειψις τῆς σελήνης**. Ὅταν πάλι ἡ νέα σελήνη ἔμπη ἀνάμεσα στὸν ἥλιον καὶ στὴν γῆν, τὸ σῶμα τῆς σκεπάζει τὸν ἥλιον καὶ γίνεται **ὀλικὴ ἢ με- ρικὴ ἐκλειψις τοῦ ἡλίου**.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ι. ΕΥΡΩΠΗ

(10 εκατ. τετρ. χιλιόμε. 500 εκατ. κάτ. 50 κάτ. σε κάθε
1 τετρ. χιλιόμε.)

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

1) **Θέση και όρια.** Ἡ Εὐρώπη πιάνει τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Βρέχεται βόρεια ἀπὸ τὸ Β. Παγωμένον ὠκεανόν, δυτικὰ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ νότια ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ τὸν Εὐξείνιον πόντον. Τὰ ὅριά της μὲ τὴν Ἀσίαν εἶναι τὰ Οὐράλια βουνά, ὁ ποταμὸς Οὐράλης, ἡ Κασπία θάλασσα καὶ ὁ ποταμὸς Μάνιτς. Ἀπὸ τότε ποὺ ἀνεκαλύφθηκε ἡ Ἀμερικὴ (1492 μ. Χ.) ἡ Εὐρώπη ξεχώρισε καὶ ἔπιασε τὸ κέντρον ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ παρ' ὅλο ποὺ ἦταν μικρὴ, ἔγινε ἡ μητρόπολις τοῦ νέου πολιτισμοῦ.

2) **Ὅριζόντιος διαμελισμός.** Ἡ Εὐρώπη στὸν χαρτὴν φαίνεται σὰ μιὰ μεγάλη χερσόνησος τῆς Ἀσίας. Ἐχει ὅμως ἕνα ξεχωριστὸ γνῶρισμα, ὅτι τὰ παράλια της σχίζονται ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ δαντελλώνονται ἀπὸ πλῆθος χερσονήσους, ἀκρωτήρια, κόλπους καὶ νησιά, τόσον, ὅσον ὥστε ἡ ἡπειρὸς αὐτὴ νὰ παρουσιάξῃ ὀριζόντιον διαμελισμὸν μεγαλύτερον ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες ἡπείρους.

Ἄς τὸν ἰδοῦμε.

Μέσα στὸν Εὐξείνιον πόντον μιὰ χερσόνησος κρέμεται ἀπὸ τὴ βόρεια ἀκρογιαλιά του ἡ **Κριμαϊκὴ**, καὶ δεξιὰ της εἶναι ἕνας βαθὺς κόλπος ποὺ τὸν ὀνομάζουν **Ἀζοφικὴ** θάλασσα. Τὸ στόμιον τῆς Ἀζοφικῆς εἶναι πολὺ στενὸν καὶ σχηματίζει τὸν πορθμὸν τοῦ **Κέρτς**, (π. Κιμμέρειος Βόσπορος. Βγαίνοντας ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον περνοῦμε ἀπὸ τὸν καθ' αὐτὸ **Βόσπορον** (Θρακικὸς Βόσπορος) ποὺ ἔχει πλάτος μισὸ χιλιόμετρον στὸ πιὸ στενὸν του μέρος. Μπαίνουμε στὴν **Προ-**

Ζῶα καὶ φυτὰ τῆς Εὐρώπης.

ποντίδα, κι' από τὸν *Ἑλλήσποντον*, πού ἔχει πλάτος ἕνα ἕως δύο χιλιόμετρα, περνοῦμε στὸ *Αἰγαῖον Πέλαγος* (Ἑλληνικὸν πέλαγος), γεμᾶτο νησιά. Περιπλέομεν τὴν Πελοπόννησον μὲ τὰ τρία νότια ἀκρωτήριά της (Μαλέας, Ταίναρον, Ἀκρίτας), καὶ μπαίνομεν στὸ *Ἴόνιον πέλαγος* μὲ τὰ ὠραῖα τοῦ Ἑπτάνησα. Πέρα ἀπὸ τὴν Κέρκυραν, μπαίνομε ἀπὸ τὸν πορθμὸν τοῦ Ὀτράντου στὸ *Ἀδριατικὸν πέλαγος*, πού στὸ βάθος του εἶναι ὁ κόλπος τῆς Ἑνετίας. Περιπλέομε τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον, περνοῦμε ἀπὸ τὸν πορθμὸν τῆς *Μεσσηνίας* (3 1/2 χιλίωμ. πλάτος), κι' ἀφίνομεν νότια τὴν Σικελίαν μπαίνομε στὸ *Τυρρηρικὸν* πέλαγος, μὲ τὰ νησιά *Σαρδηνίαν* καὶ *Κορσικὴν* καὶ φθάνομεν στὸν κόλπον τῆς *Γένονας*. Λίγο πιὸ δυτικά, φτάνομε στὸν κόλπον τοῦ *Δέοντος*. Ἀπ' ἐκεῖ ἀρχίζομεν νὰ περιπλέωμεν τὴν μεγάλην *Πυρηναικὴν* χερσόνησον (Ἰσπανία), ἀφίνομεν κατεβαίνοντες ἀριστερὰ τὰ νησιά *Βαlearίδες* καὶ φθάνομεν στὸ τέλος τῆς Μεσογείου θαλάσσης, στὸν πορθμὸν τοῦ *Γιβραλτᾶρ*. Ἐδῶ εἶναι ἡ πιὸ νότια ἄκρη τῆς Εὐρώπης, τὸ ἀκρωτήριον *Ταρίφα*, πού ἀπέχει 14 χιλίωμ. ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν. Περνοῦμε τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτᾶρ καὶ μπαίνομεν στὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Ὄταν ἀνεβοῦμε τὴν ἀκρογιαλιά τῆς Πορτογαλλίας καὶ στρίψομε τὴν βορειοδυτικὴν ἄκρην τῆς Ἰσπανίας, τὸ ἀκρωτήριον *Φινιστέρον*, πλέομεν ἀνατολικά καὶ μπαίνομεν στὸν *Γασκωνικὸν* κόλπον, πού ἀπὸ τὸ βάθος του ἀρχίζουν οἱ ἀκρογιαλιὲς τῆς Γαλλίας. Πλέομεν πρὸς τὰ βόρεια, προσπερνοῦμε τὴν χερσόνησον τῆς *Βρετανίας* πλέοντες ἴσια στὰ βόρεια, ἀφίνομεν δεξιὰ (ἀνατολικά μας) τὴν θάλασσαν τῆς *Μάνς* (Μάγης), πιάνομε τὸ μεγάλο νησί Μεγάλην Βρετανίαν, καὶ φθάνομεν στὴν *Ἰρλανδίαν* τὸ δυτικώτερον νησί τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τὴν Ἰρλανδίαν πλέομεν νοτιανατολικά, ἀφίνομεν ἀριστερὰ μας τὴν Μεγάλην Βρετανίαν μπαίνομεν στὴν θάλασσαν τῆς Μάνς, ἀνάμεσα Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, περνοῦμε τὸν πορθμὸν τοῦ *Καλαί* (31 χιλίωμ. πλάτος) καὶ μπαίνομεν στὴν *Βόρειον* θάλασσαν. Περιπλέομεν τὴν χερσόνησον τῆς Δανίας περνώντας τοὺς πορθμοὺς *Σκᾶγκερ-Ρὰκ* (Σκαγεράκης) καὶ *Κάτεγκατ* (Κατεγάτης), καὶ ἀφίνομεν βόρεια τὴ *Σκανδιναβικὴν* χερσόνησον, τὴν πιὸ μεγάλη τῆς Εὐρώπης, περνοῦμε τὸν πορθμὸν τοῦ *Σούντ* (τῆς Σούνδης) καὶ μπαίνομεν στὴ *Βαλτικὴν* θάλασσα, αὕτὴ ἔχει μέγεθος ἴσαμε τὸν Εὐξείνιον, καὶ σὰν ἐκεῖνον ἔχει λίγην ἀρμύραν. Στὸ βάθος τῆς βαλτικῆς εἶναι ὁ *Βοθνικὸς* κόλπος. Οἱ δυτικὲς ἀκρογιαλιὲς τῆς Βαλτικῆς ἀνήκουνε στὴν Σουηδίαν, οἱ ἀνατολικὲς σὲ κάτι νεοσυστημένα κράτη, πού θὰ τὰ ἴδοῦμε στὴ σειρά τους καὶ οἱ νότιες στὴ Γερμανία. Μέσα

στην Βαλτικήν υπάρχουν δύο ακόμα σπουδαίοι κόλποι, ὁ *Φιλλανδικός* (Φιννικός) καὶ τῆς *Ρίγας*.

Γυρνοῦμε πίσω ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο πού ἤρθαμε, περιπλέουμε τὶς ἀκτὲς τῆς Νορβηγίας (ἀπότομες, χιλιοσχισμένες μὲ πολλοὺς μικροὺς κόλπους καὶ νησάκια), καὶ φτάνουμε τὸν *Β. Παγωμένον* ὠκεανὸν ὅπου εἶναι ἡ βορεινότερη ἄκρη τῆς Εὐρώπης, τὸ *Βόρειον* ἄκρωτήριο. Πιὸ πέρα εἶναι ἡ *Δευκὴ* θάλασσα πού μόνον τὸ καλοκαίρι λυώνουν οἱ πάγοι τῆς. Οἱ ἄλλες ρωσικὲς ἀκρογιαλιὲς ὡς τὴ *Νοβάγια Ζέμπλια* (Νέα Γῆ), εἶναι γυμνὲς καὶ γεμάτες ἔλη, πού εἶναι παγωμέναι (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ καλοκαίρι), καὶ λέγονται *τούντες*. Οἱ τούντες αὐτὲς συνεχίζονται σὲ ὅλην τὴν βόρειον ἀκρογιαλιά τῆς Ἀσίας, πού βρέχεται ἀπὸ τὸν Β. Παγωμένον ὠκεανόν.

3) Κλίμα. Ὁ μεγάλος διαμελισμὸς τῆς Εὐρώπης καὶ οἱ πολλὲς θάλασσες πού γλυκαίνουν τὴν θερμοκρασίαν τῆς ἀτμόσφαιρας κάνουν τὸ κλίμα μαλακόν. Μόνον στὴν βόρειον ἀνατολικὴν Εὐρώπην τὸ καλοκαίρι εἶναι μικρὸν καὶ ὁ χειμῶνας μακρὸς καὶ ψυχρότατος.

4) Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Στὴν μέσην τῆς ἡπείρου ὑψώνονται οἱ *Ἄλπεις*, τὰ πιὸ ψηλὰ βουνὰ τῆς Εὐρώπης. Μὲ τὶς Ἄλπεις ἀνταμώνουν τὰ βουνὰ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ τὰ *Ἀπέννινα* τῆς Ἰταλικῆς. Πέρα ἀπὸ τὶς Ἄλπεις ἀπλώνονται χαμηλότερα βουνά, σὲ τρία μέρη: δυτικά, τὰ *Γαλλικὰ* ὄρη, βόρεια τὰ *Γερμανικὰ* καὶ ἀνατολικά οἱ ὄρσειρές τῶν *Καρπαθίων*. Πιὸ πέρα ἀκόμα, ἀπλώνονται βαθύπεδα. τὸ *Γαλλικόν*, τὸ *Γερμανικόν* καὶ τὸ *Ρωσσο-Οὐκρανικόν*. Τὸ τελευταῖον πιάνει τὴν μισὴν Εὐρώπην.

Στὴν Εὐρώπην κυριαρχοῦν τὰ βαθύπεδα, πού πιάνουν τὰ $\frac{2}{3}$ ἀπ' ὀλάκαιρη τὴν ἐπιφάνειά τῆς, καὶ βρίσκονται στὸν κορμὸν τῆς ἡπείρου, ἐνῶ οἱ χερσόνησοι εἶναι τὸ πιώτερον ὄρεινές.

5) Πλεονεκτήματα τῆς Εὐρώπης. Οἱ κόλποι τῆς πού εἰσχωροῦν βαθειὰ στὴν στεριά, κάνουν τὸ κλίμα γλυκόν, κι' εὐκολύνουν τὴν θαλασσίνην συγκοινωνίαν. Οἱ πλωτοὶ ποταμοὶ τῆς ἐπιτρέπουν στὰ πλοῖα νὰ πλέουν στὰ μέσογεια. Ἡ εὐκόλη αὐτὴ συγκοινωνία δίνει στὴν Εὐρώπην τὴν πρώτην θέσιν ἀνάμεσα στὶς ἄλλες ἡπείρους, ὡς πρὸς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν· γιὰ τοῦτο συγκεντρώνει πυκνὸν πληθυσμὸν καὶ εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐδῶ βρίσκονται καὶ τὰ πιὸ ἰσχυρὰ κράτη τῆς γῆς.

6) Πληθυσμὸς. Ἡ Εὐρώπη ἔχει τὴν δευτέραν θέσιν ἀνάμεσα στὶς ἡπείρους σὲ ἀριθμὸν κατοίκων (500 ἑκατομ.) καὶ τὴν πρώτην σὲ πυκνότητα πληθυσμοῦ (50 κάτ. σὲ κάθε

πετρ. χιλ.). Οί κάτοικοί της, ἔκτος ἀπό λίγους, ἀνήκουν στοὺς Ἰνδοευρωπαϊκοὺς λαοὺς καὶ διακρίνονται σὲ τρεῖς ὁμοεθνίες.

α) Ἑλληνολατινική ὁμοεθνία (110 ἑκατ.) κατοικεῖ στὴν νότιον καὶ δυτικὴν Εὐρώπην.

β) Ἡ Γερμανική (160 ἑκατ.) κατοικεῖ στὸ κέντρον καὶ στὶς βόρειες χερσονήσους καὶ νησιά.

γ) Ἡ Σλαβική (190 ἑκατ.) κατοικεῖ στὴν βορειοανατολικὴν Εὐρώπην, κί' ἓνα μικρὸ μέρος στὴν κεντρικὴν καὶ στὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον.

Ἐχει καὶ λίγους κατοίκους ποὺ δὲν εἶναι Ἄριοι, καθὼς οἱ Φιλλανδοί, οἱ Λάπωνες, οἱ Τοῦρκοι, οἱ Οὐγγροὶ καὶ μερικοὶ ἄλλοι.

7) **Θρησκεία.** Οἱ Εὐρωπαῖοι εἶναι *χριστιανοὶ* ὀρθόδοξοι, δυτικοὶ καὶ προτεστάντες (ἢ διαμαρτυρόμενοι), ἔκτος ἀπὸ πολὺ λίγους μωαμεθανοὺς καὶ ἰσραηλίτες.

8) **Κράτη.** Πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἡ Εὐρώπη εἶχε 26 Κράτη. Σήμερα ὅμως, μαζὶ μὲ τὰ νεοσυστημένα, ἔγιναν 36, ὅλα σχεδὸν δημοκρατίες.

9) **Φυσικὴ διαίρεση.** Ἡ Εὐρώπη μπορεῖ νὰ διαίρεθῇ φυσικὰ στὰ ἀκόλουθα 5 μέρη. 1) Βορειοανατολικὴ Εὐρώπη. 2) Βόρειος Εὐρώπη. 3) Κεντρικὴ Εὐρώπη. 4) Δυτικὴ Εὐρώπη καὶ 5) Νότιος Εὐρώπη.

Α' ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ Ἡ ΡΩΣΣΙΑ

Μέγεθος καὶ σύνορα. Ἡ ΒΑ. Εὐρώπη πιάνει τὴν μιστὴν ἡπειρον. Ἐχει νότια σύνορα τὸν Εὐξείνιον πόντον καὶ τὴν Ἀζοφικὴν θάλασσαν, νοτιοανατολικά τὴν Κασπίαν, ἀνατολικά τὰ Οὐράλια ὄρη, βόρεια τὸν Β. Παγωμένον ὠκεανόν, καὶ δυτικά τὴν Φιλλανδίαν, ἓνα κομματάκι τοῦ Φιλλανδικοῦ κόλπου, τὰ Βαλτικὰ Κράτη, τὴν Πολωνίαν καὶ τὴν Ρουμανίαν.

Τὸ πιὸ βορεινὸ τῆς μέρος βρίσκεται μέσα στὴν βόρειον ψυχρὴν ζώνην καὶ τὸ ἄλλο ὅλον στὴν εὐκρατην.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Ὅλη σχεδὸν ἡ χώρα εἶναι μεγάλον βαθύπεδον μὲ λίγους λόφους καὶ ψηλῶματα, κί' ἔτσι εἶναι μονότονη.

Νερά. Ποταμοὶ πολλοί, καὶ τὸ καλοκαίρι πλωτοί. Στὸν Β. Παγωμένον χύνονται ὁ *Πετσχόρας* καὶ ὁ *Λουίνας*, στὸν Φιννικὸν κόλπον ὁ κοντὸς μὰ πλούσιος σὲ νερὸ *Νέβας*, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν λίμνην *Λαδόγαν*, στὸν Εὐξείνιον ὁ *Δνεϊστερ*, ὁ *Δνεϊπερ*. (π. Δάναπρις) καὶ ὁ *Δών* (π. Ταλνάις) καὶ

στην Κασπία ὁ **Ουράλης** καὶ ὁ **Βόλγας**, πού εἶναι ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Εὐρώπης. μὲ πολλὰ ψάρια καὶ οἱ δύο.

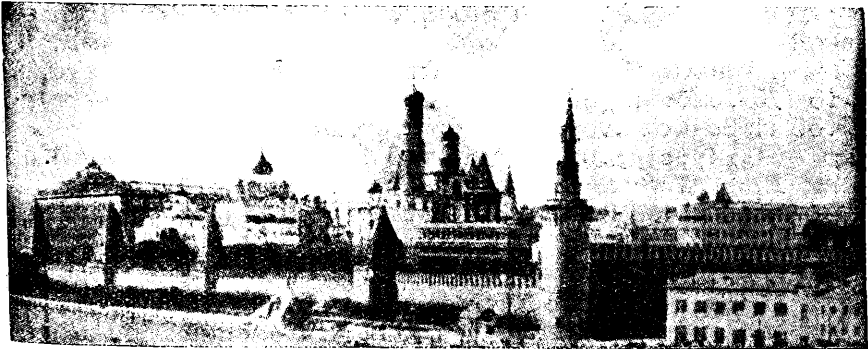
Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς ΒΑ Εὐρώπης εἶναι ψυχρὸν καὶ στὰ βορεινὰ μέρη δὲν ἀπολείπουν οἱ πάγοι. Μόνον ἡ νότια πλευρὰ τῆς Κριμαϊκῆς χερσονήσου ἔχει κλίμα εὐκρατον.

Ποιὸν τοῦ ἔδαφους καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τῆς χώρας, ὡς πρὸς τὸ ποιὸν τοῦ μπορεῖ νὰ διαιρεθῆ σὲ τέσσαρα τμήματα.

1) **Τοῦντρος**, (λασπερές πεδιάδες) στὶς βόρειες ἀκρογιαλιές. Τὸ χειμῶνα (8—9 μῆνες) εἶναι πέρα ὡς πέρα παγωμένες.

2) Τὸ **Δασῶδες**, τμήμα κατὰ τὴ μεσιανὴ ζώνη.

3) Τὸ **καλλιεργημένον** τμήμα, στὰ νότια, ἀρχίζει ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ τελειώνει στὸν Δών.

ΜΟΣΧΑ. Εἶναι στὸ κέντρον τῆς Ρωσίας στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Μόσκοβα. Στὴν εἰκόνα εἶναι ὁ περίφημος λόφος τοῦ Κρεμλίνου μὲ τὰ ἀνάκτορα, στρατῶνάς τῆς ἐκκλησίας κτλ.

Δίνει πολὺ σιτάρι, πατάτες, λινάρι καὶ πολλὰ ἄλλα.

4) Τὸ **Στεππῶδες** τμήμα πρὸς τὴν Κασπία, καλὸ γιὰ κτηνοτροφίαν. Ἐδῶ τρέφονται πολλὰ ζῶα, **καμήλες** πρὸ πάντων, ἐνῶ στὰ βορεινὰ μέρη σπιτικῶν ζῶων εἶναι ὁ **Τάραντος**.

Τὰ Ουράλια ὄρη ἔχουν δάση καὶ πολλὰ ὄρυκτά, σίδηρον, κάρβουνον, χρυσάφι, ἀσημι, πλατίνα κ. α. Ὁ Βόλγας καὶ ὁ Ουράλης δίνουν ἀπὸ τὰ ψάρια τους τὸ μαῦρον χαβιάρι.

Κάτοικοι. Οἱ ντόπιοι (καθαυτὸ Ῥῶσοι), εἶναι λαὸς σλαβικός, καὶ ξεχωρίζουν στοὺς **μεγάλους** Ρώσους, **μικροὺς** Ρώσους, καὶ ἄσπρους Ρώσους (ἢ Οὐκρανοὺς). Κατοικοῦν ἀκόμα καὶ **Τουράνιοι** λαοὶ (Φίννοι, Κιργίσιοι, Τάταροι, Καλ-

μοῦκοι) πού ἦρθαν ἀπὸ τὴν Ἀσία, καθὼς καὶ *Ἑβραῖοι, Γερμανοί, Ἕλληνες.*

Πολιτικὴ διαίρεση. Ἡ Β. Α. Εὐρώπη λέγεται καὶ *Ἑυρωπαϊκὴ Ρωσσία* (115 ἑκ.) καὶ διακρίνεται στὴν *Μεγάλην Ρωσσίαν*, στὴν *Δευκὴν Ρωσσίαν* (δυτικὰ) καὶ τὴν *Οὐκρανίαν* (νότια). Ἡ καθ'αυτὸ ἀσχολία τῶν κατοίκων εἶναι ἡ *γεωργία*, ἡ *κτηνοτροφία* καὶ ἡ *ύλοτομία*.

Πολίτευμα. Σοβιετικὴ δημοκρατία ἀπὸ τοῦ 1917.

Συγκοινωνία καὶ ἐμπόριον. Ἡ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριον εὐκολύνεται, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς σιδηροδρόμους, καὶ μὲ τοὺς πλωτοὺς ποταμούς. Τὸν χειμῶνα ὅμως οἱ ποταμοὶ παγώνουν καὶ ἡ συγκοινωνία ἐμποδίζεται.

Πόλεις. 1) Στὴ *Μεγάλῃ Ρωσσίᾳ*:

Μόσχοβα. (Μόσχα 2 ἑκατ. κάτ.) πρωτ. τῆς Ρωσσίας, στὴ μέση τῆς χώρας. Ἔχει βιομηχανίαν καὶ παλιὰς ἐκκλησίας. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον πρωτεύουσα ἦτο ἡ *Πετρούπολις*. Ἡ Πετρούπολις θεμελιώθηκε ἀπὸ τὸν Πέτρον τὸν Μεγάλον τὸ 1703, στὸν μυχὸν τοῦ Φιννικοῦ κόλπου καὶ στὴν ἐκβολὴν τοῦ Νέβα καὶ ὀνομάζεται σήμερα *Δερινγκράντ*.

Ἀρχάγγελος, στὸ στόμιο τοῦ Δουίνα βορεινὸν λιμάνι.

Νίσινι Νοβγορόντ, ἐμπορικὴ πόλις. *Καζάν* ἐπάνω στὸ Βόλγα, *Ἀστραχάν* στὸ Δέλτα τοῦ Βόλγα, κέντρον τῆς ἀλιείας,

1) Στὴν *Οὐκρανίαν*:

Κιέβο, κοντὰ στὸ Δνεῖπερ, ὠραία πόλις. *Ἄοντέσα* (Ἄοδησός) ἡ πιὸ ἐμπορικὴ πόλις τῆς Β. Α. Εὐρώπης. Ἐμπορικὲς πόλεις εἶναι καὶ τὸ *Χάρκοβο* ἡ πρωτεύουσα τῆς Οὐκρανίας καὶ τὸ *Ταϊγάνι* κατὰ τὴν Ἀζοφικὴν. Ἐδῶ κατοικοῦσαν πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον πολλοὶ Ἕλληνες.

3) Στὴν *Κριμαϊκὴν* χερσόνησον.

Κυριώτερες πόλεις ἐδῶ εἶναι ἡ *Συμφερόπολη* μεσόγεια, καὶ ἡ *Σεβαστούπολη* (ἡ Χερσῶν τῶν Βυζαντινῶν χρόνων) καλὸ λιμάνι.

Πίνακας

τῶν πιὸ σπουδαίων πόλεων τῆς Βορειανατολ. Εὐρώπης

	<i>Ἑυρωπαϊκὴ Ῥωσσία</i>		<i>Οὐκρανία</i>	
Δερινγκράντ	2400	Χιλ. Κάτ.	Κιέβο	500 Χιλ. Κάτ.
Μόσχα	2000	» »	Ἄοντέσα	400 » »
Σοράτοβο	220	» »	Χάρκοβο	420 » »
Νίσινι Νοβγορόντ	190	» »		
Καζάν	175	» »		
Ἀστραχάν	175	» »		

Β' ΒΟΡΕΙΟΣ ΕΥΡΩΠΗ

1) ΤΑ ΒΑΛΤΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

α) **Φιλλανδία.** Διπλή από την Ελλάδα σε έκταση, βρέχεται νότια από τον Φιννικόν κόλπον και βόρεια λίγο από τον Β. Παγωμένον ὠκεανόν.

Τὸ ἔδαφός της εἶναι χαμηλὸν καὶ πετρωτόν. Σκεπάζεται ἀπὸ ἔλη καὶ χιλιάδες λίμνες «χώρα μὲ τις χιλιάδες λίμνες».

Τὴν μισὴν χώραν πιάνουν τὰ δάση. Γεωργία μικρῆ, κτηνοτροφία ἀξιόλογη. Γιὰ τοῦτο ὁ πληθυσμὸς εἶναι σκορπισμένος σὲ μικρὰ χωριά. Οἱ Φίννοι ἤρθαν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν (παραπάνω ἀπὸ τρία ἑκατ.) καὶ εἶναι μογγόλοι. Ὑπάρχει καὶ μία μεγάλη πόλις, ἡ **Ἑλσιγγφὸς** (200) στὸν Φιννικόν κόλπον.

β) **Ἑσθονία.** Δημοκρατία, ἴση μὲ τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα (2 ἑκ. κάτ.) Πρωτεύουσα **Ρεβάλ** (130).

γ) **Λεττονία.** Ὄση καὶ ἡ Ἑσθονία στὸ μέγεθος, μὲ 2 ἑκατ. κατοίκους. Πρωτεύουσα **Ρίγα** (380), βιομηχανικὴ πόλις.

δ) **Λιθουανία.** Πιὸ μικρὴ ἀπὸ τὴ Λεττονία (4 ἑκ. κάτ.) Πρωτ. τὸ **Κόβνον** (100).

2) ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

(81)2 ἑκατ. κατ.).

Θέση. Ἀνάμεσα στὴν Βαλτικὴν καὶ στὸν Ἀτλαντικόν.

Ἀπὸ τὰ νότια ζυγώνει τὴν χερσόνησον **Γιουτλάντ** (Δανία) καὶ τὸ νησί **Σελάντ**, ὅπου εἶναι οἱ στενὲς θάλασσες **Σκαγγεράκ** καὶ **Κατεγκάτ**.

Ὅριζόντιος διαμελισμός. Στὰ νότιά της σχηματίζεται ὁ μεγάλος κόλπος τῆς **Χριστιανίας**. Ἡ δυτικὴ ἀκτὴ, ποὺ βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικόν, εἶναι μυριοσχισμένη σὲ μικροὺς κόλπους (ποὺ λέγονται Φιόρντ) καὶ ἀμέτρητα νησάκια. Τὸ **Βόρειον** ἀκρωτήριο εἶναι ἡ βορεινότερη ἄκρη τῆς Εὐρώπης.

Διάπλαση τοῦ ἔδαφους. Σὲ ὅλη τὴ δυτικὴ ἀκτὴ ἀπλώνεται ἡ μακριὰ σειρὰ τῶν **Σκανδιναβικῶν** βουνῶν μὲ ὀροπέδια γεμάτα πάγεταιῶνες. Τὰ βουνὰ αὐτὰ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ πέφτουν ἀπότομα μὲ γκρεμούς, ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ τους ὄμωσ πλευρὰν κατεβαίνουν σὰν σκαλοπάτια, ὁμαλά, γιὰ νὰ τελειώσουν στὴν μεγάλην πεδιάδα ποὺ πιάνει τὸ νοτιοανατολικόν μέρος τῆς χερσονήσου.

Νερά. Πολλοί ποταμοί αναβρύζουν από τὰ βουνά και ρέουν άλλοι ανατολικά και άλλοι νότια, σκίζοντας για τούτο πολλούς καταράκτες και πολλές μικρές λίμνες. Οί πιό μεγάλες λίμνες είναι *Βένερ Βέττερ*, και *Μαϊλάρ*, στο νοτιοανατολικόν μέρος.

Κλίμα. Ἐν και ἡ χερσόνησος βρίσκεται σέ ψηλόν γεωγραφικόν πλάτος ὥστόσο τὸ κλίμα της εἶναι γλυκόν, προπάντων κατὰ τὴν Ἀκτὴν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐπειδὴ περνᾷ ἐκεῖ ἓνα θερμὸν θαλάσσιον ρεῦμα.

Προϊόντα. Ἡ χερσόνησος εἶναι δασώδης και πλουσία σέ σίδηρο, και ἡ ἀκτὴ τοῦ Ἀτλαντικοῦ βγάζει πολὺ ψάρι. Βγαίνει και ξυλεία πολλή, ἀφθονοῦν και τὰ κτηνοτροφικά.

Κάτοικοι. Εἶναι οἱ *Σουηδοὶ* και οἱ *Νορβηγοί*, πού ἀνήκουν στὴ γερμανικὴ ὁμοεθνία. Στὰ βορεινὰ κατοικοῦν και λίγοι *Δάπλωνες* και *Φίννοι*. Θρησκεία ἔχουν τὴν προτεσταντικὴν.

Διαίρεση. Ἡ χερσόνησος διαιρεῖται σέ δυὸ βασίλεια, τῆς *Σουηδίας* ανατολικά (4|7 τῆς χώρας), και τῆς *Νορβηγίας* δυτικά (3|7 τῆς χώρας).

α') ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ

(450 χιλ. τετρ. χιλιόμε. 6 ἑκατ. κάτ.).

Ἀνάπτυξη. Στὴν Σουηδίαν ἀκμᾶζει ἡ ἐκπαίδευση, ἡ συγκοινωνία και τὸ ἐμπόριον.

Πολίτευμα. Μοναρχία συνταγματικὴ ἢ με δύο βουλές.

Πόλεις. *Στοκχόλμη* (500) κατὰ τὴν ἔνωσιν τῆς λίμνης *Μαϊλάρ* με τὴν Βαλτικὴν, πρωτ. κτισμένη ἓνα μέρος ἐπάνω σέ νησάκια («Βόρεια Βενετία»), πολὺ βιομηχανη και

Κορμοὶ δένδρων διὰ τὴν κατασκευὴν χάρτου.
Ἡ Τόσον εἰς τὴν Νορβηγίαν ὅσον και εἰς τὴν Σουηδίαν, εἶναι πολυάριθμα χαρτοποιεῖα

έμπορική. *Γκέτεμβουργ* (420), πρὸς τὸν Κάτεγκατ, τὸ δεύτερο λιμάνι τοῦ κράτους. Ἀντίκρου στὴν Καμπεγχάνη βρίσκεται ἡ πόλις *Μάλμαι* (120), πολὺ καλὸ λιμάνι.

β') ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ

(330 χιλ. τετρ. χιλιόμε.—2800 χιλ. κάτ.).

Ἀνάπτυξη. Οἱ νορβηγοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ὑλοτομίαν καὶ περισσότερο μὲ τὸ ψάρευμα (προπάντων ῥέγγες) καὶ τὸ ἐμπόριον. Εἶναι περίφημος ναυτικὸς λαός.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τὸ *Όλλσο* (Χριστιανία 260), στὰ βόρεια τοῦ Σκαγγεράκ. Βέργκεν (100) σ' ἓνα ὠραῖο φιόρντ. μὲ ναυπηγεία. Εἶναι ὁ σπορδαίωτερος λιμὴν τῶν ψαριῶν.

Πιὸ βορεινὰ, ἐπάνω σ' ἓνα μικρὸ νησί, εἶναι τὸ *Χάμμερ-φιστ* τὸ πιὸ βορεινὸ λιμάνι τῆς Γῆς. Ἐδῶ ἡ πολικὴ νύκτα κρατεῖ 4 μῆνες καὶ 8 ἡμέρας (ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον ὡς τὸ Φεβρουάριον).

3) ΙΟΥΤΛΑΝΔΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΝΤΙΝΑ ΤΗΣ ΝΗΣΙΑ

Θέση. Ἡ Ἰουτλανδικὴ χερσόνησος μὲ τὰ κοντινὰ τῆς νησιά εἶναι τὸ κλειδὴ τῆς Βαλτικῆς θάλασσης καὶ ἀποτελοῦν τὸ *βασιλεῖον τῆς Δανίας*.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Ἡ χερσόνησος ἑαυτὴ συνέχεται μὲ τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην (Πρώσσιαν) καὶ καθὼς ἡ κεντρικὴ Εὐρώπη, ἔτσι καὶ ἡ Ἰουτλανδικὴ χερσόνησος εἶναι πεδιάς μὲ μιὰ μόνο χαμηλὴ λοφοσειρά. Τὰ παράλια τῆς εἶναι ἀμμουδερά καὶ δίχως λιμάνια, προπάντων τὰ δυτικά. Τὰ νησιά τῆς τὸ ἴδιο, χαμηλά καὶ ἐπίπεδα, καὶ καθὼς εἶναι δασώδη φαίνονται σὰ δάση μέσα στὴ θάλασσα.

Νερά. Ποταμοὶ ὀλίγοι, λίμνες ὅμως πολλές. Στὰ δυτικὰ παράλια ἔχει καὶ ἔλη.

Κλίμα. Ψυχρόν· ὁ χειμῶνας ὅμως δὲν εἶναι τόσοσ δυνατὸς ὅσον στὰ ἄλλα βορεινὰ μέρη τῆς Εὐρώπης.

Προϊόντα. Πολλὰ δάση καὶ λειβάδια, ὅπου τρέφονται πολλὰ ζῶα. Γιὰ τοῦτο τὰ καθαυτὸ προϊόντα εἶναι τὰ κτηνοτροφικὰ (ζῶα, βούτυρα, κρέατα). Βγαίνουν καὶ πολλὰ ψάρια.

Κάτοικοι. Εἶναι οἱ *Δανοί*, καὶ ἀνήκουν στὴν Γερμανικὴ ὁμοεθνία. Θρησκεία ἡ προτεσταντικὴ.

ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ

(3 εκατ. κάτ.).

Ἡ Ἰουτλανδική χερσόνησος μετὰ τὰ κοντινὰ τῆς νησιᾶ (Σέτλαντ, Δάαλαντ, Φιόνα), κί' ἀκόμα μετὰ τὰ νησιάκια Φερρόροι βόρεια ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, μετὰ τὸ μεγάλο νησί Ἰσλανδία ἀποτελεῖ τὸ Βασίλειον τῆς Δανίας (παραπάνω ἀπὸ 31)2 εκατ. κατ.). Εἶναι πατρίδα τοῦ ἀληθμονήτου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Γεωργίου τοῦ Α'.

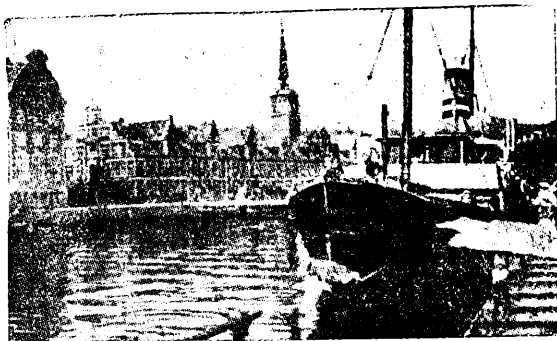
Ἀνάπτυξη. Τὸ κράτος εἶναι προπάντων κτηνοτροφικόν. Ἡ βιομηχανία ἀκμάζει μόνον στὴν Κοπεγχάγη. Ἡ συγκοινωνία, τὸ ἐμπόριον, ἡ ἐκπαίδευσις, βρίσκονται σὲ πολὺ καλὴ κατάστασις.

Πόλεις. Πρωτ. **Κοπεγχάγη** (770), ἐπάνω στὸ νησί Σέτ-

λαντ καὶ τὸν πορθμὸν τῆς Σούντ.

Τὰ νησιά Φερρόροι (νησιᾶ τῶν προβάτων) εἶναι βραχῶδη καὶ ψυχρά.

Τὸ νησί Ἰσλανδία (χώρα τοῦ πάγου) εἶναι πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μετὰ κατοίκους μόνον 199 χιλ. Κλίμα ψυ-

Κοπεγχάγη. Αἱ προκουμαῖα.

Ἡ Κοπεγχάγη εἶναι κτισμένη ἐπὶ δύο νήσων. Ἦχει 29 ἐνεργὰ ἤφαιστεια, μετὰ σπουδαιότερον τὸ **Ἐκλα**. Σ' ὄλο τὸ νησί ξεπηθοῦν θερμὲς πηγές «Γκέϋζερ» σὲ ὕψος κάποτε 66 μέτρων.

Στὸ βασίλειον τῆς Δανίας ἀνήκει καὶ τὸ νησί **Γροιλανδία**, τὸ πιὸ μεγάλο νησί τῆς Εὐρώπης, μετὰ 13 χιλ. κατοίκους, καὶ μερικὰ νησιᾶ ἀπὸ τῆς **Μικρῆς Ἀντίλλης**.

Γ' ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Πιάνει ὄλον τὸν κορμὸν τῆς Εὐρώπης, δυτικὰ ἀπὸ τῆ Ῥωσσία καὶ Οὐκρανία. Διαιρεῖται φυσικά : 1) Στὸ βόρειον βαθύπεδον τῆς Γερμανίας καὶ Πολωνίας 2) στὰ βουνὰ Καρπάθια καὶ Ἄλπεις καὶ 3) στὸ Οὐγγρικὸν βαθύπεδον, ποὺ περιτριγυρίζεται ἀπὸ τὰ Καρπάθια καὶ τίς Ἄλπεις.

Διάπλαση τοῦ ἑδάφους. 1) Τὸ *Γερμανικὸν βαθύπεδον* ἀπλώνεται ὡς τὴν Βαλτικὴν καὶ τὴν Βόρειον θάλασσαν, ὅπου τὸ ἑδάφος σὲ πολλές μεριές εἶναι χαμηλότερον ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἔτσι, τρεῖς ἐδῶ κόλποι (ὁ Γιάντ, ὁ Ντόλλαρτ καὶ ὁ Σούντερ) σχηματίστηκαν πρὶν ἀπὸ λίγους αἰῶνας ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς θαλάσσης ποῦ πλημμύρισε. Συνέχεια τοῦ Γερμανικοῦ βαθυπέδου πρὸς τὰ βορειανατολικά εἶναι τὸ *Πολωνικὸν βαθύπεδον*.

2) Τὰ *Καρπάθια* βουνὰ πιάνουν τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ ὑψώνονται νότια ἀπὸ τὸ Πολωνικὸν βαθύπεδον. Διαιροῦνται στὰ βόρεια *Οὐγγρικὰ* βουνά, τὸν *Καρπαθικὸν δρυμὸν* καὶ τὶς *Τρανσυλβανικὰς Ἄλπεις*. Εἶναι βουνὰ δασώδη καὶ ψηλὰ ὅσον καὶ τῆς Ἑλλάδος.

3) Οἱ *Ἄλπεις* πιάνουν τὸ νοτιοδυτικὸν τμήμα τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ φθάνουν ὡς τὴν Λυγιστικὴν ἄκτῃν. Ἔχουν μᾶκρος 1000 χιλίῳ. πλάτος 150—200 χιλίῳ. Εἶναι τὰ πιὸ ψηλὰ βουνὰ τῆς Εὐρώπης καὶ ἔχουν πολλοὺς παγετῶνες.

Διακρίνονται σὲ *Δυτικὰς* καὶ *Ἀνατολικὰς Ἄλπεις*. Οἱ δυτικὰς ἔχουν τὶς ψηλότερες κορυφὰς *Λευκὸν* ὄρος 4810 μ. *Ρόζα* (4600). Στὶς χαμηλὰς βουνοπλαγιὰς ὑπάρχουν ὠραία δάση καὶ λειβάδια γιὰ βοσκή βοδιῶν, καὶ πολλοὶ δρόμοι καὶ σιδηροδρομικὰς γραμμὰς περνοῦν ἐδῶ κάτω ἀπὸ μακριὰ τούνελ καθὼς εἶναι τοῦ Κενίσσου, τοῦ Σεμπλὼν καὶ τοῦ Ἄγ. Γοτθάρδου.

4) Ἀνάμεσα στὶς Ἄλπεις καὶ στὰ Καρπάθια ἀπλώνεται τὸ *Οὐγγρικὸν* βαθύπεδον ποῦ τὸ ποτίζει ὁ *Δούναβης*.

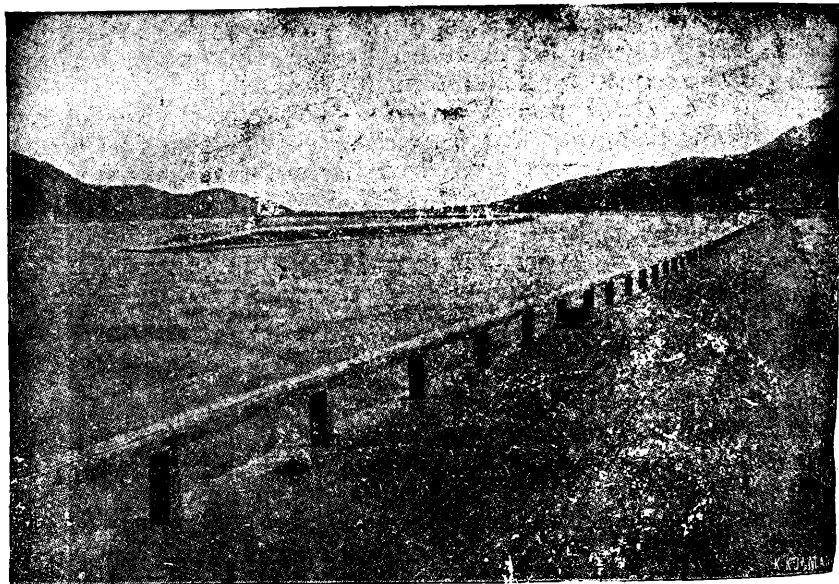
Νερά Οἱ περισσότεροι ποταμοὶ τῆς Εὐρώπης εἶναι πλωτοί. Χύνονται στὶς βόρειες θάλασσες, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν *Δούναβην* (π. Ἰστρας), ποῦ παίρνει τὰ νερά του ἀπὸ τὸν Μέλανα Δρυμὸν τῆς Γερμανίας, σχίζει τὸ Οὐγγρικὸν βαθύπεδον, πιὸ κάτω δέχεται ἀπὸ τὰ Καρπάθια τὸν μεγάλον παραπόταμον *Θάϊν*, πιὸ νότια παίρνει ἀπὸ τὶς Ἄλπεις τὸν *Δράβον* καὶ τὸν *Σάβον*, κατόπιν γράφοντας τὰ βόρεια σύνορα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, χύνεται στὸν Εὐξείνιον πόντον ἀπὸ τρία στόμια. Τὸ μεσαῖον στόμιον εἶναι τοῦ *Σουλινά*, ἀπ' ὅπου μπαινοβγαίνουν τὰ πλοῖα.

Ποταμοὶ ποῦ χύνονται στὴν Βαλτικὴν εἶναι ὁ *Βιστούλας* καὶ ὁ *Ὀδερὸς*. Στὴν Βόρειον τέλος θάλασσαν χύνονται ὁ *Ἄλβης*, ὁ *Βίσουργις* καὶ ὁ *Ρῆνος*.

Πολλὰς λίμνες βρίσκονται κοντὰ στὶς Ἄλπεις. Οἱ πιὸ ἐπίσημες εἶναι τῆς *Γενεύης*, τῆς *Ζυρίχης*, τῆς *Λουκέρνης* καὶ τῆς *Βόντεν* (ἢ Κωνσταντίας), ποῦ τὴν περνᾷ ὁ Ρῆνος.

Κλίμα. Στὰ ἀνατολικά μέρη ἡπειρωτικὸν καὶ στὰ δυτικὰ εὐκρατον.

Προϊόντα. Τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφορον καὶ παράγει παντοῦ δημητριακά, κοκκινογούλια, πατάτες καὶ φρούτα.

Ὁ ποταμὸς Δούναβης κοντὰ στὶς Τρανσυλβανικὲς Ἄλπεις
(Ρουμανία)

Ἡ ἑλιά δὲν κάνει προκοπή, ἔχει ὅμως καλὰ ἀμπέλια ἢ Οὐγγαρία καὶ ἡ κοιλάδα τοῦ Ρήνου.

Ζῶα τρέφονται πολλὰ, πρόβατα, βόδια, κασίκες καὶ ἄλογα, ποὺ δίνουν πολλὰ κτηνοτροφικά προϊόντα.

Ὀρυκτὰ βγαίνουν ἄρκετὰ στὰ Γερμανικά ὄρη στὶς Ἀνατολικὲς Ἄλπεις καὶ στὰ Καρπάθια. Τὰ πιὸ ἄφθονα εἶναι τὸ σίδηρο καὶ τὸ κάρβουνο.

Κάτοικοι. Ἡ κεντρικὴ Εὐρώπη εἶναι πυκνοκατοικημένη (150 ἑκατομ.). Ὁ πληθυσμὸς τῆς εἶναι λαοὶ Γερμανικοὶ καὶ Σλαβικοὶ. Εἶναι ὅμως καὶ *Οὐγγεοὶ* (Μαγιάροι), *Ρουμῶνοι*, *Ἐβραῖοι* καὶ *Τσιγγάνοι*.

Πολιτικὴ διαίρεση. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον ἡ Κεντρικὴ Εὐρώπη ἔπαιρνε μέσα 7 κράτη, σήμερα ὅμως 11, τὰ ἀκόλουθα: 1) Γερμανία· 2) Δάντσιχ· 3) Πολωνία· 4) Σλοβακία· 5) Ρουμανία· 6) Οὐγγαρία· 7) Ἐλβετία· 8) Λιχτεν-

στάιν· 9) Λουξεμβούργον· 10) Βέλγιον και 11) Ὀλλανδία.

1) ΓΕΡΜΑΝΙΑ

(Ἐξάδιπλη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα—82 ἑκατομ. κάτ.).

Θέση και φυσική διάπλαση. Ἡ Γερμανία ἀπλώνεται ἀπὸ τὶς θάλασσες Βόρεια και Βαλτική ὡς τὶς Ἄλπεις. Φυσικὰ διαιρεῖται σὲ δύο τμήματα, α') τὸ βόρειο πεδινὸ και β') τὸ τμήμα ποῦ εἶναι κοντὰ στὶς Ἄλπεις, γεμάτο μέτρια βουνά και λεκάνες.

α') Τὸ βόρειο πεδινὸ τμήμα ποτίζεται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς Ρῆνον, Βίσουργι, Ἄλβη, Ὀδερο, Βιστούλα. Οἱ πηγές ὄλων αὐτῶν τῶν ποταμῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Βιστούλαν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ Γερμανικὸν κράτος. Μάλιστα ὀλάκαιρος ὁ Βιστούλας σήμερα ὕστερα ἀπὸ τὸν πόλεμον κλείστηκε ἔξω ἀπὸ τὴ Γερμανία και ποτίζει τὶς χῶρες Τσεχοσλοβακίαν, Πολωνίαν και Ντάντσιχ. Στὸ βαθύπεδον αὐτὸ καλλιεργοῦνται προπάντων ἡ σίκαλη, τὰ κοκκινογούλια, τὸ σιτάρι και οἱ πατάτες. Ἀπὸ τὰ κοκκινογούλια βγάζουν οἰνόπνευμα και ζάκχαρη.

β') Νότια σὲ τοῦτο τὸ βαθύπεδον, ἴσαμε τὶς Ἄλπεις ὑψώνονται πολλὰ χαμηλά βουνά. Στὰ βορεινὰ μέρη αὐτοῦ τοῦ τμήματος εἶναι τὰ βουνά *Παραρῆνια*, ποῦ τὰ περνᾶ ὁ Ρῆνος. Πιὸ νότια, και κοντὰ στὸ Ρῆνο ὑψώνεται ὁ *Μέλας Δρυμὸς* (ὡς τὴν Πάρνη ψηλός), ὅπου εἶναι οἱ πηγές τοῦ Δούναβη. Ἀνατολικώτερα εἶναι ὁ *Θουρίγγιος Δρυμὸς* και ἄλλα.

Νοτιώτερα πέφτει ἡ μεγάλη Βαυαρικὴ λεκάνη ποῦ τὴν περνᾶ ὁ Δούναβης και βγαίνει στὴν Αὐστρία. Ἄλλες δύο ἀξιόλογες λεκάνες, περνοῦν οἱ παραπόταμοι τοῦ Ρῆνου *Μάιν* και *Νέκκαρ*.

Κάτοικοι. Οἱ κάτοικοι εἶναι ὄλοι Γερμανοὶ προτεστάντες και λίγοι δυτικοί.

Ἀνάπτυξη. Στὴν Γερμανία εἶναι πολὺ προοδευμένη ἡ γεωργία και ἡ βιομηχανία. Ἔχει σίδηρον και κάρβουνον, πρὸ πάντων στὸν Ρῆνον. Ἡ Γερμανία ἔχει πυκνὴν συγκοινωνίαν και μεγάλο ἐμπόριον. Ὅσο γιὰ τὴν παιδείαν, θεωρεῖται ἡ Γερμανία πολὺ προοδευμένη, γιατί ἔχει 20 πανεπιστήμια (ὄσα κανένα ἄλλο Κράτος) και πολλὰ ἀνώτερα σχολεῖα.

Πολιτικὴ Κατάσταση. Ἡ Γερμανία πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἦταν δυνατὴ και μεγάλη αὐτοκρατορία, μὲ πολλὰς ἀποικίας. Νικήθηκε ὄμως στὸν πόλεμον κι' ἔχασε τὶς ἀποικίας της, κι' ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰς ἔχασε και τὴν

Ἄλσατιαν καὶ Λωρραίνη, πού πέφτουν δυτικά ἀπὸ τὸν Ρήνον), τὸ μεγάλο λιμάνι Ντάντσιχ καὶ ἄλλα μέρη βιομηχανικά.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ Γερμανία προσήρτησεν τὰς ἀκολουθούσας χώρας: α') Τὴν Αὐστρίαν καὶ β') Ὀλόκληρον τὴν Τσεχοσλοβακίαν πλην τῆς Σλοβακίας, ἡ ὁποία ἔμεινε ἀνεξάρτητος δημοκρατία ὑπὸ τὴν προστασία τῆς Γερμανίας.

Σήμερον πολεμᾷ γὰρ νὰ προσαρτήσῃ τὸ Δάντσιχ, τὸν Πολωνικὸν διάδρομον καὶ τὴν Ἄνω Σιλεσίαν.

Τὸ Γερμανικὸν κράτος σήμερα παίρνει 18 δημοκρατίες, πού ἐνώνονται ὁμοσπονδιακά. Ἡ μεγαλύτερη ἀπ' αὐτῆς εἶναι ἡ *Πρωσσία*, ὅπου βρίσκεται ἡ πρωτ. τῆς Γερμανίας, τὸ *Βερολῖνον*. Μετὰ τὴν Πρωσσίαν ἔρχονται κατὰ σειρὰν ἡ *Βαυαρία*, ἡ *Σαξωνία*, ἡ *Βυτεμβέργη*, ἡ *Βάδη*, ἡ *Ἔσση* τὰ δύο *Μακλεμβούργα*, τὸ *Ὀλδεμβούργον* κλπ.

ΠΡΩΣΣΙΑ (40 ἑκατ.)

Πιάνει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ Γερμανικοῦ βαθυπέδου. Ἡ πρωτ. *Βερολῖνον* (4 ἑκατ.) εἶναι ὠραία πόλις, ἐπάνω στὸν Σπρέαν, παραπότατον τοῦ Ἄλβη. Εἶναι κέντρον τοῦ ἐμπορίου, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν. *Στέτιν* (260) πάνω στὸν Ὀντερον, ὁ πιὸ σπουδαῖος λιμὴν τοῦ κράτους. *Μπρεσλάου* (555), κοντὰ στὸν ἴδιον ποταμόν, μὲ μεγάλον ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν. Ἀπ' ἐδῶ τὰ πλοῖα πηγαίνουν ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς σὲ ἄλλες μεσόγειες πόλεις, καθὼς στο *Μαγδεμβούργον* (300), στο *Ἀννόβερον* (425), στο *Ντύσσενορφ* (430), στὴ μεγάλη *Κολωνία* (700), ξακουστὴ γιὰ τὸ ψυλὸν τῆς καμπαναριῶ καὶ τὴν *Φραγκφούρτ* (465), τὴν πόλιν τῶν δερμάτων (κοντὰ στὸν Μάιν).

ΒΑΥΑΡΙΑ (7 ἑκατ.)

Ἡ Βαυαρία εἶναι ἡ πατρίδα τοῦ Ὄθωνα, τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Πρωτ. εἶναι τὸ *Μόναχον* (690), στο Βαυαρικὸν ὄροπέδιον, πολὺ προοδευμένον στὶς ἐπιστήμες καὶ τέχνες, μὲ περίφημα μουσεῖα ζωγραφικῆς (πινακοθήκες). *Ἀουξμπουργ* (Αὐγούστα), ἱστορικὴ πόλις, *Νυρεμπέργ* (400), πολὺ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις τῆς Βαυαρίας.

ΣΑΞΩΝΙΑ (5 ἑκατ.)

Τὸ πιὸ πυκνοκατοικημένον μέρος τῆς Εὐρώπης. Πρωτ. εἶναι ἡ *Δρέσδη* (620) ἐπάνω στὶς δύο ὄχθες τοῦ Ἄλβη, ὠραία πόλις. Ἄλλη πιὸ μεγάλη εἶναι ἡ *Δειψία* (680) κέντρον τοῦ Γερμανικοῦ ἐμπορίου τῶν βιβλίων.

ΒΥΡΤΕΜΒΕΡΓΚΗ και ΕΣΣΗ

Τὰ κράτη αὐτὰ πέφτουν νοτιοδυτικά, στὶς λεκάνες τοῦ Μάιν καὶ Νέκκαρ. Πρωτεύουσά τοῦ πρώτου εἶναι ἡ *Στουγάρτη* (340), καὶ τοῦ δευτέρου ἡ *Νταρμστάτη* (90). Ἀλλὰ ἡ πιὸ μεγάλη πόλις τῆς Ἑσσης εἶναι τὸ *Μάιντς* (Μογουντία), πατρίδα τοῦ Γούτεμπεργ, ποῦ ἐφεῦρε τὴν τυπογραφίαν.

Στὴν Γερμανίαν ἀνήκουν καὶ τρεῖς ἐλεύθερες πόλεις ἡ *Λυμβέκη*, τὸ *Ἀμβούργον* καὶ ἡ *Βρέμη*. Ἡ Λυμβέκη πέφτει στὴν Βαλτικὴν, ἐνῶ τὸ Ἀμβούργον καὶ ἡ Βρέμη στὴν Βόρειον θάλασσαν.

ΑΥΣΤΡΙΑ (6 ἑκατ.)

Θέση. Ἡ πρωτερινὴ μεγάλη Αὐστρουγγαρία μετὰ τὸν πόλεμον δὲν ἔμεινε παρὰ ἓνα μικρὸν εὐρωπαϊκὸν Κράτος. ποῦ πιάνει ἓνα μικρὸ μέρος στὶς βόρειες καὶ ἀνατολικὰς Ἀλπεις. Πιάνει λίγον τόπον καὶ πέρα ἀπὸ τὸ Δούναβη, ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἡ πρωτ. *Βιέννη*. Ὡστόσο, ἐπειδὴ ἡ θέση τῆς εἶναι τὸ κέντρο τῆς Εὐρώπης, προόδεψε πολὺ.

Κάτοικοι. Ἡ Αὐστρία κατοικεῖται ἀπὸ Γερμανικὸν πληθυσμόν. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται πολὺ στὴ βιομηχανία, μὲ τὸ νὰ ὑπάρχει ἄφθονον σίδηρον καὶ κάρβουνον στὴ χώραν.

Πόλεις. *Βιέννη* (2 ἑκατ.), στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Δούναβη, ὅπου τελειώνουν οἱ Ἀνατολικὲς Ἀλπεις. Ἔχει πολὺ μεγάλη βιομηχανία, πρὸ πάντων ροῦχα καὶ κομψοτεχνήματα, *Γκρατς* (δηλ. Μικρὸς Πύργος 150), βιομηχανικὴ πόλις στὶς Ἀλπεις.

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

(Λίγο πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, 14 1/2 ἑκατ.)

Θέση. Εἶναι κι' αὐτὴ νέα δημοκρατία καὶ πέφτει βορει-ἀνατολικά στὴν Αὐστρία. Παίρνει μέσα τίς πηγὰς τοῦ Ἀλβη μὲ ὅλη τὴν περιοχὴ τους, καθὼς καὶ τὰ Βορειοδυτικὰ Καρπάθια.

Κάτοικοι. Βόρειοι Σλάβοι, δηλ. Τσέχοι καὶ Σλοβάκοι.

Προϊόντα. Ζάκχαρη, λινάρι, γυαλικά καὶ κριθάρι.

Πόλεις. *Πράγα* (850), κέντρον βιομηχανίας γιὰ τὴ ζάκχαρη καὶ τὰ γυαλικά. *Πίλσεν* καὶ *Μπρούνν*, βιομηχανικὲς πόλεις.

Πίνακας τῶν πιδὸ σπουδαίων πόλεων τῆς Γερμανίας

Γερμανία					
	Κάτ.		Κατ.		Κάτ.
Βερολίνον	4.000 χ.	Μόναχον	690 »	Ντύσσειντροφ	430 »
Βιέννη	2.000 »	Λειψία	680 »	Ἄννοβερον	425 »
Ἀμβούργον	1.150 »	Δρέσδη	620 χ.	Νυρεμπέργκ	400 »
Πράγα	850 »	Μπρεσλάου	556 »	Στουτγάρτη	340 »
Κολωνία	700 »	Φραγκφούρτ	465 »	Βρέμη	300 »

2) ΔΑΝΤΣΙΧ

(Ἴσαμε τὴν Ἀττικὴν—360 χιλ.).

Ἡ μικρὴ αὐτὴ νέα δημοκρατία, ποὺ κόπηκεν ἀπὸ τὴν Πρωσσίαν, πέφτει κατὰ τὸ στόμιον τοῦ Ὀντερο. Ἀπὸ τὴν ὁμώνυμην πρωτεύουσάν της (200), ἔχει καὶ ἡ Πολωνία διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν.

3) ΠΟΛΩΝΙΑ

(Τρίδιπλη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα—32 ἑκατ.).

Θέση. Ἡ νέα καὶ μεγάλη αὐτὴ δημοκρατία πιάνει τὸ ἀνοτολικὸν κομμάτι τοῦ Γερμανικοῦ βαθυπέδου. Ἀπετελέσθη ἀπὸ δύο μικρὰ τμήματα, τὸ ἓνα τῆς Γερμανίας καὶ τὸ ἄλλο τῆς Αὐστρουγγαρίας, καὶ ἀπὸ ἓνα μεγάλο τμήμα τῆς Ρωσσίας.

Ἐδῶ ρεεὶ ὁ Βιστούλας, πλωτός, ποὺ παίρνει τὰ νερά του ἀπὸ τὰ βορεινὰ Καρπάθια, εἶναι μεσόγεια χώρα καὶ ἔχει διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τὸ Δάντσιχ. Γύρω τῆς εἶναι τὰ κράτη Γερμανία, Τσεχοσλοβακία, Ρουμανία, Οὐκρανία, Ρωσσία καὶ Λιθουανία.

Κάτοικοι. Οἱ Πολωνοὶ εἶναι Σλάβοι. Ζοῦν ὅμως ἐδῶ καὶ Ἰουδαῖοι.

Προϊόντα. Προοδευμένη εἶναι ἡ γεωργία. Τὸ πεδινὸν ἔδαφος παράγει δημητριακά, πατάτες καὶ κοκκινόγούλια. Στὰ νότια μέρη, τὰ ὄρεινά, ἔχει πλοῦσια ὄρυχεῖα (κάρβουνον καὶ πετρέλαια).

Βιομηχανία. Ζάκχαρη, ὕφαντουργικὰ καὶ σιδηρουργικὰ.

Πόλεις. Κέντρον τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου εἶναι ἡ *Βαρσοβία* (1100), κατὰ τὸ Βιστούλα. *Δότζ*, στὰ δυ-

Βαρσοβία Πρωτ. Πολωνίας

τικά (610), μὲ μεγάλη ὑφαντουργίαν. *Λεόπολη* (Λεμβέργη 240), στὰ νότια.

4) ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

(Διπλοῦν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, 18 ἑκατ.)

Θέση. Ἡ Ρουμανία πέφτει Ν. Α. ἀπὸ τὴν Οὐγγαρία. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες χῶρες Βλαχία, Μολδαβία καὶ Δροβουτσά, κι ἀπ' τὶς καινούργες Τρανσυλβανία, Μπουκοβίνα καὶ Βεσσαραβία.

Τὸ ἔδαφος εἶναι πεδινὸ τὸ περισσότερο καὶ εὐφορον ὄχι ὅμως καλὰ καλλιεργημένον.

Κάτοικοι. Οἱ πιὸ πολλοὶ κάτοικοι εἶναι Ρουμάνοι (Βλάχοι), ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Δάκων καὶ ἄλλων λαῶν Εὐρωπαϊκῶν, λογαριάζονται ὅμως λατινικὸς λαὸς ἀπὸ τὴ γλῶσσα τους, ποὺ τὴν ἔχουν παρμένη ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες Ρωμαϊκὰς ἀποικίας τοῦ κάτω Δούναβη. Ζοῦνε ὅμως καὶ μερικοὶ Ἑβραῖοι, Τσιγγάνοι καὶ ὡς 60 χιλ. Ἕλληνες, ποὺ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς γιὰ τὰ συμφέροντά τους ἀρνήθησαν τὴν Ἑλληνικὴν ἐθνικότητα καὶ πῆραν τὴν Ρουμανικὴν. Πρὶν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάσταση τοῦ 21 οἱ χῶρες Βλαχία καὶ Μολδαβία ἦσαν ἡγεμονίες ὑποτελεῖς στὴν Τουρκίαν, μὲ ἡγεμόνας Ἕλληνας. Ἐδῶ ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης κήρυσε πρῶτα πρῶτα τὴν ἐπανάστασιν.

Ἀνάπτυξη. Οἱ Ρουμάνοι εἶναι λαὸς γεωργικὸς. Προσευμένη εἶναι καὶ ἡ κτηνοτροφία. Ἐχει καὶ πηγὰς πετρελαίου

στά Καρπάθια, πού τις ἐκμεταλλεύονται ξένες ἐταιρείες. Ἰδίᾳ ἢ συγκοινωνία καί τὸ ἐμπόριον εἶναι' στά χέρια ξένων (Ἑλλήνων καί Ἑβραίων).

Πολίτευμα. *Συνταγματική Μοναρχία* με δύο βουλές.

Πόλεις. 1) Στή Βλαχία:

Βουκουρέστιον (πόλις τῶν φίλων, 700), ἐπάνω σ' ἓνα παρὰ πτόταμον τοῦ Δούναβη, με ὠραῖες οἰκοδομές.

Βραίλα (85), ἐπάνω στὸν Δούναβην— *Κραγιόβα*, στά δυτικά· ἔχει ἀλατωρυχεῖα. Βορειοδυτικά σ' αὐτὴ κοντὰ στὸν Ἄλουττα, πέφτει τὸ χωριὸ *Δραγατσάνι*, ὅπου ἔπεσαν οἱ Ἱερολοχίτες (1821).

2) Στή Μολδαβία.

Ἰάσι (100), πρωτ. τῆς Μολδαβίας, κοντὰ στὸν Προῦθο. *Γαλάζι* (100), ἐπάνω στὸν Δούναβην, ἡ πιὸ ἐμπορικὴ πόλις τῆς Ρουμανίας.

3) Στή Δορβουτσά.

Κωστάντζα (30), λιμάνι στὸν Εὐξείνιον Πόντον.

4) Στὴν Τρασυλβανία.

Στὴν ὀρεινὴ αὐτὴν χώρα, πού ἦταν πρωτύτερα στὴν Οὐγγαρία, πρωτ. εἶναι ἡ *Κλούη* (100).

5) Στή Μπουκοβίνα.

Τσέρονοβιτς (110), πρωτ.

5) ΟΥΓΓΑΡΙΑ

(Λίγο πιὸ μικρὴ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα—8 1)2 ἑκατ.)

Θέση. Ἡ δημοκρατία τῆς Οὐγγαρίας πέφτει ἀνάμεσα Αὐστρίας, Τσεχοσλοβακίας, Ρουμανίας καί Σερβίας. Παίρνει μέσα τὸ Οὐγγρικὸν βαθύπεδον, πού κόβεται σὲ δύο ἀπὸ τὸν Δούναβην.

Κάτοικοι. Οὐγγροὶ ἢ Μαγιαίροι, μογγολικὸς λαὸς πού ἦρθεν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν πρὶν ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες χρόνια ἀπάνω κάτω (τὸ 900 π. Χ.)

Προϊόντα. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς χώρας εἶναι εὐφορον καί γεωργικόν. Βγάζει πολὺ σιτάρι, καλαμπόκι, κρασί καί καπνόν. Τὸ μέρος πού κλείνεται ἀνάμεσα τοῦ Δουνάβεως καί τοῦ Θάϊς δὲν εἶναι πολὺ εὐφορον καί χρησιμεύει γιὰ κτηνοτροφία. Ξακουστὰ εἶναι τὰ Οὐγγρικά (Οὐγγαρέζικα) ἄλογα.

Πόλεις. *Βουδαπέστη* (100), ἐπάνω στὶς δυὸ ὄχθες τοῦ Δούναβη πρωτ., *Σεγειν* (130), με βιομηχανία μαλλιῶν.

6) ΕΛΒΕΤΙΑ

(Τὸ 1)3 τῆς Ἑλλάδος, 4 ἑκατ.)

Θέση. Ἡ Ἑλβετία πιάνει τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπὸ τὴς Κεντρικῆς Ἄλπεις καὶ τὸν Ἑλβετικὸν Ἰόραν, γιὰ τοῦτο τὸ ἔδαφός της εἶναι ψηλὸν καὶ σκεπάζεται στὴς κορυφῆς ἀπὸ παχυτάτους παγετῶνες. Μόνο στὰ βορεινὰ της μέρη εἶναι ὄροπέδιον.

Κάτοικοι. Οἱ πιότεροι Ἑλβετοὶ ἔχουν Γερμανικὴ καταγωγή. Ἐχει ὅμως καὶ λίγους Γάλλους στὸ δυτικὸν μέρος καὶ μετρημένους Ἰταλοὺς στὸ νότιον. Οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους εἶναι προτεστάντες, καὶ ἄλλοι δυτικοί.

Χωριὸ ἐπὶ τῶν Ἄλπεων.

Πολιτικὴ κατάστασις: Δημοκρατικὴ ὁμοσπονδία ἀπὸ 25 μικρῆς δημοκρατικῆς πολιτείας αὐτόνομες καὶ ἑνωμένες ὁμοσπονδιακά. Ἡ κεντρικὴ Κυβέρνησις ἔδρευε στὴν Βέρνην.

Πόλεις. *Βέρνη* (105), ἀπάνω στὸ Ἑλβετικὸν ὄροπέδιον *Λουκέρνη* (45), κοντὰ στὴν ὁμώνυμη λίμνη, σὲ ὠραιότατη τοποθεσία, ποὺ τὴν ἐπισκέπτονται παρὰ πολλοὶ περιηγητῆς. *Ζυρίχη* (200), κοντὰ στὴν ὁμώνυμη λίμνη, ἡ πιὸ μεγάλη καὶ πρὸ πάντων βιομηχανικὴ πόλις τῆς Ἑλβετίας. *Γενέβη* (140), κοντὰ στὴν ὁμώνυμον λίμνη, στὸ μέρος ποὺ ξεχύνεται ἀπ' αὐτὴν ὁ Ροδανὸς ποταμὸς, πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ.

7) ΛΙΧΤΕΝΣΤΑΪΝ

(11 χιλ. κάτ.)

Ἀνάμεσα στὴν Ἑλβετίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν πέφτει ἡ μικρὴ ἡγεμονία *Λιχτενστάϊν*, μὲ κατοίκους Γερμανικῆς καταγωγῆς. Πρωτ. εἶναι ἡ *Βαντούξ*.

8) ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟΝ

(Ἰσαμε τὴν Ἄττικὴν, 280 χιλ. κάτ.)

Τὸ *Λούξεμπουργ* εἶναι μικρὸν δουκάτον ἀνάμεσα στὴ Γερμανίαν, Γαλλίαν καὶ Βέλγιον. Εἶναι ὁμορφὴ χώρα μὲ πολλοὺς γραφικοὺς λόφους καὶ ἔχει πολὺ σίδηρον καθὼς ἡ γειτόνισά της Γαλλικὴ Λωρραίνη. Οἱ κάτοικοι εἶναι Γερμανικῆς καταγωγῆς, μιλοῦνε ὅμως Γαλλικὰ Πρωτ. εἶναι τὸ *Λούξεμπουργ* (50).

9) ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΒΕΛΓΙΟΥ

(Μισὸ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, 8 ἑκατ. κάτ.)

Θέση. Ἡ μικρὴ αὐτὴ χώρα ἔχει σχῆμα τριγωνικόν. Πέφτει δυτικὰ ἀπὸ τὸ Λούξεμπουργ καὶ βρέχεται λίγο ἀπὸ τὴν Βόρειον θάλασσαν.

Τὸ νοτιανατολικόν μέρος τοῦ Βελγίου πιάνει τὰ χαμηλὰ *Ἄρδενα*, ἐνῶ τὸ παραθαλάσσιον βαθύπεδον εἶναι προέκταση τοῦ Γερμανικοῦ βαθυπέδου. Ποτίζεται ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς *Σκάλδη* καὶ *Μώσα*.

Κάτοικοι καὶ ἀνάπτυξη. Οἱ Βέλγοι εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ συγγενεῖς πρὸς τοὺς Γάλλους (Βαλλόνοι), καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ πρὸς τοὺς Γερμανοὺς (Φλαμανδοί), εἶναι ὅλοι δυτικοὶ χριστιανοί.

Τὸ εὐφορον ἔδαφος καὶ τὰ πλούσια ὀρυκτὰ (προπάντων σίδηρος καὶ κάρβουνον), βοήθησαν νὰ προοδέψῃ πολὺ ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία, ἐπίσης διὰ τὴν θέσιν της προώδευσεν ἡ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριον. Γιὰ τοῦτο εἶναι τὸ Βέλγιον πολὺ πυκνὰ κατοικημένο (6 φορές πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα).

Πολίτευμα. *Συνταγματικὴ Μοναρχία* μὲ δυὸ βουλές.

Πόλεις. *Βρυξέλλες* (800), πρωτ. στὴ μέση τοῦ Βελγίου, βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ πόλις.—Πιὸ νότια εἶναι τὸ *Βατερλώ*, ὅπου νικήθηκε ὁ Μ. Ναπολέων τὸ 1815.—*Ἀμβέρσα* (735), ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐμπορικὰ λιμάνια τῆς Εὐρώπης.—*Γάνδη* (175), βιομηχανικὴ πόλις.—*Λιέξ* (Λυτίχη 200), ἡ πιὸ βιομηχανικὴ πόλις τοῦ Βελγίου.

10) ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ

(Τὸ $\frac{1}{2}$ τῆς Ἑλλάδος—7 ἑκατ. κάτ.).

Θέση. Ἡ Ὀλλανδία πέφτει βόρεια ἀπὸ τὸ Βέλγιον καὶ πιάνει τὸ μέρος τοῦ Γερμανικοῦ βαθυπέδου ποῦ εἶναι πρὸς τὸ στόμιον τοῦ Ρήνου. Σὲ μερικά μέρη ἐδῶ τὸ ἔδαφος εἶναι χαμηλότερον ἀπὸ τὴν θάλασσαν, γιὰ τοῦτο ἔφκισαν προχώματα στὶς ἀκρογιαλιές, γιὰ νὰ ἐμποδίζουσιν τὰ νερὰ νὰ μπαίνουν καὶ νὰ πλημμυροῦνε τὸν τόπο.

Κάτοικοι καὶ ἀνάπτυξη. Οἱ Ὀλλανδοὶ ἔχουσιν Γερμανικὴν καταγωγὴν καὶ θρησκείαν τὸν προτεσταντισμὸν (λίγοι εἶναι δυτικοί). Οἱ Ὀλλανδοὶ ξεχωρίζουσιν γιὰ τὴν καθαριότητα καὶ τὴν φιλοπονίαν τους. Ἐχουσιν φθάσει σὲ μεγάλην πρόοδο τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν (Ὀλλανδέζικο τυρί), τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν συγκοινωνίαν.

Πολίτευμα. *Συνταγματικὴ Μοναρχία*, μὲ δύο βουλές.

Πόλεις. *Χάγη* (380), πρωτ., κοντὰ στὴν Βόρειον θάλασσαν.—*Ἀμστερνταμ* (Ἀμστελλόδαμο 700) ἡ πιὸ μεγάλη πόλις τῆς Ὀλλανδίας, ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ σχίζεται ἀπὸ πολλὰς διώρυγας—*Ρόττερταμ* (560) ὁ πιὸ σπουδαῖος ἐμπορικὸς λιμὴν τοῦ κράτους.—*Οὐτρέχτη* (160), τὸ πιὸ βορεινὸν στόμιον τοῦ Ρήνου.

Ἡ Ὀλλανδία ἔχει πολλὰς ἀποικίας· στὰ Ἰνδικὰ νησιά (Ὀλλανδικὰς Ἰνδίες).

Δ' ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Κλίμα καὶ βλάστηση. Δυτικὴ Εὐρώπη ὀνομάζεται ἡ Γαλλία μὲ τὰ Βρεττανικὰ νησιά (Ἀγγλία καὶ Ἴρλανδία). Ἐχουσιν κλίμα ὠκεάνειον, δηλ. ὑγρὸν καὶ γλυκόν· εἰς τὰ παράλια αὐτὰ περνᾷ τὸ θερμὸν θαλάσσιον ῥέμα ποῦ βγαίνει ἀπ' αὐτὸ ζεστὸς ἀέρας μὲ πολλοὺς ὑδρατμοὺς καὶ χύνεται στὴν ψυχρὴ ξηρὰ. Γιὰ τοῦτο ἐδῶ εἶναι πολὺ ὀμίχλη, πρὸ πάντων στὴ Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ καὶ Ἴρλανδίᾳ. Γιὰ τοῦτο τὰ δύο μεγάλα νησιά εἶναι πολὺ ὑγρά κι' ἔχουσιν πιότερα λειβάδια γιὰ βοσκὴ ἀπὸ τὴ Γαλλία. Ὡστόσο ἡ Γαλλία μὲ τὸ νὰ πέφτῃ νοτιώτερα, εἶναι πιὸ πλουσία σὲ προϊόντα καὶ ἡ πρώτη χώρα τῆς γῆς στὴν παραγωγὴ τοῦ κραισιοῦ, ἐνῶ στὴν Ἀγγλία τὰ σταφύλια δὲν ὠριμάζουσιν.

1) ΓΑΛΛΙΑ

(Τετράδιπλη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, 41 ἑκατ.)

Ἔκταση καὶ σύνορα. Ἡ Γαλλία μετὰ τὸν πόλεμο μεγάλωσε, γιατί πῆρε τὴν Ἀλσατιάν καὶ τὴν Λωρραίνην. Ἐμείνεν ὁμως ἡ ἴδια σὲ πληθυσμό, Βρέχεται λίγο ἀπὸ τὴ Βόρειον θάλασσα, ἀπὸ τὴν Μάνς, ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Τὰ ἀνατολικά της σύνορα εἶναι τὸ Βέλγιον, τὸ Λούξεμπουργκ, ἡ Γερμανία, ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Ἰταλία.

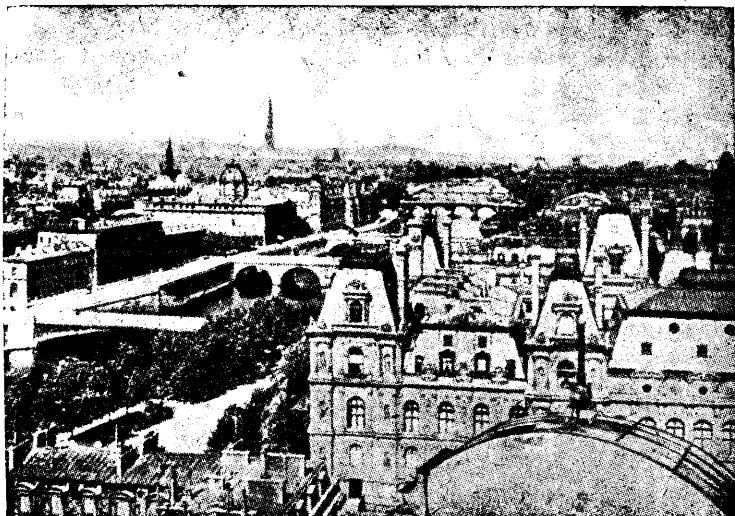
Φυσικὴ διάπλαση καὶ ποταμοί. Στὸ Ν. Α. μέρος τῆς Γαλλίας εἶναι ἡ *Δυτικὴ Ἀλπεις* μετὰ τὴν ψηλὴν τοὺς κορυφήν, τὸ *Δευκὸν* ὄρος 4½, φορές ψηλότερο ἀπὸ τὸν Ὑμηττό. Νοτιοδυτικὰ εἶναι τὰ *Πυρηναῖα*, ψηλὰ βουνὰ κι' αὐτά, πού χωρίζουν τὴ Γαλλία ἀπὸ τὴν Ἰσπανία. Τὰ ἄλλα βουνὰ τῆς κεντρικῆς Γαλλίας εἶναι μέτρια. Ἐχούν διεύθυνση ἀπὸ τὰ Ν. Δ. πρὸς τὰ Β. Α. Ἀνατολικά τοὺς ῥέει ὁ ποταμὸς *Ροδανός*, χυνόμενος στὴν Μεσόγειον καὶ βόρεια τοὺς καὶ δυτικὰ τοὺς ῥέουν οἱ ποταμοὶ *Μώσας, Σηκουάνας, Λίγηρας* καὶ *Γαρούννας*. Ξακουστός εἶναι ὁ παραπόταμος τοῦ Σηκουάνα *Μάρνης*, γιὰ τὶς νίκας τῶν Γάλλων κατὰ τῶν Γερμανῶν στὸν παγκόσμιον πόλεμον. Ἀπὸ μερικὰ κεντρικὰ ὄρη, ὡς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν, ἀπλώνεται τὸ Γαλλικὸν βεθούπεδον, πού χωρίζεται μετὰ λόφους στὶς τρεῖς λεκάνες, τοῦ Σηκουάνα, τοῦ Λίγηρος καὶ τοῦ Γαρούννα. Ὅλοι εἶναι πλωτοὶ καὶ ἐνώνονται μετὰ διώρυγες. Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ὅτι τὰ στόμια καὶ τῶν τριῶν στὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν ἔχουν σχῆμα χωνιοῦ καὶ εὐκόλυνουν τὴν εἴσοδον τῶν πλοίων. Ὁ τέτοιος σχηματισμὸς τῶν στομιῶν προέρχεται ἀπὸ τὶς παλλίρροιες, πού στὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν γίνονται πολὺ μεγαλύτερες παρὰ στὴ Μεσόγειο καὶ στὶς ἄλλες κλειστὰς θάλασσες.

Κάτοικοι. Οἱ Γάλλοι (37 ἑκατ.) κατάγονται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Γαλάτες ἢ Κελτοὺς καὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Καθαροὶ ἀπόγονοι μόνο τῶν Κελτῶν εἶναι οἱ *Βρεττανοὶ* (210), πού κατοικοῦν τὴν Βρεττάνην, τὴν βορειοδυτικὴν χερσόνησον τῆς Γαλλίας. Κατοικοῦν ἀκόμα καὶ *Βάσκοι* (ἀπόγονοι τῶν Ἀρχαίων Ἰβήρων) Ἕλληνες, Ἰταλοί, Ἑβραῖοι καὶ ἄλλοι ξένοι.

Γεωργικὰ προϊόντα. Ὁ μισὸς πληθυσμὸς τῆς Γαλλίας ἀσχολεῖται στὴ γεωργία. Ἡ *ἐλιά* καὶ ἡ *μουριά* προκόφτουν κοντὰ στὴν Μεσόγειον, καὶ στὰ ἄλλα μέρη τὸ *σιτάρι*, τὰ *φροῦτα* καὶ τὰ *κοκκινογούλια*. Τὸ ἀμπέλι προκόφτει παντοῦ, καὶ μόνο τοῦ *κρασιοῦ* ἡ ἀξία κάθε ἔτος περνᾷ τὸ 1

δισεκατομ. δραχμές. Ἀκμάζει ἀκόμα ἡ πτηνοτροφία, στις ὄρεινές χώρες ἡ κτηνοτροφία, καὶ στις ἀκρογιαλιές τὸ ψάρεμα τῆς *σαρδέλλας*.

Ὀρυκτὰ καὶ βιομηχανικὲς πόλεις. Σὲ ὠρισμένα μέρη βγαίνει σίδηρος καὶ κάρβουνον. Ἐκεῖ προκόφτει ἡ βιομηχανία καὶ εἶναι πυκνὸς ὁ πληθυσμός. Πρὸς τὸ Βέλγιον εἶναι οἱ βιομηχανικὲς πόλεις *Λίλη* (210), καὶ *Ρουβέξη*. Πρωτ. τῆς Λωρραίνης εἶναι τὸ *Μέτς* (80) καὶ τῆς Ἀλσατίας

Ἀποφικ τῶν Παρισίων μετὰ τοῦ Σηκουάνα ποταμοῦ.

τὸ *Στρασβοῦργον* (180). Κοντὰ στὸ Μῶσα εἶναι τὸ *Βερντέν*, ὀχυρωτάτη πόλις, ὀνομαστή γιὰ τὶς ἐπιθέσεις πού ἔκαμαν οἱ Γερμανοὶ κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον.

Πρωτ. τῆς Γαλλίας εἶναι οἱ *Παρίσιοι* (4800 χιλ. κάτ.) στὸν Σηκουάνα. Εἶναι μεγάλη καὶ ὠραία πόλις, τὸ κέντρον τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν τῆς Γαλλίας καὶ ἔδρα τῆς γαλλικῆς βιομηχανίας (τέχνη, πολυτέλειες, μόδες). Νοτιοδυτικὰ στὸ Παρίσι εἶνε αἱ *Βερσαλλίαι* (65), ὅπου εἶναι τὰ ξακουστὰ ἀνάκτορα τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ ὅπου ἔγινε τὸ ἔτος 1919 ἡ «Συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν».

Ἄλλες μεγάλες βιομηχανικὲς πόλεις εἶναι ἡ *Λυὼν* (ἄλλοτε Λούγδουνο), κοντὰ στὸ Ροδανὸ καὶ τὸ *Σαιντ-Ἐτιέν* (Ἄγ. Στέφανος (170), πρὸς τὰ δυτικά.

Λιμάνια στη θάλασσα. Τὸ πρῶτο λιμάνι καὶ ἡ δευτέρα πόλις τῆς Γαλλίας εἶναι ἡ **Μασσαλία**, χτισμένη ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Φωκαεῖς στὰ παράλια τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ἐδῶ ζοῦν πολλοὶ Ἕλληνες καὶ Ἴταλοί.—**Τουλῶν**, στὰ ἀνατολικά, μέγας πολεμικὸς λιμὴν.—Ἀνατολικότερα εἶναι ἡ **Νις** (Νίκαια) χειμωνιάτικη διαμονὴ τῶν πλουσίων, καὶ κοντὰ τῆς ἡ μικρῆ ἡγεμονία **Μονακόν**.

Τὰ πιὸ σπουδαῖα λιμάνια τοῦ Ἀτλαντικοῦ εἶναι στὰ στόμια τῶν ποταμῶν **Μπορντώ**, στὸ στόμιον τοῦ Γαρούμνα τὸ **Σαιν Ναζερ** ("Ἅγιος Ναζαῖρος) καὶ ἡ **Νάντη**, στὸ στόμιον τοῦ Λίγηρα καὶ ἡ **Χάβρη** στὸ Σηκουάνα. Ἄλλα θαλασσινὰ λιμάνια εἶναι ἡ **Βρέστη** καὶ τὸ **Χερβοῦργον** (πολεμικὸς ναύσταθμος).

Πίνακας
τῶν πιὸ σπουδαίων πόλεων τῆς Γαλλίας

	Κάτ.		Κάτ.		Κάτ.
Παρίσιοι	4.800 χ.	Σαιντ-Ἐτιέν	200 χ.	Τουλοῦζ	180 χ.
Μασσαλία	650 »	Λίλη	200 »	Χάβρη	160 »
Λυὼν	565 »	Νάντη	190 »	Τουλῶν	120 »
Μπορντώ	260 »	Νίκαια	185 »		

2) ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ ΚΑΙ ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Θέση. Τὰ μεγάλα αὐτὰ νησιά πέφτουν βορειοδυτικὰ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Ἡ Μεγάλῃ Βρεττανία (τρίδιπλη ἀπὸ τὴν Ἰρλανδία), χωρίζεται ἀπὸ τὴ Γαλλία μὲ τὴ θάλασσα τῆς Μάνς (Μάγχηρ) καὶ τὴν ζυγώνει στὸ Καλαί.

Διαμελισμός. Τὰ νησιά αὐτὰ ἔχουν πολὺ μεγάλον διαμελισμὸν τῶν ἀκτῶν τους καὶ πάρα πολλὰ φυσικὰ λιμάνια. Ὁ πιὸ μέγας κόλπος εἶναι τοῦ Μπρίστολ, στὰ δυτικὰ τοῦ νησιοῦ καὶ ἀνοίγεται ἀνάμεσα σὲ δυὸ χερσονήσους, τῆς **Κουρνοναλίας** νότια, καὶ τῆς **Οὐαλλίας** βόρεια. Ὑπάρχουν καὶ μικρὰ νησιά, πρὸ πάντων στὰ ΒΔ.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Τὰ βουνὰ τῆς Μ. Βρετανίας εἶναι χαμηλὰ καὶ βρίσκονται στὶς δυτικὰς πλευρὰς, ὡς τεῖχος γιὰ τὰ κύματα τοῦ ὠκεανοῦ. Πολλὰ βουνὰ ὑψώνονται στὰ βορεινὰ μέρη (στὴ Σκωτία), ποὺ σκίζονται ἀπὸ παράλληλες χαράδρες, στολισμένες μὲ μικρὰς λίμνες. Ἐδῶ εἶναι ἡ πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τῆς χώρας τοῦ **Σεν-Νεβίς**.

Ὅλο τὸ νοτιανατολικὸ μέρος τοῦ μεγάλου νησιοῦ πιά-

νει ή Ἀγγλική πεδιάς, πού ἔχει πολλά νερά καί εἶναι γιά τοῦτο πολύ εὐφορος.

Ἡ Ἰρλανδία (δηλ. Πράσινη Χώρα), ἔχει ἕδαφος τὸ πιότερο πεδινόν.

Νερά. Ἡ Μ. Βρεττανία κόβεται ἀπὸ κοντοὺς ποταμοὺς πού ἐνώνονται μὲ πολυάριθμες διώρυγες. Οἱ πιὸ σπουδαῖοι εἶναι ὁ **Σέβερνος**, πού χύνεται στὸν κόλπο τοῦ **Μπρίστολ**, καὶ ὁ **Τάμεσης**, ἀνατολικά, πού χύνεται στὸν ὁμώνυμον κόλπον.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῶν νησιῶν εἶναι ὠκεάνειον, ὑγρὸν καὶ βροχερόν. Πυκνὴ ὀμίχλη σκεπάζει ὅλη τὴ χώρα, ἀκόμα καὶ τὸ καλοκαίρι.

Προϊόντα. Ὀλίγον μέρος τοῦ ἐδάφους εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν γεωργίαν, εἶναι ὅμως πλοῦσιον σὲ μέταλλα καὶ κάρβουνον. Γιά τοῦτο ἀκμάζει ἡ βιομηχανία στὰ βαμβακερά καὶ μάλλινα πανικά καὶ στὶς μηχανές.

Κάτοικοι. Εἶναι Ἄγγλοι, Γερμανικῆς καταγωγῆς. Ζοῦνε καὶ Κέλτες στὴν Σκωτίαν, Οὐαλίαν καὶ Ἰρλανδίαν. Εἰς τὴν θρησκείαν οἱ περισσότεροὶ εἶναι διαμαρτυρόμενοι. Οἱ Ἰρλανδοὶ ὅμως εἶναι δυτικοί.

Τὰ νησιά αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ βασίλειον τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ τὸ κράτος τῆς Ἰρλανδίας.

ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΜΕΓ. ΒΡΕΤΤΑΝΙΑΣ

(49 ἑκατ. κατ.)

Πολίτευμα. *Συνταγματικὴ μοναρχία* μὲ διπλὴν Βουλήν. Βασιλέας σήμερα εἶναι ὁ **Γεώργιος ὁ ΣΤ΄**.

Ἀνάπτυξη. Συγκοινωνία πολὺ πυκνὴ. Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριο ἔχουν τὴν πρώτη θέσιν σ' ὅλον τὸν κόσμον.

Πολεμικὲς δυνάμεις. Τὸ βασίλειο τοῦτο ἔχει πολὺ μεγάλας κτήσεις σὲ ὅλες τὶς ἡπείρους καὶ εἶναι ἡ μεγίστη ἐπικράτεια τῆς γῆς. Κρατεῖ τὸ 1)3 τῆς γήϊνης σφαίρας καὶ κυβερνᾷ τὸ 1)4 τῶν Ἀνθρώπων (440 ἑκατ.).

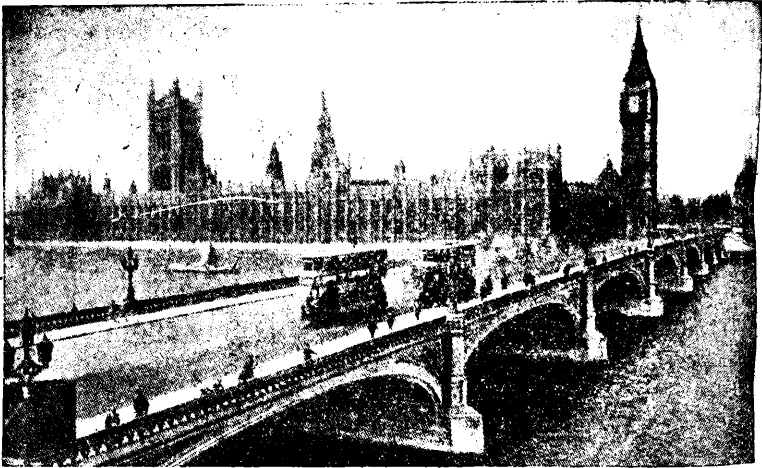
Ὁ στόλος τῆς εἶναι ὁ πιὸ μέγας στὸν κόσμον καὶ μετρᾷ περισσότερα ἀπὸ 560 πλοῖα.

Χωρογραφικὴ διαίρεση. Ἡ Μ. Βρεττανία διαιρεῖται στὸ νότιον μέρος, πού παίρνει μέσα τὴν Νότιον Ἀγγλίαν καὶ Οὐαλίαν καὶ στὸ βόρειον μέρος πού τὸ πιάνει ἡ Σκωτία.

Πόλεις. Ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται περισσότερον εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἡ Μεγ. Βρεττανία ἔχει μεγάλας πόλεις.

1) Στην Ἀγγλίαν:

Λονδίνον (ἀγγλ. Λόντον) πρωτ. τοῦ κράτους ἐπάνω στί δυο ὄχθες τοῦ Τάμεση, ἡ πιό μεγάλη πόλις τοῦ παλαιο κόσμου (8 ἑκατ. μαζί μὲ τὰ προάστεια). Ἔχει ξακουστὴ ἀνάκτορα καὶ μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα, ὅπως τὸ Βρετανικὸν μουσεῖον μὲ μεγίστην βιβλιοθήκην, τὸ πιό πλούσιον τοῦ κόσμου. Τὸ πιό σπουδαῖον προάστειον εἶναι τὸ *Γκρήνουϊτς*, ὅπου ὑπάρχει τὸ περίφημον Ἀστεροσκοπεῖον καὶ ἀπ

Ὁ Τάμεσις καὶ τὸ Ἀγγλικὸν Κοινοβούλιον

ὅπου περνᾷ ὁ πρῶτος μεσημβρινὸς τῆς γῆς.—*Ντόβερ* κοντὰ στὸ *Καλαί*, ὅπου εἶναι τὸ πέρασμα πρὸς τὴν Γαλλία—*Πόρτσμουθ*, πολεμικὸς λιμὴν στὴ Μάνς (Μάγχη).—*Σάουθαμπον*, ὁ καθαυτὸ σταθμὸς τῶν ὑπερωκεανίων.—*Πλύμουθ*, πολεμικὸς λιμὴν στὴ Μάνς.—*Μπρίστολ*, στὸν ὁμώνυμον κόλπον. πολὺ ἐμπορικὴ πόλις.—*Βίμινγχαμ*, ἡ πρώτη πόλις στὴν βιομηχανίαν.—*Μάνσεστερ* (Μαγχεστρία), ἡ πιό μεγάλη βιομηχανία στὸ βαμβάκι σὲ ὅλον τὸν κόσμον.—*Σέφιλδ*, πολὺ βιομηχανικὴ.—*Υόρκη* (Ἐβόρακο).—*Νιουκάστελ*, ἡ ὁποία ἔχει μεγίστην ἐξαγωγὴν πετροκαρβόνου.—*Λίβερπουλ*, ἡ πιό ἐμπορικὴ πόλις, μετὰ τὸ Λονδίνο τῆς Μεγ. Βρετανίας, ἔχει τὴν πρώτην ἀγορὰν τοῦ βαμβακιῦ.

Ἡ πιό μεγάλη καὶ πιό ἐμπορικὴ πόλις τῆς Οὐαλίας, εἶναι τὸ *Κάρνιφ*, ὅπου γίνεται ἡ πιό σπουδαία ἐξαγωγὴ τοῦ πετροκαρβόνου.

2) Στὴν Σκωτίαν:

Έδιμβουργον, πρωτ. χτισμένη πάνω σέ τρείς λόφους.—
Γλάσκωβ δυτικά, πολύ έμπορική και βιομηχανική.

3) Στην 'Ιρλανδία:

Δουβλίον στην ανατολικήν παραλίαν πρωτεύουσα.—
Μπέλφαστ πρὸς τὰ βόρεια, τὸ πρῶτο έμπορικό λιμάνι
τοῦ νησιοῦ.

Πίνακας

τῶν πιὸ σπουδαίων πόλεων *Μ. Βρετανίας* και *Ίρλανδίας*.

πόλεις		πόλεις	
	Κάτ.		Κάτ.
Λονδίνον	8.000 χιλ.	Δουβλίον (Ίρλανδία)	420 χ.
Βίρμιγγαμ	1.200 »	Μπέλφαστ (»)	410 »
Λίβερπουλ	1.200 »	Μπρίστολ	400 »
Γλάσκωβ	1.100 »	Νιουκάστελ	290 »
Μάντσεστερ	1.100 »	Πόρτμουθ	250 »
Σέφιλδ	520 »	Κάρντιφ	230 »
Έδιμβουργον	430 »		

Ε΄. ΝΟΤΙΟΣ ΕΥΡΩΠΗ

Ἡ Νότιος Εὐρώπη, πιάνει τρείς νότιες χερσονήσους, δηλ. τὴν *Πυρηναικὴν*, τὴν *Ἀπεννινικὴν* (ἢ Ἰταλικὴν), και τὴν *Βαλκανικὴν* (ἢ Ἑλληνικὴν). Μοιάζουν και οἱ τρείς στὸ εὐκρατον κλίμα τους, πού ὀνομάζεται και κλίμα Μεσογειακόν (δηλ. τῆς Μεσογείου θαλάσσης)· μοιάζουν ἀκόμα και στὴν συγγένειαν τῶν λαῶν. Εἶναι χώρες τοῦ σταφυλιοῦ, τῆς ἐλιάς και τῶν φρούτων.

1) ΠΥΡΗΝΑΪΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Θέση. Ἡ Πυρηναικὴ χερσόνησος εἶναι ἡ πιὸ νοτιοδυτικὴ τῆς Εὐρώπης και στὸ μέγεθος ἴσαμε τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον. Ἀνατολικά και νοτιοδυτικά βρέχεται ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν και τὰ ἄλλα ἀκρογιάλια της ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικόν. Συγκοινωνοῦν οἱ δύο θάλασσες μέ τὸν πορθμόν τοῦ *Γιβραλτάρ*, (14 χιλιομ. πλάτος).

Διαμελισμός. Ἡ χερσόνησος εἶναι σάν ἕνας ὄγκος, χωρὶς κόλπους πού ἀξίζουν τὸ ὄνομα. Τὸ ἀκρωτήριον *Μαροκίνον*, κατὰ τὸν πορθμόν τοῦ Γιβραλτάρ (λέγεται και *Ταρίφα*), εἶναι τὸ πιὸ νότιον τῆς Εὐρώπης. Ἄλλα ἀκρωτή-

ρια είναι τοῦ *Ἁγίου Βικεντίου*, τὸ πιὸ νοτιοδυτικὸν ἢ *Δ Ρόκα* (δηλ. βραχῶδες), τὸ πιὸ δυτικὸν καὶ τὸ *Φινιστέρο*.

Στὴ Μεσόγειον θάλασσαν ἔχομεν τὰ νησιὰ *Βαleari* ποὺ τὸ πιὸ μεγάλο εἶναι ἡ *Μαγιόρκα*, λίγο μικρότερη ἢ τὴν Εὐβοία.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Τὸ μεσιανὸ μέρος χερσονήσου εἶναι μεγάλον ὄροπέδιον, τὸ *Καστιλιανόν*. Ὑπάρχουν πολλὰ παράλληλα βουνοσειρές, οἱ ἀκόλουθοι:

1) Τὰ *Πυρηναῖα* καὶ τὰ *Κανταβρικὰ* ὄρη. Τὰ πρῶτα φτουν πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας, τὰ δευτέρα εἶναι συχνα τῶν πρῶτων καὶ ἀπλώνονται στὸ μακρὸς τῆς βορρῆς πλευρᾶς τῆς χερσονήσου.

2) Τὰ *Καστιλιανὰ*, στὴ μέση τοῦ ὁμώνυμου ὄροπέδιου, πρὸς τὸ χωρίζουν σὲ βόρειον καὶ νότιον Καστιλιανόν ὄροπέδιον.

3) Τὰ βόρεια *Ἀνδαλουσιακὰ* ὄρη, ποὺ νότια τους ἐκτείνεται ἡ *Σιέρρα Νεβάδα*, τὸ πιὸ ψηλὸ βουνὸ τῆς Νότιας Ἑσπέρης, (3480 μ. ὕψους).

Βαθύπεδα ἠπειοταῖα εἶναι ἡ κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ *Ἐβρου* ἢ *Αραγωνικῆ*, νότια ἀπὸ τὰ Πυρηναῖα, ἢ *Ἀνδαλουσιακῆ*, πολὺ εὐφορῆ, στὴν Ἀνδαλουσίαν ὁ «κῆπος τῆς Ἰσπανίας», καὶ ἡ *Πορτογαλικῆ*, στὸ δυτικὸν μέρος τῆς χερσονήσου.

Νερά. Ἐπειδὴ τὰ βουνὰ ἀπλώνονται παράλληλα μετὰ τὸν ἄξονα, σχηματίζονται μακροὶ ποταμοί, ὡς ἓνα διάστημα πλωτοί.

Στὸν Ἀτλαντικὸν χύνονται: Ὁ *Δούερος*, στὴ βόρεια (παλιὰ-Καστιλία). Ὁ *Τάγος* καὶ ὁ *Γουαδιάνας* στὴ Νότια (Νέα Καστιλία). Ὁ *Γουαδαλιβίρος* στὴν Ἀνδαλουσίαν, ποὺ τρέφεται ἀπὸ τὰ χιόνια τῆς Σιέρρας Νεβάδας, καὶ εἶναι ὁ πιὸ πλωτὸς ἀπ' ὄλους.

Στὴν Μεσόγειον θάλασσαν χύνεται ὁ Ἐβρος (π. Ἰβηρ).

Κλίμα. Στὰ παράλια ὠκεάνειον καὶ βροχερόν, καὶ στὰ μεσόγεια ἠπειρωτικὸν μὲ λίγες βροχές.

Βλάστηση καὶ προϊόντα. Τὸ ἔδαφος προπάντων στὰ νότια, εἶναι εὐφορὸν καὶ βγάζει *ζαχαροκάλαμον*, *μανιάνες*, *σταφύλια* καὶ *ἐλιές*. Στὰ βόρεια προκόφτει τὸ *φελλόδεντρον*. Στὴν Καστιλία καὶ σὲ μερικὰ ἄλλα μεσόγεια μέρη ὑπάρχουν στέπες.

Ἡ κτηνοτροφία ἀκμάζει. Ἔχει καλὰ γένη προβάτων, ποὺ δίνουν τὸ μαλλί, ποὺ λέγεται *μερινόν*. Μὰ κι' ἄλλα πολλὰ ζῶα τρέφονται, πρὸ πάντων στὴν Ἀνδαλουσίαν.

Ὑπάρχουν καὶ πλούσια ὄρυκτά, προπάντων *σίδηρα*, *μόλυβι* καὶ *χαλκός*.

Κάτοικοι. Οί κάτοικοι φτάνουν τὰ 25 ἑκατ. καὶ εἶναι *Ἴσπανοὶ* καὶ *Πορτογάλοι*, καὶ ἀνήκουν στὴν Λατινικὴν ὁμοεθνίαν. Στὰ βόρεια μέρη κατοικοῦν καὶ λίγοι *Βάσκοι*, ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἰβήρων. (Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἡ χερσόνησος λεγόταν *Ἰβηρικὴ*).

Θρησκεία. Εἶναι δυτικὴ χριστιανικὴ.

Ἀνάπτυξη ἔχουν λίγη.

Πολιτικὴ διαίρεση. Ἡ χερσόνησος στοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἦταν στὰ χέρια τῶν Ἀράβων. Σήμερα διαιρεῖται: α') στὴ δημοκρατία τῆς *Ἰσπανίας* (τὰ 4/5 τῆς χερσονήσου), β') στὴ δημοκρατία τῆς *Πορτογαλλίας* καὶ γ') στὴ μικρὴ δημοκρατία τῆς *Ἀνδόρας*, ἐπάνω στὰ Πυρηναῖα ποῦ ἔχει τὴ Γαλλικὴ προστασία.

α') Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ

(24 ἑκατ. κατ.)

Ἀφότου ἀνακαλύφθηκε ἡ Ἀμερικὴ, τόσο πολὺ μεγάλωσε ἡ Ἰσπανία μὲ τὶς κτήσεις της, ὥστε ἀπετέλεσε τὸ ἀπέραντον κράτος «στὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν ἐβασίλευε ὁ ἥλιος» ὅπως ἔλεγαν. Σήμερα ὅμως ἔχασε τὶς κτήσεις της τὴ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη, καὶ κατήντησε ἀδύνατο κράτος μὲ ξεπεσμένα τὰ οἰκονομικά του.

Πολίτευμα. Δημοκρατικὸ ἀπὸ τοῦ 1931.

Πόλεις. *Μαδρίτη*, πρωτ. τῆς Ἰσπανίας, στὴ νέα Καστίλια (650 μ. ψηλότερα ἀπὸ τὴ θάλασσα) μὲ κλίμα ἄθλιο. *Τολέδο* στὴ μέση τῆς χερσονήσου, πρὶν πρωτ. τῆς Ἰσπανίας. *Κόρδοβα* καὶ *Σεβίλλά* «ἡ ζεστὴ πόλις» ἄκμασαν καὶ οἱ δυὸ στὰ χρόνια τῶν Ἀράβων. *Κάδιξ* (π. Γάδειρα) ἐμπορικὸς λιμὴν καὶ ναύσταθμος στὸν Ἀτλαντικόν. *Γρανάδα*, σὲ ψηλὴ κοιλάδα. Πάνω σ' ἓνα ψηλὸ βράχο καὶ εἶναι ἀκόμα τὸ παλάτι Ἀλάμπρα τῶν ἀράβων βασιληάδων, ἑξακουστὸ γιὰ τὴν παραμυθένια του λαμπρότητα.—*Μαλάγα*, πόλις παραλιακὴ, βγάζει πολὺ κρασί.—*Μούρσια* σὲ εὐφορώτατο κάμπο.—*Βαλέντσια* (Βαλεντία) παραλιακὴ, μὲ καλὴ βιομηχανία.—*Βαρκελόνα*, παραλιακὴ, πρωτ. τῆς Καταλωνίας ἔχει τὴν πρὸ μεγάλη βιομηχανία.—*Σαραγόσσα*, στὸν Ἐβρον πολὺ ὀχυρὴ.—Ἡ πόλις *Γιβραλτὰρ* (30) «τὸ κλειδί τῆς Μεσογείου», πέφτει στὸν ὁμώνυμο πορθμὸ καὶ ἀνήκει στοὺς Ἀγγλους.

β') Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ
(Πιὸ μικρὴ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.—7 ἑκατ. κάτοικοι)

Θέση. Ἡ Πορτογαλία πιάνει μιὰ λωρίδα στὰ νοτιοδυ-

τικά τῆς χερσονήσου, βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ ποτίζεται ἀπὸ τὶς κάτω ροεὲς τοῦ Δουέρου, τοῦ Τάγου καὶ τοῦ Γουαδιάνου.

Πολίτευμα.

Δημοκρατικὸν (ἀπὸ τὸ 1910).

Ἐκτασὴ τοῦ

κράτους. Ἐχει κτήσεις δεκαπλάσιες ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν, (προπάντων στὴν Ἀφρικήν).

Ὁ λιμὴν τοῦ Ὀπόρτο (Πορτογαλία, γνωστὸς διὰ τὰ περίφημα ὀμώνυμα κρασιά του.

Πόλεις. Λισ-

σαβὼν (πορτογ Λισβόν), χτισμένη στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ στόμιου τοῦ Τάγου, ποὺ ἔχει σὲ τοῦτο τὸ μέρος 6 χιλιόμε. πλάτος. Εἶναι πολὺ ὀμορφὴ καὶ πολὺ ἐμπορικὴ. Στὰ 1755 χάλασε ἀπὸ σεισμὸ καὶ ξαναχτίστηκε.—Ὀπόρτο στὸ στόμιον τοῦ Δουέρου, μὲγάλον ἐμπόριον τοῦ κρασιοῦ. Ὀνομαζόταν πρὶν Πόρτο—Γάλλο, κί' ἀπ' ἐκεῖ πῆρε τὸ ὄνομα ἡ χώρα.

Πίνακας

τῶν πιὸ μεγάλων πόλεων τῆς Πυρρηναϊκῆς Χερσονήσου

Ἰσπανία		Πορτογαλία	
	Κάτ.		Κάτ.
Μαδρίτη	820 χιλ.	Λισσαβὼν	530 χιλ.
Βαρκελόνα	720 »	Ὀπόρτο	220 »
Βαλέντσι	270 »		
Σεβίλλα	220 »		

2) ΙΤΑΛΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΟΣ

Θέση. Ἡ Ἰταλικὴ ἢ Ἀπεννικὴ χερσόνησος, εἶναι πιὸ στενὴ καὶ πιὸ μικρὴ ἀπὸ τὴν Βαλκανικὴν. Δυτικὰ βρέχεται ἀπὸ τὸ Λυγιστικὸν καὶ Τυρρηρικὸν πέλαγος, καὶ ἀνατολικά ἀπὸ τὸ Ἀδριατικὸν καὶ τὸ Ἰόνιον.

Διαμελισμός. Λίγο διαμελιζομένη ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ὁ κόλπος τοῦ Τάραντος κλείνεται ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἄλλες μικρότερες χερσονήσους, τὴν *Καλαβρία* δυτικὰ, καὶ τὴν *Ἀπουλία* ἀνατολικά. Ἡ τελευταία ζυγώνει κάπως τὴν Ἑλλάδα καὶ σχηματίζει τὸν πορθμὸν τοῦ *Ὀτράντου* (Ἵδροῦντος). Αὐτὲς οἱ δύο χερσονήσους κάνουν τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον νὰ μοιάζῃ σάν ὑπόδημα.

Κάτω ἀπὸ τὴν Καλαβρίαν εἶναι τὸ τριγωνικὸν νησί *Σικελία* (μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον), ποῦ χωρίζεται ἀπὸ τὴν χερσόνησον μὲ τὸν πορθμὸν τῆς *Μεσσήνης*.

Κοντὰ στὴ Σικελία ἔχει καὶ μικρὰ νησιά, τὶς *Λιπάρες* (τοῦ Αἰόλου) καὶ τὶς *Αἰγούσες*. Πιο νότια εἶναι ἡ *Μάλτα* (Μελίτη). Ἄλλα μεγάλα νησιά βρίσκονται δυτικώτερα μέσα στὸ Τυρρηρικὸν πέλαγος ἢ Σαρδηνία (ἴσαμε τὴν Πελοπόννησον) καὶ ἡ *Κορσικὴ* (παλαιὰ Κύρνος).

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Ὅλη τὴν χερσόνησον τὴν πιάνει ἡ σειρά τῶν βουνῶν *Ἀπεννίνων*, ποῦ φυτρῶνουν ἀπὸ τὶς Ἄλπεις, καὶ ποῦ διαιροῦνται σὲ *βόρεια*, *μέσα* καὶ *νότια*. Στὴ μέση σηκώνουν τὴν ψηλότερη κορυφὴ τους *Γκράν Σάσσο* (Μεγάλος Βράχος) καὶ στὰ νότια τὸ ἐνεργὸν ἠφαίστιον *Βεζούβιος*. Ἀπάνου ἀπὸ τὰ βόρεια Ἀπέννινα ἀπλώνεται ὡς τὶς Ἄλπεις τὸ εὐφορώτατον βαθύπεδον *Λομβαρδικόν*, ἢ τοῦ Πάδου ποῦ ἦταν ἄλλοτε κόλπος, καὶ μολώθηκε ἀπὸ τὶς προσχώσεις τοῦ ποταμοῦ Πάδου. Ὡς τὰ σήμερα οἱ προσχώσεις τοῦ Πάδου ἐξακολουθοῦν νὰ μολῶνουν τὴν ἀκρογιαλιά καὶ νὰ τὴν πλαταίνουν, καὶ σχηματίζονται πολὺς λιμνοθάλασσοι.

Τὰ βόρεια καὶ τὰ μεσιανὰ Ἀπέννινα ζυγώνουν πιότερο τὴν ἀνατολικὴν ἀκρογιαλιά, καὶ ἀφίνουν πρὸς τὴν δυτικὴν τρεῖς μικροὺς καὶ πολὺ εὐφοροὺς κάμπους, τὸν *Τοσκανικό*, τὸ *Ρωμαϊκόν* καὶ τὸν «εὐτυχισμένον» *Καμπανικόν*. Τὰ νότια Ἀπέννινα προχωρῶντας δυτικὰ ἀφίνουν ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ μέρος καὶ τὸν κάμπο *Ἀπουλιακό*, ποῦ πιάνει τὴν ὁμώνυμη χερσόνησον.

Τὰ βουνὰ τῆς Σικελίας εἶναι συνέχεια τῶν Ἀπεννίνων, ποῦ κόπηκαν μαζί μὲ ὄλο τὸ νησί σὲ προϊστορικὰ χρόνια. Τὸ πιὸ ψηλὸ ἢ *Ἄιτνα*, εἶναι ἐνεργὸν ἠφαίστειον πιὸ ψηλὸ ἀπὸ τὰ Ἀπέννινα καὶ τὸν Ὀλυμπον.

Νερά. Οί ποταμοί πού ποτίζουν τὸ Λομβαρδικόν βαθύπεδον, *Πάδος* καὶ *Ἄθεις* (π. Ἀδίγης), εἶναι οἱ πιὸ μεγάλοι τῆς Ἰταλίας. Νοτιώτερα ὁ *Ἄρνος* ποτίζει τὴν Τοσκανικὴ πεδιάδα καὶ ὁ *Τίβερης* τὸ Ρωμαϊκὸ κάμπο. Σχηματίζονται καὶ λίμνες καθὼς ἡ *Ματζόρε* καὶ ἡ *Κῶμος*, στὰ βορεινὰ τοῦ Λομβαρδικοῦ κάμπου. Οἱ λίμνες αὐτὲς εἶναι λείψανα ἀπὸ θάλασσα, πού σκέπαζαν ἄλλοτε αὐτὰ τὰ μέρη. Στὴ χερσόνησο εἶναι καὶ ἡ *Τρανσιμένη* (χώρα τῆς Περουγίας) ἱστορικὴ γιὰ τὴ νίκη τοῦ Ἀννίβα κατὰ τῶν Ρωμαίων (217 π. Χ.).

Κλίμα. Τὸ βαθύπεδο τοῦ Πάδου (Λομβαρδικό) ἔχει κλίμα ἡπειρωτικό. Ἡ χερσόνησος καὶ τὰ νησιά γλυκὰ.

Προϊόντα. Γερὴ καλλιέργεια σὲ ὄλη τὴ χερσόνησο. Δημητριακὰ, μετὰξι, λάδι, κρασί, φρούτα βαμβάκι κανάβι. Γίνεται καλὴ κτηνοτροφία καὶ μεγάλη ὄρνοιδοτροφία. Ἡ χώρα εἶναι φτωγὴ σὲ ὄρυκτά. Ὡστόσο τὰ *μάγμαρα* τῆς Καρράρας καὶ τὸ *θειάφι* τῆς Σικελίας εἶναι φημισμένα.

Κάτοικοι. Ἡ χερσόνησος μὲ τὴ Σικελία κατοικοῦνται πυκνὰ ἀπὸ τοὺς *Ἰταλοὺς*, πού ἔχουν καταγωγή Ρωμαϊκὴ, μιλοῦν Ἰταλικά, κί' ἔχουν θρησκεία τὴ *Δυτικὴ Χριστιανικὴ*.

Πολιτικὴ Διαίρεση. Ὡς τὰ 1859 ἡ Ἰταλία ἦταν τεμαχισμένη σὲ μικρὰ βασίλεια, πού εἶναι σήμερα ἐνωμένα σ' ἓνα μεγάλο, τὸ *Βασίλειο τῆς Ἰταλίας*. Ἔχει καὶ μικρὴ δημοκρατία, τὸ *Σὰν Μαρίνο* (Ἅγιο Μαρίνο). Ἡ *Κορσικὴ* εἶναι Γαλλικὴ καὶ ἡ *Μάλτα* Ἀγγλική.

ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

(Τριπλὸ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.—41 ἑκατ.)

Πολίτευμα. *Συνταγματικὴ Μοναρχία* μὲ βουλή καὶ γερουσία. Βασιλεὺς εἶναι ὁ *Βίκτωρ Ἐμμανουήλ* ὁ Γ'.

Ἀνάπτυξη. Γεωργία πολὺ προοδευμένη. Συγκοινωνία πυκνή. Ἐμπόριο ὄχι τόσο ἀκμαῖο. Ἔχει ὅμως ἡ Ἰταλία τὸν τίτλο τῆς ἀναγεννητρίας τῶν ὠραίων τεχνῶν, μὲ τοὺς μεγάλους ποιητὲς καὶ ζωγράφους τῆς.

Πολεμικὲς δυνάμεις. Στρατὸς καὶ στόλος δυνατοί, πού κάνουν καὶ τὴν Ἰταλία μία ἀπὸ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις. Ἔχει ἀποικίες στὴν Ἀφρική καὶ κατακρατεῖ ἀκόμα καὶ τὰ Ἑλληνικὰ Δωδεκάνησα.

Χωρογραφικὴ διαίρεση. Ἡ Ἰταλία μπορεῖ νὰ χωριστῇ σὲ *Ἄνω Ἰταλίαν*, *Μέσην Ἰταλίαν*, *Κάτω Ἰταλίαν*, καὶ τὰ *νησιά*. Ἡ κάτω Ἰταλία λεγότανε στὰ παλιὰ χρόνια «Μεγάλῃ Ἑλλάδι», γιὰ τὶς πολλὲς ἑλληνικὲς ἀποικίες πού εἶχε. Πολλὲς ἑλληνικὲς ἀποικίες ἦσαν καὶ στὴ Σικελία.

Πόλεις. α') Στην Ἄνω Ἰταλία :

Τουρίνο, ωραία πόλις στὸ Λομβαρδικὸ κάμπο. **Γένοβα**, πολεμικὸς καὶ ἐμπορικὸς λιμὴν σὲ πολὺ εὐμορφῆ τοποθεσία.—**Μιλάνο** (Μεδιόλανο) στὸ Λομβαρδικὸ κάμπον, μὲ πολὺ πλουσίαν βιβλιοθήκην. Στὸν ἴδιο κάμπο εἶναι καὶ ἡ **Πάρμα** καὶ ἡ **Μοδένα**, πρωτεύουσες παλιῶν ὀμωνύμων δουκάτων.—**Πολωνία** (Βολωνία).—**Ραβέννα**, πού εἶχαν τὴν ἔδρα τους καὶ οἱ ἑξαρχοὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων.—**Πάδοβα** (Παταύιο), μὲ ἀρχαιότατον πανεπιστήμιον. **Βενετία** ἡ «ὠραία». Πολὺ ὄχυρῆ, μέσα σὲ μιὰ λιμνοθάλασσα τοῦ Ἀδριατικοῦ, χτισμένη πάνω σὲ 3 μεγάλα καὶ πολλὰ μικρά

Ἡ Βενετία εἶναι κτισμένη ἐπάνω σὲ 124 νησιά. Ἄλλοτε ἡ Βενετία ἦτο ἰσχυρότατον ναυτικὸν κράτος, -πλουσιώτατον.

νησάκια. Ἄλλοτε ἦταν πρωτεύουσα πολὺ δυνατῆς δημοκρατίας πού ἦταν κυρία ὅλης τῆς Μεσογείου θαλάσσης μὲ τὸν στόλον τῆς.—**Τεργέστη**, ἐμπορικῆ, παρμένη μετὰ τὸν πόλεμον ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν. Ἐδῶ ὑπάρχει ἀπὸ παλαιὰ χρόνια καὶ Ἑλληνικὴ παροικία.

Φιόμμη, νέος λιμὴν τῆς Ἰταλίας.

β') Στὴ Μέση Ἰταλία :

Φλωρεντία, πάνω στὸν Ἄρνο, ἄλλοτε πρωτ. τῆς Ἰταλίας μὲ λαμπρὰ ἀποτελέσματα καὶ πλούσια μουσεῖα.—**Διβόρνο**, παραλιακὴ ἐμπορικὴ πόλις.—**Ρώμη**, ἡ «αἰωνία πόλις», πρωτ. τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τὰ 1874. Ἄλλοτε ἦταν κοσμοκράτειρα καὶ διασώζει ἀκόμα μεγαλοπρεπῆ κομμάτια ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες οἰκοδομὲς τῆς. Στὸ πελώριο παλάτι **Βατικανὸ** μένει ὁ Πάππας.

γ') Στὴν Κάτω Ἰταλία :

Νεάπολις, κοντὰ στὸ Βεζούβιο καὶ κοντὰ στὸν ὀμώνυμο

κόλπον. Για τὴν ὁμορφιά της οἱ Ἴταλοὶ τραγουδοῦν: «Πρῶτα νὰ δῆς τὴν Νεάπολιν κι' ὕστερα νὰ πεθάνης». Κοντὰ της ἔπεφταν στὰ παλιὰ χρόνια τρεῖς πόλεις: *Πομπηία*, *Ἡρόκλεια* καὶ *Σταβία*, πού καταχώθηκαν στὰ 79 μ. Χ. ἀπὸ ἔκρηξη τοῦ Βεζουβίου.—*Βάρι* καὶ *Πρίντζι* (Βριντήσιο) κατὰ τὸ Ἄδριατικό. Τὸ δεύτερο εἶναι σταθμὸς γιὰ τὴν Ἑλλάδα.—*Τάρας* κοντὰ στὸν ὁμώνυμο κόλπο, μὲ πολεμικὸ ναύσταθμο, ἀρχαία ἀποικία τῶν Σπαρτιατῶν.

δ') Στὴ Σικελία (3 $\frac{1}{2}$, ἑκατομ.).

Μεσσήνη (180) στὸν ὁμώνυμο πορθμὸ, ἀρχαία ἑλληνικὴ ἀποικία.—*Παλέρμο* (Πέταρμας) πρωτ. *Κατάνη* κοντὰ στοὺς πρόποδας τῆς Αἴτνας.—*Συρακοῦσαι*, στὴν ἀνατολικὴ παραλία, μικρὴ τώρα, στὰ παλιὰ ὅμως χρόνια μεγάλη ἑλληνικὴ ἀποικία, πατρίδα τοῦ Ἀρχιμήδη.

Τῆς Σαρδηνίας πρωτ. εἶναι τὸ *Καλιάρι* κατὰ τὸ νότιο μέρος τοῦ νησιοῦ.

Πίνακας

τῶν πιὸ μεγάλων πόλεων τῆς Ἰταλίας

	Κάτ.		Κάτ.		Κάτ.
Μιλᾶνον	1.000 χ.	Παλέρμο	460 χ.	Τεργέστη	250 χ.
Νεάπολις	1 000 »	Φλωρεντία	320 »	Βολωνία	240 »
Ρώμη	960 »	Κατάνη	280 »	Βάρι	160 »
Γένουα	630 »	Βενετία	260 »	Λιβόρνο	130 »
Τουρῖνο	610 »				

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

(500.000 τετρ. χιλιάμ.—20 ἑκατομ. κάτοικοι)

Θέση καὶ σύνορα. Ἡ Ἑλληνικὴ χερσόνησος (λέγεται καὶ Βαλκανικὴ ἢ τοῦ Αἴμου), εἶναι ἡ πιὸ ἀνατολικὴ ἀπὸ τὶς νότιες χερσονήσους τῆς Εὐρώπης. Βορεινὰ της σύνορα εἶναι στὴν *Κεντρικὴ Εὐρώπη*, ἢ *κάτω ῥοή τοῦ Δούναβη* καὶ ὁ παραπόταμός του *Σάβος*. Δυτικὰ της σύνορα εἶναι τὸ *Ἀδριατικὸν* καὶ *Ἴόνιον* πέλαγος, καὶ ἀνατολικά της ὁ *Εὐξείνιος Πόντος*, ἢ *Προποντις* καὶ τὸ *Αἰγαῖον πέλαγος*. Νότια, κατὰ τὸ ἀκρωτήριο Μαλέα, σμίγουν τὸ Αἰγαῖον μὲ τὸ Ἴόνιον.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς θάλασσες αὐτὲς πού εἶπαμε, βρέχουν τ' ἀκρογιάλια τῆς χερσονήσου καὶ οἱ πορθμοὶ τοῦ *Ὀτρεαντου*, ὁ *Ἑλλήσποντος* καὶ ὁ *Βόσπορος*.

Ἀκρινὰ ἀκρωτήρια. *Ἀκρωκεραῦνια* (Γλῶσσα), δυτικά, καὶ *Ταίναρο*, νότια.

Ήριζόντιος διαμελισμός. Ἡ Ἑλληνικὴ χερσόνησος ἔχει πολὺ μεγάλον διαμελισμὸν καὶ δαντελλώνεται ἀπὸ πλῆθος κόλπους καὶ χερσονήσους.

Οἱ πῖο σπουδαῖοι κόλποι :

1) Στὶς δυτικὲς ἀκρογιαλιές :

Ὁ μικρὸς τῆς *Αὐλώνας*, κοντὰ στὰ Ἀκροκεραύνια.

Ὁ *Ἀμβρακικὸς*, ποὺ ἔχει εἴσοδόν του τὸν πορθμὸν τῆς *Πρεβέξης*.—Ὁ *Κορινθιακὸς*.

2) Στὶς ἀνατολικὲς ἀκρογιαλιές :

Ὁ τοῦ *Ξηροῦ*, (παλαιὰ *Μέλας*).—Ὁ *Στρυμονικὸς*. Ὁ *Θερμαϊκὸς*, (τῆς Θεσσαλονίκης).—Ὁ *Παγασητικὸς* (ἢ τοῦ Βόλου).—Ὁ *Σαρωνικὸς* (τῆς Αἴγινας).

Οἱ πῖο σπουδαῖες χερσονήσοι :

Ἡ *Χαλκιδική*, ἀνάμεσα στὸ *Θερμαϊκὸν* καὶ *Στρυμονικὸν* κόλπον.—Ὁ *Πελοπόννησος*, κάτω ἀπὸ τὸν *Κορινθιακὸν* καὶ *Σαρωνικὸν* κόλπον. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς κόλπους εἶναι ὁ *Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου*, ποὺ ἐνώνει τὴν *Πελοπόννησον* μετὰ τὴν *Στερεὰ Ἑλλάδα*.

Πολλὰ νησιὰ στὸ *Αἰγαῖον* πέλαγος εὐκολοῦν τὴν ἐπικοινωνία, μετὰ τὴν ἀντικρυνὴ *Μικρὰ Ἀσία*, τὰ νησιὰ τοῦ *Θρακικοῦ* πελάγους, ἢ *Εὐβοία*, *Βόρειοι Σποράδες*, *Κυκλάδες* καὶ μεγαλόνησος *Κρήτη*.

Διάπλαση τοῦ ἐδάφους. Ἡ χερσόνησος εἶναι ὀρεινὴ καὶ ἀφήνει μόνον δύο μεγάλους κάμπους, τὸν *Βουλγαρικὸν*, κοντὰ στὸν *Δούναβην*, καὶ τὸν κάμπο τοῦ *Ἐβρου*.

Τὰ βουνὰ πάλι μποροῦν νὰ ξεχωριστοῦν σὲ 5 μεγάλα συστήματα.

1) Οἱ *Ἰλλυρικὲς Ἀλπεις* κατὰ τὸ Β.Δ. μέρος τῆς χερσονήσου, εἶναι παράλληλες ὄροσειρές. Μιὰ ἀπ' αὐτὲς εἶναι οἱ *Δυναρικὲς Ἀλπεις* μετὰ τὴν πῖο ψηλὴ κορφή τους, τὸ *Δορμίτορα*.

2) Ἡ *Πίνδος*, ποὺ ἡ κεντρικὴ ὄροσειρὰ τῆς χωρίζει τὴν Ἠπειρὸν ἀπὸ τὴν *Μακεδονία* καὶ *Θεσσαλία*. Πρὸς τὰ βόρεια τῆς *Πίνδου* εἶναι ὁ ψηλὸς *Σκάρδος* (Σάρ—Ντάγ) καὶ στὴ μέση ὁ *Σμόλικας* (Βοῖον).

3) Τὰ βουνὰ τῆς *Ἑλλάδος* μετὰ τὸν *Ὀλυμπο* στὰ βόρεια (κατοικία τῶν θεῶν στὰ παλιὰ τὰ χρόνια, 2918 μ.), Στὴ *Χαλκιδική* εἶναι ὁ *Ἄθωνας* ("Ἅγιον Ὄρος, 2000 μ.).

4) Τὰ *Μακεδονοθρακικὰ* βουνὰ, στὸ Β.Α. τμήμα τῆς *Μακεδονίας*, ποὺ ἔχουν σχῆμα σάν τρίγωνο. Τὰ πῖο ψηλὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι τὸ *Σκόμιο*, τὸ *Ρίλον*, ὁ *Ὀλβηρος* καὶ ἡ *Ροδόπη*.

5) Ὁ *Αἶμος* (Βαλκάνια Ὄρη), ποὺ ἀρχίζουσι ἀπ' τὸ *Τιμόκο* (παραπόταμο τοῦ *Δούναβη*), ἀπλώνεται ὡς τὸν *Εὐ-*

Ξεινο πόντο και χωρίζει τους δυο μεγάλους κάμπους που είπαμε, τὸ Βουλγαρικό ἀπὸ τὸν κάμπο τοῦ Ἑβρου.

Νερά. Τὰ συνεχῆ βουνὰ δὲν ἀφίνουν πλατὺ τόπο γιὰ μεγάλους ποταμούς. Ἄν βγάλουμε τὸν Δούναβην πὺ εἶναι καὶ τὸ σύνορον τῆς χερσονήσου, μόλις εἶναι πλωτοὶ οἱ παραπόταμοὶ τοῦ **Σάβος** καὶ **Μοράβας**. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὁ μεγαλύτερος εἶναι ὁ Ἑβρος (Μτρίτσα) τῆς Θράκης. Ἄλλοι πιὸ δεῦτεροι, εἶναι ὁ **Νέστος**, ὁ **Στρυμών**, ὁ **Ἄξιός**, ὁ **Ἀλιάνμων** καὶ ὁ **Πηνειὸς** πὺ χύνονται στὸ Αἰγαῖον, ὁ **Ἀχελῶος** στὸ Ἴόνιον, καὶ ὁ **Ἄωος**, ὁ **Ἄψος**, ὁ **Δρίλων** στὸ Ἀδριατικόν. Σχηματίζονται καὶ μερικὲς λίμνες, πὺ οἱ πιότερες εἶναι στῆ Μακεδονία καὶ ἔχουν πολὺ ψάρι.

Κλίμα. Τὰ μέρη πὺ βρίσκονται ἐπάνω ἀπὸ τὸν Αἴμο ἔχουν κλίμα ψυχρόν. Νότια ὅμως ἀπὸ τὸν Αἴμο τὸ κλίμα εἶναι γλυκὺ. Ἔτσι στὶς παράλιες χώρες τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἴονίου, σπάνια χιονίζει, καὶ τὸ καλοκαίρι τὰ μετέμια «οἱ ἐτήσιοι ἄνεμοι» φέρνουν δροσιὰ καὶ εὐκόλουν τῆ θαλασσινῆ συγκοινωνία.

Βλάστηση καὶ προϊόντα. Τὸ γλυκὸ κλίμα εὐνοεῖ τὰ *ελαϊόδενδρα* καὶ τ' *ἀμπέλια*. Πιὸ νότια τὰ προϊόντα πληθαίνουν, καθὼς ἢ *σταφίδα*, τὰ *σῦκα* τὰ *ἀμύγδαλα* καὶ τὰ ἄλλα φρούτα, ἀκόμα καὶ ἡ *χουρμαδιά* (φοίνικας) προκόφτει στὰ βαθύπεδα τῶν νοτιωτέρων μερῶν,

Γενικὰ προϊόντα εἶναι τὰ *δημητριακά*, ὁ *καπνός*, τὸ *βαμβάκι*, τὸ *κρασί*, τὸ *λάδι* καὶ τὸ *μετάξι*, κι' ἀπὸ τὰ ζῶα τρέφονται περισσότερον τὰ *πρόβατα*, οἱ *κατσίκες*, τὰ *βόδια* καὶ γύρω στὸ Μοράβα οἱ *χοῖροι*.

Πληθυσμὸς. Διάφοροι λαοὶ πὺ ἦλθαν κι' ἀποκαταστάθηκαν ἐδῶ σὲ διάφορες ἐποχές.

1) Οἱ πιὸ ἀρχαῖοι εἶναι οἱ **Ἕλληνες** (7 ἑκατ.) καὶ οἱ συγγενεῖς τοὺς **Ἀλβανοί**. Οἱ πρῶτοι κατοικοῦν νότια ἀπὸ τὸν Αἴμο καὶ οἱ δεῦτεροι νοτιοδυτικά.

2) Οἱ νότιοι **Σλάβοι** (Σέρβοι, Κροάτες, Σλοβένοι καὶ Βούλγαροι), στὶς βόρειες χώρες. Οἱ Βούλγαροι ἦλθαν ἀπὸ τὸ Βόλγα καὶ σιγά-σιγά σλαβοποιήθηκαν.

3) Οἱ **Τοῦρκοι** (1 $\frac{1}{2}$, ἑκατ.) πὺ κατοικοῦν σὲ μερικὲς πόλεις τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Κατοικοῦν ἀκόμα σκορπιστὰ λίγοι Ρουμάνοι, Ἀρμένηδες, Ἑβραῖοι καὶ Τσιγγᾶνοι.

Πολιτικὴ διαίρεση. Ἡ Ἑλληνικὴ χερσονήσος περιλαμβάνει τὰ κράτη:

1) Τὸ **Βασιλείον τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων** (Βασιλείον τῆς Νοτιοσλαβίας ἢ Γιουγκοσλαβίας). 2) Τὸ **Βασι-**

λειο τῆς Βουλγαρίας. 3) Τὴν *Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν*. 4) Τὸ Ἄλβανικὸν Βασίλειον καὶ 5) Τὸ Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος.

1) ΝΟΤΙΟΣΛΑΒΙΑ ἢ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

(Διπλῆ σὰν τὴν Ἑλλάδα.—14 ἑκατ. κάτ.)

Θέση. Τὸ Σερβικὸν βασίλειον πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον ἦταν μικρὸν καὶ ἀπλωνόταν πάνω ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν ὡς τὸ Δούναβη. Δυτικά του τὸ Μαυροβούνιον καὶ οἱ Αὐστριακὲς χῶρες Ἐρζεγοβίνη, Βοσνία καὶ Δαλματία τοῦ ἔκλειναν τὸ δρόμο πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν. Σήμερα ὅμως τὸ Σερβικὸ Βασίλειον πῆρε μέσα καὶ ὅλο τὸ ΒΑ τμήμα τῆς χερσονήσου καὶ πέρα ἀπὸ τὸ Δούναβη καὶ τὸ Σάβου. Μαζὺ μὲ τὶς χῶρες αὐτὲς πῆρε καὶ τοὺς συγγενι-

Βελιγράδιον πρωτεύουσα τῆς Γιουγκοσλαβίας.

κοὺς λαοὺς Κροάτες καὶ Σλοβένους, καὶ ἀπετέλεσε τὸ ἀρκετὰ μεγάλον σημερινὸν *Βασίλειον τῆς Νιοσλαβίας ἢ Γιουγκοσλαβίας*.

Προϊόντα. Δημητριακὰ, δαμάσκηνα, κρασί, ξυλεία, ψάρια, καπνὸς (τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας), βόδια, πρόβατα καὶ μαλλί.

Κάτοικοι. Εἶναι Σλάβοι καὶ χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι. Καταγίνονται στὴ γεωργία καὶ κτηνοτροφία, προπάντων χοιροτροφία.

Πολίτευμα. *Συνταγματικὴ μοναρχία* μὲ βουλή (σκουψίνα) Βασιλέας εἶναι ὁ *Πέτρος ὁ Β'* (Καραγεώργεβιτς).

Πόλεις. 1) Στὴν παλιὰ Σερβία, *Βελιγράδιον* (250), δηλ. Ἀσπρόπυργος), πρωτ. πάνω στὴν ἔνωση τοῦ Σάβου καὶ τοῦ Δούναβη. Εἶναι πόλις ὀχυρὴ, καὶ ἡ θέσις τῆς εἶναι πολὺ

σπουδαία, ἔνεκα πού ὁ σιδηρόδρομος τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης περνᾷ ἀπ' ἐδῶ γιά νά κατέβη στήν Ἑλλάδα — *Νις*, (Ναϊσός), πατρίδα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου πάνω στήν ἔνωση τῶν διακλαδώσεων Κων)πόλεως καί Θεσ)νίκης.

2) Στή νέα Σερβία, *Πρισρένη*, στό Κοτσυφοπέδιον. *Σκόπια* καί *Μοναστήρι* στή Μακεδονία.

3) Στις νέες χῶρες. — *Κετιγνη*, ἄλλοτε πρωτ. τοῦ Μαυροβουνίου. — *Σεράγεβον* πρωτ. τῆς Βοσνίας. — *Ζάγκρεβ* (Ἄγράμμη) κοντά στό Σάβο, πρωτ. τῆς Κροατίας. — *Λιουμπλιάνα* (ἄλλοτε Λαιχάβα) πρωτ. τῆς Σλοβενίας.

Ἀπό τὸ Ζάγκρεβ καί Λιουμπλιάνα περνᾷ ὁ σιδηρόδρομος Βελιγραδίου—Βόρεια Ἰταλία. Στὴν παραλιακὴ χώρα Δαλματία ὠραιότατος λιμὴν εἶναι τὸ *Δάτταρον*.

2) ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

(Λίγο πρὸ μικρὸ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα—6 ἑκατ. κάτ.)

Θέση. Πιάνει τὰ Β. Α. τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Βορειανατολικά τῆς εἶναι ἡ Ρουμανία. Ἀνατολικά βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο, νότια τῆς εἶναι ἡ Ἑλλάς καί δυτικά τῆς ἡ Σερβία.

Τὸ ὄρος Αἶμος χωρίζει τὴν Βουλγαρίαν σὲ βορεινὴν καί νότιαν. Ἡ νότια λέγεται καί Ἀνατολικὴ Ρωμυλία καί εἶναι τὸ βόρειον μέρος τῆς Θράκης, πού πήρε ἡ Βουλγαρία στὰ 1885.

Ἡ Βουλγαρία (καί ἡ βόρεια καί ἡ νότια) εἶναι πολὺ εὐφορο μέρος καί βγάζει ὅτι καί ἡ Ἑλλάς, ἔχει δὲ καί ἕνα ἰδιαίτερον προϊόν, τὸ *ρόδέλαιον*.

Κάτοικοι. Βούλγαροι, ἐκτὸς ἀπὸ λίγους Ἑλληνας, Τούρκους καί Ἑβραίους πού ζοῦν στήν Ἀνατολικὴ Ρωμυλία. Οἱ Βούλγαροι εἶναι λαὸς βάρβαρος πού κατοίκησε πρῶτα γύρω στό Βόλγα. Τὸν 7ον αἰῶνα μ. Χ. ἤρθαν ἐδῶ καί σιγὰ σιγὰ ἔμαθαν τὴν σλαβικὴν γλῶσσαν κ' ἔγιναν σλάβοι. Στὰ 1912, στό Βαλκανικὸν πόλεμον, πήραν καί τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν κ' ἕνα μεγάλο μέρος τῆς Θράκης. Ἐπειδὴ ὁμως φάνηκαν ἀχόρταγοι καί θέλησαν μὲ δόλο νά πάρουν καί τὴν Ἑλληνικὴν Θεσσαλονίκην, οἱ Ἑλληνας τοὺς ἔδιωξαν καί τοὺς ἔκλεισαν πάλι στὰ παλιὰ τους σύνορα (στὸ 1913).

Θρησκεία. Οἱ Βούλγαροι εἶναι ὀρθόδοξοι χριστιανοί, ἀλλὰ *σχισματικοί* καί ἔχουν δική τους ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση, πού ἔδρευε στήν Κωνσταντινούπολη καί λέγεται Βουλγαρικὴ Ἐξαρχία.

Πολίτευμα. *Συνταγματικὴ μοναρχία* μὲ βουλή (Σοβράνιε).

Σόφια (290), πρωτ. πάνω σὲ ὄροπέδιο καὶ στὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Κων)πόλεως—Βιέννης.—**Πλέβνα** πόλη ὄχυρωμένη, ἱστορικὴ γιὰ τὴν πολιορκία ποῦ ἔπαθε ἀπὸ τοὺς Ρώσσοις στὰ 1877.—**Σούμλα**, πολὺ ὄχυρῆ.—**Βέρνα**, παραλιακὴ καὶ ἐμπορικὴ στὸν Εὐξείνιο. Ἐδῶ ζοῦν καὶ Ἕλληνες.—**Βιδίνιο**, **Νικόπολι** καὶ **Ρουτσούκι** πάντες στὸ Δούναβη.

2) Στὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν (Νότια Βουλγαρία):

Φιλιππούπολη (100) χτίστηκε ἀπὸ τὸν Φίλιππο, ἐπάνω στὸν Ἐβρο.—**Σλίβνο** (Σήλιμνος), βιομηχανικὴ πόλις.—**Καζανλίκ**, ξακουστὸ γιὰ τὸ ροδέλαιόν του.—**Πύργος**, κοντὰ στὴ θάλασσα. Ἄλλοτε στὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλία κατοικοῦσαν πολλοὶ Ἕλληνες, μὰ οἱ Βούλγαροι τοὺς ἔδιωξαν. Οἱ **Ἀγχιλίτες** Ἕλληνες ἤθραν καταφύγιο στὴν Ἑλλάδα ὅπου ἔχτισαν τὴ **Νέαν Ἀγχιάλο**, στὴ Θεσσαλία.

3) ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ (ἢ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΘΡΑΚΗ)

(Μέγεθος πρὸς μεγάλη ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον 1½ ἑκατ.)

Θέση. Πρὶν ἀπὸ τοὺς τελευταίους πολέμους κρατοῦσε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου· τῶρα ὅμως πίνει ἓνα νοτιοανατολικὸ κομμάτι τῆς Θράκης. Βόρεια τῆς εἶναι ἡ Βουλγαρία καὶ δυτικὰ τῆς εἶναι ἡ Ἑλλάδα καὶ βρέχεται ἀνατολικά ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο καὶ νότια ἀπὸ τὴν Προποντίδα καὶ τὸ Θρακικὸ πέλαγος. Σύννορά τῆς μὲ τὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ Ἐβρος ποταμός.

Προϊόντα. Δημητριακὰ, κρασί, βαμβάκι, καπνός, βόδια καὶ βουβάλια.

Κάτοικοι. Καθαρὸ κάτοικοι εἶναι Ἕλληνες καὶ **Τούρκοι**. Οἱ Τούρκοι εἶναι λαὸς βάρβαρος, ποῦ ἦρθαν ἀπὸ τὰ βάρθη τῆς Ἀσίας καὶ κυρίεψαν τὴν Ἑλληνικὴν βυζαντινὴν ἐπικρατεία. Θρησκεία ἔχουν τὴν **Μωαμεθανικὴν**.

Πολίτευμα. Δημοκρατικόν.

Ἱστορικὴ ἀποψη. Οἱ ἀρχαῖοι Θράκες ἦταν Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα ἀμέτρητες ἑλληνικὲς ἀποικίαι συστήθηκαν στὰ παράλια. Στὰ χρόνια τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατίας ἡ Θράκη πῆρε ξεχωριστὴ θέσιν ἀνάμεσα στὶς ἄλλες χώρες, γιὰτὶ ἔδωσε στὸν Ἑλληνισμόν τὴ μεγάλη του πρωτεύουσα Κωνσταντινούπολη καὶ στόλισε τὸ θρόνο τῆς μὲ πολλοὺς γενναίους καὶ ἀξιους βασιλίδες.

Κάτοικοι. Στὴ Θράκη ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες κατοικοῦν καὶ Τούρκοι, καὶ ἀκόμα λιγοστοὶ Ἑβραῖοι, Ἀρμένηδες καὶ ξένοι Εὐρωπαῖοι.

Πολιτική διαίρεση και πόλεις. Ἡ Τουρκικὴ Θράκη διαιρεῖται 1) στὸ νομὸ **Ἀδριανουπόλεως** καὶ 2) στὸ νομὸ **Κωνσταντινουπόλεως**.

α') Ὁ νομὸς **Ἀδριανουπόλεως** πιάνει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Τουρκικῆς Θράκης καὶ ἔχει 4 διοικήσεις.

1) **Διοίκηση Ἀδριανουπόλεως** πρωτ. **Ἀδριανούπολη**, στὸ σμιξιμο τοῦ Τζόντζου καὶ Ἄρδα μὲ τὸν Ἑβρο. Χτίστηκε ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Ἀδριανό, καὶ ἦταν πρωτ. τῆς Τουρκίας πρὶν πέση ἢ Πόλη. Ἔχει βιομηχανία, βαμβακερὰ καὶ μεταξωτά. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο εἶχε 130 χιλ. καὶ σήμερον μόνον 55. Στὸ Βαλκανικὸ πόλεμο βάσταξε στὴν πολιορκία τῶν Βουλγάρων 5 μηνες ἐνῶ οἱ Ἕλληνες τὴν κυρίεψαν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους σὲ 4 μέρες στὰ 1913.

• 2) **Διοίκηση Σοράντα Ἐκκλησιῶν.** Πιάνει τὸ ΒΑ μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. **Σοράντα Ἐκκλησίες.** Ἄλλα χωριά: **Δουλὲ Μπουγάξ** κοντὰ στὸν Ἐργίνη. Ἐδῶ οἱ Βούλγαροι ἔκαναν μεγάλη νίκη κατὰ τῶν Τούρκων στὸ 1912.—**Βιζύη**, μὲ πολλὰ ἀρχαῖα ἐρείπια.—**Μήδεια**, στὸν Εὐξείνιον.

3) **Διοίκηση Ραιδεστοῦ.** Ἀπλώνεται στὴν ἀκρογιαλιά τῆς Προποντίδας. Πρωτ. **Ραιδεστός**, πάνω στὴ θάλασσα, ἐμπορικὴ πόλη.—**Τσορλοῦ** (Τυρολόη, κοντὰ στὸν ὀμίονον παραπόταμον τοῦ Ἐργίνη.—**Σιληβρία**, παραλιακὴ, ἀρχαῖα πόλις.

4) **Διοίκηση Καλλιπόλεως.** Πιάνει τὸ νοτιώτατον μέρος.—**Καλλιπολη**, στὸ βόρειο στόμιο τοῦ Ἑλλησπόντου. Πιὸ κάτω ἦταν ὁ Σηστός, ἀντίκρου στὴν Ἄβυδο, ὅπου ὁ Ξέρξης, ἐγεφύρωσε τὸν Ἑλλησπόντο.—**Μάδυτος** Ἑλληνικὸν χωρίον καὶ **Δίνο** ἀπὸ στόμιον τοῦ Ἑβρου.

β') Ὁ νομὸς **Κωνσταντινουπόλεως** πιάνει τὸ ἀνατολικώτατον μέρος τῆς Θράκης ποὺ βρέχεται ἀπὸ τὸ Βόσπορον, καθὼς καὶ τὸ ἀντικρινὸν κομμάτι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Πόλεις. Κωνσταντινούπολις. Ἡ «βασιλις» καὶ ἡ πιὸ μεγάλη ἀπὸ τίς Ἑλληνικὲς πόλεις, ἐπάνω στὸ νότιον στόμιον τοῦ Βοσπόρου, σὲ μεγευτικὴ τοποθεσία, ποὺ τί σχιζεῖ σὲ δυὸ ὁ στενόμακρος Κεράτιος κόλπος. Ἡ καθ'αυτὸ πόλις (Σταμπούλ), πιάνει μιὰ μικρὴ χερσόνησο, ποὺ τὴν βρέχει ὁ Κεράτιος, ἡ Προποντίς καὶ λίγο στὴν κορυφὴ τῆς ὁ Βόσπορος. Τὸ ἔδαφος τοῦ τριγώνου στολιζέται μὲ ἑπτὰ λόφους σκεπασμένους μὲ σπίτια (Ἐπτάλοφος).—Στὸν πιὸ ἀνατολικὸν λόφον χτίστηκε πρώτη φορά τὸ **Βυζάντιον** ἀπὸ τοὺς Μεγαρεῖς στὰ 697 π. Χ. Στὸν ἴδιο τόπο ξαναχτίστηκε ἡ Κωνσταντινούπολις στὰ 325 μ.Χ. ἀπὸ Μ. Κωνσταντῖνον, καὶ ἀπὸ τότε ἔγινε πρωτεύουσα τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ βάσταξε χίλια καὶ παραπάνω χρόνια. Ἀπὸ τὰ 1453 ἔγινε πρωτεύουσα τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, καὶ οἱ πιὸ πολλὰς ἐκκλησίαις ἔγιναν τζαμιά. Ἀπ' ὅλες ξεχωρίζει ὁ κοσμοξακουσμένος καὶ μεγαλοπρεπῆς ναὸς τῆς

«Ἁγίας Σοφίας» (τῆς Θεοῦ Σοφίας). Μέσα στά ὄνειρα τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς μαζί με τήν ἀποφράδα μέρα πού ἔπεσεν ἡ Πόλις (29 Μαΐου 1453) θά φαντάζη πάντα καί ἡ «Ἁγία Σοφία» στό σύμβολο τοῦ μαρτυρίου τῆς φυλῆς καί τῶν μεγάλων πόθων τῆς, μαζί με τόν τελευταῖον αὐτοκράτορά τῆς, τόν Κωνσταντῖνον τόν Παλαιολόγον πού ἔπεσε με τὸ σπαθί στό χέρι.

Ἡ Κωνσταντινούπολις. Εἰς τὸ βάθος διακρίνεται ὁ Κερατίος κόλπος

Στὴν πλευρὰ τοῦ Κερατίου εἶναι ἡ συνοικία **Φανάρι**, ὅπου κατοικοῦσαν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 21 οἱ ἀρχοντικοὶ καί γραμματισμένοι Φαναριῶτες. Ἐδῶ εἶναι τὸ **Πατριαρχεῖο**, πού στὴ μεγάλη του ἐξώπορτα κρέμασαν οἱ Τούρκοι τὸν ἀξέχαστον Πατριάρχη **Γρηγόριον τὸν Ε΄** (τὸ 1821).

Ἡ Κωνσταντινούπολις περιλαμβάνει καί τὰ ἐκείθε ἀπὸ τὸν Κεράτιο πρόστεια **Γαλατᾶ** καί **Πέρα**, πού ἐνώνονται με τὴν Σταμποῦλ με τὰ δυὸ γεφύρια τοῦ Κερατίου. Σ' αὐτὲς τὶς δυὸ συνοικίες κατοικοῦν πολλοὶ Ἕλληνες καί Εὐρωπαῖοι.

Προάστειο τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι καὶ τὸ **Σνούταρι** (Χρυσόπολη), στὴν Ἀσιατικὴ ἀκρογιαλιά. Μαζὶ μὲ τὰ προάστεια ὁ πληθυσμὸς τῆς Πόλης φτάνει 700 χιλ. Ἑλληνες (ἄλλοτε 400 χιλ.).

Ἡ Κων]πολις εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ σπουδαῖες πόλεις τοῦ κόσμου, γιατί εἶναι κλειδί δύο ἡπείρων. Εἶναι σπουδαία καὶ γιὰ τοὺς Ἑλληνες, γιατί ἐδῶ ἐδρεύει ὁ Πατριάρχης, ποῦ συμβολίζει τὸν ἀρχηγὸ ὄλων τῶν χριστιανῶν.

Οἱ ὄχθες τοῦ Βοσπόρου (τὸ μικρότερο πλάτος εἶναι 500 μ.), εἶναι ἀφάνταστα ὠραῖες καὶ στολίζονται μὲ προάστεια σὰ ζωγραφιές, (Ὀρτάκιοι, Μέγα-Ρέμα, Θεραπιά, Κουσουντζούκι, κ. ἄ.).—Προάστειο θεωρεῖται καὶ ὁ **Ἅγιος Στέφανος**, πρὸς τὴν Προποντίδα. Ἐδῶ ἐγινε ἡ περίφημη συνθήκη ἀνάμεσα Ρώσους καὶ Τούρκους στὰ 1878.

Πιὸ δυτικὰ καὶ μεσόγεια εἶναι ἡ **Τσατάλιζα** (Μέτραι), ἐπάνω στὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Κων]πόλεως—Ἀδριανουπόλεως.

4) ΑΛΒΑΝΙΑ

(1 ἑκατ. κάτ.)

Τὸ κράτος αὐτὸ συστήθηκε τελευταῖα ἀπὸ τὶς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, καὶ περιέλαβε καὶ τὴν βόρειον Ἠπειρον. Βόρεια καὶ ἀνατολικά ἔχει τὴ Σερβία, νότια τὴν Ἑλλάδα, καὶ δυτικὰ βρέχεται ἀπὸ τὸ Ἀδριατικὸν καὶ τὸ Ἴόνιον πέλαγος.

Κάτοικοί της εἶναι οἱ **Ἀλβανοί**, ἀπόγονοι τῶν Πελασγῶν Ἰλλυρῶν, συγγενικοὶ μὲ τοὺς Ἑλληνες. Οἱ πιὸ πολλοὶ μωαμηθανοί, οἱ λιγώτεροι χριστιανοὶ δυτικοί.

Ἡ Ἀλβανία εἶναι βασιλεῖον. Πρωτ. εἶναι τὰ **Τίρανα** (32). Ἄλλαι πόλεις εἶναι τὸ παραλιακὸν **Δυρράχιον** (ἡ παλιὰ Ἐπίδαμνος), τὸ **Ἐλβασάν** (13), ἡ **Σκόρδα** (Σκούταρι 32) καὶ οἱ Ἠπειρωτικὰς πόλεις **Βεράτι**, **Δύλωνα** καὶ **Κορυτσά** (28).

Τὸ Ἀπρίλιο τοῦ 1939 τὴν κατέλαβε ἡ Ἰταλία.

5) Ἡ ἙΛΛΑΣ

(130 χιλ. τετρ. χιλιόμε.—6.500 ἑκατ. κάτ.)

Θέση. Ἡ Ἑλλάς πιάνει τὸ νότιο μέρος τῆς Ἑλληνικῆς ἢ Βαλκανικῆς χερσονήσου μαζὶ μὲ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Ἡ Ἑλλάς εἶναι πάνω στὸ δρόμον τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀσία, καὶ γι' αὐτὸ ἡ θέση της εἶναι πολὺ σπουδαία.

Διάρπληση τοῦ ἐδάφους. Σὲ ἐποχὴ ποῦ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχε φανῆ ἀκόμη πάνω στὴ γῆ (δηλ. στὴν τριτογενῆ περίοδο, καθὼς λένε οἱ γεωλόγοι), ἡ Ἑλλάς εἶχε σχῆμα διαφορε-

τικό. Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία ἦταν μιὰ ξηρά. Σ' αὐτὴ τῇ μεγάλῃ στεριά ἐξωρίζαν τὰ βουνὰ τῆς Ροδόπης καὶ τῆς Πίνδου καὶ οἱ συνέχειές τῆς, δηλ. τὰ βουνὰ τῆς Πελοποννήσου, τῆς Κρήτης, τῆς Ροδόπης, τῆς Χίου, τῆς Λέσβου καὶ πολλά τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Φοβεροὶ σεισμοί, πού καὶ σήμερα δὲν κόπηκαν ἀκόμη ὅλως διόλου χάλασαν τὴν τέτοια ὁμαλὴ διάπλαση. Ἔγιναν ρήγματα καὶ σχηματίστηκαν θάλασσες καὶ κόλποι. Γιὰ τοῦτο βλέπουμε ὅτι τὰ βουνὰ σήμερα κατεβαίνουν ἀπότομα, κάθετα σχεδόν, πρὸς τὴ θάλασσα καὶ σχηματίζουν ἀπόκρημνες ἀκτές.

Ὅριζόντιος διαμελισμός. Ἀπὸ τὸ συντάραγμα αὐτὸ πού εἴπαμε, στὰ δυτικὰ σχηματίστηκε τὸ Ἴόνιον πέλαγος, ἀνάμεσα τὸ Αἰγαῖον, καὶ οἱ κορυφές, πού ἔμειναν ἔξω ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἀπετέλεσαν τὰ νησιά καὶ τὶς χερσονήσους. Τότε ἀνοίξαν καὶ οἱ περίφημοι πορθμοὶ Ἑλλησποντος καὶ Βόσπορος.

Κατόπιν, στὴν τεταρτογενῆ περίοδο, νέα ρήγματα ἐξακολούθησαν. Λίγο-λίγο σχηματίστηκαν οἱ ἀμέτρητοι κόλποι, πού δαντελλώνουν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν νότιον Ἑλληνικὴν χερσόνησον. Ὁ τέτοιος μεγάλος διαμελισμὸς σπρώχνει τοὺς κατοίκους στὴ ναυτιλία, καὶ τοὺς κάνει μὲ τὰ ταξείδια λαὸν ἐμπορικὸν κι' ἔξυπνον.

Κλίμα. Ἡ Ἑλλάς κολυμπᾷ, ἔτσι νὰ ποῦμε στὴ θάλασσα καὶ γιὰ τοῦτο τὸ κλίμα τῆς εἶναι γλυκὸ τὸ χειμῶνα καὶ δροσερὸ τὸ καλοκαίρι (κλίμα Μεσογειακόν). Στὶς βόρειες χώρες ὅμως, Θεσσαλία, Μακεδονία καὶ Θράκη πλησιάζει τὸ ἠπειρωτικό.

Γεωργία. Τὸ ἔδαφος εἶναι ἔφορον ἀρκετά, καὶ πολλοὶ Ἕλληνες καταγίνονται στὴ γεωργία. Κάμποσο σιτάρι βγάζει ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Μακεδονία, ὄχι ὅμως ἀρκετὸ γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ καὶ γιὰ τοῦτο γίνεται εἰσαγωγή ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Τελευταῖα γίνεται προσπάθεια γιὰ ἐντατικὴ καλλιέργεια μὲ χημικὰ λιπάσματα καὶ ἄλλα μέσα.

Ὅστος ἄλλα προϊόντα παράγονται σὲ ἀρκετὴ ποσότητα, ὥστε νὰ γίνεαι ἐξαγωγή. Ἄλλοτε ἦταν ἡ **Κορινθιακὴ σταφίς**, πού ἔφερνε στὴν Ἑλλάδα χρῆμα ὡς 40 ἑκατομ. δραχμές. Σήμερα ὅμως ξεπερνᾷ ὁ **καπνός**, (55 χιλ. τόννοι τὸ χρόνο, μὲ ἀξία 8 ἑκατομ. λίρες). Ἄλλα προϊόντα, ἐξαγόμενα κι' αὐτά, εἶναι τὸ **κρᾶσί**, τὰ **σταφύλια**, τὸ **λάδι**, τὰ **σῦκα**, τὰ **βελανίδια** καὶ τὰ **ζαρούπια**.

Τὰ δάση στὴν Ἑλλάδα πιάνουν τὰ 12 ο) ἀπ' ὅλη τὴν ἐπιφάνεια. Πολλὰ ἔχει ἡ Πίνδος, τὸ Βέρμιον. ὁ Ἄθως, καθὼς καὶ τὰ νησιά Θάσος, Σκύρος, Σκίαθος καὶ Εὐβοία. Ἡ δρῦς δίνει ζυλεῖα, τὰ πεῦκα ρετσίνοι, ἡ βελανιδιὰ βελανίδια. (Ἀκαρνανία, Μάνη, Λέσβος). Μερικὰ δάση πέφτουν μακριὰ κι' ἀπομονωμένα καὶ γιὰ τοῦτο μένουν ἀνεκμετάλλευτα. Χρειάζεται νὰ γίνουιν

συγκοινωνίες και νά τακτοποιηθῆ ἡ ροὴ τῶν ποταμῶν γιὰ νά μεταφέρεται ἡ ξυλεία εὐκόλα.

Κτηνοτροφία. Κατσίκες, πρόβατα, καὶ χοίρους βλέπει κανεὶς παντοῦ, ἀλλὰ σκόρπια καὶ σὲ μικρῇ ποσότητι. Μεγάλῃ κτηνοτροφία δὲν ὑπάρχει. Φέρνουν ἄλογα ἀπ' ἔξω (πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν Οὐγγαρία) ἐπειδὴ τὰ ντόπια εἶναι μικροκαμωμένα καὶ δὲν κάνουν γιὰ τὸ στρατό. Ἴδια φέρνουν καὶ ἄλλα ζῶα γιὰ τροφή. Ὑπάρχουν ἡμίονοι, ὄνοι, γιὰ τὴ συγκοινωνία τῶν ὄρεινῶν μερῶν, βόδια γιὰ τὴ γεωργία καὶ λίγα βουβάλια προπάντων στὶς βορεινὲς χῶρες. Τὰ ἄλλα κτηνοτροφικὰ εἶδη, τυρί, βούτυρο, μαλλί, εἶναι ἴδια λιγοστά, καὶ γι' αὐτὸ φέρνουν ἀπ' τὸ ἐξωτερικόν.

Ἄλιεία. Ἡ λίμνη Κάρλα (Βοιβηίς), οἱ λίμνες τῆς Μακεδονίας, ἡ λιμνοθάλασσα τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἄλλες βγάζουν πολὺ ψάρι. Κι' οἱ θάλασσες τὰ ἴδια, προπάντων τὰ νησιά. Οἱ Ὑδραῖοι, Σπετιοῦτες, Αἰγινῆτες, Νοτιοποραδίτες καὶ Δωδεκανησιῶτες εἶναι φημισμένοι σφουγγαράδες. Πιάνουν τὰ σφουγγάρια στὶς ἀκτὲς τῆς Βόρειας Ἀφρικῆς καὶ στὴν Κύπρον. Ἡ τέχνη τους εἶναι ἐπικίνδυνη ἀλλὰ δίνει καλὸ κέρδος.

Ὄρυκτά. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ἔχει, πολλὰ ὄρυκτά πού τους γίνεται ὁμως λίγη ἐκμετάλλευση; κι' αὐτὴ ἀπὸ ξένους. Ἐντύπωση μᾶς δίνει ὅτι μερικὰ ἀπὸ τὰ ὄρυκτά της ἔχουν ἐξαιρετικὴ ποιότητα, καθὼς τὸ σμιρίγλι τῆς Νάξου (σμίυρις) καὶ ὁ λευκόκιθος τῆς Εὐβοίας. Ἀλλὰ τὸ πιὸ πλούσιο σὲ μέταλλα μέρος εἶναι τὸ Λαύριο, πού βγάζει μολύβι, σίδηρο καὶ τσίγκο (ψευδάργυρο). Τώρα ὁμως τελευταῖα ἄρχισε κάπως νά στηρεῖται. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, ἔβγαζε ἡ Ἑλλάς στὸ ἐξωτερικόν 400 χιλ. τόννους σίδηρο.

Ἡ Ἑλλάς ἔχει καὶ κάρβουνο, μὰ ὄχι πλούσιο (λιγνίτις). Βγάζουν λιγνίτη στὴν Εὐβοία (Κύμη καὶ Ἀλιβέρι) στὸν Ὀρωπὸν τῆς Ἀττικῆς, στὶς Σέρρες τῆς Μακεδονίας καὶ σ' ἄλλα μέρη.

Βιομηχανία. Αὐτὴ ἡ φτώχεια σὲ κάρβουνο, δὲν εὐνοεῖ μεγάλη βιομηχανία. Τελευταῖα ὁμως προόδεψε ἀρκετά. Ὑπάρχουν πολλὰ ἐργοστάσια πού ἐργάζονται καὶ φτιάχνουν οἰνόπνευμα, πανικά, κλωστές, μαλλί καὶ μετάξι, τάπητες, γυαλικά κτλ. Πολὺ βιομηχανικὸ μέρος εἶναι ὁ Πειραιεύς. Μερικὰ προϊόντα στέλλονται ἀδούλευτα στὴν Εὐρώπῃ καὶ ξαναγυρίζουν δουλεμένα, πρὸ πάντων ὄρυκτά.

Ναυτιλία. Ἡ θάλασσα εἶναι τὸ πιὸ φθηνὸ καὶ τὸ πιὸ καλὸ μέσον συγκοινωνίας καὶ μεταφορᾶς τῶν προϊόντων. Ἐπειδὴ ἡ Ἑλλάς ὁλοῦθε βρέχεται ἀπὸ θάλασσα, τὸ ἑλληνικὸ ναυτικὸ μεγάλωσε καὶ μεγαλώνει κάθε μέρα. Ἡ Ἑλλάς ἔχει σή-
ερα 580 βαπόρια καὶ 700 μεγάλα καΐκια, πού χωροῦν 1.400.000 ἄνθρωπους καὶ ταξειδεύουν σὲ ὅλες τὶς θάλασσες τῆς γῆς καὶ

πιάνουν σέ όλα τὰ λιμάνια. Οἱ Ἕλληνες ἀνάλογα μὲ τὸν πληθυσμὸ τους εἶναι ὁ πιὸ ναυτικός λαὸς τοῦ κόσμου ὕστερ' ἀπὸ τοὺς Νορβηγούς.

Ἐμπόριον. Μαζὶ μὲ τὴν ναυτιλίαν ἦταν φυσικὸν νὰ προσδέψῃ καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔμπόριον, ποῦ γίνεται μὲ ὅλα τὰ κράτη τῆς γῆς, πρὸ πάντων μὲ τὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες, μὲ τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Ἰταλίαν, Γερμανίαν καὶ Ὀλλανδίαν ὅπου γίνεται ἐξαγωγή. Εἰσαγωγή γίνεται πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, Ἠνωμένες Πολιτεῖες, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν. Τὰ μεγαλύτερα ἔμπορικὰ λιμάνια τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ Πειραιεὺς, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Καβάλλα, αἱ Πάτραι, ἡ Σῦρος, ὁ Βόλος, αἱ Καλάμαι, ἡ Κέρκυρα, ἡ Μυτιλήνη, τὰ Χανιά καὶ τὸ Ἡράκλειον (Κρήτης).

Συγκοινωνία. Προοδευμένη καὶ στὴ θάλασσα καὶ στὴν ξηρά. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ νησιὰ καὶ τὴν Ἠπειρο σ' ὄλες τὶς ἄλλες χώρες ὑπάρχουν σιδηροδρομικὲς γραμμὲς. Ἀμαξιτοὶ δρόμοι ἐνῶνουν ὄλες τὶς πόλεις καὶ πολλὰ χωριά. Τηλεγραφικὲς γραμμὲς ὑπάρχουν παντοῦ, καὶ ὅλα τὰ νησιὰ ἐνώνονται μὲ τὴ στερεὰ μὲ τηλεγραφικὰ καλώδια.

Πολίτευμα. Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ βασιλεία. Ὁ βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀνώτατος ἄρχων τῆς χώρας. Ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους καὶ τοῦ ἔθνους ὀλοκλήρου, ἀντιπροσωπεύει τὸ κράτος, εἶναι ἀρχηγὸς τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, διοικεῖ τὸ κράτος μὲ τὴν Ἐθνικὴν Κυβέρνησιν καὶ ἀπονέμει δικαιοσύνη μὲ τοὺς δικαστάς.

Κυβέρνησις. Ἡ Κυβέρνησις ἀποτελεῖται ἀπὸ 15 ὑπουργούς καὶ 5 ὑφυπουργούς καὶ ἐφαρμόζει τοὺς νόμους. Ὁ πρῶτος μέσα στοὺς ὑπουργούς ὀνομάζεται πρωθυπουργός, ἡ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως.

Τὰ ὑπουργεῖα εἶναι 15 τὰ ἐξῆς: 1) Ἀεροπορίας, 2) Γεωργίας, 3) Δικαιοσύνης, 4) Διοικήσεως Πρωτευούσης, 5) Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 6) Ἐξωτερικῶν, 7) Ἐργασίας, 8) Ἐσωτερικῶν, 9) Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας, 10) Κρατικῆς ὑγιεινῆς καὶ ἀντιλήψεως, 11) Ναυτικῶν, 12) Οἰκονομικῶν, 13) Σιδηροδρόμων καὶ Αὐτοκινήτων, 14) Στρατιωτικῶν, 15) Συγκοινωνίας.

Τὰ ὑφυπουργεῖα εἶναι 5 τὰ ἐξῆς: 1) Συνεταιρισμῶν, 2) Τύπου καὶ Τουρισμοῦ, 3) Ἀγορανομίας, 4) Δημοσίας Ἀσφαλείας, 5) Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας.

Ἀπὸ τὰ 1929 λειτουργεῖ καὶ τὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας, ποῦ ἡ ἀρμοδιότητά του εἶναι νὰ ἐξετάζῃ ζητήματα διοικητικῆς δικαιοσύνης, καὶ ποῦ κάθε πολίτης, ὅταν ἀδικηθῇ ἀπὸ τὶς διοικητικὰς ἀρχὰς ἔχει δικαίωμα νὰ προσφύγῃ σ' αὐτὸ τὸ Συμβούλιον.

Διοίκηση. Βοηθοὶ καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐθνικῆς Κυβερ-

νήσεως για τὴν καλὴ διοίκηση τοῦ κράτους εἶναι οἱ Γενικοὶ Διοικηταὶ καὶ οἱ Νομάρχαι.

Θρησκεία. Ἡ Χριστιανικὴ Ὁρθόδοξος. Ὅσο γιὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀνεξάρτητη (αὐτοκέφαλη), ἀλλὰ ἐνωμένη δογματικὰ καὶ κανονικὰ μὲ τὴ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν (τῆς Κωνσταντινουπόλεως). Διοικεῖται ἀπὸ τὴν Ἱερά Σύνοδο μὲ ἰσόβιο πρόεδρο τὸν Ἀρχιεπίσκοπο τῶν Ἀθηνῶν. Στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν καὶ λίγοι Ἕλληνες Δυτικοί, κι' ἀκόμα λιγώτεροι Ἑβραῖοι καὶ Μωαμεθανοί.

Παιδεία. Ἡ ἐκπαίδευση στὴν Ἑλλάδα εἶναι ὑποχρεωτική. Διαιρεῖται σὲ κατωτάτην, μέσην καὶ ἀνωτάτην (δηλ. Δημοτική, Γυμνασιακὴ καὶ Πανεπιστημιακὴ). Ὑπάρχουν ὅμως καὶ Διδασκαλεῖα, Ἐμπορικὲς, Γεωργικὲς, Ἱατρικὲς, καὶ Ναυτικὲς Σχολές, τὸ Πολυτεχνεῖόν κ, ἄ.

Δικαιοσύνη. Τὸ ἀνώτατον δικαστήριον εἶναι ὁ Ἄρειος Πάγος (στὴν Ἀθήνα). Κατόπιν ἔρχονται τὰ Ἐφετεῖα, τὰ Κακουργιοδικεῖα, τὰ Πταισματοδικεῖα καὶ τὰ Εἰρηνοδικεῖα. Τὰ Κακουργιοδικεῖα εἶναι μικτὰ, ἀπὸ δικαστὲς καὶ πολῖτες ποὺ ἐκλέγονται μὲ τὴ σειρά καὶ λέγονται καὶ Ὀρκωτὰ δικαστήρια. Ὑπάρχουν ἀκόμα καὶ δύο στρατοδικεῖα ποὺ δικάζουν στρατιωτικούς.

Πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος εἶναι πάνω ἀπὸ 6.500.000 ποὺ τὰ 3 ἑκατ. εἶναι στὴ Νέα Ἑλλάδα. Ἕλληνες ὅμως ὑπάρχουν καὶ σὲ ὑποδουλωμένες Ἑλληνικὲς χῶρες. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἕλληνες ἀπὸ φυσικὸν τοὺς εἶναι ταξιδιάρηδες, βρίσκονται πολλοὶ σὲ ξένες χῶρες, ὡς ἔμποροι, βιομήχανοι, μισθωτοὶ ἢ ἐργατικοί, προπάντων στὴν Αἴγυπτον, Ρωσσίαν, Ρουμανίαν, Ἠνωμ. Πολιτεῖες, Αὐστραλίαν, κλπ. Ἄν λογαριασσομε κι' αὐτοὺς τότε οἱ Ἕλληνες φτάνουν τὰ 8 ἑκατομμύρια.

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ'

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗ ΓΗ

Ἀνθρώπινον γένος. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ πιὸ τέλει πλάσμα τῆς δημιουργίας καὶ ξεχωρίζει ἀπὸ τ' ἄλλα ζῶα μὲ τὸ τέλει σωματικὸ του φτιάξιμο καὶ τὸ λογικὸ του. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πάνω στὴ γῆ ἀνεβαίνουν σὲ 2 δισεκατομμύρια. Τὰ 500 ἑκατ. κατοικοῦν στὴν Εὐρώπη, 1150 ἑκατ. στὴν Ἀσία, 140 ἑκατ. στὴν Ἀφρική, 250 ἑκατ. στὴν Ἀμερική καὶ τὰ 10 ἑκατ. στὴν Αὐστραλία καὶ Πολυνησία.

2) Θρησκείες. Οἱ διαφορετικὲς θρησκείες ἔγιναν ἀπὸ τὴ διαφορετικὴ ἰδέα πού ἔχει κάθε λαὸς γιὰ τὸ Θεό. Μποροῦν ὅμως νὰ καταταχθοῦν ὅλες σὲ δυὸ μεγάλες τάξεις, τὸν **πολυθεϊσμόν** καὶ τὸν **μονοθεϊσμόν** (πολλοὶ θεοί, ἕνας θεός).

Στὸν πολυθεϊσμό ἀνήκουν :

α') **Φετιχισμός,** στὴ μέση Ἀφρική, πού λατρεύει ἄψυχα πράγματα καὶ ζῶα (πέτρες, δένδρα). Ἡ θρησκεία αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ χονδροειδῆς ἀπ' ὅλες.

β') Ὁ **Βραχμανισμός,** ὁ **Βουδδισμός** καὶ ὁ **Κομφουκισμός** στὴ Ν. Α. Ἀσία (858 ἑκατ. πάνω κάτω). Αὐτὲς εἶναι οἱ πιὸ τέλειες πολυθεϊστικὲς θρησκείες.

Στὸ μονοθεϊσμό ἀνήκουν :

α') Ὁ **Ἰουδαϊσμός,** ἡ θρησκεία τῶν ἑβραίων (11 ἑκατ.).

β') Ὁ **Μωαμεθανισμός** (290 ἑκατ.) καὶ

γ') Ὁ **Χριστιανισμός** (770 ἑκατ.), ἡ ἀληθινὴ θρησκεία. Οἱ χριστιανοὶ διαιροῦνται 1) σὲ **Ὁρθοδόξους** 2) σὲ **Δυτικούς** ἢ **παπικούς** καὶ 3) σὲ **Προτεστάντες** (Διαμαρτυρομένους).

3) Πολιτισμός. Οἱ ἄνθρωποι διαιροῦνται σὲ **βαρβάρους** καὶ **πολιτισμένους,** ἀνάλογα μὲ τὴ διανοητικὴ τους μόρφωση καὶ μὲ τὸν τρόπο πού ζοῦν. Ἔτσι ἔχουμε:

α') Τοὺς **πλάνητας,** πού ζοῦν ἀπὸ τὸ κυνήγι καὶ τὸ ψάρεμμα. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἄγριοι.

β') Τοὺς **νομάδας** πού δὲν ἔχουν μόνιμη κατοικία καὶ εἶναι περιπλανώμενοι τσοπάνηδες.

γ') Τοὺς **μόνιμους,** πού κατοικοῦν μόνιμα σὲ χωριὰ καὶ πόλεις. Οἱ μόνιμοι εἶναι πολιτισμένοι.

4) Φυλές ανθρώπινες. Οί άνθρωποι ξεχωρίζουν σέ *φυλές*. Κάθε φυλή έχει ιδιαίτερο χρώμα τοῦ δέρματος, ιδιαίτερη κατασκευή τοῦ κρανίου καί ιδιαίτερο εἶδος κόμης.

α') **Καυκασία** (λευκή φυλή). Ἔχει χρώμα ἄσπρο ἢ σιταρί, κεφάλι κανονικό, πρόσωπο μακρουλό καί τρίχες μακριές καί ἴσιες. Κατοικεῖ στήν Εὐρώπη, στή Ν.Δ. Ἀσία, στή Β. Ἀφρική καί ἓνα μέρος στήν Ἀμερική, Αὐστραλία καί Ἀφρική, ἐρχόμενο ἀπό τήν Εὐρώπη. (800 ἑκατ.).

β') **Μογγολική** (κίτρινη φυλή). Οί Μογγόλοι ἔχουν χρώμα κίτρινο ἢ μελαψό, τὰ μῆλα τοῦ προσώπου ξεπεταμένα, μάτια λοξά καί στενά καί κόμη μαύρη καί σκληρή. Κατοικοῦν στή Β.Α. καί μεσιανή Ἀσία καί στίς βορεινές χώρες τῆς Εὐρώπης (560 ἑκατ.).

γ') **Νιγριτική ἢ Αἰθιοπική** (μαύρη φυλή). Ἔχει δέρμα μαύρο, σαγόνια ξεπεταμένα, χεῖλη πλατιά, καί μαλλιά σγουρά. Κατοικοῦν στή μεσιανή καί νότια Ἀφρική (110 ἑκατ.).

δ') **Κόμμινη** (Ἀμερικανική φυλή). Χρώμα σκούρο (πού τὸ βάφουν γιά νά γίνῃ κόκκινο), σαγόνια ξεπεταμένα, χεῖλια πλατιά καί μαλλιά σκληρά. Εἶναι παλιοὶ ντόπιοι Ἀμερικανοί. Σιγὰ σιγὰ χάνονται (8 ἑκατ.).

ε') **Μαλαϊκή**. Οί Μαλαῖοι ἔχουν χρώμα κιτρινόμαυρο, μύτη πλατειά, στόμα πολὺ μεγάλο καί κόμη σγουρή. Κατοικοῦν στή χερσόνησο Μαλάκα καί στὰ Ἰνδικὰ νησιά (50 ἑκατ.). Ὑπάρχουν καί *δευτερεύουσες* φυλές, πού δὲν ἀνήκουν σ' αὐτές τίς πέντε. Σ' αὐτές λογαριάζονται οἱ **Αὐστραλοὶ** (ντόπιοι τῆς Αὐστραλίας), οἱ **Παπούα** στή Νέα Γουινέα (σγουρομάλληδες), οἱ μαύροι **Δραβίδες** (οἱ πιὸ παλιοὶ ντόπιοι τῆς χερσονήσου Δεκάν), οἱ **Ουιεντόιοι** (ἄνθρωποφάγοι) καί **Βουσμάνοι** (σὴν νότια Ἀφρική).

Ἀπ' ὅλες τίς φυλές ἡ πιὸ σπουδαία εἶναι ἡ Καυκασία. Παρακλάδια τῆς φυλῆς αὐτῆς εἶναι 1) Οἱ **Σιμίτες** Δυτικὴ Ἀσία καί βορεινὴ Ἀφρική. (Ἑβραῖοι, Σύριοι, Ἀραβες). 2) Οἱ **Χαμίτες** βορεινὴ καί βορειοανατολικὴ Ἀφρική (Βέρβεροι, Κόπτες, Ἀθησσυνοί). 3) Οἱ **Ἄριοι** ἢ **Ἰνδοευρωπαῖοι** (Ἀσιανοὶ Ἄριοι Ἀρμένηδες, Πέρσες, Ἀλβανοί, Βελοῦτχοι, Ἰνδοὶ) καί Εὐρωπαῖοι Ἄριοι (ὄλοι οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης).

5) Ἔθνος. Κράτος. Πολίτευμα. Ἔθνος ὀνομάζεται μιὰ ὄμας ἀπὸ ἀνθρώπους, πού ἔχουν τὴν ἴδια καταγωγή, ἰστορία καί γλῶσσα π. χ. τὸ **Ἑλληνικὸν Ἔθνος**. Κράτος ὀνομάζεται ἡ ἔνωση ἑνὸς ἔθνους ἢ πολλῶν ἔθνων σ' ἓνα σύνδεσμο, γιὰ κοινὴ ὠφέλεια καί ἀσφάλεια. π. χ. ἡ **Ἑλλάς**, (μπορεῖ ὅμως ἓνα ἔθνος νὰ σχηματίζῃ πολλὰ κράτη ξεχωριστά. π. χ. τὸ Γερμανικὸν ἔθνος). **Πολίτευμα** ἑνὸς κράτους λέγεται ὁ τρόπος πού διοικεῖται ὁ λαός.

Πολιτεύματα ὑπάρχουν τεσσάρων εἰδῶν.

α') **Ἀπολυταρχία χωρὶς νόμους.** (Δεσποτεία). Τέτοιο πολίτευμα ἔχουν οἱ βάρβαροι.

β') **Ἀπολυταρχία μὲ νόμους.** (Ἀπόλυτη μοναρχία). Ὁ μονάρχης κάνει ὅ,τι θέλει, ἀλλὰ ἡ θέλησή του κανονίζεται μὲ νόμους γραπτούς.

γ') **Συνταγματικὴ μοναρχία.** Ἐδῶ κυβερνᾷ ὁ ἰσόβιος βασιλέας, πού κανονίζεται ὁμοῦς ἡ θέλησή του ἀπὸ τὸ λαὸ (μὲ τὴν ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία, δηλαδὴ τὴ Βουλὴ καὶ Γερουσία).

δ') **Δημοκρατία.** Ὅλη ἡ ἐξουσία εἶναι στὸ λαὸ, πῶς ἐκλέγει ἓνα ὑπεύθυνο ἄρχοντα πρόεδρο τῆς δημοκρατίας ἢ περισσοτέρους.

Πολλὰ κράτη ἐνωμένα μαζὶ κάτω ἀπὸ μιὰ κοινὴ κυβέρνησι μὲν ἀρχικὴ ἢ δημοκρατικὴ, κάνουν τὴν **Ὁμοσπονδία ἢ Συμπολιτεία** (Ἑλβετία, Ἡνωμένες Πολιτείες).

6) Τὰ μεγάλα κράτη τῆς γῆς.

α') Στὴν Εὐρώπῃ εἶναι :

Ἡ Μεγάλῃ Βρετανία. Χωρὶς τὶς κτήσεις τῆς ἔχει ἐπιφάνεια 315 χιλ. τετρ. χιλίῳ. καὶ πληθυσμὸν 49 ἑκατ. Μαζὶ μὲ τὶς κτήσεις τῆς ἡ ἐπιφάνειά τῆς μετρᾷ 35 ἑκατ. τετρ. χιλίῳ. καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς 440 ἑκατ. (τὸ 1/4 τοῦ κόσμου)

Ἡ Γαλλία. Ἔχει ἐπιφάνεια 550 χιλ. τετρ. χιλίῳ. καὶ πληθυσμὸν 41 ἑκατ.

Ἡ Γερμανία (μαζὶ μὲ τὴν Αὐστρία καὶ τὴν Τσεχία). Ἐπιφάνεια 660 χ.τ.χ. καὶ πληθυσμὸν 80 ἑκατ.

Ἡ Ἰταλία. Ἐπιφάνεια 320 χ.τ.χ. καὶ πληθυσμὸν 41 ἑκατ.

Ἡ Ἰσπανία. Ἐπιφάνεια 300 χ.τ.χ. καὶ πληθυσμὸν 24 ἑκατ.

Ἡ Ρωσία. (καὶ ἡ Ἀσιατικὴ μαζὶ). Πληθυσμὸς 150 ἑκατ.

β') Στὴν Ἀσία εἶναι :

Ἡ Τουρκία. Πληθυσμὸς 17 ἑκατ.

Ἡ Περσία. Ἐπιφάνεια 1645 τ. χ. καὶ πληθυσμὸν 10 ἑκατ.

Ἡ Ἰνδικὴ Αὐτοκρατορία (τῆς Μ. Βρετανίας). Ἐπιφάνεια 4700 χ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸν 320 ἑκατ.

Οἱ Ἀνατολικὲς Ἰνδίες (τῆς Ὀλλανδίας). Ἐπιφάνεια 1900 χ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸν 42 ἑκατ.

Ἡ Σινική. Ἐπιφάνεια 6243 χ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸν 6 ἑκατ.

Ἡ Ἰαπωνία. Ἐπιφάνεια 380 χ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸν 80 ἑκατ.

γ') Στὴν Ἀφρική :

Ἡ Αἴγυπτος. Ἐπιφάνεια 944 χ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸν 15 ἑκατ.

Ἡ Ἀλγερία (τῆς Γαλλίας). Ἐπιφάνεια 860 χ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸν 6 ἑκατ.

Ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνωσις (κάτω ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασία). Ἐπιφάνεια 4000 χ.τ.χ. καὶ πληθυσμὸν 10 ἑκατ.

δ') Στὴν Ἀμερικὴ :

Ὁ Καναδᾶς. Ἐπιφάνεια 9660 χ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸν 9 ἑκατ.

Οι Ἠνωμένες Πολιτεῖες. Ἐπιφάνεια 99 $\frac{1}{2}$ χ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 120 ἑκατ.

Τὸ Μεκικό. Ἐπιφάνεια 2 χ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 16 $\frac{1}{2}$ ἑκατ.

Ἡ Σιλὴ. Ἐπιφάνεια 750 χ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 11 ἑκατ.

Ἡ Ἀργεντινὴ. Ἐπιφάνεια 3000 χ.τ.χ. καὶ πληθυσμὸ 11 ἑκατ.

Ἡ Βραζιλία. Ἐπιφάνεια 8 $\frac{1}{2}$ χ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 31 ἑκατ.

Ἡ Αὐστραλία. Ἐπιφάνεια 8 χ.τ.χ. καὶ πληθυσμὸ 8 ἑκατ.

Πίνακας τῶν πιδὸ μεγάλων πόλεων τῆς γῆς

Στὴν Εὐρώπη		Στὴν Ἀσία		Στὴν Ἀμερικὴ	
	Κάτ.		Κάτ.		Κάτ.
Λονδῖνον	8.000	Τόκιο	5.000	Νέα Ὑόρκη	10.000
Παρίσι	4.000	Ὅσακα	2.500	Σικάγο	3.800
Βερολίνον	4.000	Χαγκόου	1.500	Φιλαδέλφεια	2.000
Λένινγκραντ	2.400	Σαγκάη	1.500	Μπ. Ἀῦρες	1.800
Μόσχα	2.000	Καλκούτα	1.300	Ρίο Ἰανέιρο	1.750
Βιέννη	2.000	Βομβάη	1.200	Μπόστον	1.600
Βίρμινγκχαμ	1.200	Καντὼν	900	Νιτρόιτ	1.400
Λίβερπουλ	1.200	Τσιέν Τσιν	800	Ἁγ. Παῦλος	900
Ἄμβουργον	1.500	Πεκίνο	800	Σάν Λουῖ	900
Γλασκώβη	1.100	Κιότο	800	Μεξικό	600
Βαρσοβία	1.100	Μανραῶς	600	Σάν Φραγκίσκο	600
Βουδαπέστη	1.000				
Μιλᾶνο	1.000				
Νεάπολις	1.000				
Ρώμη	960	Στὴν Αὐστραλία		Στὴν Ἀφρικὴ	
Βρυξέλλαι	800				
Κοπεγχάγη	770				
Ἄμβέρσα	735	Σίντενϋ	1.000	Κάιρο	1.000
Κων]πολις	700	Μέλμπουρν	900	Ἀλεξάνδρεια	600

7) Αἱ μεγαλύτερες σιδηροδρομικὲς γραμμὲς στὴν Εὐρώπη.

1) Ἀπὸ τὴν **Πετρούπολη** στὸ Βερολίνο, Βρυξέλλες, Παρίσι, Μαδρίτη, **Λισσαβῶνα**.

2) Ἀπὸ τὸ **Λονδῖνο** στὸ Καλαί (μὲ πλοῖο, Παρίσι, Μιλᾶνο, **Πρίντεζι**).

3) Ἀπὸ τὸ **Βερολίνο** στὴ Βιέννη, Βελιγράδι **Κωνσταντινούπολιν**.

4) 'Από τὸ **Παρίσι** στὸ Μιλᾶνο, Βελιγράδι, Θεσσαλονίκη, **Ἀθήνας**.

Στὴν **Ἀσία**.

1) 'Απὸ τὴ **Μόσχα** στὸ Βλαδιβοσκόν, Μοῦκντεν, Τιέν-Τσὶν καὶ **Πεκίνο** (ὑπερσιβηρικὸς σιδηρόδρομος).

2) 'Απὸ τὸ **Πεκίνο** στὸ **Χογκάου**.

3) 'Απὸ τὴν **Κασπία** στὴν **Τακένδη** (ὑπερκάσπιος).

4) 'Απὸ τὴν **Βομβάη** στὴν **Καλκούτα**.

5) 'Απὸ τὴ **Συμόρη** στὴν Κων/πολιν, Χαλέπι, Βαγδάτη καὶ **Βασσόρα**. (ἀτελείωτη ἀκόμα).

Στὴν **Ἀφρική**.

Σιδηροδρομικὰ δίκτυα ἔχει στὴν Ἀλγερία, στὴν Αἴγυπτον, καὶ στὴ χώρα τοῦ Ἀκρωτηρίου. Μία πολὺ μεγάλη γραμμὴ, ἀτελείωτη ἀκόμα. εἶναι αὐτὴ ποὺ θὰ ἐνώση τὸ **Κάιρο** μὲ τὴν **πόλη τοῦ Ἀκρωτηρίου**.

Στὴν **Ἀμερική**.

Ἐφτά σιδηροδρομικὲς γραμμὲς διασχίζουν τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν στὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν. Στὴ Νότιο Ἀμερικὴ μιά γραμμὴ περνᾷ τιν' Ἄνδεις ἀπὸ τὸ Μπουένος Ἄϊρες στὸ Βαλπαρέζο.

8) Οἱ θαλασσινοὶ δρόμοι.

α') Ἡ **βόρειος γραμμὴ τοῦ Ἀτλαντικοῦ**, ἀνάμεσα στὰ μεγάλα λιμάνια τῆς Εὐρώπης καὶ στὴ **Νέα Ὑόρκη**.

β') Ἡ **μέση γραμμὴ τοῦ Ἀτλαντικοῦ** ἀνάμεσα στὸ Ἀμβούργο, Βρέμη καὶ τὶ πόλεις Περναμπούκο, Βαχία, Ρίο Ἰανέιρο, Μοντεβίδεο καὶ Μπουένος Ἄγυρες (σὲ 23 ἡμέρες).

γ') Ἡ **δυτικὴ γραμμὴ**.

δ') Ἡ **μεσόγειος καὶ βόρειος Ἀφρικανικὴ γραμμὴ**.

'Απὸ τὴ δυτικὴ Εὐρώπη περνᾷ λιμάνια τῆς Μεσογείου θαλάσσης (καὶ τῆς Ἑλλάδος) καὶ τοῦ Εὐξείνου. Συνέχεια τῆς γραμμῆς αὐτῆς εἶναι ἡ γραμμὴ **Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ**.

ε) Οἱ γραμμὲς **Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ** εἶναι 1) ἡ ἀνατολικὴ καὶ νότιος Ἀφρικανικὴ γραμμὴ. 2) Ἡ γραμμὴ ποὺ περνᾷ ἀπὸ τὶς Ἰνδίες καὶ πᾶει στὴ Σινικὴ καὶ στὴν Ἰαπωνία. 3) Ἡ γραμμὴ ἀνέμεσα στὴν Αὐστραλία καὶ Ἰνδίες.

στ') Οἱ γραμμὲς τοῦ **Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ**, ἀνάμεσα στὰ λιμάνια τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας καὶ τῆς Δυτικῆς Ἀμερικῆς.